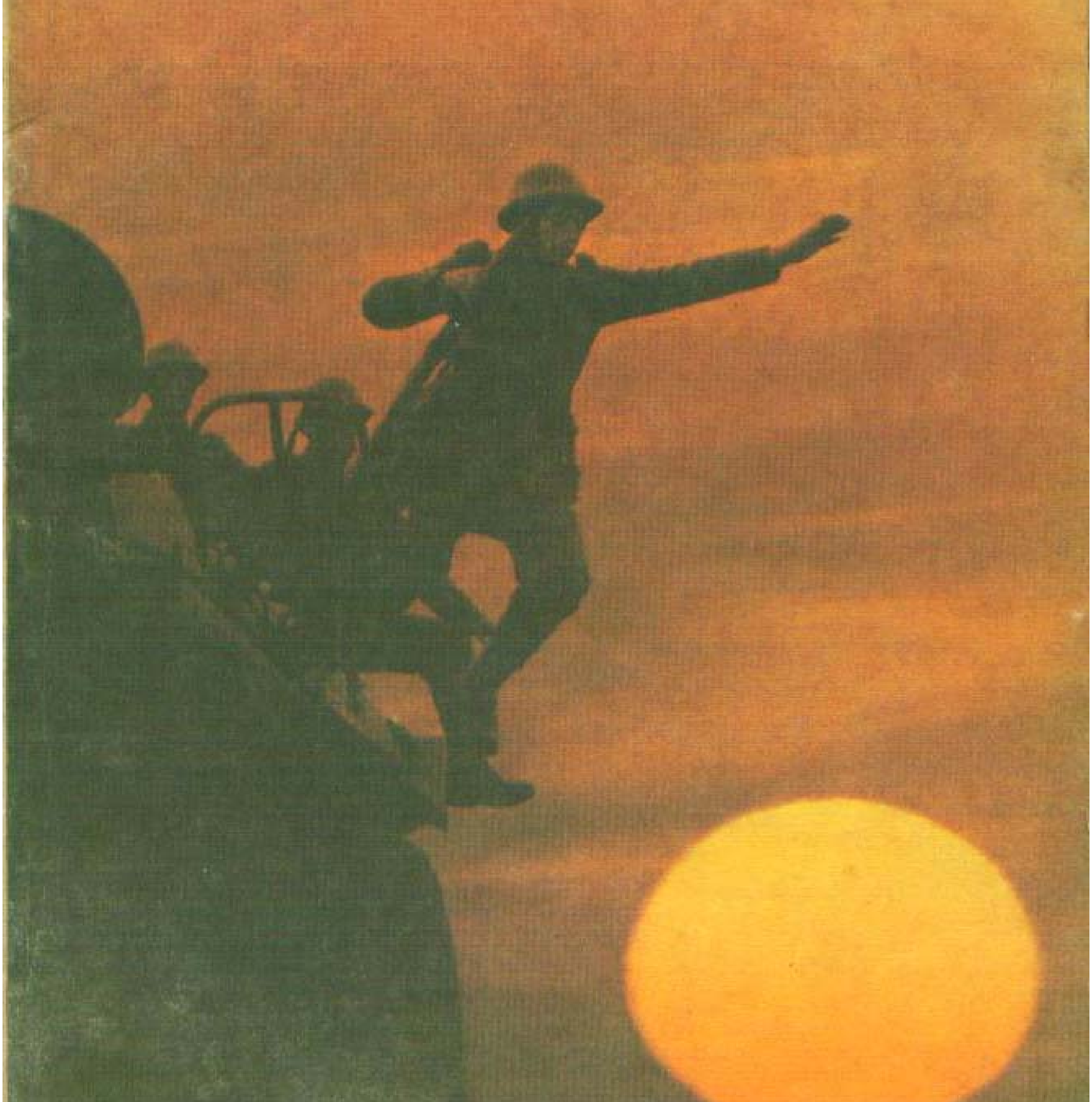

ALMANAHUL OȘTIRII '88

SĂ ÎNĂLȚĂM UN CÎNTEC

Să înălțăm un cîntec strămoșilor rămași
Neatîrnării noastre de-a lungul vremii vamă!
Corola lor de visuri aprinsă-i în urmași
Iar cîntecele toate cu munții sînt de-o seamă.

Să înălțăm un cîntec pămîntului ce-și suie
Zidirile de soare sub ceruri largi de vis!
Purtăm în noi de-a pururi destin de ciocîrlie
Dar zborul nostru este dinspre pămînt deschis.

Și dacă timpu-acesta, cu litere de aur
E scris în calendare, vibrînd sub Tricolor,
E că în fruntea noastră avem strateg și faur
Un Om de omenie, un brav conducător.

O inimă în care încape-o-ntreagă țară
Cu tot ce-a fost și este, cu viitorul ei,
O minte ce prezentul statornic îl măsoară
Cu faptele de mîine aprinse în idei.

Republica, în cronici, noi trepte de-mplinire
A-nscris cu demnitate în mersu-i avîntat
De cînd întreg poporul — un cuget și-o simțire —
Și-a împletit destinul cu-al Marelui Bărbat.

Urmîndu-l, noi prin fapte îi prezentăm onorul,
Din postul datoriei, celui dintîi soldat;
Gîndind destinul Țării, gîndește viitorul
Pămîntului acesta de la strămoși păstrat.

Să înălțăm un cîntec, mai pur decît izvorul,
Bărbatului ce timpul ni-l face tot mai dens!
Destin de ciocîrlie purtăm în noi — și zborul,
Prin fluviul lui de gînduri, a căpătat azi sens.

Căpitan ILIE BÂTCĂ

CONFERINŢA NAŢIONALĂ
A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

NOUĂ TREAPTĂ CĂTRE VIITORUL LUMINOS AL PATRIEI

Sînt momente în viaţa unui popor care se constituie cu statut de referinţă în evoluţia sa ulterioară. Un astfel de moment de excepţională însemnătate istorică prin problematica dezbătută, prin documentele adoptate îl constituie cea de-a V-a Conferinţă Naţională a Partidului Comunist Român, desfăşurată în zilele de 14—16 decembrie 1987, în marea Sală a Palatului Republicii.

Manifestare a profundului democratism al societăţii noastre, a democraţiei de partid, care şi-a dovedit încă o dată şi în acest cadru rolul său dinamizator în dezvoltarea şi perfecţionarea democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, Conferinţa Naţională a partidului a demonstrat unitatea de nezdruncinat dintre popor şi partid, în frunte cu secretarul său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Miile şi miile de telegrame sosite pe adresa Conferinţei încă pe timpul desfăşurării lucrărilor acesteia, atmosfera angajantă, responsabilă a colectivelor muncitoreşti, a colectivelor de militari — dacă ne referim la armată — pentru îndeplinirea, la un nivel calitativ superior, a sarcinilor ce le revin, a importantelor hotărîri adoptate de înaltul forum comunist, atestă modul strălucit în care partidul îşi îndeplineşte rolul său de conducător politic, de centru vital al întregii societăţi, capacitatea sa de a mobiliza plenar energiile naţiunii, faptul că politica sa internă şi externă este urmată cu încredere şi într-un unic torent revoluţionar de toţi fiii patriei, fie ei români sau de alte naţionalităţi, muncitori, ţărani, intelectuali, ostaşi, tineri sau vîrstnici, bărbaţi sau femei. Importanţa istorică a Conferinţei Naţionale se relevă prin aceea că, dezbătînd într-un climat de înaltă exigenţă şi responsabilitate politică problemele fundamentale ale operei de edificare a socialismului şi comunismului pe pămîntul României, analizînd stadiul dezvoltării socialiste a patriei, modul cum se înfăptuiesc hotărîrile Congresului al XIII-lea al P.C.R., ea a deschis noi orizonturi şi perspective pe calea progresului social, confirmînd justeţea programelor şi obiectivelor stabilite la Congres.

Obiective și programe care, înfăptuite prin munca plină de abnegație a întregului popor — și Conferința Națională a partidului a pus în evidență noi căi, noi resurse corespunzătoare etapei actuale de dezvoltare — vor înscrie țara noastră, la sfîrșitul actualului cincinal, deci în 1990, pe traiectul unui nou stadiu, acela de țară cu nivel mediu de dezvoltare, ceea ce va asigura condițiile mersului înainte pentru atingerea obiectivului strategic al anului 2000, acela de țară cu un ridicat nivel al dezvoltării economico-sociale, de țară socialistă industrial-agrară multilateral dezvoltată, cu un standard de viață ridicat, realizînd condițiile trecerii la manifestarea tot mai largă a principiilor comuniste de repartiție, de muncă și viață.

Întreaga desfășurare a lucrărilor Conferinței Naționale, toate documentele adoptate, dezbaterile în plen și secțiuni, la care au luat parte 287 de comuniști, demonstrează înalta răspundere cu care partidul nostru privește problemele vitale ale propășirii patriei, în deplină libertate și suveranitate, pe noi culmi de progres și civilizație, viziunea creatoare, profund științifică în care este abordată problematica vastă și complexă a edificării noii orînduiri, linia politică justă elaborată de partid, realismul ei în concordanță cu resursele, forțele și posibilitățile noastre, cu realitatea și cu specificul românesc, cu cerințele noii revoluții tehnico-științifice și ale noii revoluții agrare etc.

O magistrală analiză asupra marilor transformări revoluționare din țara noastră, a stadiului actual de dezvoltare și o viziune profund creatoare asupra perspectivelor luminoase ce se deschid, în continuare, în procesul revoluționar neîntrerupt al societății românești, analiză ale cărei teze, idei, concepte, soluții de inestimabilă valoare teoretică și practică ce formează substanța sa îmbogățesc tezaurul materialismului dialectic și istoric, socialismul științific, o constituie **Raportul** prezentat Conferinței Naționale de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, **cu privire la stadiul dezvoltării forțelor de producție, al societății socialiste în general, al relațiilor de producție și sociale, al democrației muncitorești-revoluționare, al perfecționării conducerii, pe baza principiilor autoconducerii și autogestiunii, al perfecționării și continuării procesului revoluționar în noua etapă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism.**

Raportul, adoptat într-o impresionantă unanimitate de participanții la Conferință ca document programatic de acțiune, de luptă și muncă al întregului partid, al întregului popor, jalonează în mod limpede și cuprinzător drumul națiunii noastre spre comunism, direcțiile prioritare de efort, căile și metodele, perfecționările ce se impun pentru îndeplinirea integrală a tuturor programelor și hotărîrilor adoptate la Congresul al XIII-lea al partidului.

Este meritul nepieritor al tovarășului Nicolae Ceaușescu de a fi trasat cu claritate încă de la Congresul al IX-lea al partidului — de cînd, prin voința unanimă a comuniștilor, a întregului popor, a fost ales să conducă destinele națiunii noastre — drumul ce-l avem de străbătut, avînd rol determinant în definirea și aplicarea strategiei dezvoltării economico-sociale, în înfăptuirea cu consecvență a politicii interne și externe a partidului și statului nostru — politică elaborată cu aportul decisiv al secretarului general al partidului nostru. În acest cadru, Raportul — adăugind noi pagini monumentalei opere teoretice și practice a secretarului general al partidului — reflectă gîndirea originală, realist-științifică și revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, înalta răspundere cu care sînt abordate problemele majore ale propășirii patriei pe noi culmi de progres și civilizație, consecvența cu care este tratată problematica foarte complexă și contradictorie a lumii contemporane, poziția principială, confirmată de viață, în soluționarea acestora, în instaurarea unui climat de pace și destindere între popoare. Dînd o înaltă prețuire tuturor acestor calități de excepție ale conducătorului partidului și statului nostru, Conferința Națională a partidului, și, împreună cu cei prezenți la înaltul forum democratic al partidului, întregul nostru popor, oștirea țării își exprimă profunda recunoștință celui mai iubit și stimat fiu al națiunii, Erou între eroii neamului, personalitate politică de primă mărime a vieții internaționale, luptător neobosit pentru pace, militant de frunte al mișcării muncitorești mondiale, pentru întreaga sa activitate revoluționară, umanistă dedicată făuririi idealului comunist pe pămîntul României.

De asemenea, Conferința Națională, întreaga națiune dau o aleasă apreciere activității tovarășei Elena Ceaușescu, militant de seamă al partidului și statului, savant de largă recunoaștere internațională, contribuției sale la înfăptuirea întregii politici interne și externe, la înflorirea științei, culturii și învățămîntului în patria noastră.

Marile realizări obținute de poporul român, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, cu deosebire ale EPOCII NICOLAE CEAUȘESCU, confirmă pe deplin, așa cum s-a subliniat și în Raport, justețea politicii Partidului Comunist Român, a soluțiilor adoptate de la o etapă la alta, care au demonstrat cu puterea faptelor că socialismul nu reprezintă un model unic, că el se construiește cu poporul și pentru popor, potrivit realităților din fiecare țară. Accentul pus pe dezvoltarea intensivă și pe modernizarea producției, pe perfecționarea sistemului de conducere a societății, instituirea unui cadru democratic participativ, unic în felul său, creșterea rolului planului național unic de dezvoltare economico-socială, întărirea continuă a proprietății socialiste, aplicarea cu consecvență a principiilor noului mecanism economico-financiar, ale autoconducerii muncitorești sînt numai cîteva dintre soluțiile românești care și-au dovedit din plin valabilitatea, punînd în evidență rolul de conducător politic al partidului în studierea condițiilor noi din țara noastră, precum și în elaborarea și aplicarea celor mai potrivite măsuri pentru progresul multilateral al patriei.

În acest context, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a subliniat din nou în Raport relația dialectică între dezvoltarea economico-socială și activitatea politico-ideologică, educativă, de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste, rolul activ al conștiinței în procesul cunoașterii și desfășurării fenomenelor sociale, sarcinile mari ce revin întregului front al muncii educative.

Armata, parte integrantă a societății, trup din trupul poporului, își face o datorie de onoare din a răspunde cu noi fapte demne de muncă și veghe, în posturile încredințate de partid și popor, îndeplinind exemplar, cu fermitate revoluționară hotărîrile Congresului al XIII-lea și Conferinței Naționale ale partidului, ordinele patriei, ale comandantului nostru suprem, pentru apărarea și înălțarea scumpei noastre patrii — Republica Socialistă România.

În atmosfera de înaltă sărbătoare, prilejuită de aniversarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu și a îndelungatei sale activități revoluționare eroice, în slujba intereselor vitale ale națiunii, ale patriei, împreună cu întregul popor, toți ostașii țării aduc un fierbinte omagiu conducătorului stimat și iubit, urîndu-i ani mulți, sănătate, fericire și aceeași nestăvilită putere de muncă, în fruntea partidului și statului, spre gloria și înălțarea României socialiste.

Colonel ION JIANU

Tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU fondator al doctrinei apărării patriei de către întregul popor român

Trebuie să îmbinăm în mod armonios pregătirea militară, de luptă, cu participarea activă la dezvoltarea patriei noastre. De altfel, trebuie să spunem cu toată claritatea că participarea la activitatea de dezvoltare economică şi socială reprezintă o parte inseparabilă a pregătirii de luptă şi politice, a ridicării capacităţii de apărare a armatei noastre. Ambele domenii trebuie considerate ca o activitate unică, pe două direcţii, dar inseparabile, că una o condiţionează pe cealaltă — şi numai lucrînd bine, atît în pregătirea de luptă, cît şi în realizarea obiectivelor de dezvoltare economică şi socială, armata noastră îşi va face pe deplin datoria faţă de popor şi patrie!

NICOLAE CEAUŞESCU

„Onor comandantului suprem" (reproducere după o pictură de locotenent-colonel Gh. Ioniţă)

Această strălucită epocă de istorie românească poartă adînc incrustată, în întreaga substanţă şi dimensiune a prefacerilor, biruinţelor şi faptelor de glorie care o încunună, însemnele inconfundabile ale gîndirii şi faptei celui care se află, de peste două decenii, la cîrma destinelor naţiunii române, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, conducător de excepţie din şirul acelor mari bărbaţi ai neamului care au aureolat, cu personalitatea lor, vremurile în care au trăit, au imprimat ţării un nou destin istoric pe magistrala progresului. Perioada deschisă de Congresul al IX-lea al partidului a reprezentat în viaţa ţării o adevărată eră de renaştere naţională, energiile maselor, scoase din chingile unor mecanisme şi canoane care nu ni se potriveau, irumpînd într-o efervescentă operă de creaţie materială şi spirituală cum n-au mai cunoscut aceste meleaguri.

Este meritul secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de a fi fundamentat în toţi aceşti ani, aplicînd creator adevărurile şi legităţile obiective la condiţiile concrete ale ţării noastre, o strategie atotcuprinzătoare de dezvoltare economico-socială a patriei pe baza cuceririlor ştiinţei şi tehnicii celei mai moderne. În monumentala sa operă social-politică se regăsesc întruchipate forţa gîndirii sale îndrăzneţe, permanent novatoare şi prospective, spiritul său original creator, consecvent revoluţionar. Strălucita sa creaţie teoretică îmbogăţeşte cu un tezaur de nepreţuită valoare patrimoniul spiritual al poporului nostru, dezvoltă teoria şi practica revoluţionară.

Adăugîndu-se celorlalte pagini ale monumentalei sale opere, Raportul prezentat la Conferinţa Naţională de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, document istoric de amplă deschidere spre valorile autentice ale socialismului, program de luptă şi de muncă al partidului, al întregului popor, jalonează noi orizonturi ascensiunii societăţii româneşti pe drumul civilizaţiei socialiste şi comuniste.

Concepînd problemele apărării ţării ca o parte integrantă, inseparabilă a politicii generale de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a determinat o cotitură radicală şi în domeniul gîndirii şi practicii militare.

Datorăm tovarăşului Nicolae Ceauşescu reeva-

Moment înălţător
pentru ostaşii armatei noastre

luarea conţinutului concepţiilor şi orientărilor practicate anterior, fundamentarea unei concepţii armonioase, realiste, a unui ansamblu de teze, idei, principii şi soluţii care, fructificînd magistral cele mai înaintate tradiţii ale luptei armate a poporului român pentru păstrarea fiinţei naţionale, a neatîrnării ţării, direcţionează rezolvarea problemelor complexe ale creşterii capacităţii de apărare a patriei potrivit actualelor condiţii de dezvoltare a societăţii noastre, precum şi evoluţiei evenimentelor pe arena mondială.

În concordanţă cu ţelurile supreme ale poporului român de a-şi dedica toate forţele muncii constructive, de edificare a societăţii socialiste, cu vocaţia sa tradiţională de a trăi în pace, în deplină libertate şi independenţă, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a afirmat limpede scopul fundamental al efortului militar al ţării noastre: **„România socialistă nu urmăreşte şi nu va urmări niciodată ţeluri agresive împotriva vreunui stat. În orice împrejurări, întotdeauna, patria noastră, poporul român va lupta numai şi numai pentru apărarea independenţei şi suveranităţii sale, împotriva oricărei încercări de dominaţie şi asuprire, pentru a asigura naţiunii noastre dreptul de a-şi făuri societatea socialistă şi comunistă în mod liber".**

Aşadar, prin obiective, conţinut politic şi militar, apărarea naţională a României reprezintă o materializare fidelă a dreptului la autoapărare consacrat de justiţia internaţională contemporană. Forţele armate ale României nu vor duce niciodată un război de agresiune, ele servind întotdeauna interesele apărării independenţei ţării, făuririi socialismului şi comunismului în patria noastră.

Dialectician profund, secretarul general al partidului aşează la temelia capacităţii de apărare a patriei, în primul rînd, forţa economică a ţării, nivelul înalt al dezvoltării forţelor de producţie în industrie, în agricultură, dezvoltarea ştiinţei, progresul tehnic multilateral. **„...Realizarea obiectivelor dezvoltării economico-sociale pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii constituie un factor primordial, esenţial şi pentru întărirea forţei şi capacităţii de apărare..."** — subliniază, în acest sens, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Călăuzită de acest principiu cardinal, România nu s-a lăsat antrenată în cursa înarmărilor, ci, dimpotrivă, şi-a concentrat eforturile creaţiei materiale, operei de construcţie economico-socială, înfăptuirii marilor sale obiective de dezvoltare. De altfel, datorită puternicei dezvoltări a economiei naţionale, a devenit posibil ca, în cea mai mare parte, înzestrarea tuturor forţelor luptătoare să fie asigurată din producţie proprie şi pe baza resurselor interne.

Aşadar, avînd în vedere că puterea militară este rezultatul tuturor potenţelor materiale, tehnico-ştiinţifice, demografice, politico-morale de care dispune societatea şi care pot fi mobilizate în caz de necesitate în vederea salvgardării independenţei, suveranităţii şi integrităţii teritoriale, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a definit magistral principiul de bază al organizării apărării naţionale: **„Lupta împotriva oricărei agresiuni imperialiste, apărarea cuceririlor revoluţionare şi a independenţei ţării nu pot fi decît opera întregului popor român, care, la nevoie, trebuie să se ridice ca un singur om pentru a-şi apăra cuceririle revoluţionare, independenţa, dreptul la o viaţă liberă".** În caz de necesitate, poporul român, care se bucură astăzi din plin de roadele muncii sale în condiţii

de independență și suveranitate, animat de cel mai fierbinte patriotism revoluționar, se va ridica neînfricat la luptă, făcînd, cu orice sacrificiu, un zid de netrecut în fața invadatorului.

Formulînd conceptul de război al întregului popor pentru apărarea patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fructificat cu strălucire tezaurul de experiență istorică al neamului românesc, a cărui devenire prin milenii este marcată de un șir neîntrerupt de lupte crîncene, în care, pentru a învinge adversari deosebit de puternici și experimentați, a trebuit să ridice întreaga suflare în apărarea gliei strămoșești, să-și mobilizeze întregul potențial material și uman pentru a se opune invadatorilor și a-i învinge. În noile condiții istorice determinate de construirea cu succes a societății socialiste, conceptul de război dus de întregul popor pentru apărarea patriei, elaborat de secretarul general al partidului, își are temeiuri adînci în noile realități economico-sociale care potențează capacitatea de apărare: făurirea economiei socialiste unitare, noile relații de producție și sociale; puternica bază tehnico-materială a societății; noua conștiință socialistă a maselor; comunitatea de interese și aspirații ale tuturor cetățenilor României; unitatea moral-politică a poporului nostru în jurul partidului comunist, al secretarului său general. Cu încredere nezdruncinată în forța de neînvins a poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază: **„(...) oricine ar încerca să se atingă de cuceririle sale socialiste va întîmpina rezistența unui popor (...) strîns unit, hotărît să lupte cu toată energia și abnegația, cu toate mijloacele de care dispune pentru apărarea vieții sale noi, a dreptului său sfînt la libertate și independență".**

Așadar, în viziunea doctrinei noastre militare, fundamentată de secretarul general al partidului, riposta națiunii noastre în cazul unei agresiuni trebuie să fie generală, globală — militară, politică, diplomatică, economică și de altă natură —, să angajeze întreaga populație la lupta de apărare, într-un efort unitar, precis direcționat, să valorifice în cel mai înalt grad posibil resursele umane, materiale și spirituale ale țării.

Concepția privind apărarea patriei de către întregul popor este materializată în sistemul național de apărare — creat și perfecționat sub directa îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu — cuprinzînd în proporții echilibrate atît elemente de tip militar — armata, unitățile Ministerului de Interne, cît și cu caracter popular — gărzi patriotice, formațiuni de apărare civilă, detașamente de tineret etc. Acest sistem original asigură un cadru optim, în timp de pace, pentru instruirea și pregătirea întregii populații pentru apărarea țării, iar în situație de război — angajarea plenară a potențialului uman, apt de efort militar, pentru a înfrunta agresorul cu arma în mînă, desfășurînd o gamă largă de acțiuni de luptă, concomitent cu rezolvarea celorlalte nevoi ale societății — producție, refacere, ordine socială.

Ținînd seama de imperativul formulat de comandantul suprem privind pregătirea unitară a componentelor sistemului național de apărare, se

Colonel RADU OLARU

(continuare în pag. 120)

1952. Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, în gradul de general-maior, ministru adjunct al forțelor armate și șef al Direcției Superioare Politice a Armatei, asistînd la desfășurarea unei aplicații tactice (sus). Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al partidului, președintele republicii și comandantul nostru suprem, este întîmpinat de către militari, cu deosebită căldură, stimă și prețuire

un OM pentru istorie

ÎN SLUJBA ADEVĂRULUI ISTORIC

Este un adevăr axiomatic faptul că știința istorică românească contemporană a străbătut și străbate, după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, care își are locul suprem de onoare în spațiul de neîntreruptă și deplin glorioasă istorie multimilenară a poporului nostru, cea mai importantă și fecundă etapă din întreaga sa existență. Aceasta s-a datorat și se datorează faptului că investirea tovarășului Nicolae Ceaușescu, în iulie 1965, de către marele forum al comuniștilor români, de întregul nostru popor, în cea mai înaltă demnitate de partid și de stat a produs o cotitură radicală atît în concepția, cît și în metodologia existente în acel moment despre istoria noastră națională, exprimate cu deosebire în faptul că timp de cîteva decenii ni s-a negat identitatea etnică, ni s-au redus spațiul și timpul istoric, ne-au fost exilate și ținute în captivitate din punct de vedere istoriografic adevărurile fundamentale ale acestui popor, care, așa după cum se exprima Nicolae Iorga, *„prin strămoșii săi își are rădăcini de patru ori milenare; aceasta este mîndria noastră și aceasta este puterea noastră"*.

„Erou între eroii patriei" (pictură)

Astfel, această istorie s-a bucurat de largi deschideri și orizonturi noi în epoca în care în fruntea partidului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel care întruPează în mod strălucit cele mai luminoase tradiții și virtuți ale poporului român. Cu spiritul său de neîntrecut revoluționar și patriot neînfricat, secretarul general al partidului nostru a redat conștiinței naționale marile adevăruri și valori istorice, începînd cu actul de identitate al poporului român, a înarmat istoriografia românească cu postulate și principii metodologice care au desprins-o din chingile în care fusese încorsetată timp de cîteva decenii — cînd evenimente, fenomene și acțiuni, inclusiv militare, au fost înfățișate publicului în mod eronat — oferindu-i largi posibilități pentru reflectarea strict obiectivă a adevărului istoric, de reconsiderare și redimensionare a unor perioade sau momente văzute altădată prin prisma unor conjuncturi deformate, înlăturîndu-i astfel umbrele și întărindu-i razele, ceea ce înnobilează istoria, care are facultatea de a pătrunde în redutele cele mai intime ale sufletului omenesc.

Cu prestanța omului de știință, a geniului care stăpînește principiile metodologice ale materialismului dialectic și istoric, aplicîndu-le cu minuție și pătrundere, cu îndrăzneală revoluționară și responsabilitate comunistă față de problemele cardinale, tovarășul Nicolae Ceaușescu a abordat profund și multilateral întreaga problematică a istoriei naționale, inclusiv a celei militare, începînd de la cîmpul motivațiilor de factură științifică a necesității studiului istoric, ca o concretizare a gîndirii și acțiunii umane în condiții determinate, ca știință a dezvoltării umanității. Inspirată și cu o mare valoare metodologică este în acest sens patetica sa rostire: **„Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie? Nu ar fi ca un copil care nu-și cunoaște părinții și se simte străin în lume? Fără îndoială că așa ar fi, tovarăși. Iată de ce noi avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru. Avem un trecut cu care ne putem mîndri".**

Cîmpul motivațional privind necesitatea studiului și cunoașterii istoriei, în rolul ei de *magister vitae*, este extins în opera social-politică cu caracter enciclope-

un OM pentru istorie

dic a tovarășului Nicolae Ceaușescu dincolo de factorii strict educaționali. În viziunea sa științifică, revoluționară, cunoașterea istoriei propriului popor, situarea și integrarea sa în această istorie reprezintă pentru Partidul Comunist Român o condiție sine qua non atît în elaborarea programului său, cît și în lupta pentru înfăptuirea lui. **„Noi, comuniștii,** arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, **considerăm că este o datorie de onoare de a studia, cunoaște și cinsti cum se cuvine pe cei care au contribuit la făurirea națiunii noastre, care și-au dat viața pentru libertatea națională și socială a poporului român. Noi, comuniștii, sîntem continuatorii a tot ceea ce are mai bun poporul român. Partidul comunist nu a apărut întîmplător în România. El este rezultatul unui întreg proces istoric de dezvoltare economică-socială care a dus la maturizarea clasei muncitoare, a luptei revoluționare și la formarea Partidului Comunist Român. Oare cum ar fi posibil ca un partid care își propune să conducă poporul pe calea făuririi unei orînduiri mai drepte, a orînduirii socialiste, să nu cunoască trecutul de luptă? Îmi închipui că un asemenea partid ar fi sărac, ar fi lipsit de vlagă și fără nici o îndoială că nu s-ar putea bucura nici de sprijinul, nici de încrederea poporului. Or, tocmai pentru că partidul nostru continuă cele mai bune tradiții de luptă ale poporului, trage învățăminte din experiența trecutului și depune eforturi pentru a asigura mersul înainte spre o viață mai bună a poporului, pentru construirea orînduirii socialiste, el se bucură de stima și de încrederea nelimitată a întregului nostru popor."** Experiența istorică se constituie într-o puternică armătură documentară în acest sens.

Cu un remarcabil profesionalism, secretarul general al partidului a elaborat sistemul principiilor teoretico-metodologice care trebuie să stea la baza oricărui demers științific în domeniul istoriei. Într-o ordine de priorități se cere subliniat faptul că școala istorică românească beneficiază de principii și îndrumări metodologice de însemnătate cardinală pentru înseși studiul și scrierea istoriei. După cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, **„interpretarea științifică, obiectivă a evenimentelor social-politice în toată complexitatea lor poate fi făcută numai în lumina materialismului dialectic și istoric, cea mai înaintată concepție despre lume și viață"**, iar **„Valoarea unei istorii cu adevărat științifice constă în înfățișarea obiectivă a faptelor, în interpretarea lor justă, constituind astfel o oglindă a conștiinței de sine a poporului, a claselor, înmănunchind experiența de viață și de luptă a maselor și a conducătorilor".**

Opera cu caracter enciclopedic a tovarășului Nicolae Ceaușescu încorporează, ca una dintre cele mai importante părți constitutive, concepția sa cu privire la necesitatea de a studia aprofundat și de a elabora istoria poporului român încă din cele mai vechi timpuri, de a cunoaște eroismul cu care a știut să înfrunte greutățile și adversitățile de tot felul și să-și păstreze ființa națională, să-și apere dreptul la libertate și neatîrnare, pornindu-se de la **„rolul hotărîtor pe care tracii, respectiv geto-gacii, l-au jucat în formarea poporului român"**, ai cărui strămoși îndepărtați vin din vremuri imemoriale și a cărui vatră de locuire a fost dintotdeauna acest pămînt de la Carpați, Dunăre și Mare. Avem a înțelege astfel contribuția decisivă a tovarășului Nicolae Ceaușescu la restabilirea atitudinii principiale, realiste față de tradiție și de a ne reconecta la această glorioasă moștenire — întreruptă într-o perioadă nefastă a evoluției istoriografiei românești postbelice, cînd prezidau, cu o penibilă autarhie, mistificările maniheice ale înghețului dogmatic. Prin întreaga sa operă, pătrunsă de patos revoluționar, și prin neobosita activitate practică, secretarul general al partidului ne-a restituit trecutul și sentimentul autentic al istoriei naționale. **„Este necesar,** arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, **să avem în vedere că popoarele s-au dezvoltat în anumite condiții istorice și sociale care și-au pus amprenta pe însușirile și felul de a gîndi și trăi al fiecărui popor. Istoria poporului nostru, de mai bine de 2000 de ani, de la daci pînă în prezent — care demonstrează cu putere aceasta — este istoria luptelor împotriva asupririi străine, a luptelor pentru libertate și independență, pentru progres economic și social".**

De uriașe cîștiguri metodologice beneficiază istoriografia românească prin principiul fundamental formulat de tovarășul Nicolae Ceaușescu conform căruia este **„necesar să intensificăm activitatea de elaborare a istoriei poporului român, în spiritul concepției materialist-dialectice și istorice, redînd — pe baza datelor, a documentelor, a realității — viața, munca și**

AICI, DINTOTDEAUNA

Acest pămînt e dulcea noastră vatră
Și el pe chip ni se răsfrînge pur,
Cu trei culori-nălțate în drapelul
De purpură, de aur și azur.

Pe-acest picior de plai din veșnicie
În doine și balade legănați,
Noi frați ne știm cu Mureșul și Oltul,
Cu Prut, cu Mare, șesuri și Carpați.

Acest pămînt înnobilat prin veacuri
Cu spic de grîu și vers înaripat,
E roditor și prin sudoarea frunții,
Și sîngele cu care l-am udat.

Acest pămînt e dulcea noastră vatră
Și el pe chip ni se răsfrînge pur,
Îl înflorim și-l apărăm sub steagul
De purpură, de aur și azur.

GEORGE ZARAFU

lupta sa din cele mai vechi timpuri pînă în anii construcţiei socialiste. Va trebui să avem o istorie unitară, care să redea corespunzător fiecare etapă de dezvoltare economico-socială, fiecare perioadă istorică şi luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze, în lumina adevărului bazat pe fapte şi documente, atît rolul claselor sociale, al poporului, cît şi al diferiţilor conducători ai statului şi personalităţi politice, ştiinţifice, culturale. În această concepţie a unei istorii unice, istoria poporului român va trebui să cuprindă şi istoria mişcării muncitoreşti revoluţionare, a Partidului Muncitoresc Social-Democrat, precum şi a Partidului Comunist Român. Nu pot exista două istorii, una a poporului şi una a partidului. Poporul nostru are o singură istorie, iar activitatea Partidului Comunist Român, ca şi a altor partide în diferite perioade, constituie o parte inseparabilă a istoriei patriei". Fireşte, caracterul unitar priveşte atît spaţiul, temporalitatea, structura, cît şi dezvoltarea vieţii economice, social-politice şi culturale, care, în pofida condiţiilor istorice, deosebit de complexe, au avut o factură în esenţă unitară, chiar dacă o perioadă de timp au existat sub raport statal mai multe entităţi, ca, de pildă, Ţara Românească Transilvania, Ţara Românească Moldova, Ţara Românească Muntenia, Ţara Românească Dobrogea. Şi atunci, şi ulterior, unitatea caracteristică poporului român, conştiinţa originii comune şi a unităţii de neam şi cultură au determinat legături strînse, nemijlocite între românii din întreg spaţiul carpato-danubiano-pontic. Avem astfel a înţelege de ce societatea românească s-a dezvoltat unitar de-a lungul evului mediu şi modern, constituind o premisă fundamentală pentru făurirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. Pe aceleaşi linii de convergenţă se situează aprecierea tovarăşului Nicolae Ceauşescu: **„Avem un popor, o ţară în care trăiesc laolaltă români, precum şi oameni ai muncii de origine maghiară, germană, sîrbă sau de altă naţionalitate. Dar cu toţii sîntem un popor unic — şi nu admitem nimănui să încerce să lovească în unitatea poporului nostru".**

Promotor strălucit al valorilor patriotice şi educative ale istoriei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a dezvăluit noilor generaţii ale României socialiste atît conştiinţa comunităţii de origine şi a continuităţii poporului român în largul spaţiu carpato-danubiano-pontic, cît şi neîntrerupta sa luptă socială de eliberare naţională. Cu neţărmurită emoţie, înveşmîntată de căldura inimilor, amintim aici aprecierea, de o măreţie epopeică, făcută încă din 1965 şi care exprimă o istorie întreagă: **„Focul luptei naţionale şi sociale a ars necontenit, cînd cu vîlvătăi, care făceau pe asupritori să se cutremure, cînd mai potolit, ca apoi să se întețească şi mai puternic. Multe pagini glorioase a înscris poporul român în lupta pentru libertate şi socialism. Graiul nu poate reda măreţia acestor lupte; ele adeveresc şi vor adeveri peste veacuri vitalitatea şi înţelepciunea poporului nostru, care, trecînd prin grele încercări, a rămas neclintit şi a prins de fiecare dată noi puteri, ridicîndu-se, asemenea stejarului după furtună, şi mai mîndru spre soare".**

Dimensiunile şi vocaţia istoriei ca şcoală a vieţii şi activităţii umane sînt deosebit de concludente şi în sfera relaţiilor dintre popoare, ţări şi naţiuni. În mesajul adresat participanţilor la cel de-al XV-lea Congres internaţional de ştiinţe istorice de la Bucureşti, care a avut loc în august 1980, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta că **„În cadrul întregii politici a statului nostru socialist, acţionăm ca cercetarea istorică naţională să servească neabătut cauza înţelegerii şi bunei vecinătăţi, a prieteniei şi colaborării popoarelor, a păcii şi securităţii internaţionale".** De aceea trebuie **„să facem totul ca istoria să devină o puternică armă a prieteniei şi solidarităţii între popoare, în lupta pentru socialism, pentru colaborare şi pace internaţională".**

În hronicul de aur al poporului român va rămîne înscrisă, cu trăinicia şi perenitatea ce se cuvin marilor personalităţi, contribuţia inestimabilă a tovarăşului Nicolae Ceauşescu la dezvoltarea gîndirii istorice româneşti, la deschiderea unor orizonturi noi şcolii noastre istorice. Înălţată maiestuos pe piedestalul însuşirilor alese, pe strălucita sa gîndire cutezătoare, mereu prezentă în vorbirea şi scrisul oamenilor, personalitatea secretarului general al partidului, preşedintele republicii, comandantul nostru suprem, apare astăzi în toată măreţia ei. Adresîndu-i un călduros gînd ostăşesc, alături de ceilalţi istorici îl socotim, pe drept cuvînt, ctitor al istoriei patriei. În strînsă comuniune cu întregul popor, sentimentele noastre de gratitudine se îndreaptă, astfel, către cel care, în răstimpul de peste două decenii de cînd se află în fruntea destinelor ţării, a ridicat gîndirea şi şcoala istorică românească pe culmi de glorie şi strălucire.

Colonel dr. GHEORGHE TUDOR

un OM pentru istorie

O PRODIGIOASĂ ACTIVITATE POLITICĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ DEDICATĂ PATRIEI, FERICIRII OAMENILOR, PĂCII PE PLANETA NOASTRĂ

Aducem cu nețărmurită gratitudine și admirație un cald omagiu tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, eminent om de știință, savant de largă recunoaștere și prețuire internațională — model de afirmare a spiritualității și a energiei creatoare a femeii în România socialistă. Neobosita sa activitate științifică și politică constituie un strălucit exemplu de dăruire, evidențiază alesele calități umane și intelectuale ale poporului căruia îi aparține. Dovedind în permanență patosul, romantismul revoluționar al luptei duse cu dîrzenie spre împlinirea idealurilor poporului, tovarășa Elena Ceaușescu a adus o contribuție de seamă — atît în anii grei ai ilegalității, cît și în perioada marilor transformări revoluționare de după eliberarea țării — la lupta eroică a partidului pentru înfăptuirea revoluției socialiste. Activitatea desfășurată pe tărîm politic și social a fost și este exemplar întregită de activitatea științifică desfășurată în domeniul chimiei și ingineriei chimice, de preocuparea activă pentru transpunerea în viață a orientării privind legarea științei, învățămîntului de practică, în contextul amplei desfășurări a revoluției tehnico-științifice și adîncirii fără precedent a procesului cunoașterii. Este știut faptul că, sub conducerea directă a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, Institutul Central de Chimie s-a transformat într-un autentic consiliu științific, devenit etalon al realizării platformelor integrate de cercetare-învățămînt-producție ale chimiei, fizicii, electronicii sau ale altor domenii. În același timp, prestigioasa activitate științifică desfășurată personal s-a concretizat în contribuții originale esențiale în domeniul chimiei moleculare — în special în problemele polimerizării stereospecifice, stabilizării cauciucului sintetic și copolimerizării. Acest fapt este ilustrat cu pregnanță de o vastă operă științifică, de amplă rezonanță și prețuire internațională, de lucrări științifice originale, de o înaltă ținută profesională, care întrețin un viu interes și întrunesc elogii unanime în lumea științifică, atît în țară, cît și peste hotare. Lucrările sale științifice, sugerînd soluții și tehnologii noi, conducînd la elucidarea teoretică și practică a unor probleme importante și de mare interes, au văzut lumina tiparului în multe țări ale lumii, fiind apreciate drept contribuții de mare valoare în domeniul respectiv, apreciere pentru care stau mărturie înaltele distincții ce i-au fost conferite, printre care Medalia de aur „Marie Curie",

„Omagiu" (pictură de Sabin Bălașa)

CINSTIRE

De din dreapta slujire
la curțile dorului, la monolitul
strămoșilor noștri Carpați, la
horbota verde-a Cîmpiei Române, la
diamantul faptei care
pururi rămîne;

De din dreapta veghe
arborată ca un stindard al
liniștii la catargele patriei, ca
un pod peste timp, ca o generație
veșnic-a primului anotimp;

De din inima noastră, a patriei
și a noastră, Femeii ce-nseamnă
pace, carte, flacără vie, i-aducem înaltă
cinstire, la dreapta marelui Bărbat
al țării, ea însăși
veghe nestinsă, iubire.

VALERIU BUZNEA

Insigna de aur a Academiei Europene de Ştiinţe, Arte şi Litere, numeroase alte importante titluri. Remarcabilele calităţi de om politic şi de personalitate ştiinţifică se reflectă permanent în îndeplinirea cu energie şi eficienţă, cu înaltă răspundere patriotică a sarcinilor ce-i revin în calitate de membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al partidului şi prim viceprim-ministru al guvernului, din responsabilităţile cu care a fost învestită în funcţia de preşedinte al Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului.

După cum este cunoscut, reputate instituţii ştiinţifice din întreaga lume au ales-o pe tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu ca membru de onoare. Alături de înalte distincţii româneşti — de doctor în ştiinţe şi membru al celui mai înalt for ştiinţific al ţării, Academia Republicii Socialiste România — titlurile acordate de instituţii şi organizaţii ştiinţifice, de academii şi universităţi din numeroase ţări ale lumii constituie o strălucită afirmare şi împlinire a unei activităţi puse exemplar în folosul ştiinţei, al progresului societăţii, fapt care constituie o mîndrie pentru toţi oamenii de ştiinţă români, pentru întregul nostru popor.

Acad. ANA ASLAN

OMAGIU FIICEI ŢĂRII

Senin de flori, de zări strălimpezite,
Buchet de albe şi solare gînduri,
Din ale oastei neclintite rînduri
În cinste strămoşească vom trimite

Celei ce cu iubire înţeleaptă
Dă preţ sporit la tot ce noi veghem,
În dreapta Comandantului suprem,
Ea însăşi caldă veghe, demnă faptă.

Din postul vieţii noastre îi urăm
Cocoale-mii de gînduri şi simţire
Pentru nestinsa-i pildă de iubire
A ceea ce cu toţii apărăm.

Locotenent-major DANIELA MIRCEA

Lucrările de înaltă ţinută ştiinţifică ale tovarăşei academician doctor inginer ELENA CEAUŞESCU sînt cunoscute şi preţuite în numeroase ţări ale lumii

PROCLAMAREA REPUBLICII

strălucită încununare a luptei poporului român pentru libertate, independenţă şi progres social

La 30 Decembrie 1987 s-au împlinit patru decenii de la proclamarea Republicii, eveniment revoluţionar cu profunde semnificaţii în istoria poporului român, expresie viguroasă a voinţei sale de libertate, independenţă şi suveranitate naţională. Înfăptuit în condiţii social-politice pe deplin maturizate, ca urmare a dezvoltării impetuoase a procesului revoluţionar început la 23 August 1944, şi cînd rolul hotărîtor în conducerea ţării îl avea clasa muncitoare, în alianţă cu ţărănimea, intelectualitatea, cu celelalte categorii de oameni ai muncii, actul istoric de la 30 Decembrie 1947 n-a însemnat o simplă înlocuire a vechii forme de stat, monarhice, cu una nouă, republicană, ci o schimbare fundamentală a conţinutului regimului politic, marcînd instaurarea unei puteri de stat de tip socialist şi începutul unei etape noi, superioare, în dezvoltarea României — etapa revoluţiei şi construcţiei socialiste. Prindea astfel viaţă idealul mişcării muncitoreşti şi socialiste, al partidului muncitorilor din ţara noastră, care, încă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, vedeau în republică *„singura formă* (de stat — n.n.) *posibilă şi compatibilă cu socialismul"*. În acelaşi timp, transformările revoluţionare, democratice produse în societatea românească după 23 August 1944 au făcut posibilă preluarea şi îmbogăţirea gîndirii social-politice şi practicii revoluţionare republicane, care preconizaseră instaurarea *„republicii democratice"*, în care *„puterea statului şi drepturile lui să fie în mîna poporului întreg"*, forma republicană de guvernămînt fiind considerată *„cea mai bună pentru români că e cea mai acomodată după natura lor şi a umanităţii"*.

Eveniment revoluţionar cu adînci rădăcini şi premise istorice, proclamarea Republicii Populare Române a întrunit adeziunea unanimă a maselor populare, a muncitorilor, ţăranilor, intelectualilor, ostaşilor, a tuturor cetăţenilor români, fără deosebire de naţionalitate. **„Realizarea republicii — veche şi arzătoare aspiraţie a poporului** — subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România — **a găsit un profund ecou în rîndurile milioanelor de oameni ai muncii din întreaga ţară. Masele largi populare au salutat cu neţărmurită satisfacţie şi bucurie măreaţa victorie obţinută prin luptă, exprimîndu-şi hotărîrea nestrămutată de a-şi închina toate forţele consolidării şi înfloririi republicii noi, populare, apărării libertăţii şi suveranităţii sale, ridicării ei la un loc demn în marea familie a naţiunilor lumii"**.

Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944 a creat un nou raport de forţe şi o dinamică specifică a relaţiilor sociale şi politice, reflectînd stadiul de dezvoltare a societăţii româneşti, cerinţele ei obiective de progres. S-a deschis astfel calea rezolvării într-o perspectivă istorică nouă a problemei puterii politice, a instaurării unui regim politic nou, deosebit radical de cel existent în România în perioada interbelică. Masele populare, clasa muncitoare, ţărănimea şi celelalte categorii sociale muncitoare, urmînd cu încredere Partidul Comunist Român, au apărat şi au dezvoltat roadele victoriei obţinute la 23 August 1944.

Afirmîndu-se ca forţă politică unitară şi clarvăzătoare, avînd obiective programatice, naţionale şi sociale, care însufleţeau întregul popor, Partidul Comunist Român a constituit nucleul polarizator al tuturor partidelor şi structurilor democratice. Organizînd şi mobilizînd masele populare, partidul comunist a condus ample acţiuni politice care au culminat cu instaurarea, la 6 martie 1945, a puterii revoluţionar-democratice cu pronunţat caracter muncitoresc-ţărănesc.

Noul regim politic s-a consolidat treptat, în condiţii interne şi internaţionale de o mare complexitate, fiind susţinut de majoritatea covîrşitoare

a poporului român. Astfel, la alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946, forțele democratice unite în jurul Partidului Comunist Român au obținut aproape 80 la sută din voturile alegătorilor. Grupările politice de opoziție au suferit o înfrîngere categorică, decisivă pentru destinul lor. Ca urmare a alegerilor, clasa muncitoare, țărănimea și celelalte categorii de oameni ai muncii și-au lărgit pozițiile în organele centrale ale statului, atît în guvern, principalul instrument al puterii executive, cît și în parlament, forul de exercitare a puterii legislative. Prerogativele regelui au fost limitate, reducîndu-se implicit rolul monarhiei în viața de stat.

Menținerea vechii forme de stat pînă la sfîrșitul anului 1947 a rezultat din împrejurările istorice specifice — de ordin intern și extern — ale pregătirii și desfășurării revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și ale evoluției ulterioare a vieții social-politice românești. După cum se știe, regele și cercurile palatului, apreciind cu luciditate realitățile, s-au alăturat acțiunii concertate a coaliției antifasciste, făurită de Partidul Comunist Român pentru doborîrea dictaturii antonesciene și eliberarea teritoriului național de sub dominația hitleristo-horthystă. Partidul Comunist Român, care, de-a lungul întregii sale existențe, se afirmase ca promotor al idealului republican al maselor populare, a considerat că, în condițiile create imediat după 23 August 1944, schimbarea formei de stat nu era la ordinea zilei, ci, dimpotrivă, în condițiile noului raport de forțe, monarhia, din dorința de supraviețuire, putea fi determinată să acționeze în direcția impusă de masele populare. Evoluția evenimentelor a confirmat justețea acestei orientări politice.

Pe măsura diminuării influenței partidelor politice burgheze și a dispariției lor din viața politică, monarhia a devenit însă centrul de raliere a forțelor ostile revoluției și s-a transformat în principalul obstacol în calea evoluției regimului politic, instaurat la 6 martie 1945, spre o putere de stat de tip socialist. Aceste rațiuni au determinat reexaminarea și schimbarea atitudinii forțelor revoluționare față de monarhie și trecerea la abolirea ei.

La sfîrșitul anului 1947 erau create toate premisele, obiective și subiective, pentru o asemenea schimbare, ceea ce au făcut posibile abolirea monarhiei și proclamarea republicii prin măsuri adoptate de organele centrale ale statului — guvern și parlament — cu sprijinul puternic al maselor populare. În ansamblul acestor măsuri o însemnătate deosebită a avut-o preluarea conducerii directe a armatei de către Partidul Comunist Român.

În după-amiaza zilei de 30 Decembrie 1947, la cererea primului ministru, dr. Petru Groza, și a secretarului general al C.C. al P.C.R., Gheorghe Gheorghiu Dej, regele Mihai a semnat actul de abdicare, în care se sublinia: *„În deplină înțelegere cu factorii de răspundere ai țării, conștient și de răspunderea ce-mi revine, consider că instituția monarhică nu mai corespunde actualelor condițiuni ale vieții noastre de stat... În consecință, pe deplin conștient de importanța actului ce fac în interesul poporului român, ABDIC pentru mine și pentru urmașii mei de la tron, renunțind pentru mine și pentru ei la toate prerogativele ce le-am exercitat ca rege al României"*. În seara aceleiași zile, Adunarea Deputaților, întrunită în sesiune extraordinară, a consfințit abolirea monarhiei și a adoptat legea istorică de transformare a statului român în republică. Totodată, Adunarea Deputaților a adoptat textul unei Proclamații către Țară, în care, printre altele, se arăta: *„Monarhia constituia o piedică în calea dezvoltării țării noastre spre un regim de democrație populară, care să asigure tuturor celor ce muncesc bunăstarea materială și culturală, să asigure independența și suveranitatea statului român. Prin înlăturarea monarhiei se deschid democrației noastre populare căi de mărețe înfăptuiri. Muncitori, țărani și intelectuali, ostași, subofițeri și ofițeri, cetățene și cetățeni! Să înălțăm noua formă de viață a statului nostru, Republica Populară Română, Patria tuturor celor ce muncesc cu brațele și cu mintea, de la orașe și sate"*.

Vestea proclamării republicii a fost primită cu entuziasm de masele populare, care și-au manifestat, încă din seara zilei de 30 decembrie, sentimente de profundă bucurie și satisfacție. O trăsătură caracteristică a actelor de adeziune față de republică a constituit-o faptul că ele au reprezentat, în același timp, o formă de acțiune unită, de luptă, în cadrul aceluiași front, a clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii pentru dezvoltarea procesului revoluționar și făurirea unei noi orînduiri economico-sociale, a civilizației socialiste. Într-un cadru solemn, întreaga armată română a depus Jurămîntul de credință față de popor și republică. Atît prin jurămînt, cît și prin numeroase telegrame și scrisori, ostașii s-au angajat să apere independența și suveranitatea patriei, cuceririle revoluționare ale oamenilor muncii.

În cele patru decenii care au trecut de la memorabila zi de 30 Decembrie 1947, perioadă relativ scurtă în istoria milenară a patriei noastre, în România s-au produs profunde transformări revoluționare, economice, sociale, politice și culturale, în structura societății și în relațiile dintre oameni, în condițiile de viață materială și spirituală și în gradul de civilizație al întregii națiuni. Cuceririle fundamentale ale celor patru decenii, obținute sub conducerea Partidului Comunist Român, sînt lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om, înfăptuirea guvernării statului de către poporul însuși, liber și stăpîn pe destinele sale, făurirea cu succes a orînduirii socialiste și trecerea la edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Ca urmare a acestor transformări profund înnoitoare, produse mai cu seamă în perioada care s-a scurs de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, de cînd în fruntea destinelor națiunii a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu — revoluționar consecvent și patriot înflăcărat, conducător politic de înalt prestigiu internațional — România se prezintă astăzi ca o țară industrial-agrară cu o industrie puternică, modernă și o agricultură socialistă în plină dezvoltare, ce a pășit ferm pe calea noii revoluții agrare, cu o știință și cultură înfloritoare, o politică internă și externă viabilă, se prezintă ca o țară demnă, suverană și independentă între statele lumii. Trecerea, la sfîrșitul deceniului al nouălea, la stadiul de țară cu nivel mediu de dezvoltare, iar în perspectiva anului 2000 la stadiul de țară socialistă multilateral dezvoltată, deschide perspective luminoase înfăptuirii visului de aur pe pămîntul românesc — societatea comunistă.

Prof. dr. ȘTEFAN LACHE

A ÎNCHINA CUVINTE PATRIEI

Ca și cum ai căuta pe cadranul cugetului
o stea a sincerității,
un azimut al supremei iubiri
ori neputința de a rosti despre mamă
ceva tulbure, impur...
Ca și cum ai găsi
locul, singurul, al intersecției efemerului
cu eternitatea,
al ființei cu demnitatea, locul, singurul,
capătul de fir dinspre imaculat
ieșit ca prin minune
din ghemul de capilare al existenței...
Ca și cum i-ai cere un glas să te certe,
un lacăt să te oprească,
un toiag cu să-ți pedepsească pe trup
taina și trufia vremelnicei tinereți.
Dar glasul ei, glasul Ei, adevăratul,
e un viscol blînd stîrnind pulberi de aur
în suflete, vîrtejuri preschimbate în cînt
urcînd culoarea pămîntului în culoarea
zăpezii, urcînd culoarea inimii
în tremurarea dulce-dureroasă a simțirii.
O, de-a lungul timpului ne ținem
ca de o frînghie suitoare, fosforescentă,
viii și morții — perpetuă luminoasă deznădejde
a celui apărat de părintești, nostalgice
meninge... Sus — ieșirea în basm,
tărîm secund peste zornăiala putredă,
sîngeroasă, de lăncii...
Aici, acum, patria te poate striga oricînd,
pe nume, o singură dată
— sunet asemenea drumului unei stele
căzînd printr-o noapte de limpede
și nemărginit ianuar.

Maior **VALERIU PRICINĂ**

PE-ACEST PĂMÎNT

Semețe piscuri retezate-n cremeni
Duc frumusețea clipelor asemeni
Acelui zbor de păsări mult dorite
Sub orizontul țărmurilor scite

Și frunze cad iar altele învie
Cu verde crud și dor de poezie
Ca-ntr-o baladă de eternitate
Ce ființa noastră tainic o străbate

În imn strălumninat de-aceeași strună
Iar soarele nu vrea să mai apună
Lăsîndu-și chipul fascinat mereu
Aici, pe-acest pămînt de vis, al meu.

TRAIAN REU

ODĂ

Un cald presimț m-apropie de tine
Ca de un aisberg, ca de un cerc de foc,
Dar frumusețea ta-i să mă-nlumine
Să-mi dea un rost, să-mi cînte de noroc,
Să-mi știe începutul și isprava
Din izvodirea vieții mai întîi
Și tot ce soarele prin mine da-va
Ca să renasc pe-al clipei căpătîi,
Pe-un ochi de verb cu infinită rază
Să viețuiesc în fructul tău primar
Urcînd în forme vulturii de pază
Și stropi de măreție, în cleștar,
Tu, ce mi-ai dat greu sîngerînd azurul
Rupînd din tine apă și pămînt
Știai că vezi prin mine împrejurul
A tot ce ești, mereu, a tot ce sînt,
Nimic n-a ars, nimic nu te-nspăimîntă
Chiar dacă vreun viscol trecător
Ne-a mai lovit, dar cel care cuvîntă
Prin noi, intens, e-un grai nemuritor
Ce a turnat în cronici adevărul,
Cu sunete imense peste brume
În timpuri albe cum prin floare mărul
Își oglindește-n fructul său o lume.
Că nu-i în cosmos punct peste măsură
În care fiii tăi n-ar fi eroi:
Inimă, grai, ești dor și-ntr-o nervură
Cu nesfîrșitul tău din noi în noi.

PAVEL PEREȘ

CĂTRE MINE, PATRIA

Eu te voi crește-n leagăn de lumină,
la pieptul meu purtîndu-te. Aproape
de tot ce-nseamnă vatră, rădăcină
pentru viața care-ți stă sub pleoape.

Ești zămislit cu trudă pe-acest picior de plai,
din muncă, din iubire și uneori din sînge;
ți-am dat întruchipare de carne și de grai
iar ochiului tău lacrimi i-am dat, să poți și plînge.

Din rîurile mele, din codri și din munți
ai brațele, și trupul, și inima ce bate,
iar zarea dăruită înaltei tale frunți
făcută e din cerul senin ce mă străbate.

Înalt ești. Iată, sigur te poartă pasul drept.
O parte e din mine trecută-n trupul tău.
Nestinsă-ți fie veghea ce-o vei purta în piept,
din liniște rotită, deasupra-mi, fiul meu!

Locotenent-major **EMIL ALMĂȘAN**

În actuala situație internațională, complexă și gravă, România a pus și pune în centrul activității sale pe plan internațional lupta pentru dezarmare, pentru pace, pentru o lume fără arme și fără războaie.

NICOLAE CEAUȘESCU

De la tribuna marilor forumuri internaționale, prin glasul autorizat al președintelui NICOLAE CEAUȘESCU, întregul popor român și-a exprimat cu putere voința sa de pace, prietenie și colaborare

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

cea mai puternică afirmare a României în viața internațională

Perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român s-a dovedit cea mai rodnică din istoria patriei și în planul politicii internaționale a țării noastre. Din inițiativa și cu aportul determinant al secretarului general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, România socialistă a promovat o largă deschidere spre lume, a adus contribuții active, originale la rezolvarea constructivă și durabilă a marilor probleme ale omenirii.

Au cunoscut o dezvoltare fără precedent relațiile externe ale țării. În anul 1965, România avea raporturi diplomatice cu 67 de țări, iar economice cu 98. Astăzi, ea întreține relații diplomatice și economice cu 155 de state de pe toate continentele, cel mai înalt nivel din istoria patriei noastre și unul din cele mai

ROMÂNIA — CEAUȘESCU — DEZARMARE — PACE

Inițiative și acțiuni pentru înfăptuirea unui program complex de dezarmare

România socialistă, președintele Nicolae Ceaușescu apreciind că problema fundamentală a zilelor noastre o reprezintă dezarmarea, în primul rînd dezarmarea nucleară, apărarea dreptului vital al oamenilor și al națiunilor la pace și existență liberă, independentă, au lansat numeroase inițiative, au înfăptuit și înfăptuiesc acțiuni concrete pentru realizarea acestui țel suprem.

În concepția președintelui țării noastre, trecerea la dezarmarea nucleară și convențională, la diminuarea bugetelor militare ar avea ample și multiple consecințe pozitive, s-ar răsfrînge binefăcător nu numai asupra ansamblului relațiilor internaționale, ci și asupra tuturor aspectelor și laturilor vieții social-politice și economice a tuturor popoarelor și:

- ar reduce pînă la lichidare riscul unui nou război mondial, care, în condițiile existenței armelor nucleare, ar însemna dispariția umanității;
- ar contribui substanțial la stimularea dezvoltării și accelerarea progresului tuturor statelor;
- ar disponibiliza imense fonduri pentru lichidarea subdezvoltării, a decalajelor dintre țări;
- ar contribui în mod hotărîtor la diminuarea șomajului pe plan mondial;
- ar juca un rol esențial în eradicarea foametei care afectează mari regiuni ale globului;
- ar îngădui desfășurarea eforturilor necesare pentru lichidarea analfabetismului;
- ar permite declanșarea unei ample campanii pentru combaterea epidemiilor și asigurarea unor condiții sanitare corespunzătoare tuturor locuitorilor planetei;
- ar înlesni considerabil înlăturarea consecințelor crizei economice și însănătoșirea economiei mondiale;
- ar face posibilă realizarea unor vaste proiecte științifice naționale și internaționale menite să determine o mai puternică înflorire a civilizației omenirii;
- ar avea consecințe dintre cele mai pozitive asupra climatului politic mondial, prin creșterea încrederii între state, stimularea destinderii și asigurarea unei reale securități.

Chiar și o simplă enumerare, fără pretenții de exhaustivitate, a inițiativelor țării noastre în domeniul dezarmării, inițiative care sînt rodul gîndirii social-politice și al acțiunii practice de inestimabilă valoare ale secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii So

cialiste. România, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, pune în relief consecvenţa cu care militâm pentru dezarmare, pentru o lume fără arme şi fără război.

● **1965** — În Raportul la Congresul al IX-lea al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu s-a pronunţat ferm în favoarea dezarmării generale şi a chemat toate ţările şi popoarele să-şi unească eforturile pentru atingerea acestui ţel.

● **1970** — Ca urmare a unei propuneri din 1969 a României, Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite a proclamat „Deceniul dezarmării al Naţiunilor Unite 1971—1980". Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la sesiunea jubiliară a Adunării Generale a O.N.U. a pus în evidenţă însemnătatea hotărîtoare a dezarmării pentru salvgardarea păcii.

● **1972** — În baza punctului înscris pe ordinea de zi a Adunării Generale, la iniţiativa României, privind „Consecinţele economice şi sociale ale cursei înarmărilor", grupuri de experţi ai O.N.U. au elaborat în 1972, 1977 şi 1982 studii privind această problemă.

● **1978** — În temeiul „Hotărîrii Comitetului Central al Partidului Comunist Român privind poziţia României în problemele dezarmării şi în primul rînd a dezarmării nucleare", ţara noastră a adus o contribuţie majoră la convocarea şi desfăşurarea primei sesiuni speciale a Adunării Generale a O.N.U. consacrate dezarmării. La această sesiune, România a reiterat propunerea sa de o mare însemnătate privind crearea în Balcani şi în alte regiuni ale lumii de zone denuclearizate prin înţelegeri între statele din regiunile respective, puterile nucleare urmînd să se angajeze de a nu folosi arma atomică şi, în general, forţa împotriva statelor care fac parte din aceste zone.

● **1981—1982** — Din iniţiativa tovarăşului Nicolae Ceauşescu, pe tot cuprinsul ţării, au avut loc ample manifestări populare care au culminat cu „Apelul poporului român" adresat celei de-a doua sesiuni speciale a Adunării Generale a O.N.U., consacrată dezarmării, apel purtînd semnăturile a 18 milioane de cetăţeni ai ţării noastre.

● **1983** — La iniţiativa României, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat o rezoluţie privind oprirea amplasării noilor rachete nucleare americane cu rază medie de acţiune în Europa occidentală şi renunţarea la contramăsurile anunţate de U.R.S.S., prima mare acţiune internaţională menită să elibereze continentul nostru de gravul pericol al armelor nucleare.

● **1985** — La Plenara Consiliului Naţional al F.D.U.S., preşedintele Nicolae Ceauşescu a adresat chemarea ca la negocierile de dezarmare sovieto-americane să se acţioneze pentru oprirea cursei înarmărilor pe Pămînt şi în Cosmos, încetarea imediată a dislocării noilor rachete nucleare în Europa, sistarea tuturor experienţelor nucleare, eliminarea tuturor arsenalelor cu arme nucleare, îngheţarea cheltuielilor militare la nivelul anului respectiv, trecerea la reducerea treptată a acestora, a armamentelor convenţionale şi a efectivelor militare.

ridicate din lume. Rolul hotărîtor în dezvoltarea acestor raporturi revine dialogului la nivel înalt. Preşedintele Nicolae Ceauşescu a purtat aproape 550 de convorbiri cu şefi de stat şi de guvern, lideri de partide şi de parlamente, operă politico-diplomatică unică. Mai mult de 220 din aceste întîlniri au avut loc în cadrul vizitelor oficiale întreprinse de şeful statului român în ţări din Europa, Asia, Africa, America Latină şi America de Nord. Ca urmare a dialogului la nivel înalt, România a devenit parte la 21 tratate de prietenie şi colaborare, la peste 100 declaraţii solemne şi declaraţii comune, 600 acorduri şi alte documente importante, ceea ce a creat cel mai cuprinzător şi mai fertil cadru politico-juridic de cooperare internaţională de care a beneficiat vreodată ţara noastră. România dezvoltă relaţii de prietenie şi colaborare cu toate celelalte ţări socialiste, extinde conlucrarea cu ţările în curs de dezvoltare şi nealiniate, cultivă raporturi de cooperare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Este meritul de excepţie al tovarăşului Nicolae Ceauşescu de a fi imprimat o nouă calitate, substanţă şi dinamism relaţiilor externe ale României, prin aplicarea neabătută a principiilor de drept internaţional — respectul independenţei şi suveranităţii naţionale, deplina egalitate în drepturi, neamestecul în treburile interne şi avantajul reciproc, nerecurgerea la forţă şi la ameninţarea cu forţa. Definite la înalta tribună a Congresului al IX-lea al partidului, dezvoltate în anii care au urmat, aceste principii au constituit o adevărată Cartă de drept internaţional, un program politic de iniţiativă şi acţiune care au asigurat şi garantează poporului român condiţii de muncă paşnică, deplină securitate, la adăpost de marile furtuni politice, economice şi militare care s-au abătut asupra vieţii şi raporturilor internaţionale.

Gîndind şi acţionînd în mod independent şi suveran, adoptînd ea însăşi toate deciziile şi măsurile care o privesc, România manifestă maximă consideraţie faţă de atributele de independenţă şi suveranitate ale tuturor celorlalte state. Acţionînd ca partener egal în drepturi, pe bază de respect şi avantaj reciproc, ţara noastră aplică această normă în raporturile cu toate celelalte state. Neamestecîndu-se, sub nici o formă, în afacerile interne ale altor ţări, România nu admite, sub nici o formă, ingerinţa străină în treburile sale interne. România socialistă face, astfel, dovada că noile principii trebuie aplicate în ambele sensuri, respectate de toţi şi faţă de toţi. În acest spirit respectivele principii de drept internaţional sînt înscrise în toate documentele importante ale partidului şi statului nostru; ele au făcut, totodată, obiectul unor iniţiative majore ale României la Organizaţia Naţiunilor Unite, în alte organisme şi foruri internaţionale.

Amploarea raporturilor sale externe, aplicarea fermă a noilor principii şi prodigioasa activitate politică a conducătorului partidului şi statului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, au conectat România la problemele primordiale ale omenirii, creîndu-i posibilitatea de a-şi asuma propriile răspunderi în reglementarea lor, pentru promovarea unei politici noi, de independenţă, colaborare, securitate şi pace. În **Epoca Nicolae Ceauşescu**, ţara noastră a reuşit, astfel, să întreprindă iniţiative şi demersuri de o importanţă deosebită, unele cu valoare de pionierat.

România a contribuit, împreună cu alte state, la dezvoltarea raporturilor internaţionale, la normalizarea relaţiilor dintre unele ţări, la crearea unui climat favorabil contactelor şi negocierilor, pentru decrisparea atmosferei politice mondiale şi întărirea ariilor de convergenţă şi con-

Vasta operă teoretică a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU — **contribuţie inestimabilă la îmbogăţirea şi dezvoltarea tezaurului universal de gîndire şi acţiune revoluţionară**

lucrare. S-au bucurat de un amplu răsunet internaţional iniţiativele României la Naţiunile Unite, poziţiile sale principiale şi propunerile constructive la Conferinţa de la Helsinki pentru securitate şi cooperare în Europa, la reuniunile general-europene de la Belgrad, Madrid şi Viena, la Conferinţa de la Stockholm pentru încredere şi dezarmare în Europa, la alte foruri internaţionale.

În **Epoca Nicolae Ceauşescu,** ţara noastră a abordat pentru prima oară problemele majore ale lumii într-o viziune programatică, de sistem, urmărind „nu schimbarea de ambalaj, fie el şi de aur", cum plastic s-a exprimat preşedintele ţării, ci rezolvarea lor de fond şi într-o perspectivă cuprinzătoare. Tocmai într-o asemenea viziune, profund ştiinţifică, novatoare şi cutezătoare, au fost elaborate cunoscutele programe româneşti privind dezarmarea şi pacea, făurirea noii ordini economice mondiale, democratizarea vieţii şi relaţiilor internaţionale, reglementarea pe cale politică a tuturor diferendelor dintre state, promovarea drepturilor şi aspiraţiilor tinerei generaţii. Asemenea programe au exercitat o semnificativă înrîurire în organismele în care au fost prezentate, idei, considerente şi măsuri formulate de România fiind încorporate în documente internaţionale de referinţă. Merită subliniată, totodată, deplina valabilitate a aprecierilor preşedintelui Nicolae Ceauşescu privind imperativul unei abordări noi,

● **1986, ANUL INTERNAŢIONAL AL PĂCII.** Preşedintele Nicolae Ceauşescu a subliniat că acesta trebuie marcat printr-un nou mod de abordare a problemelor dezarmării, prin adoptarea unor măsuri concrete, eficiente, substanţiale de reducere a înarmărilor.

— Din iniţiativa ilustrului său conducător, România a fost prima ţară din lume care, în mod unilateral, a trecut la reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare — hotărîre validată prin votul unanim al poporului nostru, inclusiv al tinerilor care au împlinit 14 ani, în cadrul referendumului de la 23 noiembrie. Decizia României a însemnat o reducere a efectivelor forţelor armate cu 10 000 de oameni, scoaterea din dotarea lor a unor cantităţi de tehnică de luptă, din care o bună parte a şi fost adaptată pentru scopuri civile, şi diminuarea cheltuielilor militare cu circa 1,5 miliarde lei. Dacă o asemenea măsură ar fi luată numai de statele de pe continentul european, aceasta ar însemna, la actualul nivel al înarmărilor, reduceri reprezentînd 1 200 avioane de luptă, 5 000 de tancuri, 225 nave de război şi trecerea în rezervă a circa 1,5 milioane de militari.

— România a propus să se treacă la reducerea radicală a armamentelor convenţionale, astfel ca pînă în anul 2000 să se realizeze o reducere cu cel puţin 50 la sută a acestora, a efectivelor şi cheltuielilor militare.

— România a fost coautoare a Apelului-Program al ţărilor participante la Tratatul de la Varşovia privind reducerea cu 25 la sută a armamen-

telor, efectivelor și cheltuielilor militare pînă în 1990, ca o primă etapă importantă în dezarmarea convențională, și a transmis, în 1987, tuturor statelor din N.A.T.O. propunerea țărilor din Tratatul de la Varșovia ca statele din cele două alianțe să instituie, pe bază de reciprocitate, un moratoriu de 1—2 ani asupra creșterii cheltuielilor lor militare.

— În același timp, România s-a pronunțat pentru lichidarea bazelor militare străine, pentru retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state.

— România a salutat Programul U.R.S.S. de dezarmare nucleară, eșalonat pînă la sfîrșitul secolului, sprijină propunerile Uniunii Sovietice și ale altor state privind retragerea din Europa a armelor nucleare, în primul rînd a rachetelor cu rază medie de acțiune, subliniind că această măsură nu trebuie condiționată de altele din domeniul dezarmării, a susținut instituirea de către U.R.S.S. a moratoriului, prelungit de mai multe ori, asupra experiențelor cu armele nucleare și a cerut S.U.A. să se alăture acestuia și se pronunță pentru un acord general de încetare de către toate statele a experiențelor nucleare, la sesiunea din 1986 a Adunării Generale a O.N.U. fiind coautoare la toate rezoluțiile privind dezarmarea și încetarea experiențelor nucleare.

— Din inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu, țara noastră a acționat pentru activizarea forumurilor de negociere de la Geneva, Viena, Stockholm privind dezarmarea în Europa și în întreaga lume.

— România, împreună cu R.P. Bulgaria au lansat o Declarație-Apel pentru realizarea în Balcani nu numai a unei zone fără arme nucleare, ci și fără arme chimice.

— Pentru oprirea militarizării Cosmosului, țara noastră a propus realizarea unui Tratat internațional cu privire la utilizarea spațiului cosmic numai în scopuri pașnice. În acest sens Comitetul Național Român „Oamenii de știință și pacea", condus de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, desfășurînd o prodigioasă activitate.

● **1987** — Președintele Nicolae Ceaușescu, cu prilejul istoricelor itinerare de pace efectuate, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în țări din Europa, Asia și Africa, a reafirmat poziția României în problematica vitală a dezarmării în magistralele cuvîntări rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în acest an, la plenarele C.C. al P.C.R., la forumurile democrației muncitorești revoluționare și, recent, la Conferința Națională a partidului a fost reiterată politica principială a partidului și statului nostru în problemele vitale ce preocupă omenirea: pacea, dezarmarea, făurirea unei lumi mai bune și mai drepte, la diversele forumuri internaționale, reprezentanții țării noastre au prezentat poziția și considerentele României în aceste probleme cardinale ale contemporaneității.

În toată această perioadă de după cel de-al IX-lea Congres al partidului, anii glorioasei **EPOCI NICOLAE CEAUȘESCU**, președintele României s-a adresat personal conducătorilor U.R.S.S. și S.U.A. chemînd la acțiuni concrete de dezarmare. Înaltul forum legislativ al țării, Marea Adunare Națională, forurile democrației socialiste, muncitorești revoluționare au adresat guvernelor, parlamentelor, popoarelor, tuturor forțelor realiste ale lumii nenumărate apeluri în favoarea înfăptuirii dezarmării, a creării unei lumi fără arme și fără războaie.

complexe a problemelor dezarmării și păcii, precum și însemnătatea deosebită a programului pe care l-a elaborat în 1986 și care preconizează lichidarea tuturor armelor nucleare și reducerea radicală, cu minimum 50 la sută pînă la sfîrșitul acestui secol, a armamentelor convenționale, a efectivelor și alocațiilor militare. Să mai reamintim că, din inițiativa țării noastre, O.N.U. a proclamat primul Deceniu al dezarmării (1971—1980) și a întocmit primul Raport asupra consecințelor social-economice ale cursei înarmărilor, document apărut în mai multe ediții. România a înscris, prima, pe agenda Națiunilor Unite, problema înghețării și reducerii bugetelor militare și tot din inițiativa ei a fost proclamat primul An Internațional al Tineretului (1985), desfășurat sub generoasa deviză: **„Participare-Dezvoltare-Pace"**. O puternică înrîurire continuă să exercite conceptul formulat de președintele României socialiste cu privire la edificarea noii ordini economice mondiale, care prevede acțiuni pentru eliminarea subdezvoltării și a decalajelor economice dintre state, promovarea efortului național în strategia dezvoltării, restructurarea pe baze noi a raporturilor economice dintre state, în perspectiva unei lumi a bunăstării și progresului social.

Conducătorul partidului și statului nostru a imprimat politicii externe a țării și o înaltă probitate, concordanța dintre declarații și fapte. Propunînd înghețarea și reducerea bugetelor militare, țara noastră și-a redus alocațiile pentru apărare trei ani consecutiv, după care le-a înghețat la nivelul anului 1982. În 1986, proclamat de O.N.U. drept Anul Internațional al Păcii,

România a întreprins o nouă și strălucită inițiativă, reducîndu-și unilateral, cu 5 la sută, armamentele, efectivele și cheltuielile militare. Țara noastră este primul stat din cele două alianțe militare, N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia, care a înțeles să adopte o asemenea măsură. După cum România este singura țară din cele două alianțe militare care nu dispune de trupe ori de baze pe teritoriile altor state, nu are forțe sau baze militare străine pe teritoriul ei național, nu ia parte la manevre multinaționale pe pămînt străin și nu acceptă astfel de exerciții pe teritoriul ei național. Datorită orientărilor și principiilor elaborate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, țara noastră nu s-a lăsat antrenată în competiția globală a înarmărilor, deși este situată pe continentul cel mai înarmat, și nici în stările de criză și conflict din diferite zone ale lumii, ceea ce asigură acțiunilor sale principialitate și forță de convingere.

Activitatea internațională a României, consacrată celor mai nobile idealuri ale umanității, precum și istoricele realizări ale poporului nostru în măreața operă de făurire a socialismului, au întărit sentimentele de stimă și prietenie față de poporul român pretutindeni în lume, au adus țării și președintelui Nicolae Ceaușescu un înalt prestigiu internațional.

Epoca Nicolae Ceaușescu a determinat și consolidează atît noul destin național al poporului român, cît și noul lui statut internațional, de independență și demnitate, de răspundere și probitate, ctitorii politice de seamă, surse inepuizabile de înaltă mîndrie patriotică.

ION CÂRJE

ISTORIA ESTE CARTEA DE CĂPĂTÎI A FIECĂRUI NEAM

NICOLAE BĂLCESCU

ÎNTÎLNIRI LA SARMIZEGETUSA

I. Din terasa largă a muntelui Luncanu, tocmai pe locul unde se află urmele cetăţii, au crescut fagi înalţi. Primăvara trunchiurile lor se albesc şi par stîlpi de lemn aşezaţi într-o ordine necunoscută pentru a arăta şi calcula drumul soarelui de-a lungul zilelor şi anilor.

II. La întrebarea *„cît mai avem de mers pînă la cetate"* oamenii de aici dau de obicei cifre exagerat mai mari. Depărtate în istorie, ruinele falnicelor zidiri rămîn depărtate şi în zilele noastre, cînd în afară de turişti şi muncitorii forestieri puţini sînt cei care urcă muntele.

III. Poate cea mai importantă întîlnire este cea care se produce după străbaterea drumului antic pavat. Acum două mii de ani el făcea legătura între cetatea propriu-zisă şi incinta sacră. Astăzi el este primul martor de piatră care ne întîmpină la ieşirea prin poarta de est a cetăţii. O poiană largă se deschide în continuare, oferind o frumoasă perspectivă către partea centrală a Munţilor Sureanu. Ajungînd aici într-o zi a anului care mai are ascunse în părţile întunecate ale muntelui petece de zăpadă şi la o oră a zilei cînd soarele devine blînd în căderea sa către orizont, senzaţia care te cuprinde este cea a întietăţii timpului în faţa spaţiului. Şi semn al timpului, în spaţiul de la răsărit de cetate — la fel ca la alte reşedinţe dacice —, este complexa incintă sacră. Marelui efort depus de civilizaţiile antice pentru determinarea cît mai exactă a timpului dacii i s-au aliniat prin crearea templelor calendar.

IV. Şi totuşi oamenii locului ştiu foarte bine că atunci cînd îi întrebi de „cetate" este vorba de Sarmizegetusa Regia. Deşi mai uşor accesibile şi, uneori, mai bine păstrate, celelalte fortificaţii sînt doar „cetăţuia" — la Costeşti sau, pur şi simplu, Blidaru, Piatra Roşie etc. „Cetatea" e una singură, fosta capitală a statului dac.

V. Cel mai important dintre ele e, desigur, marele sanctuar circular. La fel era considerat, se pare, şi

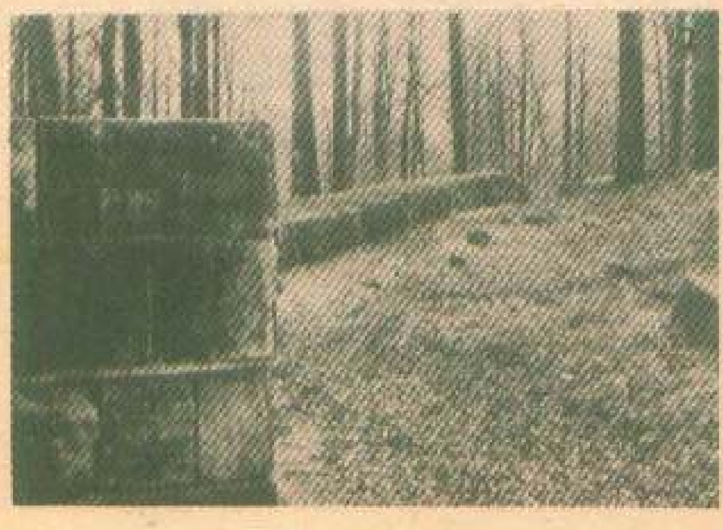

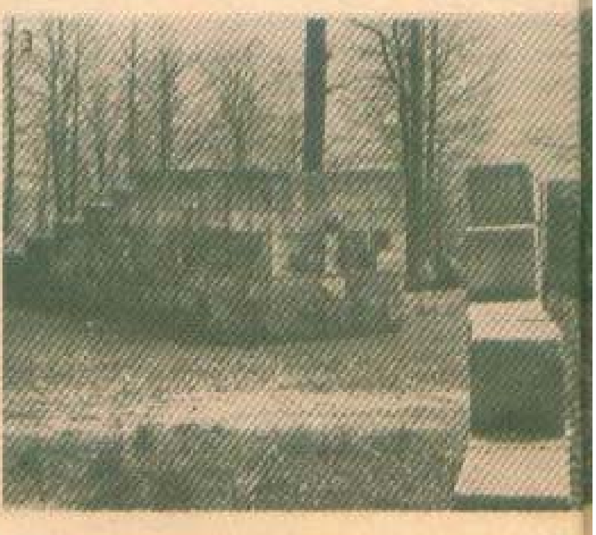

în lumea dacilor. Cu cele trei cercuri de stîlpi de andezit dispuse concentric, cu construcţia absidală aşezată central, cu numere ale acestor stîlpi a căror semnificaţie era încifrată, constituind pînă nu demult o enigmă. Profesorul Constantin Daicoviciu a formulat ipoteza că ar reprezenta un templu calendar. Un grup de cercetători (E. Poenaru, C. Samoilă, Ş. Bobancu) a determinat matematic principalele lui valori şi posibilităţi de folosire. Primele concluzii: calendarul dacic se constituia pe baza unui ciclu de 13 ani care se încheia cu o zi de corectură. Avea 47 de „săptămîni".

Dar marele sanctuar rotund este doar o parte a complexului cultural-religios. Funcţia calendaristică a complexului este întărită şi nuanţată prin folosirea la executarea calculelor a tuturor celorlalte construcţii. Mărimea şi periodicitatea săptămînilor se pot determina folosind micul sanctuar rotund. Pentru mărirea exactităţii se folosesc şi sanctuarele dreptunghiulare. O altă concluzie importantă care reiese de aici: valoarea celor 13 ani dacici este fluctuantă — 366, 365, 364, 367, 364, 366, 365, 364, 366, 365, 366, 365, 364. Anul este împărţit în „trimestre" de 13 — 21 — 13 „săptămîni" dintre care cel mai mare se suprapune perioadei vegetative.

VI. (Grăd)işte ca şi (Tîrgov)işte înseamnă locul tîrgului — oraşului. Deşi de întinderi relativ restrînse, Sarmizegetusa nu atingea 3 hectare, cetăţile dacice din Munţii Orăştiei, prin numărul lor, prin situarea, prin importanţa şi sensul lor profund în lumea dacă au reprezentat pentru locuitorii acestor meleaguri modelul propriu de incipientă civilizaţie urbană. Amintire pe care ei au păstrat-o şi după venirea slavilor şi a ungurilor.

VII. Superioare ciclului de 13 ani sînt, într-o perioadă iniţială, perioadele de 52 şi 104 ani. Cifrele se regăsesc în numărul de stîlpi ai sanctuarului mic rotund sau ai cercului exterior din sanctuarul mare circular. Împreună pot fi extrase din sanctuarul patrulater cu patru şiruri de cîte 13 tamburi. Mai există înlocuit, la un moment dat, cu cel de 91 de ani. Corespondenţa dintre calendarul dacic şi alte calendare de o mare folosinţă şi exactitate demonstrează nivelul atins de strămoşii noştri în măsurarea timpului în incinta sacră a Sarmizegetusei *(vezi tabelul)*.

VIII. Ca să ajungi la Sarmizegetusa trebuie să consulţi, poate în egală măsură, o carte de istorie şi un ghid turistic. Nu pentru a căuta cetatea — drumul te poartă singur pînă în faţa porţii de vest, cît pentru a te orienta în marele număr al urmelor de construcţii militare şi

calendarul iulian	365,250000 zile;
calendarul gregorian	365,242500 zile;
calendarul dacic cu secol de 104 ani	365,242307 zile;
calendarul maya	365,242129 zile;
calendarul dacic cu secol de 91 ani	365,242197 zile;
valoarea anului tropic	365,242198 zile;

— demonstraţia matematică este întărită de structura monumentelor — şi alte cicluri superioare. Dacii măresc exactitatea calendarului prin introducerea unei corecţii tot de o zi după perioade de 520 sau 624 de ani (!).

Şi totuşi secolul de 104 ani este

civile descoperite în zonă. O hartă de arheolog sintetizează cel mai bine amplul efort făcut de daci pentru a se ţine de aceşti munţi cu toată puterea şi îndîrjirea de care erau capabili. Pe terasele cele mai înalte sînt aninate cetăţi puternice. Pe malurile rîului trăiesc mici

1. Marele sanctuar rotund — reconstituire
2. Poarta de vest a cetăţii — vedere din interior
3. Zidul Sarmizegetusei în porţiunea care a ţinut piept coloanelor romane venite dinspre sud
4. O altă vedere parţială a zidului cetăţii
5. Intrarea spre incinta sacră

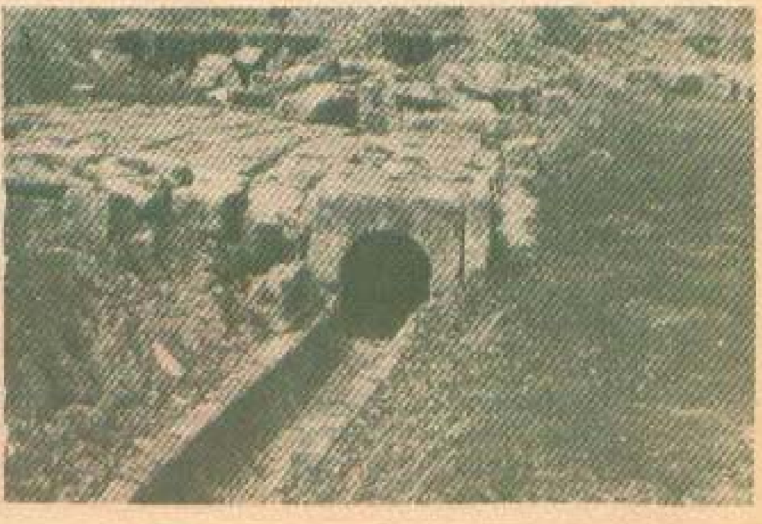

așezări civile. Fierul pentru arme se extrage nu departe de capitală. Turnuri puternice veghează asupra punctelor obligatorii de trecere. Kogaionon — muntele sacru, își așteaptă încă drumeții și cercetătorii.

IX. *„Sînteți istoric? Vă întreb pentru că nu încearcă prea multă lume să străbată douăzeci de kilometri pe jos pînă aici doar pentru a vedea cîteva blocuri de piatră a căror ordine a fost stricată încă de acum două mii de ani" „Nu, sînt ofițer". „Da, înțeleg".*

X. Spre deosebire de cetățile care o premerg pe valea Grădiștei, Sarmizegetusa nu e așezată într-o poziție strategică foarte favorabilă. Munții din jur o domină și chiar o așezare civilă, cum e cea de la Fețele Albe, e mai greu de atins și de cucerit. Caracterul preponderent civil și religios față de cel militar este dat de mulțimea construcțiilor descoperite — locuințe, ateliere, sanctuare. Ca o adevărată capitală, Sarmizegetusa avea un rol foarte complex în lumea dacă. E de presupus că așa cum aici era sediul regelui și al marelui preot — de atîtea ori aceeași persoană —, tot astfel și cetățile din jur erau stăpînite de primii sfetnici ai puterii centrale.

XI. La To Basileion — cetatea de scaun, într-una din cele șase terase ale platoului central s-a descoperit vasul cu inscripția DECEBALUS PER SCORILO. Ea atestă folosirea alfabetului latin de către daci. Pe o altă terasă s-a descoperit o trusă medicală antică. Și s-au scris atîtea lucruri despre cunoștințele medicale ale dacilor pentru aflarea cărora ar fi ucenicit însuși Hypocrat. S-a descoperit și un atelier de prelucrare a fierului și bronzului. Înainte de a veni arheologii pentru a scoate la lumină aceste prețioase mărturii ale trecutului cetății, drumurile muntelui au fost urcate de căutătorii de comori, printre ei numărîndu-se chiar reprezentanți ai fiscului austriac. După 1950 s-au făcut aici primele săpături arheologice. Dar investigațiile nu s-au terminat încă, deși s-a revenit aproape în fiecare vară. Mai sînt terase care așteaptă să fie cercetate. Mai sînt așezări în zonă — unele romane, cum sînt castrele provizorii de pe Dealul Muncelului și Jigoru Mare, care pot ascunde multe lucruri interesante.

XII. Deși după sfîrșitul celui de-al doilea război daco-roman cetatea a fost dărîmată și locuitorii ei mutați în alte zone ale provinciei nou constituite, numele ei, reflex al marii autorități în lumea dacă, a rămas în titulatura noii capitale construite în zona Hațegului. Ulpia Traiana Sarmizegetusa a fost unul din punctele de reazem ale marii acțiuni de colonizare întreprinse de romani în următorii 165 de ani. Numărul orașelor s-a mărit. Și al drumurilor de piatră. Chiar și al podurilor de piatră și lemn peste Dunăre. Legăturile cu lumea romană au devenit tot mai strînse. Și chiar dacă atacurile dacilor liberi au încercat să zdruncine din cînd în cînd edificiul latin construit aici, Dacia a evoluat ireversibil către sinteza celor două civilizații, născînd pe aceste meleaguri o nouă civilizație: cea românească.

XIII. *„Sînteți istoric?" „Nu, ofițer". „Înțeleg atunci drumul dumneavoastră pînă aici, în unul din locurile unde începe istoria noastră".*

E primăvară. Soarele cade în sulițele copacilor înalți, crescuți din trupul cetății. Profesorul și-a încheiat lecția. Grupul de elevi începe să coboare muntele către autocar. Să ne grăbim și noi. Pînă la cetatea Costești sînt, așa cum am spus, douăzeci de kilometri.

Locotenent-major
LAURENȚIU SFINTEȘ

1

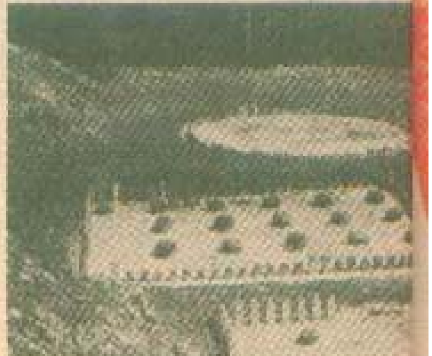
2

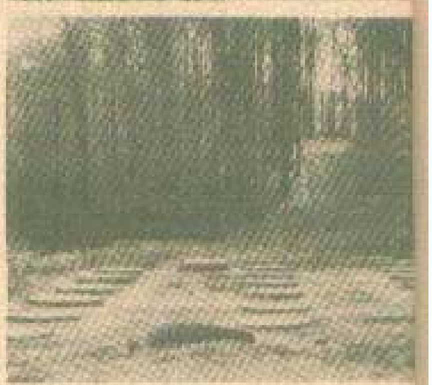
3

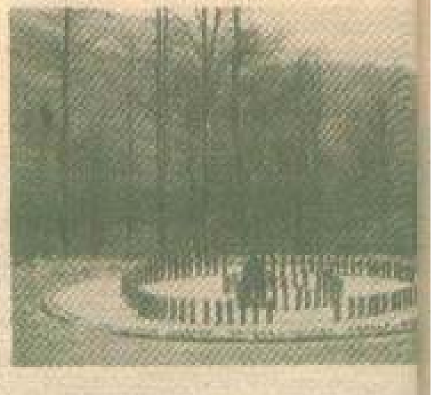
4

1 Un dac și un roman păzesc și astăzi intrarea pe Valea Grădiștei
2 Incinta sacră — partea nordică
3 Intrarea în incinta sacră cu drumul antic pavat
4 Marele sanctuar circular — vedere de ansamblu

DESPRE ICONOGRAFIA EROULUI-CAVALER ÎN ARTA GETO-DACICĂ

Cercetările arheologico-istorice din ultimele decenii au amplificat cunoştinţele noastre despre civilizaţia geto-dacică, au sporit patrimoniul cultural-naţional cu piese remarcabile atît ca valoare istorică, cît şi artistică şi au determinat o nouă optică asupra unor aspecte de cultură materială sau viaţă spirituală.

Deşi motivele decorative utilizate cu predilecţie în arta geto-dacică sînt cele geometrice, vegetale sau zoomorfe stilizate, nu lipsesc nici cele antropomorfe. Dintre acestea, plină de semnificaţie ni se pare imaginea eroului-cavaler, întrucît ea constituie un incontestabil element de continuitate între arta din sec. V—IV î.e.n. şi cea din epoca clasică a civilizaţiei dacice — sec. I î.e.n. — I e.n.

Reprezentări ale eroului-cavaler s-au descoperit în 15 localităţi situate la nordul Dunării sau la sud, în mediul traco-getic. Este vorba despre reprezentări pe obiecte care intrau în componenţa unor tezaure princiare, cum sînt coiful şi cnemida nr. 1 de la Agighiol, jud. Tulcea, datînd din secolul IV î.e.n. sau de reprezentări pe piese izolate, cum sînt fragmentul de vas din lut de la Răcătău, jud. Bacău sau placa de bronz de la Polovragi, jud. Gorj datînd din sec. I î.e.n.

Analizînd piesele datate în sec. V—IV î.e.n. constatăm că, în general, cavalerul este reprezentat în scene de vînătoare, îmbrăcat în armură, cu capul descoperit şi imberb sau purtînd o barbă scurtă avînd ca atribut lancea.

O notă aparte aduce vasul de provizii de la Zimnicea, datat în sec. III-II î.e.n., pe care cavalerul apare tot cu capul descoperit şi imberb, dar ţinînd în mîna ridicată o ramură.

Tot în ipostaza de vînător este reprezentat eroul-cavaler pe o taleră de argint de la Surcea, jud. Covasna, datată în sec. II—I î.e.n. Cu capul descoperit, părul lung strîns la ceafă, imberb, îmbrăcat cu cămaşă de zale şi avînd în picioare o încălţăminte uşoară, prinsă cu curele pînă deasupra genunchilor, eroul călăreşte la pas spre dreapta, ţine în mîna stîngă hăţurile şi în dreapta o sabie, iar deasupra capului are o pasăre de pradă, probabil un şoim, iar sub picioarele calului, un cîine.

O notă aparte aduce plăcuţa de bronz, descoperită în săpăturile arheologice întreprinse de Muzeul Militar Central în cetatea geto-dacică de la Polovragi, pe care este reprezentat un cavaler, spre stînga, îmbrăcat cu cămaşă, pantaloni strîmţi şi

Plăcuţă de bronz descoperită în cetatea geto-dacică de la Polovragi

în spate cu o hlamidă fluturîndă. Are barbă şi pe cap poartă o bonetă *(pilous)*. Cavalerul este flancat de doi acoliţi înfăşuraţi într-o draperie, acoliţi care ridică mîna dreaptă în semn de salut.

Înfăţişat ca vînător sau războinic învingător, eroul-cavaler are caracter protector şi salvator, semnificînd victoria binelui asupra răului, a luminii asupra întunericului.

Deosebit de important este faptul că imaginea supravieţuieşte şi în epoca romană. Cavalerul la vînătoare din arta traco-geto-dacică devine Heros trac, reprezentat mergînd la vînătoare, venind sau întorcîndu-se de la vînătoare, iar cavalerul fără atribute, avînd ca accesoriu boneta şi hlamida fluturîndă, devine, la nordul Dunării — cavalerul danubian. Imaginea eroului-cavaler înseamnă şi ea o dovadă a continuităţii dacilor în epoca romană, înscriindu-se printre multiplele şi peremptoriile argumente ale convieţuirii daco-romane.

Dr. LUCIA MARINESCU

Istoria este cartea de căpătîi a fiecărui neam

ÎNVĂŢĂTURILE RENAŞTERII ROMÂNEŞTI CĂTRE OŞTENII EI

„SĂ NU IUBIŢI RĂZMIRIŢILE ŞI RĂZBOAELE"

Cea mai dogoritoare dorinţă a oşteanului român din Renaştere — oştean fiind în această epocă tot locuitorul ţării, de la ţăran la domn — este de a fi pace. Lui nu-i place să lupte din plăcerea de a lupta. Sfătuindu-şi contemporanii şi urmaşii: *„Iar să nu iubiţi răzmiriţile şi războaele, nici să vă ducă mintea să vă bateţi cu dînşii"*, Neagoe Basarab dă expresie scripturală, la începutul secolului al XVI-lea, unei doctrine autohtone deja seculare. Oroarea de război şi spaima de perspectiva de a ucide au caracter colectiv: *„Iar noi, Doamne, nu sîntem bucuroşi să să facă această răzmiriţă, după cum ne-ai poruncit noao, nici voim să fie vărsare de sînge, nici să să ude mîinile noastre în sînge de om."* În rugăciunea pe care urmaşii voievodului ar urma s-o adreseze divinităţii creştine glăsuieşte un popor care trebuise de multe ori pînă atunci să respingă „răzmiriţile" pornite împotriva lui, să se „bată" fără a o fi dorit, să răspundă la „vărsarea de sînge".

Domnul renascentist aspiră în consonanţă cu celelalte eminenţe ale epocii şi, înaintea oricărora, cu Erasmus din Rotterdam, contemporanul său, care argumenta în eseul *Querela pacis* (*Jeluirea păcii*) din 1516 că, în ultimă instanţă, *„pacea constă, în mare parte, în a dori din tot sufletul pacea. Căci cei cărora ea le este cu adevărat la inimă caută orice prilej de pace, trecînd cu vederea sau atenuînd tot ceea ce îi stă în cale, suportînd chiar foarte multe neplăceri, numai acest bun atît de mare să nu fie vătămat"* şi, asemenea lui, elaborează o veritabilă strategie a păcii, care recomandă stăvilirea apetitului belic al duşmanului printr-o varietate de tehnici retorice, de la vorba dulce la dar. Calitatea de domn l-a obligat pe Neagoe, ca şi pe alţi omologi, de a-şi pune în situaţie teoria, domnia lui, considerată o autentică oază de tihnă într-unul din cele mai tensionate secole din istoria Ţării Româneşti Muntenia, fiind cea mai strălucită din întrupările ei. Lait-motivul demersurilor sale diplomatice modulează esenţa unui program pacifist. Cînd cîte un vecin nesocoteşte relaţia de convieţuire, precum într-un rînd pîrgarii Braşovului, domnul muntean îi ceartă într-un limbaj care îl trădează pe atletul păcii: *„Drept aceea, vă spui domnia mea: noi am fi iubit pacea şi dreptatea, nu am fi iubit răzmiriţa, iar voi nu voiţi pace, că aţi început răzmiriţa"*.

Despre românii din Renaştere s-ar putea spune ceea ce Thomas Morus le atribuia locuitorilor din *Utopia* sa: că *„urăsc războiul, cu toată tăria, ca pe o pornire de fiară"*.

„DECÎT SĂ TRĂIM CU RUŞINE, MAI BINE SĂ PERIM"

Dacă tehnicile retorice nu potolesc avîntul războinic al duşmanului, pămîntenii au datoria de a-l curma printr-o ripostă armată energică. *„Deacii — îşi* sfătuieşte Neagoe Basarab urmaşii — *voi să nu vă daţi cinstea voastră lor, ci să eşţi la dînşii hrăbori".* Hrăbori, adică viteji şi curajoşi: *„Iar deaca veţi vedea că nu vor să să întoarcă, voi nu vă temeţi de dînşii, nici de oştile lor cêle multe".* *Letopiseţul Cantacuzinesc*, al cărui autor trebuie să fi citit *Învăţăturile* neagoene, va povesti decizia lui Mihai Vodă şi a sfatului său domnesc ca pe o conformare la îndemnul predecesorului: *„Şi deaca văzură că într-alt chip nu vor putea izbăvi, deci ei ziseră: numai cu bărbăţia, să rădice sabie asupra vrăjmaşilor."*

O dată hotărîtă confruntarea cu armele, pentru oşteanul român renascentist nu mai rămîne decît o singură alternativă: de a învinge ori de a muri. *Tertiom non datur.*

Formal, mobilul sacrificiului suprem e

Nesfîrşitelor generaţii de înaintaşi le datorăm păstrarea fiinţei naţionale, a limbii şi culturii româneşti, parte integrantă a tezaurului culturii mondiale

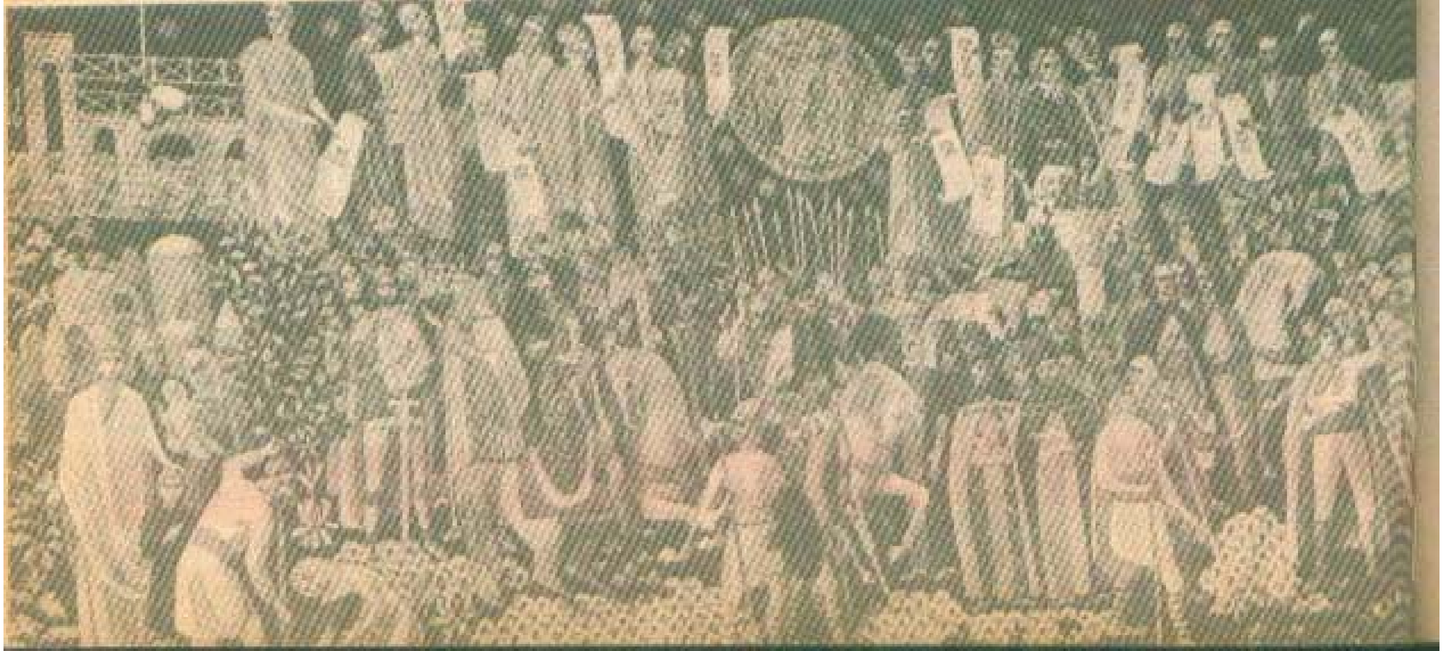

„Victoria de la Posada — 1330" (pictură de Vintilă Făiconaru)

de cîteva feluri.

Moartea eroică poate eterniza numele. E unul din temeiurile pe care i le codeşă Neagoe Basarab: „...pasă spre vrăjmașii tăi, că, măcar de ți să va întîmpla și moarte, iar numele tău va rămînea în urmă cu cinste". Înveșnicirea numelui este un ideal propriu întregii Europe creștine a timpului.

Moartea eroică poartă pecetea gloriei. Într-un discurs, transcris din memoriile lui Ciro Spontone, Mihai Viteazul le-ar fi spus oștenilor săi: „A muri e un lucru comun pentru toți, dar a muri glorios nu le e dat decît la puțini și la cei mai valoroși". Or, se știe, spiritul renascentist poate fi recunoscut și după dorința de glorie a fiecăruia.

Moartea eroică ferește de rușine. Este mobilul care îl împinge cel mai puternic pe oșteanul romîn spre sacrificiu. Că, prin faptele lui de pe cîmpul de luptă, își eternizează numele sau își agonisește faimă pare a-l stimula mai puțin decît gîndul că s-ar putea face de rușine.

Numele (bun) și gloria creează personalitate, iar dacă ea există, îi adaugă ceva: cavalerul și cruciatul caută lupta pentru că abia mînuind spada e posibil să dobîndească o personalitate. A nu te face de rușine presupune personalitatea. O personalitate pe care rușinea o maculează și o deposedează de ceva esențial: de cinste, opusul perfect al rușinii. Detestînd „răzmirițele și războaele", romînul renascentist își clădește personalitatea morală pe alte cîmpuri decît pe cel de luptă și cu alte mijloace decît armele. O personalitate pe care o pune în joc cînd se confruntă cu dușmanul și pe care trebuie s-o apere cu orice preț.

Învins pentru o clipă, Mihai Viteazul se simte pătat de rușine, lovit în integritatea sa lăuntrică, drept pentru care, în al doilea memoriu al său, din 3 februarie 1601, mărturisește a se fi pregătit, în asentiment cu oștenii săi, s-o recupereze: „...m-apuc cu ei împreună să mă răzbun de rușinea ce mi s-a făcut, fiind gata a muri fiecare pentru mine". Cu o fizionomie morală afectată de eșecul pe cîmpul de bătălie nu se poate trăi cu adevărat. De aceea, cum raționează Neagoe, „mai bună iaste moartea cu cinste, decît viața cu amar și cu ocară". Raționamentul e o deviză a Renașterii românești, care trece de la un domn la altul și dintr-o epistolă într-alta, pecetluind împrejurări diferite ale vieții, dar mai cu seamă determinînd un mod de a fi la război.

Unde ar trebui căutate originile spaimei de a trăi în rușine și ale hotărîrii de a muri cu cinste? În florilegiul de maxime dintr-un manuscris de la Șchei din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, lui Teofrast i se atribuie, între altele, o maximă care pare o variantă la preceptul neagoean: „Mai bine să mori frumos, de-

„Lupta de la Rovine" (detaliu, pictură de Paul Atanasiu)

cît să trăiești păcătos", iar în versiunea autohtonă din secolul al XVI-lea a *Alexandriei*, protagonistul alege între aceleași variante existențiale: „Și mai bine să piară machidonenii cu cinste la război, decît să trăiască cu rușine", cale pe care oștenii săi sînt hotărîți în unanimitate să meargă pînă la capăt: „Împărate, noi toți cu tine vom peri. Decît să trăim cu rușine, mai bine să perim cu tine". Origini livrești?

În calitatea lor de comandanți supremi de oaste, domnii renascentiști români sancționează cu asprime fapta care naște rușine și îndeosebi fuga din fața primejdiei. Pentru Vlad Țepeș, trupul oștenilor săi era, după fiecare bătălie, un text în care citea atitudinea pe care o adoptaseră în focul luptei: „Care era rănit în fața aceluia îi dădea mare cinste și-l făcea viteaz al său, care era lovit la spate, pe acela poruncea să-l pue în țeapă". Nu e «lectura» unui domn capricios, ci o lectură sub semnul unei cutume a locului, care-i impresionează pe străini prin singularitatea ei: cînd Petru Rareș pedepsește cu moartea pe doi din căpitanii săi care-și părăsiseră tovarășii în bătălia de la Obertyn, din august 1531, făcîndu-se astfel de rușine, un cronicar polon precizează că „acesta este obiceiul valahilor, că toți acei care fug din luptă sînt mai rău pedepsiți decît dacă ar fi suferit moartea în război, ceea ce face ca valahii să fie mult mai aprigi în bătălie decît alte nații".

În fond, Renașterea românească ridică la rangul de viziune o poveste etimologică. „Rușine" se trage din latinescul „roseus", care însemna și „purpuriu", „rumen". Vasăzică, cine se face de rușine se împurpurează: iese din starea lui firească. Preocuparea omului va fi, deci, de a se feri de purpura care pătează: o preocupare pe care Renașterea românească o solicită și oștenilor ei.

„VOM LUPTA PÎNĂ LA MOARTE"

Spaima de rușine naște temeritate, o conduită cutezătoare, care ignoră precauția inutilă și pretinde un plus de curaj. „Iar tu însuți și cu oamenii tăi să mergi drept — își îndeamnă Neagoe fiul — față în față spre vrăjmașii tăi, fără frică oricît de mulți ar fi." E comportamentul propriu martirului, pe care și-l asumă dintru început domnitorii, precum Ștefan cel Mare, care își încheie epistola-manifest din 25 ianuarie 1475 cu făgăduința jertfei supreme: „...vom sta în picioare și ne vom lupta pînă la moarte pentru legea creștinească, noi cu capul nostru", sau Vlad Țepeș, care le-ar fi spus oștenilor săi înaintea unei bătălii: „Cine se gîndește la moarte, acela să nu meargă cu mine".

Departe de a rămîne în faza îndemnului, deziderațului și proiectului, dispoziția pentru sacrificiu distinge, ca o realitate spectaculoasă ce este, Renașterea românească în Europa. Deși știa că personajul său, Ioan Iacob Heraclid, a fost expulzat de placenta psiho-spirituală a Moldovei, Antonio Maria Graziani, care îi scrie «viața», nu se poate opri să nu laude „îndrăzneala", „disprețul de moarte" și „încrederea în sine", ca expresii ale spiritului eroic autohton.

Îndemnîndu-și urmașul la bravură, Neagoe Basarab compune, printr-o combinație de asemănări diverse, culese din lumea animalieră, exotică și autohtonă și de pe cîmpul de luptă, care pun în cumpănă marele cu tarele, numerosul cu virtosul și ceea ce e mult cu ceea ce e bun, «fiziologia» oșteanului român renascentist: „Iar tu să mergi dreptu față la față spre vrăjmașii tăi, fără nici o frică; iar

Istoria este cartea de căpătîi a fiecărui neam

căci vor fi ei mulţi, nimic să nu te înfricoşăzi, nici să te îndoeşti. Că omul viteazu şi războinic nu să spare de oamenii cei mulţi; ci cum răsipeşte un leu o cireadă de cerbi, şi cum omoară un lup o turmă de oi cît de mare şi cum răshiră un glonţu de tun multe cête de ostaşi, nu căci iaste el mic, ci căci că vine cu mare rane şi cumplire, pentr-acéia răshiră şi

„Lupta de la Călugăreni" (reproducere după un basorelief de C. Bălăcescu)

rasipêşte multe cete de oameni, aşa şi omul viteaz şi bărbat şi hrăbor nu să înfricoşază de oameni mulţi". Este o exemplară «fiziologie» de titan, titanul fiind consacrat de o veche mentalitate ca duplicatul fabulos al omului, capabil să sfărîme coloşi printr-o teribilă sforţare lăuntrică.

„ESTE PĂCAT SĂ MOARĂ ATÎŢE VITEJI"

Dacă îndeamnă la jertfă, Renaşterea românească blamează pierderea gratuită a vieţii omeneşti. La 10 mai 1600, Mihai Viteazul încearcă să-l ademenească pe Ieremia Movilă să părăsească Hotinul în care se baricadase, invitîndu-l să ia aminte că *„destul este cu vărsarea sîngelui din trupuri".* Deci marele voievod e împotriva sacrificiului zadarnic, fără temei moral.

În acelaşi spirit, *Pravila lui Coresi* îl conjură pe învingător să nu-l ucidă pe învinsul care i se încredinţează: *„iară un voinic, el va eşi la război, deci se vor împinge cu alt voinic, deci va birui unul pre alalt, deci va fugi, iară cela va goni, iară cela va fugi şi va căde şi va zice: fii-mi frate drept, sfîntul Ioan, nu mă ucide, iară el va fi nemilostiv şi-l va ucide pre el, acela se leapădă de creştinătate".* O asemenea generozitate nu poate fi confundată cu abdicarea în faţa duşmanului; ea e profund morală, pentru că, duşmanul predîndu-se, recunoscîndu-se biruit, în cumpănă rămîne viaţa unui om.

În *Dulce bellum inexpertis (Războiul place neîncercaţilor),* unde recapitulează regulile belice ale antichităţii, Erasmus arată că dacă, pe de o parte, *„semnalul de război nu dădea putinţă de a se lupta decît celor legaţi prin jurămînt",* pe de alta, *„semnalul prin care se suna retragerea lua tuturor posibilitatea de a mai ucide".* Pentru cea din urmă rînduială, el

Voievodul Iancu de Hunedoara, realizator al frontului comun antiotoman al ţărilor române Transilvania, Muntenia şi Moldova

aminteşte că într-o împrejurare *„Cyrus laudă pe un soldat care în momentul cînd, cu sabia ridicată, era pe punctul de a ucide un duşman, îndată ce a auzit că se sună retragerea l-a cruţat".* Din acest «regulament» al antichităţii, cărturarul umanist desprindea un principiu pe care îl punea la dispoziţia contemporanilor săi: *„...nimeni să nu creadă că îi este îngăduit să omoare un om dacă nu-l împinge la aceasta nevoia".* Renaşterea românească parvine, pe alt itinerar spiritual, la aceeaşi concluzie.

„IAR ALTUIA SĂ NU FACI RĂU PENTRU RĂU"

Cerîndu-le succesorilor *„ca să nu fie pizmătareţi, nici să facă rău pentru rău",* Neagoe tîlcuieşte legenda biblică în care David răspunde cu „bine" încrîncenării lui Saul de *„a-l goni ca să-l prinză să-l omoară",* iar după uciderea lui de către un zelos, îi pune la cale o grandioasă îngropăciune elegiacă. Domnul cărturar face din legendă o parabolă a relaţiei cu predecesorul său Vlăduţ, al cărui cap căzuse în 1512, în disputa pentru tronul Ţării Româneşti Muntenia. Proiectîndu-se pe sine în rolul lui David, pe Vlăduţ în cel al lui Saul, iar în rolul ucigaşului pe Mehmet bei, Neagoe îşi va onora adversarul *post mortem* printr-o ceremonie de anvergură, la care e convocată aristocraţia spirituală răsăriteană. În optica epocii, confruntarea lor face parte din specia «luptei drepte».

La sfîrşitul secolului al XVI-lea, Mihai Viteazul va face un gest aidoma. Istoriile Ţării Româneşti povestesc că Batîr Andreiaş (Andrei Báthory), „craiul", refugiindu-se în munţi „după spartul războiului", cade în mîna unor „păcurari", care, după ce îl ospătează, îi taie capul şi i-l duc lui Mihai-vodă, socotind că vor avea „dar mare" *(Letopiseţul cantacuzinesc)* şi „cinste" (Radu Popescu). Numai că, profund contrariat, domnul îi pedepseşte cu moartea pe ucigaşii din proprie iniţiativă şi îşi înhumează adversarul cu toate onorurile ce se cuvin unui tovarăş de arme. După *Letopiseţul Cantacuzinesc „Şi degrab trimise unde rămăsése trupul de-l aduseră şi-i puseră capul la trup şi-l îngropară în Beligrad, în biserica crăiască, şi-l petrecură cu multă cinste, cu toţi boiarii şi cu nêmişii Ardealului".* Şi după cronicarul Radu Popescu: *„...iar trupul lui, cu capul, puindu-l în sicriu frumos, cu cinste l-au îngropat în Beligrad"...*

În preceptul „să nu faci rău pentru rău", «viteazul» Renaşterii româneşti cinsteşte, în consecinţa unei proiecţii empatetice, îndemnul de a-şi stima adversarul.

„VITEJIA DREAPTĂ SĂ IZBÎNDEASCĂ!"

Aceste cuvinte, brodate pe un steag mic muntenesc, cu latura de 1,60 m, databil la confluenţa secolului al XVI-lea cu secolul al XVII-lea, concentrează într-o devizǎ virtuţile emblematice ale spiritului eroic românesc din Renaştere. Tîlcul ei ultim: întemeierea luptei pe legea morală.

CONSTANTIN SORESCU

FIGURA LUI ȘTEFAN CEL MARE ÎN LITERATURĂ

După cum se știe, domnia lui Ștefan cel Mare (1457–1504) constituie pentru istoria noastră una dintre cele mai importante pagini, iar figura domnitorului Țării Românești Moldova a fost înscrisă în galeria celor mai de seamă conducători de popor și de țară.

Luminător de neam și iubitor de dreptate și de libertate, Ștefan cel Mare a dus o necontenită muncă pentru consolidarea statului, impunînd reforme care au impulsionat favorabil dezvoltarea economico-socială, comerțul și cultura – în timpul domniei lui ridicîndu-se și afirmîndu-se în special arta construcțiilor (prin monumente de referință încă și astăzi). Pe plan extern, după cum iarăși se știe, viteazul voievod moldovean a fost neobosit în apărarea independenței și demnității țării, luptele sale cu otomanii, cu leșii și cu alții care au vrut să ne cotropească fiind vestite și constituind o pagină de mîndrie pentru istoria noastră ca popor și ca țară.

Era firesc, așadar, ca o figură de voievod atît de luminoasă și de vitează ca Ștefan (nu degeaba poporul l-a supranumit „cel Mare", apelativ cu care a intrat în veșnicie) să-și afle numeroase ecouri literare atît în creațiile epocii cît și – mai ales – după moartea domnitorului.

Poate că nici un alt voievod – cu excepțiile de mai tîrziu: Mihai Viteazul și Constantin Brîncoveanu – nu s-a bucurat, dacă se poate spune așa, de atît de multe creații literare pe care să le inspire și în centrul cărora să se afle, cum s-a întîmplat cu Ștefan cel Mare. În cîntece, în doine, în balade și povestiri, iar mai tîrziu în legende. Faptele voievodului, întîmplările legate de luminoasele zile în care s-a aflat pe tronul Moldovei au devenit adevărate simboluri ale bunătății, dreptății, ale gesturilor de bine întru folosul și spre binele celor mulți și al țării. La mai mult de un veac și jumătate după moartea lui Ștefan cel Mare, cunoscutul cronicar Ion Neculce consemna în cele 42 de legende adunate sub genericul „O samă de cuvinte" (care preceda cronica propriu-zisă) numeroase texte culese din popor, legende despre viteazul domnitor al Țării Românești Moldova – ceea ce probează, fără putință de tăgadă, intrarea acestei luminoase figuri de conducător de țară nu numai în istorie, ci și în tradiția populară.

În literatura cultă cel dintîi portret al lui Ștefan cel Mare este acela făcut de Grigore Ureche – un portret ajuns, de altfel, vestit și pe care îl cunoaștem cu toții încă din paginile manualelor școlare. Tușa simplă, liniile exacte, economia de mijloace, capacitatea de sinteză a autorului constituie trăsăturile definitorii ale chipului atît de bine și de exact surprins de cronicar. Să ni-l reamintim. „Fost-au acestu Ștefan Vodă – zice Grigore Ureche – om nu mare de statu, mînios și de grabu vărsătoriu de sînge nevinovat. Amintrilea era om întreg la hire, neleneșu și lucrul său îl știa acoperi și unde nu gîndeai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era nevoie însuși se vîrîia, ca văzîndu-l ai săi să nu se îndărăpteze și pentru acela, rar războiu de nu biruia. Și unde-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-se căzut jos, se rădica desupra biruitorilor."

Ulterior, aproape toți marii noștri scriitori au adus omagiul lor – prin vers, prin pagina de proză ori prin intermediul dramaturgiei – marelui om de stat, intrat deopotrivă în istorie și în legendă.

Dimitrie Bolintineanu (prin cele două poezii: Muma lui Ștefan cel Mare *și* Visul lui Ștefan cel Mare) *și Vasile Alecsandri sînt cei dintîi poeți pe care figura marelui voievod îi inspiră în scrieri rămase de referință. Bardul de la Mircești scrie poemul dramatic* Dumbrava Roșie *(în 1872) și adună în el imagini de o mare forță de sugestie referitoare la înfrîngerea oștilor regelui Albert al Poloniei la 1497 de către Ștefan cel Mare, imagini turnate în versuri ca acestea:* „Precum un cîrd de vulturi din sferele senine/ Cad iute ca un fulger pe-o pradă ce zăresc,/ Românii, duși de Ștefan, în lagăr se izbesc!/ Nimic nu le rezistă, nici tunuri, nici desime,/

Nici șanț, nici zid de care, nici deasă călărime,/ Căci el răstoarnă-n treacăt, și darmă, sfarmă-n clipă/ Scadroane, tunuri, corturi, și pun tot în risipă.// Fug leșii, fug cruciații și fuge însuși craiul!/ Îi duce Domnul Ștefan cum vîntul duce paiul;/ În tabăra leșească un lung pustiu rămîne!/ .../ Armata glorioasă e frîntă, risipită/ Ca munții de nisipuri în Africe pustii./ Într-un vîrtej de spaimă din urmă-i fugărită/ Prin văi, prin munți, prin codri, prin rîpi și pe cîmpii."
Peste unsprezece ani, în 1883, Vasile Alecsandri va reveni la figura marelui voievod și va scrie Oda la statuia lui Ștefan cel Mare, *din care sînt de reținut, între altele, și aceste versuri:* „O! Ștefane, românul crește/ Văzîndu-te azi lîngă el,/ Azi țara mîndră te primește,/ Purtînd coroană de oțel./ Tu ce viteaz ai apărat-o,/ Privește-o!... demnă-i s-o privești./ Independentă ai lăsat-o,/ Independentă o găsești!"

De la marele nostru poet național, Mihai Eminescu, ni s-au păstrat, de asemenea, două texte în versuri referitoare la glorioasa figură a marelui voievod iubitor de neam și de țară. Este vorba de poeziile apărute postum: Ștefan cel Mare (Schițe de imn) *și* Închinare lui Ștefan-Vodă, *ambele cuprinzînd gînduri și imagini de un mare patetism și fiind străbătute de un adînc și puternic fior patriotic.*

Dar poate că una dintre cele mai convingătoare și

„Ștefan cel Mare la Suceava" (reproducere după o pictură de Gh. Labin)

valoroase opere în care este zugrăvită figura lui Ștefan cel Mare rămîne, fără îndoială. Apus de soare, *de Barbu Ștefănescu Delavrancea, unde autorul redă mai multe scene din viața domnitorului ajuns în amurgul vieții și al domniei.* „Apus de soare – *notă pe bună dreptate G. Călinescu în a sa monumentală* Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent — trăiește mai ales prin realitatea psihologică a eroului principal... interesul depășește simpla originalitate a subiectului și atinge valoarea unei creațiuni de întindere universală. În Ștefan cel Mare este exemplificată cu un rar noroc psihologia autocratului, a tatălui de familie absolut și în sfîrșit a bătrînului... Ca tată, ca domn, ca bătrîn, Ștefan a atins limita de sus a autorității, zdrobind orice independență, devenind obiect de cult. Lumea îi zice „slăvitul", „sfîntul", „împăratul"... E de ajuns ca Ștefan să apară și vinovatul se prăbușește de spaimă."

Interesul scriitorilor pentru viața și faptele lui Ștefan cel Mare va rămîne o constantă a literaturii române pînă azi. În epoca modernă a beletristicii românești, Mihail Sadoveanu va fi acela care se va opri îndelung asupra figurii voievodului – în special în două dintre multele lui cărți, în Viața lui Ștefan cel Mare *și în* Frații Jderi. *Iată un foarte scurt fragment din această din urmă lucrare, un fragment egalat poate doar de cel pe care-l citam mai devreme din cronica lui Grigore Ureche, un fragment care ni se pare semnificativ pentru unghiul din care e privit domnitorul și, pe de altă parte, pentru mijloacele literare folosite de Mihail Sadoveanu.* „Sus – *scrie marele povestitor, referindu-se la sfatul domnesc al lui Ștefan* – stătea vodă întru toată mînia, împresurat de boieri; și spatarul îi ținea spata și buzduganul. Nimeni nu putea să înlăture dreptatea acelui braț. Ori boier, ori mișel simțea aceeași apăsare ca supt o întocmire neclătită așezată de Dumnezeu. De cînd acea putere se așezase asupra Moldovei, părea că s-au schimbat și stihiile. Ploile cădeau la timp, iernile aveau omături îmbelșugate. Iazurile stăteau liniștite în zăgazuri; morile și pîraiele cîntau în văi; prisăcile se înmulțeau în poienile pădurilor; drumurile erau pașnice. Neguțătorii treceau fără grijă ori la nemți și leși, ori la tatari, ori la Țara Ungurească; plăteau vama cu dreptate, nimeni nu le pricinuia sminteală..."

Este acesta, desigur, chipul unei țări bine și frumos gospodărită, în fruntea căreia se află un conducător harnic și priceput, iubitor de neam și de patrie, ca toți marii bărbați ai acestui viteaz popor.

Pildă de eroism și simbol al libertății și independenței, figura lui Ștefan cel Mare a fost, a rămas și va rămîne mereu o nesecată fîntînă de inspirație pentru poeți, pentru prozatori și dramaturgi. În anii din urmă scriitori din generațiile mai noi și-au îndreptat și ei privirile către figura luminoasă a marelui voievod, reluînd și repovestind, cu mijloace proprii, legende și întîmplări adevărate despre domnitor. Dintre semnatarii lor îi menționăm pe Lola Stere Chiracu, pe Ion Filipciuc, pe Constantin Bostan (ca să nu ne oprim decît la cîteva nume care ne vin acum în minte).

Fără îndoială, este de așteptat ca generațiile de scriitori de azi și de mîine să îmbogățească cu noi și valoroase lucrări literatura de mare vibrație patriotică și cu un profund caracter educativ, inspirată de figura voievodului, a aceluia despre care un cîntec popular spune: „Ștefan, Ștefan, domn cel Mare/ Seamăn pe lume nu are."

FOCȘA BUZOIANU

Un subiect de largă circulație
în poezia populară românească de inspirație istorică:

DOMNIA ŞI FAPTELE LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU

Una dintre cele mai lungi domnii din istoria Țării Româneşti Muntenia - în care progresul economic, cultural şi artistic s-a împletit cu o abilă politică externă, factori ce au adus țării şi domnitorului un înalt prestigiu internațional - este cea a lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714). Caracteristică acestei domnii este - într-o perioadă în care nori negri se adunau la hotare - stabilitatea internă de netăgăduit, însoțită de o înțeleaptă acțiune de modernizare a instituțiilor statale. Astfel, impozitele individuale de tip nou introduse, fiind proporționale cu starea economică a contribuabililor şi aplicate fără diferență de rang, reprezintă o importantă breşă în sistemul privilegiilor feudale.

Timp de un sfert de veac, politica externă a marelui domnitor a avut un țel precumpănitor: salvgardarea ființei politice a statalității româneşti. Printr-o diplomație avizată a reuşit, după cum sublinia logofătul Radu Greceanu, „ca şi pre nemți fără primejdie din țară să-i scoată, şi pre turci şi pre tătari să-i oprească, să nu intre în țară ca să nu calce ei şi doar să o prade şi să înrobească". Şi atunci cînd vorbele bune şi darurile bogate nu ponderau intențiile agresive ale imperiilor vecine expansioniste, duşmanii erau loviți fulgerător, cunoscînd din plin amarul înfrîngerii. Astfel, armatele habsburgice, alungate din țară (1689), au fost apoi zdrobite la Zărneşti (1690). În curînd s-a înțeles faptul că, în special pentru sud-estul Europei, importante fire ale politicii internaționale trec prin mîinile domniei muntene. Ca o recunoaştere a acestei realități, Constantin Brâncoveanu a primit titlul de principe al Imperiului habsburgic (1695), iar Poarta i-a acordat domnia pe viață (1699).

Domnitorul a fost, de asemenea, inițiatorul şi protectorul unui deosebit impuls cultural. Biblioteca sa de la Hurezi cuprindea volume de mare valoare, iar şcoala de la Sf. Sava, ctitoria sa, a devenit un focar de cultură de prim ordin. Din moştenirea culturală brâncovenească trebuie menționate cronica oficială a logofătului Radu Greceanu şi acțiunea, condusă de Antim Ivireanu, de organizare rodnică a tipografiilor țării. „Stilul brâncovenesc" - astfel a fost denumit specificul remarcabilelor realizări ale arhitecturii şi artelor plastice ale acelei epoci - a îmbogățit patrimoniul național cu compoziții inspirate, echilibrate, avînd o structură clasică, decorate cu exuberanță, bogata moştenire autohtonă îmbinîndu-se minunat cu unele elemente ale artei universale, integrate într-un tot armonios. Arhitectura a fost ilustrată prin palatele de la Mogoşoaia, Potlogi şi prin numeroase ansambluri monastice. Pictura brâncovenească - un rol important revenind şcolii de la Hurezi - este caracterizată de tendințe de laicizare, concretizate de o vastă galerie de portrete. Artele decorative (broderia, argintăria şi lemnul sculptat) au cunoscut, de asemenea, un mare avînt.

Pacea a reprezentat pentru Constantin Brâncoveanu, ca şi pentru înaintaşii săi, o constantă politică. Pacea a făcut posibile marile înfăptuiri ale domniei sale. Pentru apărarea idealurilor poporului său, al cărui strălucit reprezentat a fost, şi a liniştii țării domnitorul a dus o politică înțeleaptă şi nu a şovăit nici chiar în fața jertfei supreme, înfruntînd soarta potrivnică cu o impresionantă tărie sufletească.

MIRCEA SOREANU

Faptele domnitorului, epoca de prosperitate şi renaştere culturală al cărei promotor a fost, moştenirea spirituală lăsată urmaşilor, dar mai ales sfîrşitul lui tragic, au format, după intrarea în eternitate a lui Constantin Brâncoveanu, subiectul unor creații folclorice care aveau să se perpetueze prin secole pînă la noi.

Dintre creațiile populare orale care au în centrul lor figura lui Constantin Brâncoveanu (creații care, desigur, vor fi fost mult mai numeroase, dar s-au pierdut) ni s-au păstrat două balade, ambele publicate încă din secolul trecut: la 1852 şi, respectiv, 1875. Prima dintre ele a fost tipărită de către Vasile Alecsandri în cunoscuta-i culegere *„Poezii populare ale românilor"* (1852) şi redă faptele cu o anume aură legendară, dar vorbeşte numai de trei copii ai domnitorului (în realitate erau patru, potrivit *Cronicii Românilor* de Gheorghe Şincai, la care face trimitere, în *Note*, şi bardul de la Mirceşti).

Constantin Brâncoveanu şi cei patru fii ai săi (reproducere după un desen de Del Chiaro, — secolul al XVIII-lea)

Versurile, scrise în stilul şi metrica proprii baladelor populare, surprind îndeosebi scenele referitoare la sfîrşitul tragic al Brâncovenilor. Începutul pare o decupare cinematografică din realitate, balada debutînd cu momentul sosirii la curtea din Bucureşti a trimişilor sultanului, veniți să-l mazilească pe domnitor: *Într-o gioi de dimineață,/ Zi scurtărei lui de viață,/ Brâncovanul se scula,/ Fața blîndă el spăla,/ Barbă albă-şi pieptăna,/ La icoane se-nchina,/ Pe ferestre-apoi căta/ Şi amar se spăiminta...*

Surprins de trimişii Porții otomane şi fără putință de scăpare, domnitorul este mazilit, dus împreună cu întreaga familie la Istanbul şi închis în temuta închisoare cu şapte turnuri de pe malurile Bosfo-

rului, Edicule, locul *„unde zac fețe domnești/ Și soli mari împărătești"*, cum zice balada. În mentalitatea creatorului anonim, demnitatea lui Constantin Brâncoveanu, care a rămas neclintit de la legea lui pînă în ultima clipă, a fost exemplară, iar scena judecății sumare făcută de sultan este memorabilă: *Brâncovane Constantin,/ Boier vechi, ghiaur hain!/ Adevăr e c-ai chitit/ Pîn-a nu fi mazilit/ Să desparți a ta domnie/ De a noastră-mpărăție?/ Că de mult ce ești avut,/ Bani de aur ai bătut/ Făr-a-ți fi de mine teamă,/ Făr-a vrea ca să-mi dai seamă!* etc.

Domnitorul român rămîne neclintit în hotărîrea lui și la amenințările sultanului răspunde categoric: *...Iar pe toți de ne-ați tăia/ Nu mă las de legea mea!*

Scenele dramatice care urmează — uciderea, prin tăierea capului, a copiilor — nu sînt nici ele de natură să schimbe hotărîrea lui Constantin Brâncoveanu de a se lepăda de credința lui și de a trece la mahomedanism. Asistînd la moartea fiilor, domnitorul rostește un blestem care, prin forță și structură, literar vorbind, amintește de măreția și gravitatea tragediilor antice, față de care, credem, textul nu e cu nimic mai prejos: *...Brâncovanul greu ofta/ Și cu lacrimi cuvînta:/ Doamne! fie-n voia ta!/ Apoi el se-ntuneca,/ Inima-i se despica,/ Pe copii se arunca,/ Îi bocea, îi săruta,/ Și turbînd apoi striga:/ Alelei! tîlhari păgîni!/ Alei! voi feciori de cîni!/ Trei coconi eu am avut,/ Pe tustrei mi i-ați perdut!/ Dare-ar Domnul Dumnezeu/ Să fie pe gîndul meu:/ Să vă ștergeți pre pămînt/ Cum se șterg norii la vînt,/ Să n-aveți loc de-ngropat/ Nici copii de sărutat!*

Plini de furie, otomanii se reped la domnitor și *„trupu-i de piele jupea,/ Pelea cu paie împlea,/ prin noroi o tăvălea,/ Și de-un paltin o lega"*, zice mai departe balada. Domnitorul nu-și schimbă nici în cea de pe urmă clipă a vieții hotărîrea și, o dată cu ultimele lui cuvinte, ia sfîrșit și această nestemată a creației noastre populare: *De-ți mînca și carnea mea,/ Să știi c-am murit creștin/ Brâncovanul Constantin.*

Al doilea text, tot o baladă, a apărut în numărul 8/1875 al revistei *Convorbiri literare*, fiind comunicat de către Grigore Crețu din Huși, cu titlul *„Istoria Măriei Sale lui Constantin Brâncoveanul, Domnul din București, care s-au scris la 1730"* și a fost cules undeva în fostul județ Tutova — ceea ce dovedește larga circulație a subiectului încă din primele decenii de după desfășurarea faptelor relatate. Oarecum mai stîngace, balada din Tutova (asupra căreia intervenția celui care a transcris-o nu se observă sau, oricum, este mai mică decît aceea a lui Alecsandri asupra textelor din *„Poezii populare"*..., despre care s-a făcut mare caz în istoria noastră literară) nu este cu nimic mai prejos decît cea tipărită de bardul de la Mircești.

În textul publicat în 1875 de către Grigore Crețu impresiona, înainte de toate, „zicerea" ca de plugușor a versurilor: *Ia s-ascultți și să priveşti,/ De-acest Domn mare bogat/ În ce chip s-a-ntîmplat/ Că tiranul de-mpărat/ Mare Agă au mînat./ Și cînd el că au sosit/ Fără veste l-au lovit/ Și-n casă că au intrat...* etc.

Atent, pe de altă parte, la legătura domnitorului cu poporul său, creatorul din Moldova sugerează dragostea de care se bucura cîrmuitorul în rîndul celor de jos, al poporului, cum bine se poate vedea din scena plecării lui Brâncoveanu din București, păzit de ostașii sultanului: *(...) Cînd pe poartă că ieșea/ Toată țara se strîngea/ Și după dînsul mergea/ Cu glas mare îl plîngea:/ Domnul să se milostivească/ Cu pace să te păzească,/ În grabă să te-nvîrtejești* (întorci — n.n.)*/ Și iarăși să ne domnești!/ Că pe noi cît ne-ai domnit/ Cu pace că ne-ai păzit...*

Spre deosebire de varianta Alecsandri, cea din Tutova plasează blestemul domnitorului imediat după aducerea Brâncovenilor la Istanbul și acesta, blestemul, este de mai mică forță decît acolo, dar nu mai puțin simbolic pentru convingerile românilor: *Constantin Vodă cînd pe poartă intra/ Pe-mpăratul blestema:/ Oh! păgîne și spurcate/ Căci ne tai fără dreptate,/ Cu ce sîntem vinovați/ De ne tai nejudecați?/ (...) Foc din ceriu să se aprinză/ Pe voi păgîni să vă cuprinză,/ Cu sabia îngerească/ Pe toți să vă pedepsească!*

Scrisă cu focul durerii, poezia populară inspirată de viața și faptele lui Constantin Brâncoveanu probează încă o dată larga receptivitate a creatorului anonim față de momentele importante ale istoriei noastre și față de eroii ei intrați în legendă.

FLORENTIN POPESCU

ȘCOALA ARDELEANĂ

Nu-i mai putea nimenea opri știindu-se români
Că limba lor nu fiica latinii
Ci însăși graiul de două mii de ani
Răsăriteanul trunchi al rădăcinii

Odată aprinsă candela pe munți
Că Roma-i patrie și pentru mine
Printre stele am pornit desculț
Spre cetatea șaptelor coline

Nu mai puteam fi de nimenea opriți
Togă pe umere gubele sărmane
Iobagii trași pe roată și beliți
Încep să forfotească-n legioane

Nu pot fi de nimeni cumpărați
Dreptul de-ntâi născuți discută-nu-se
Neam de păstori țărani a împărați
V-au fost odată creștetele unse

Școala Ardeleană câțiva trandafiri
Strămutați în Blaj la-nvățătură
Dobândesc statură de martiri
Din cenușă neamului aură

Nu-s de-îndoit în dreaptă stirpea lor
Grumazul în căpățâna lepădării
Refuză arsă limbii sărut otrăvitor
S-aprindă-n sânge candela iertării

IOAN ALEXANDRU

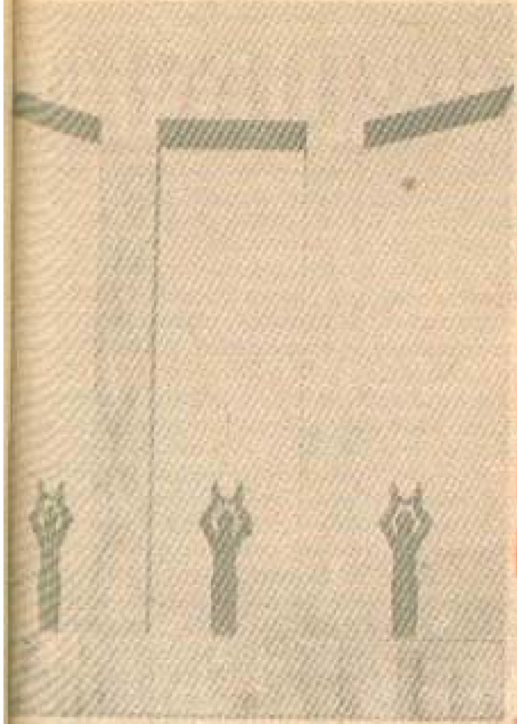

Ansamblul monumental „Gloria”

MONUMENTE ȘI BUSTURI MONUMENTALE PE CÎMPIA LIBERTĂȚII DE LA BLAJ

Gheorghe Șincai

Petru Maior

În 1988 întregul nostru popor aniversează împlinirea a 140 de ani de la revoluția pașoptistă din țările române, unul din evenimentele epocale care au evidențiat forța creatoare de istorie a națiunii noastre și au deschis calea făuririi României moderne. Născută din „lucrarea veacurilor” și avînd rădăcini adînci în solul realităților românești, revoluția română de la 1848 a avut un profund caracter unitar. Subliniind acest adevăr, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, arăta: **„Plămădită în condiții asemănătoare, desfășurîndu-se în aceeași perioadă, proclamînd țeluri comune, revoluția de la 1848 a avut un caracter unitar în toate cele trei țări românești. Faptul că pe steagul revoluționar din toate aceste provincii erau scrise aceleași idealuri supreme — desființarea servituților feudale și eliberarea țărănimii iobage, cucerirea de libertăți democratice, scuturarea dominației străine și realizarea unității și independenței naționale — ilustrează comunitatea de interese și aspirații ce-i unea pe fiii aceluiași popor, în pofida hotarelor despărțitoare, artificiale și vremelnice”.**

Al. Golescu Negru

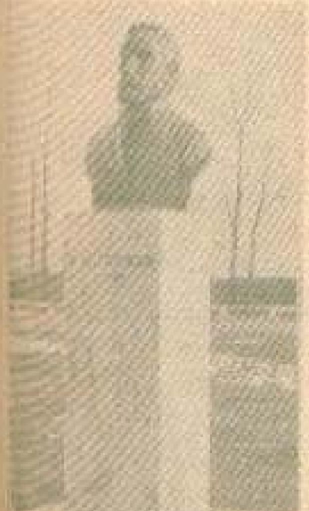

Eftimie Murgu

Sándor Petöfi

George Barițiu

C.A. Rosetti

Timotei Cipariu

Un moment de referință și cu ample semnificații în cronologia revoluției din 1848 din țările române l-a constituit istorica Adunare națională din 3/15—5/17 mai de pe Cîmpia de la Blaj. Așezare cunoscută cu un sfert de mileniu în urmă, Blajul a fost un infloritor centru cultural al românilor, un focar de formare a conștiinței naționale. **„La Blaj"** — arată secretarul general al partidului nostru — **au activat vreme îndelungată, în momente istorice deosebite, cărturari de frunte ai țării noastre, patrioți înflăcărați, care, prin cuvîntul și scrisul lor, au militat cu înflăcărare pentru libertate națională și socială, pentru cauza scumpă a unității naționale, a independenței și suveranității poporului român"**.

În primăvara anului 1848, frumosul oraș de pe malurile Tîrnavei Mari a pătruns și mai adînc în conștiința națională a tuturor românilor. Aici, pe Cîmpia Blajului, s-au adunat din toate colțurile Transilvaniei, într-o impresionantă ordine cetățenească, peste 40 000 de oameni hotărîți a-și scutura prin luptă lanțurile exploatării și asupririi, a-și revendica drepturi și libertăți sociale și naționale.

Sosiseră la Blaj, în frunte cu conducătorii lor, țărani iobagi, lucrători, meseriași și muncitori români din Munții Apuseni, de pe Văile Someșului, Mureșului, Arieșului, Tîrnavelor și Ampoiului, din jurul orașelor Cluj, Sibiu, Năsăud, din Brașov și din numeroase alte așezări transilvane. Alături de ei, în masa participanților la adunarea populară de la Blaj, s-au aflat și iobagi unguri, sași și secui, care simțeau că, luptînd împreună cu revoluționarii români, își vor putea împlini visurile și aspirațiile, se vor putea elibera din lanțurile exploatării, vor putea cuceri o viață mai dreaptă, mai bună, o viață liberă.

S-au aflat pe Cîmpia Blajului, în acel început de primăvară a anului 1848, împreună cu Avram Iancu, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Timotei Cipariu, Al. Papiu-Ilarian și ceilalți fruntași revoluționari ardeleni, reprezentanți de seamă ai revoluționarilor din celelalte provincii românești, ca Al. Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Costache Negri, Gheorghe Sion, Dimitrie Brătianu, Lascăr Rosetti, Nicolae Ionescu — expresie elocventă a frăției de luptă a tuturor românilor de la 1848 pentru realizarea revendicărilor revoluției burghezo-democratice, pentru afirmarea dorinței și voinței de unitate națională, de făurire a statului național unitar. Dorise să fie prezent la întrunirea de pe Cîmpia de la Blaj și Nicolae Bălcescu, dar acesta, din păcate, n-a primit permisiunea oficialităților vremii să se întîlnească cu fruntașii revoluției ardelene și cu mulțimile ale căror inimi băteau la unison cu cele ale fraților lor de dincoace de munți. Fusese invitat la marea adunare și bănățeanul Eftimie Murgu, însă nici el n-a putut să participe. Au venit însă în Blaj, la frații lor din interiorul arcului Carpaților, alți reprezentanți ai revoluționarilor din Banat și din alte zone de trăire și de simțire românească.

Faptele, realitatea vin să ateste că nu era pentru prima oară cînd masele țărănești și alte categorii sociale din aria transilvană se ridicaseră la luptă pentru a-și rupe lanțurile exploatării și asupririi, pentru unitate, libertate și independență. Cu peste șase decenii mai înainte, în anul 1784, avusese loc revoluția populară de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan, care a cuprins numeroase comitate ale Transilvaniei. De asemenea, cu cîteva sute de ani și mai înainte, în primăvara anului 1437, la Bobîlna se răsculaseră țăranii români și maghiari, din rîndurile cărora s-au ridicat conducători vrednici și încercați, precum Mihail Românul, Pavel din Voivodeni, Anton Nagy și al-

Andrei Mureșanu

Simion Bărnuțiu

Alexandru Ioan Cuza

Avram Iancu

şi. Prin luptă unită şi hotărîtă, răsculaţii de la 1437 reuşiseră să obţină o notabilă victorie asupra nobilimii, silind-o să poarte tratative cu truditorii dintotdeauna ai pămîntului şi în condiţiile impuse de ei.

Ţăranii, lucrătorii, meseriaşii şi muncitorii anului 1848 aveau încă proaspăt în minte elanul, dîrzenia şi hotărîrea cu care se ridicaseră la luptă în decursul timpului atîtea şi atîtea generaţii de înaintaşi. Ei nu voiau să fie mai prejos. Mulţimile ce se adunaseră pe Cîmpia Blajului la începutul de mai al anului 1848 ştiau că nu cu petiţii şi cu argumente „filozofice" se pot obţine drepturi şi libertăţi, „ci cu sabia lui Horea". Ele mai ştiau de la Tudor din Vladimirii Gorjului că *„nici-o pravilă nu opreşte pe om de a întîmpina răul cu răul"*. Şi mai spusese conducătorul revoluţiei din 1821: *„Veniţi dar, fraţilor, cu toţii, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine... Şi să veniţi unde veţi auzi că se află Adunarea, cea orînduită pentru binele şi folosul a toată ţara şi ceea ce vă va povăţui mai marii Adunării aceea să urmaţi şi unde vă vor chema ei, acolo să mergeţi"*.

La începutul lunii mai 1848, Adunarea orînduită pentru binele şi folosul românilor transilvăneni şi bănăţeni s-a aflat pe Cîmpia de la Blaj. Acolo a fost adoptat un vast program de revendicări economice, sociale şi politice, în centrul căruia se afla cerinţa desfiinţării iobăgiei fără nici o despăgubire din partea ţăranilor. Şi tot acolo, o mare de oameni a exprimat într-un singur glas, într-o singură voinţă, gîndurile dintotdeauna ale tuturor românilor ce se aflau sub jugul asupritorilor străini: „Noi vrem să ne unim cu ţara!". De atunci, Cîmpia de la Blaj a dobîndit numele simbolic de „Cîmpia Libertăţii". **„Sămînţa aruncată aici, pe Cîmpia Libertăţii** — arată tovarăşul Nicolae Ceauşescu —, **a dat roade în 1859, cînd s-a înfăptuit Unirea Ţării Româneşti şi Moldovei, punîndu-se bazele statului naţional român. Ea a dat roade în 1877, cînd armatele române, cu sprijinul multor luptători din Transilvania, au luptat pentru cucerirea independenţei statului naţional român şi au înscris alături de armatele ruse, de voluntarii bulgari, pagini glorioase de vitejie, arătînd ce este în stare un popor care luptă pentru neatîrnare, pentru apărarea intereselor lui vitale. Şi am putea spune că această sămînţă a rodit tot mai bogat, rezultatele ei întruchipîndu-se în făurirea statului naţional unitar român în 1918"**.

De la istorica adunare naţională din 3/15—5/17 mai 1848 de pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj s-au scurs 140 de ani. Despre acest eveniment, ca şi despre figurile de primă dimensiune care şi-au legat numele de el au rămas să ne vorbească, pe lîngă documentele din epocă, metafora pietrei şi a bronzului, monumentele şi busturile monumentale care înnobilează astăzi aşezarea din lunca Tîrnavei Mari.

Ideea înălţării unui monument pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj datează din timpul desfăşurării marii adunări naţionale din 3/15—5/17 mai 1848. Încă de atunci revoluţionarul paşoptist Ion Raţ, a propus tovarăşilor săi de luptă şi de idealuri să se ridice un monument *„demn de naţiunea română, în eterna amintire a acestor zile glorioase"*. Dîndu-se urmare acestei propuneri, pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj s-a ridicat pentru început un modest însemn memorial denumit de localnici **„Piatra Libertăţii"**. În anul 1909, în locul acestuia s-a înălţat un mic monument de forma unei prisme dreptunghiulare (1,90 m înălţime), pe care a fost montată o placă de marmură albă cu următorul text: **„«Piatra Libertăţii». Vechiul monument de pe Cîmpia Libertăţii"**. În anul în care s-a aniversat împlinirea a 110 ani de la istorica adunare de pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj, localnicii au ridicat un alt însemn memorial. Pe un postament masiv, în trei trepte, a fost aşezată o coloană de piatră roşiatică. Pe faţada noului monu-

Nicolae Bălcescu

Mihail Kogălniceanu

Vasile Alecsandri
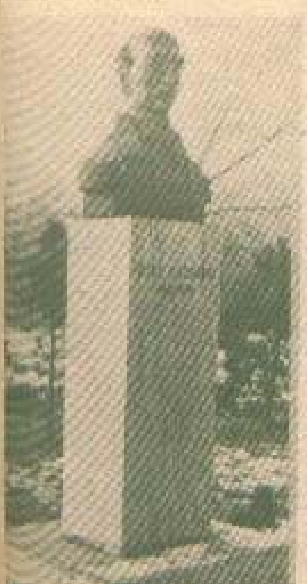

Gheorghe Magheru

Ion Heliade Rădulescu

Costache Negri

ment s-au înscris următoarele cuvinte: *„Acest monument s-a ridicat în anii puterii populare, în amintirea celor 40 000 de țărani iobagi din Transilvania, care, la 3/15 mai 1848, s-au adunat pe această cîmpie pentru a-și revendica drepturile sociale și naționale"*.

În ziua de 17 mai 1973, în prezența însuflețitoare a conducătorului partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe Cîmpia Libertății din Blaj a fost inaugurat un complex de busturi monumentale dedicate unor fruntași ai revoluției din 1848 din țările române și unor reprezentanți ai iluminismului românesc. Este vorba de 24 de busturi, realizate de artiști plastici reprezentativi ai sculpturii noastre contemporane de for public. Complexul de busturi este conceput ca un adevărat **„Pantheon al istoriei noastre naționale"**. Sînt reprezentați aici oameni de primă mărime ai revoluției pașoptiste din cele trei țări române surori și exponenți de seamă ai culturii românești din Transilvania. Adică Gheorghe Șincai, Petru Maior, Alexandru C. Golescu-Negru, Eftimie Murgu, Sándor Petőfi, George Barițiu, C.A. Rosetti, Timotei Cipariu, Andrei Mureșanu, Simion Bărnuțiu, Alexandru Ioan Cuza, Avram Iancu, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Gheorghe Magheru, Ion Heliade Rădulescu, Costache Negri, Alexandru Papiu-Ilarian, Cezar Bolliac, Stephan Ludwig Roth, Ioan Inocențiu Micu (Clain), Ion Ionescu de la Brad și Aron Pumnul. Desfășurate de-a lungul **Aleii pașoptiștilor**, realizate în manieră tradițională și turnate în bronz, busturile monumentale au înălțimea de 1,05 m, fiind montate pe piedestale de forma unei prisme dreptunghiulare. Complexul de busturi este dispus în semicerc.

După patru ani de la inaugurarea complexului de busturi monumentale, în centrul Cîmpiei Libertății din Blaj s-a dezvelit un maiestuos ansamblu monumental denumit **„Gloria"**. A fost inaugurat în ziua de 14 mai 1977 și este opera sculptorului Ion Vlasiu. Conceput în manieră modernă, impresionant atît prin dimensiuni, cît și prin semnificații, ansamblul monumental are forma unui arc de triumf și reprezintă o **„Poartă a istoriei"**, ceea ce a și fost, de fapt, în decursul vremii, localitatea Blaj. Monumentul propriu-zis, care are o înălțime de 16 m, este străjuit de statuile a trei tinere fete, turnate în bronz, simbolizînd cele trei țări române surori: Țara Românească Muntenia, Țara Românească Transilvania și Țara Românească Moldova. Pe un postament masiv, pe care se află așezat ansamblul monumental „Gloria", se află dăltuit următorul text evocator: *„La 15 mai 1848, pe Cîmpia Libertății, reprezentanții poporului român au rostit răspicat dorința arzătoare a realizării unității naționale, a statului național român, visul de aur al unor veacuri de suferință și luptă, prin cuvintele: «Vrem să ne unim cu țara»"*.

Cele 24 de busturi și originala „poartă a istoriei" de pe Cîmpia Libertății din Blaj definesc un complex monumental reprezentativ, unic în țară și demn de epoca plină de împliniri socialiste pe care o trăim, menit să evoce, prin glasul pietrei și bronzului, generațiilor prezente și viitoare o pagină vibrantă, încărcată de patriotism fierbinte, care s-a înscris în cartea de istorie a neamului cu 140 de ani în urmă.

Colonel (r) dr. **FLORIAN TUCĂ**

Al. Papiu Ilarian

Cezar Bolliac

Ștefan Ludwig Roth

Inochentie Micu Clain

Ion Ionescu de la Brad

Aron Pumnul

SANTINELA DE LA 1848

Răsfoind filele îngălbenite de timp ale periodicului militar „Războiul", găsim în numărul din 3 decembrie 1880 o notiță emoționantă despre un brav ostaș român.

„Acesta este veteranul ostaș Gheorghe Enache (din comuna Poenari-Burchi, jud. Prahova) cel ce în anul 1848 a stat santinelă neclintită în fața turcilor, la poarta cazarmei din Dealul Spirii.

Peste ani, aflat într-o grea situație materială, avînd de întreținut o familie cu patru copii și neavînd asigurată o pensie anuală pentru acoperirea nevoilor sale și ale familiei, el se prezintă în fața Camerei, pentru a doua oară cerînd acordarea acestei pensii prin următoarea motivație demnă de pana unui scriitor:

„Întîia lovitură ce am primit în Dealul Spirei a fost în obrazul umărului drept sub ureche, pe care pînă astăzi îl păstrez în loc de decorație. O altă rană am căpătat la piciorul drept de care sînt și astăzi infirm, încît mai că nu-mi pot agonisi pîinea de toate zilele pentru împovărata familie ce am cu patru copii care sînt astăzi fără mijloace."

C.N.

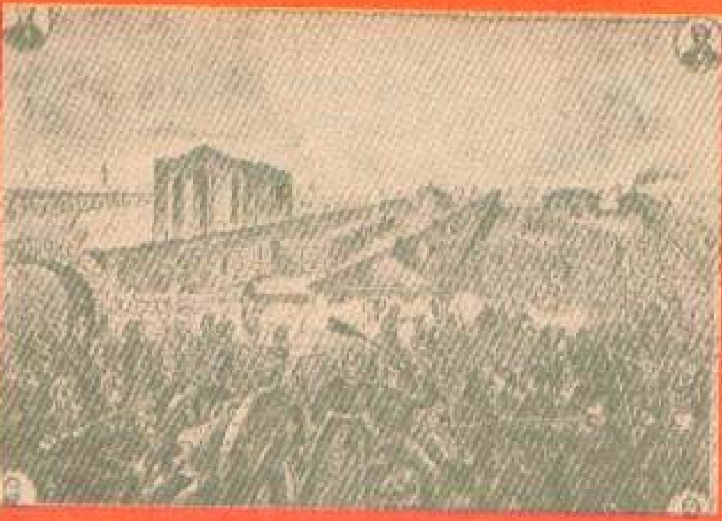

Lupta din Dealul Spirii din 13 septembrie 1848, în timpul căreia o mînă de ostași români s-a luptat eroic cu oastea invadatoare a lui Kerim pașa (reproducere după o litografie de D. Papazoglu).

ANA IPĂTESCU

„O eroină parcă se năpusti din nori venind pe Podul Mogoșoaiei cu două pistoale în mînă. Ea strigă din toate puterile: «Moarte trădătorilor! Tineri, curaj, salvați libertatea!»" Astfel transmitea corespondentul de la București al ziarului vienez „Allgemeine Österreichische-Zeitung" știrile fierbinți ale zilei de 19 iunie/1 iulie 1848.

Atît înainte, în pregătirea revoluției, cît și în timpul ei, femeile au jucat un rol important, avînd drept exemple strălucite faptele unor eroine intrate în istorie: Elena Vămav, Maria Rosetti, Ecaterina Varga, Pelaghia Roșu. Ana Ipătescu nu era deci o apariție feminină singulară, dar acțiunea ei de mare curaj s-a petrecut într-unul din cele mai critice momente ale revoluției.

Aflată în plină maturitate — se născuse în 1805 — Ana Ipătescu făcea parte, prin căsătorie, dintr-o familie de adepți fervenți ai ideilor revoluționare. „Pruncul român" din 6 iulie 1848 arăta că domnitorul Bibescu ordonînd arestarea cumnatului ei, eroina română a cutezat să-l înfrunte pe domn, zicîndu-i: „Asta e bucuria noastră, că avem prinț român, ca să ne maltrateze zbirii poliției? Ce deosebire între guvernul fanarioților și al Măriei Tale?"

La sosirea guvernului provizoriu din Oltenia în Capitală, Ana s-a remarcat prin atitudinea sa entuziastă: „Ea avea în dînsa coroane de flori, pe care le arunca în trăsurile membrilor guvernului", notează Ion Heliade Rădulescu în amintirile sale. Așadar, prezența Anei în focul luptelor revoluționare nu era un impuls de moment, ci rodul convingerilor sale.

Ana Ipătescu (medalion din ghips patinat de Vladimir Șulschi)

În momentele dramatice ale zilei de 19 iunie 1848, Alexandru Pelimon o descrie astfel: „o femeie oacheșă, înaltă, cu eșarfă tricoloră pe pieptul ei și înarmată ca cel dintîi luptător", iar Ion Heliade Rădulescu — o femeie dinamică, sub influența căreia „poporul fu electrizat". După cum este cunoscut, guvernul revoluționar făcuse greșeala păstrării la conducerea oștirii a unui militar cu vederi retrograde, colonelul Ioan Odobescu. Acesta, sprijinit de cîțiva ofițeri, a reușit să inducă în eroare două companii ale Regimentului 3, cărora le-a spus — după mărturia subofițerului Țicleanu — să meargă la Vornicie „că s-ar fi spart vistieria și s-au prădat banii". Pretextul complimentării guvernului s-a dovedit o nouă înșelăciune, pentru a fi mai ușor arestată conducerea revoluției. Ostașii au primit ordin să tragă în mulțimea bucureștenilor, care trecuse la asaltul palatului pentru a elibera guvernul. Ziarul „Amicul poporului", publicat de românii din Pesta, arăta că Ana Ipătescu s-a pus atunci în fruntea maselor, strigînd: „Moarte asupra vrăjmașilor de Patrie! Tinărilor, îmbărbătați-vă și apărați libertatea, pînă o dată cu capo". „Pruncul român" scria că Ana „se expuse cu vitejie, cu disprețul morții primejdiei celei mai mari și chiar cînd gloanțele șuerau împrejurul ei, nu-și părăsi locul". Pentru a înfrînge complotul, au sosit în grabă trupe de cavalerie și pompieri, iar soldații lui Odobescu au început „a cîrti împotriva colonelului lor", care-și făcuse clară intenția: înăbușirea revoluției. Noul asalt, condus acum de Ana a reușit. Ostașii din Regimentul 3, după ce s-au înapoiat în cazarmă, au refuzat să jure credință colonelului Solomon, ajutorul lui Odobescu, pentru că „nu mai pot face alt jurămînt, decît acela ce l-au făcut în cîmpul Filaret", numit de atunci Cîmpia Libertății. Ostașii s-au desolidarizat de cei cîțiva trădători și aceștia au fost arestați. Acțiunea eroică a Anei Ipătescu a salvat conducerea revoluției, înscriind în cronica națiunii române o zi glorioasă, în care poporul și-a relevat, încă o dată, resursele sale fără margini de vitejie și patriotism.

S. ORIANU

PRIMA CARTE DE ARTĂ MILITARĂ

Kurs elementar de istoria artei militare. Ekstras din franţozeşte şi predat în şkoală de Kolonelu I. Voinescu. *Bucureşti. Tipografia Naţională a lui J. Romanow et Comp., 1857. 646 p.* + 8 f. crochiuri

Intrată în fondurile Bibliotecii Centrale a Ministerului Apărării Naţionale odată cu bogata şi valoroasa donaţie a generalului Alexandru Tell, lucrarea „*Curs elementar de istoria artei militare*" a colonelului I. Voinescu, tipărită la Bucureşti în anul 1857, trezeşte nu numai interesul bibliofililor, ci şi cel, firesc, al specialiştilor preocupaţi de descifrarea începuturilor învăţămîntului militar modern românesc. Lucrarea constituie un moment de referinţă pentru literatura de specialitate utilizată în epocă, fiind prima de acest gen la noi.

Caracteristic pentru climatul de profundă efervescenţă ce a marcat epoca, atunci cînd, în pofida condiţiilor internaţionale deosebit de vitrege, românii din Muntenia şi Moldova erau angajaţi pe coordonatele luptei pentru emancipare şi unitate naţională ce avea să consacre, în ianuarie 1859, făurirea statului român modern, „*Cursul elementar de istoria artei militare*", publicat de unul dintre fruntaşii revoluţiei de la 1848, ofiţer patriot, care şi-a dedicat întreaga viaţă slujirii idealurilor majore ale poporului său, venea să răspundă unor necesităţi stringente ridicate de desfăşurarea procesului de instruire şi pregătire a ofiţerilor. Pentru că, şi autorul ţine să o menţioneze din „*Introducţie*" ca pe o profesiune de credinţă, „*studiul ştiinţelor şi a artei militare făcu esenţiala educaţie a omului destinat a comanda cu avantaju şi în folosul ţării căreia slujaşte şi al său propriu, căci devine celebru*".

În această viziune îşi structurează colonelul Ion Voinescu „*Cursul...*" propunîndu-şi chiar prin tematica dezvoltată să ofere viitorilor ofiţeri o sinteză a evoluţiei principiilor artei militare, cu sublinierea trăsăturilor perene şi a schimbărilor înnoitoare determinate de progresele înregistrate de armamentul şi mijloacele de luptă. Astfel, călăuzit de convingerea că o adevărată „*introducţie*" în instrumentarul specific domeniului abordat reclamă cu necesitate relevarea momentelor ce au imprimat direcţiile de dezvoltare a artei militare, autorul îi prezintă caracteristicile în diferite epoci de dezvoltare istorică, de la greci şi romani pînă în zilele lui „*Fredericu cel Mare*", un capitol fiind destinat experienţei româneşti.

După ce şi-a familiarizat cursanţii cu elementele ce au stat la baza principiilor artei militare în diferite epoci istorice, autorul îi introduce în ceea ce s-ar numi, în termeni moderni, categoriile de trupe sau „armele" ce formau în epocă forţele armate ale unei ţări, dezvăluindu-le principiile organizatorice, rolul şi locul acestora în desfăşurarea confruntărilor militare — infanteria, cavaleria, artileria şi geniul.

KURS ELEMENTAR
DE
ISTORIA
ARTEI MILITARE
Ekstpas din franţozeşte şi predat în Skoală
de
Kolonelu I. BOINESKU
BUCUREŞTI
Tipografia Naţională a lui J. Romanow et Comp.
1857.

Coperta lucrării „Curs elementar de istoria artei militare", traducere din limba franceză de colonel I. Voinescu (se poate observa dedicaţia generalului A. Tell)

Este prezentată pe larg *marea unitate* capabilă să susţină o campanie — armia (armata) — eşalonul care îngloba toate categoriile de trupe. Interesantă este viziunea autorului asupra eşalonului intermediar armatei şi diviziilor, *corpul de armată „care, deşi urmează a-şi avea operaţiile legate de armia de care ţine, însă trebuie să se susţie singuru, măcar pe un timp hotărît. De aceea, să adune toate elementele demne de a forma un macsimum de putere, adică trebuie să fie compus de o combinare permanentă de toate armele, în care să se observe constituţia fizică a teatrului rezbelului, mijloacele ce înfăţişează şi felul inamicului*".

Odată prezentate componentele forţelor armate şi criteriile generale de utilizare a acestora pe cîmpul de luptă în raport cu specificul fiecăreia, se trece la analiza situaţiilor posibile în desfăşurarea unui conflict, a căror rezolvare constituie instrumentarul şi apanajul artei militare: „*despre rînduelile de bătălie; despre poziţii şi retrazamente; despre marşuri; despre bătălii; despre luări în goană, retrageri, defileuri, treceri de gîrle; idei de strategie; mici operaţii; operaţii secundare*".

„*Deşi foarte elementară*", cum îi place autorului să o caracterizeze mereu, lucrarea a reprezentat o piatră pusă la temelia literaturii de specialitate româneşti, constituind un valoros instrument de studiu. Ne place şi nouă să credem, împreună cu colonelul I. Voinescu, „*că militarii iubitori de cunoştinţi*" au găsit în ea „*impulsia gustului citirei instructive*".

ZOE TALPEŞ

Pentru independență și unitate națională

La 9 Mai 1877, marele patriot și om politic Mihail Kogălniceanu rostea în fața parlamentului (Sesiunea extraordinară a Adunării Deputaților), în calitate de ministru de externe, o memorabilă frază: „Suntem independenți; suntem națiune de sine stătătoare... suntem o națiune liberă și independentă". Actul istoric de acum mai bine de 110 ani, ce proclama independența de stat a României, era urmarea firească a luptelor de veacuri purtate de înaintași împotriva puterilor oprimatoare și avea să fie consfințit pe cîmpul de luptă, printr-un război drept, prin pilduitoare fapte de arme și eroism săvîrșite de ostașii români, în frunte cu comandanții lor, în luptele de la asaltul reduteior Plevnei, la Rahova, Smîrdan sau Vidin. Atunci, în vara fierbinte a anului 1877 și în aspra iarnă ce a urmat, dorobanții și călărașii, roșiorii, infanteriștii și vînătorii, veniți să lupte pentru țară din toate provinciile istorice românești și animați de un înalt și fierbinte patriotism, au dovedit lumii întregi că un popor, oricare ar fi mărimea lui, cînd este călăuzit de o cauză dreaptă, învinge orice greutăți și orice dușman. Jertfa celor peste 10 000 de ostași români pe cîmpul de bătălie, ca și uriașul efort economic al țării au consacrat independența deplină de stat a României, recunoscută, în cele din urmă, și de puterile europene ale vremii. Așa cum subliniază secretarul general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu **„Dobîndirea independenței de stat a României nu a fost deci rezultatul unor împrejurări întîmplătoare sau al unei conjuncturi politice, nu a reprezentat un dar primit din afară, ci este rodul luptelor purtate timp de veacuri de înaintași, lupte care au culminat cu măreața victorie obținută în 1877 pe cîmpul de bătălie împotriva Imperiului otoman, ce a deschis o eră nouă în dezvoltarea liberă și independentă a patriei noastre".**

Dar lupta pentru apărarea și menținerea independenței naționale nu s-a încheiat în acele momente istorice de la 1877–1878, ci a continuat, ea constituind una dintre problemele fundamentale ale întregii noastre istorii.

În cele ce urmează, prezentăm cititorilor noștri...

INDEPENDENȚA ROMÂNIEI – IDEALUL ȘI FAPTA TUTUROR ROMÂNILOR

Dobîndirea independenței României, proclamată mai întîi politic și apoi consfințită prin lupta armată, act de curaj și demnitate națională, expresie a dreptului suveran al întregului popor român de a-și hotărî singur destinul, viza cel puțin aceste importante obiective politico-strategice: eliberarea țării de sub suzeranitatea Porții otomane și de sub controlul celor șapte mari puteri garante, crearea unor noi condiții pentru evoluția rapidă și neîngrădită a României spre progres și civilizație și, nu în ultimul rînd, înfăptuirea unui pas important spre desăvîrșirea procesului de unificare națională.

Pentru românii din provinciile aflate încă sub stăpînire străină, acest fapt a fost momentul reînvierii celei mai adînci speranțe, momentul declanșării unor spontane și entuziaste manifestări de solidarizare cu frații „de dincolo", manifestări ale solidarității și unității naționale, acte fățișe ale entuziasmului tuturor românilor la auzul strălucitelor victorii de la Grivița și Rahova, Plevna, Smîrdan, Belogradcik și Vidin și la apropierea, prin aceasta, a ceasului înfăptuirii unirii cu patria-mamă.

Conștiința națională a românilor din Transilvania, amplificată remarcabil de revoluția de la 1848 și proclamată răspicat la Blaj în lapidara sintagmă: *„Noi vrem să ne unim cu Țara!"*, a evoluat și s-a manifestat tot mai pregnant pentru eliberare și întregire, solidar cu conștiința întregului neam românesc. La alegerea lui Al. I. Cuza, românii transilvăneni se salutau cu *„să trăiască badea Ion!"* — nume simbol numai de ei înțeles, iar Al. Papiu Ilarian nota că *„entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decît în Principate... pentru că suferințele noastre au fost mai mari, mai grele, mai îndelungate"*. În 1867, alegătorii unei circumscripții bihorene îl întrebau pe candidatul lor, cînd va veni craiul românilor să-i elibereze? Încă din 1860 sînt cunoscute cazuri de înrolare voluntară a tinerilor ardeleni în armata română, iar în primăvara anului 1877 circulă în Transilvania o hartă a „Daco-României", motiv de scandal în parlamentul maghiar.

Românii bucovineni, ferm angajați în lupta pentru apărarea drepturilor naționale, împotriva politicii austriece de deznaționalizare, își manifestă starea de spirit, mai ales în 1875, cu ocazia proiectatei sărbătoriri fastuoase a 100 de ani de la anexarea Bucovinei. Se preconiza de către austrieci construirea la Cernăuți a unui monument comemorativ și să se „dăruiască" Bucovinei o universitate germană. Pentru că românii ceruseră o universitate românească, li se „dăruia" una germană, și pentru că serbările urmau să aibă un caracter ostentativ antiromânesc, de jignire a culturii românești, intelectualitatea română a refuzat să ia parte la aceste evenimente. Refuzul vine și din partea societăților culturale românești. E respinsă participarea la subscripția pentru monument, ca și la deschiderea universității germane. Se publică broșura *„Răpirea Bucovinei"*, care demasca prin documente mașinațiunile diplomatice ale anexării. Măsurile represive ale Vienei nu întîrzie. Între acestea este și interzicerea societății studențești *„Arboroasa"* și intentarea unui proces răsunător conducătorilor ei, în frunte cu Ciprian Porumbescu. În preajma războiului, manifestările naționale ale românilor se înmulțesc, iar poetul Dimitrie Petrino lansează un apel către toți românii din Ardeal și Bucovina să se ridice la luptă pentru libertate și unire cu România.

Proclamarea independenței României a produs o puternică impresie în Transilvania, Banat și Bucovina, a declanșat bucurii nestăvilite, demonstrații publice, o elogioasă campanie de presă, acțiuni practice de adeziune și susținere a acestui act memorabil. Era dovada solidarității tuturor ramurilor poporului român, a unității în cuget și simțiri. Istoricul discurs a lui Kogălniceanu era publicat de presa de peste Carpați. *„Noutatea cea mai mare pentru noi* — scria revista *„Familia"* — *se rezumă la cuvintele: România s-a proclamat independentă și totodată a declarat război Turciei"*. La fel de entuziast, *„Gazeta Transilvaniei"* exprima emoția generală românească: *„Ziua proclamării independenței României a produs în inimile fiecărui român sentimente de bucurie că după atîtea secole România este redată sieși"*. Ziarul vienez *„Der Osten"* insera o declarație de solidaritate a românilor din imperiu, semnată de 300 de persoane, care salutau *„cu frățească cordialitate România liberă și independentă"* și urau *„glorie și izbîndă armatei sale"*, *„României independente"*, apreciind apoi că *„lumea n-a văzut niciodată o luptă mai dreaptă și pentru o cauză mai justă"*.

Românii bucovineni, lipsiți de o presă proprie prin restricțiile habsburgice, au găsit alte mijloace de a-și manifesta bucu-

Pentru independență și unitate națională

ria față de hotărîrea istorică a României. O dovedesc măsurile autorităților austriece prin care se întăreau paza granițelor și controlul strict al persoanelor care soseau sau plecau în Moldova; se supravegheau îndeaproape intelectualii conducători ai românilor, toți cei care combăteau politica antiromânească a Austriei, și societățile culturale românești. Viena se temea de o răscoală a românilor din Bucovina pusă la cale de România. Studenții români, organizați în *„Arboroasa"*, își exprimau hotărîrea de a sprijini direct, cu armele, cauza României.

Starea de spirit și năzuințele românilor transilvăneni au alarmat autoritățile maghiare, bine informate. Comitele suprem al Comitatului Turda — Arieș raporta Budapestei (7 iunie 1877) că *„românii din Transilvania, după proclamarea independenței României, jubilează, sperînd și crezînd că în viitorul apropiat regatul României va fi întemeiat, iar poporul român este convins că unirea Transilvaniei cu regatul român este numai o chestiune de timp"*.

O formă importantă de manifestare a solidarității românești a fost voluntariatul transilvănenilor și bucovinenilor în armata română. Mii de tineri din provinciile românești aflate sub stăpînire străină, cu toate restricțiile și represaliile autorităților au plecat pe frontul dunărean. Ei treceau clandestin în România și se înrolau în diferite unități române. Presa din aceste provincii acționa cu măiestrie și abilitate pentru dezvoltarea acestui fenomen. De pildă, *„Gazeta Transilvaniei"*, publicînd apelul *„La arme"* adresat foștilor ofițeri care serviseră în armata austro-ungară, arăta că sînt primiți *„cu brațele deschise"* voluntari în armata română. Documentele vorbesc de exodul tinerilor peste munți, mai ales al celor supuși la recrutare. Autoritățile cezaro-crăiești semnalau că în armata română se înrolează ca voluntari *„mulți tineri români transilvăneni, care aici servesc în mod voluntar, și în provincia natală sînt obligați să-și satisfacă serviciul militar"*. În multe cazuri, soldați de origine română din armata austro-ungară își lepădau haina militară și treceau Carpații în România. Autoritățile vorbeau de o *„dezertare masivă"*. Doar pînă la 5 iulie 1877, în județele Brașov și Făgăraș erau peste 1 000 de dezertori, *„probabil în țara valahă"*.

Alarmat de trecerile masive din Transilvania, ministrul de externe al Austro-Ungariei sesiza autoritățile române că numeroși tineri trec și se înrolează în armata română și că la Ploiești s-a produs o manifestație *„jignitoare"* pentru Austro-Ungaria. El cere lui Kogălniceanu extrădarea acelor tineri. Dar ministrul român de externe, demn și ferm, a respins cererea și a amintit lui Andrassy sprijinul acordat de români în 1860 patrioților maghiari refugiați.

Comportarea acestor voluntari în război a fost aureolată de nimbul vitejiei și eroismului. Ei au fost mereu la datorie, în primele rînduri, s-au remarcat și s-au jertfit. La Calafat, bucovineanul Constantin Popescu a murit eroic, posteritatea recunoscătoare săpîndu-i chipul în piatră pe monumentul independenței de acolo. Medicul Nicolae Grancea, deși rănit, a rămas la datorie. La fel a procedat Filip Mihalca. Emilian Hodor s-a distins la asediul Plevnei, fiind avansat sergent, împreună cu alți tineri bucovineni. Al. Chibici-Rîvneanu s-a remarcat la Snîrdan. Figura cea mai luminoasă este cea a căpitanului Moise Groza, bănățean, dintr-o veche familie de grăniceri români, legat prin căsătorie, dar și prin idealuri românești, cu familia Mureșenilor de la Brașov. Prin priceperea și curajul său, prin spiritul său de abnegație dovedite la Grivița, prin înalta înțelegere a măreției momentului și a idealului pentru care luptau toți românii, el este una din cele mai frumoase figuri de eroi ai războiului de independență.

Această comportare o sintetiza fidel deputatul bihorean Partenie Cosma în parlamentul maghiar: *„Cînd a bătut ora pentru eluptarea independenței patriei tot românul, ca unul, au sărit înaintea redutelor inexpugnabile... ei au dovedit în mod eclatant înaintea lumii că acolo jos la Dunăre există un popor brav și tînăr, care-și cunoaște chemarea sa europeană și este în stare a și-o îndeplini, un popor a cărui alianță poate fi prețioasă pentru oricine"*.

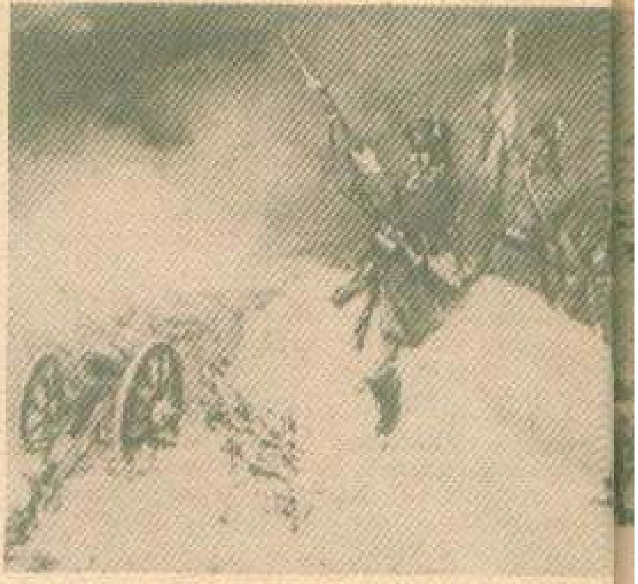

Independența României a fost consfințită pe cîmpul de luptă de vitejii ostași români

Un larg concurs în sprijinirea armatei române l-au dat românii din Transilvania și Bucovina prin comitetele de ajutorare a răniților. În Transilvania se cunosc din presa vremii numai circa 300 de asemenea comitete, conduse de cei mai de seamă oameni și de soțiile acestora din orașele respective (Diamandi Manole și Sevastia Mureșanu, la Brașov, Iudita Măcelariu, soția fostului președinte al P.N.R., la Sibiu, Maria Ilieșiu, la Cluj, Anastasia Popescu, la Făgăraș etc.). Alte numeroase comitete au luat ființă în Bucovina. În apelurile comitetelor se invocă *„vocea sîngelui"*, frăția, legăturile de lege și cultură; se subliniază adevărul că victoria ostașilor români este *„a întregii națiuni, fie aceea risipită în orice parte a lumii"*. Deși autoritățile austro-ungare, înspăimîntate de solidaritatea românilor în susținerea răniților și a războiului, au interzis aceste comitete, ele au continuat să funcționeze, aducînd mari sume de bani și daruri pentru armata română. S-au adunat mii de coroane, sute de kilograme de scamă, pînză, îmbrăcăminte, încălțăminte, alimente, medicamente, pansamente. O ambulanță bine echipată, *„prea frumos împodobită"*, purtînd inscripția *„Doamnele române din Transilvania"*, pornea spre cîmpul de luptă la 23 iunie 1877. Ofrandele erau însoțite de cuvinte impresionante: *„Ne grăbim cu toată căldura inimii a concurge întru ușurarea durerilor vulneraților"*, spuneau hălmăgenii, iar Sevastia Mureșan își motiva ofranda prin *„sfințenia obligațiunii ce o are fiecare suflet român de a sări întru ajutorul fraților de un sînge... întru ajutorul eroilor români care sîngeră pentru apărarea independenței române"*. Un prim bilanț al contribuției românilor ardeleni consemnează 10 253 persoane nominalizate, din 360 localități. Mai trebuie adăugate și valorile donate neînregistrate. Dacă se are în vedere că valoarea totală a contribuției prin donații a românilor din România și provinciile asuprite s-a ridicat la suma de 9,5 milioane lei aur, ceea ce asigura pe 300 de zile întreținerea întregii armate, avem mai clară importanța contribuției ardelenilor. Un caz exemplar a fost oierul-cărturar Badea Cîrțan, care și-a donat cele 1 200 de oi pentru nevoile armatei române, iar el s-a înrolat voluntar.

Căpitan I. VLAD

(continuare în pag. 70)

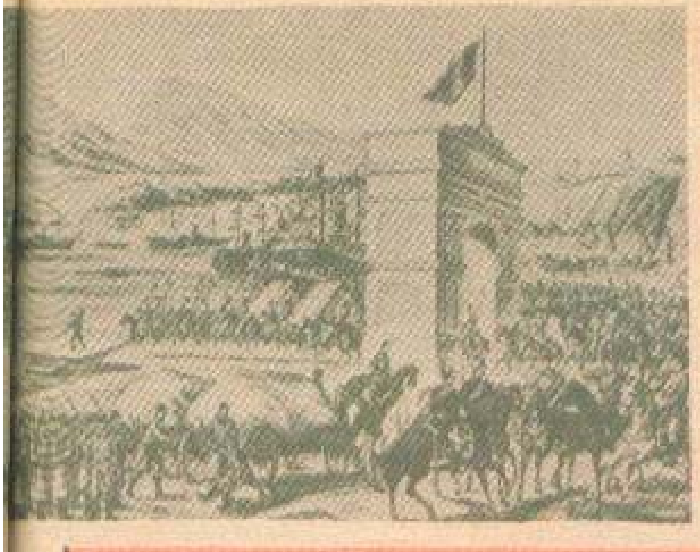

Întoarcerea victorioasă a trupelor române de pe cîmpurile de luptă ale războiului nostru pentru independență (alegorie)

„PENTRU ACEASTĂ MARE ZI"

Obținerea independenței de stat a României, împlinirea unui ideal al întregului popor, a trezit o vie bucurie în sufletul tuturor românilor și a prilejuit manifestări de larg răsunet. Între acestea, de un deosebit fast s-a bucurat sosirea trupelor române în București, la 8 octombrie 1878. Ziarul „Românul", din 6 octombrie 1878, interpret fidel al intereselor și sentimentelor armatei, prezintă programul intrării triumfale a oștirii victorioase în Capitala României, din care spicuim: 21 de salve de tun trase la Arsenalul armatei în revărsatul zorilor, prezentarea trupelor și a trofeelor dobîndite de armata română în jurul orei 11, trecerea lor pe sub Arcul de triumf ridicat și defilarea armatei în piața Teatrului în fața domnitorului, seara orașul urmind să fie iluminat, sărbătorirea încheindu-se cu o reprezentație populară în sala Teatrului național.

La manifestări erau invitați: corpul diplomatic, miniștri, membrii corpurilor legiuitoare, curtea de casație, Crucea Roșie, Academia, curțile, tribunalele și toate autoritățile publice, delegați ai județelor și comunelor, reprezentanți ai presei românești și străine, garda orășenească, școlile publice etc.

Ziarul conchide, adresîndu-se cetățenilor în preajma sărbătorii: „Credem cu totul de prisos a mai cerca să ațițăm sentimentele de mîndrie și de însuflețire ale cetățenilor pentru această mare zi. Cetățenii Capitalei nu au uitat niciodată datoria lor de români. Ei vor face desigur tot ce patriotismul unei nații viguroase și luminate le dictează".

Z.T.

PICTORUL SAVA HENȚIA

— reporter de război —

„**Roșior**" (pictură de Sava Henția)

Rămînem de multe ori uimiți privind la televizor scene surprinse în focul unor lupte. Și din păcate, asemenea scene populează jurnalele de actualități. Pe glob sînt astăzi nu mai puțin de 21 de „puncte fierbinți", unde reporterii de film sau televiziune, oameni aflați în prima linie, surprind pe peliculă sau pe bandă video secvențe de un dramatism fără egal. Cîți dintre ei nu au căzut, începînd încă din primul război mondial, pradă gloanțelor și obuzelor, bravi ostași, la datorie!

Dar dacă astăzi imaginile se obțin în cîteva secunde și se înregistrează pentru totdeauna, apăsînd butonul aparatului, uneori secvența fiind captată de la mare distanță, cu ajutorul teleobiectivelor din ce în ce mai puternice, nu tot același lucru l-am putea spune despre cei ce s-au încumetat sub ploaia de obuze să obțină — în urmă cu mai bine de un secol — imagini cît mai veridice ale unor încleștări armate. Imaginile-document luate pe cîmpul de luptă de către „reporterii de imagine" în războiul de independență de la 1877, între

Pentru independența și unitate națională

care trebuie să amintim la loc de cinste pe pictorii Nicolae Grigorescu și Sava Henția, au rămas înscrise ca file de referință nu numai în istoria artelor plastice, dar și în istoria Patriei. Înarmați cu penelul și blocul de notițe, îndurînd rigorile campaniei din 1877, artiștii plastici au slujit cu devotament, dus pînă la sacrificiu, cauza sfîntă a poporului nostru: lupta pentru independență națională, pentru libertate. La propunerea generalului-medic Carol Davilla, celor doi artiști li se alătură Carol Popp de Szathmary și G.D. Mirea, cuartetul plastic urmînd a fi atașat Cartierului General al Armatei Române, pe toată durata campaniei.

La Nicolae Grigorescu, care va deveni șef al școlii românești de pictură, teme ca: „Grivița", „Atacul de la Smirdan", „Gornistul", „Ostași odihnindu-se" sau „Prizonieri turci" sînt tratate cu o măiestrie specifică marilor maeștri, elaborările pe pînză avînd drept substrat carnetul de notițe, în care — din goana calului — pictorul schița fie atacul la baionetă, fie carul cu provizii, fie tristețea prizonierului turc — portrete interiorizate ale unor oameni simpli. Dar nu numai maestrul Grigorescu a fost un veritabil reporter de război, ci și mai tînărul Sava Henția, cu 10 ani mai mic decît marele pictor. Sava Henția a depus în timpul războiului de neatîrnare mult suflet în lucrările sale, ceea ce denotă nu numai un patriot înflăcărat, continuînd linia artiștilor-cetățeni de la 1848, C.D. Rosenthal, B. Iscovescu și I. Negulici, sau a celor implicați în lupta pentru Unire, cum sînt Theodor Aman și Gh. Tattarescu, ci și un talent cu totul remarcabil. Dîndu-și seama de actul istoric al transcrierii pe blocul de desen sau al transpunerii pe pînză a unor momente dintr-un război purtat în numele idealului românesc de libertate, Henția se simțea atras de temele cu caracter istoric. Cu șapte ani înainte, deci în 1870, sub directa înrîurire a profesorului său Theodor Aman, pictase tema izgonirii turcilor din Giurgiu, în 1594, de către ostașii lui Mihai Viteazul. De altfel, figura marelui voievod care luptase pentru unire și neatîrnare va fi reluată și într-o lucrare de mici dimensiuni, care îl înfățișează pe domnitor intrînd triumfal în Alba Iulia, preambul la lucrarea de mari dimensiuni a pictorului D. Stoica, care reia tema.

Sava Henția, originar din Sebeș-Alba, se simțea legat sufletește de actul istoric al primei uniri a Principatelor Române. Temă dragă lui, dorind să contribuie la sporirea schimburilor culturale între provinciile românești și la cristalizarea unei conștiințe naționale comune, Henția îi dedică noi lucrări cu caracter istoric, cum ar fi: „Portretul lui Tudor Vladimirescu", „Intrarea lui Traian la Sarmizegetusa", „Neagoe Basarab și Doamna Despina în vizită la Curtea de Argeș" sau „Moartea lui Ștefan cel Mare".

Înfruntînd lipsurile din tinerețe, în care norocul nu-i surîsese, rămăsese surd de la vîrsta de 15 ani, urmare a unei febre tifoide declanșate după o inundație catastrofală a Dîmboviței, de care reușise să scape înotînd, pictorul s-a dovedit un observator atent și direct al realității, surprinzînd multitudinea aspectelor de pe front sau din spatele acestuia. În creion și cărbune, rareori înviorate cu accente de cretă colorată, scenele febrile ale evenimentelor: „Trupe trecînd Dunărea la Corabia", „Sanitarul", „Răniții", „Grupuri de soldați", „Ruine la Nicopole" sînt desene de o mare exactitate, în care predomină liniarul. Alte lucrări au fost abordate în domeniul dificil al acuarelei. Între ele, o lucrare de referință, imagine-simbol a frăției tradiționale de arme româno-ruse, în care doi ofițeri călare își string cu căldură mîna în fața ostașilor. Lucrări mai elaborate, uleiurile, realizate fie în cortul său, la lumina opaițului, fie în atelierul de acasă, după schițele de carnet, între care se înscrie „Lagărul", ce surprinde un bivuac al trupei — intermezzo binevenit între înfruntări, unde forfota de ostași, cai, furgoane, echipamente de luptă, sacale dejugate, este izbutit redată. Tot în aceeași serie se înscriu „Ostași ocupînd o poziție de artilerie", „Prizonieri turci", ca și acea imagine din spatele frontului: „Gara de mărfuri".

Sava Henția a lăsat, prin opera sa plastică, o mărturie ce ilustrează o filă eroică din zbuciumata istorie a poporului român.

„Ostași români în tranșee" (pictură de Sava Henția)

FLORIN COLONAȘ

SOCIETATEA ŞI ARMATA ROMÂNEASCĂ ÎN ANII 1877—1878

văzute de doi autori francezi

De la Herodot încoace, străinii care au străbătut teritoriul ţării noastre şi-au exprimat admiraţia şi respectul pentru vitalitatea, bărbăţia, cinstea şi ospitalitatea strămoşilor noştri.

Încă din vremea cruciadelor, militari, diplomaţi, negustori, prelaţi şi cronicari, mai tîrziu geografi, istorici, pictori, etnografi, lingvişti şi scriitori au descoperit rînd pe rînd miracolul românesc, un popor viguros, care şi-a păstrat prin veacuri limba şi obiceiurile, apărîndu-şi neatîrnarea cu sacrificii enorme.

Din seria acestor mărturii de simpatie şi interes am ales lucrarea economiştilor francezi A. Beaure şi H. Mathorel *„La Roumanie"* (România), publicată de prestigioasa editură pariziană Calman Levy în 1878, prima monografie franceză a României independente. Cartea se găseşte în fondul militar al Bibliotecii Centrale a Ministerului Apărării Naţionale.

Încredinţată tiparului în zilele în care *„Turcia învinsă negociază cu Rusia la Adrianopol, iar armatele române au cucerit Vidinul"* (deci în intervalul ianuarie-iulie 1878, între Tratatul de la San Ştefano şi Congresul de la Berlin), lucrarea prezintă organizarea socială, politică şi economică a României, făcînd şi o scurtă incursiune în istoria *„atît de puţin cunoscută în Franţa"* a acestei *„naţiuni care, de-a lungul timpurilor, a ştiut să-şi păstreze intacte tradiţiile şi obiceiurile, santinelă înaintată, am putea zice, [...] a civilizaţiei occidentale în faţa Orientului barbar"*.

Studiind timp de aproape doi ani literatura istorică şi geografică, legislaţia românească, registrele comerciale şi navale româneşti şi străine, folosind date statistice oficiale şi documente de arhivă, autorii declară de la început că *„nu avansează nici o părere fără autoritate sau fără dovezi în sprijin"*.

Este apreciată pozitiv activitatea politică, diplomatică şi militară a României, care *„a folosit ocazia favorabilă de a înlătura suzeranitatea nominală şi a-şi asigura independenţa completă, fără de care o naţiune nu poate avea o politică proprie şi nici nu-şi poate urma destinele"*.

Aplicînd *„principiul naţionalităţilor"* la configuraţia etnică a Europei orientale, autorii afirmă că, *„în întinderea sa naturală, România ar avea ca centru Sibiul, unul din principalele oraşe ale Transilvaniei"*. *„Limitele diplomatice"* fixate de *„tratatele care nu ţin seama de condiţiile naturale ale naţiunii"* sînt resimţite de autorii francezi drept vremelnice. Ei scriu: *„Dacă naţiunea română numără între membrii săi actuali cetăţeni de alte naţionalităţi, fiii săi formează marea majoritate a populaţiei din Transilvania, Banat, Bucovina şi Basarabia"*.

În capitolul consacrat istoriei României sînt schiţate principalele evenimente care au marcat existenţa poporului român, de la cucerirea Daciei de către Traian la formarea primelor state româneşti, continuînd pînă în epoca contemporană. Trecînd în revistă şi arătînd punctele slabe ale teoriilor străine cu privire la originea şi continuitatea poporului român (Freeman, Jirecek, Elisée Reclus, Chafarik, Miklosich şi Roesler), autorii susţin că *„această insulă de opt milioane de oameni de neam latin, din care cinci milioane sînt cuprinşi într-o limită politică (România), are o semnificaţie particulară, o esenţă proprie şi neputinţa ştiinţei istorice de a determina cauzele vitalităţii sale nu poate şterge afirmaţiile ştiinţei etnografice, care este una dintre cele mai pozitive"*.

Analizînd evoluţia istorică a relaţiilor dintre ţările româneşti Muntenia şi Moldova şi Imperiul otoman, de la tratatul încheiat în 1393, la Nicopole, între Mircea cel Mare şi sultanul Baiazid Ilderim, pînă la Tratatul de la Paris din 1856, autorii arată că aceste tratate recunoşteau principatelor româneşti: *„autonomia internă şi suveranitatea externă, mărginindu-se să le impună un tribut şi recunoaşterea suzeranităţii Porţii, care, în schimb, se obliga să le protejeze"*. Principatele îşi păstrau *„dreptul de alianţă, de a declara război şi de a încheia pace, dreptul de a bate monedă, pentru că tributul se plătea în moneda ţării"*. Aceste drepturi, *„recunoscute de primii sultani care au ajuns la Dunăre, au fost de cîteva ori violate în urma războaielor neîncetate care agitau Europa orientală"*.

Sînt urmărite, în continuare, eforturile oamenilor politici români și ale armatei naționale de a păstra suveranitatea și independența de fapt a principatelor, de a zădărnici încercările de amestec ale marilor puteri ale vremii în treburile lor interne. Sînt remarcate contribuția deosebită a diplomației românești la recunoașterea europeană a unirii complete și definitive a Moldovei cu Muntenia, precum și poziția principială de rezolvare a tuturor problemelor dintre state pe calea tratativelor: *„Diplomația românească a deținut un loc deosebit în Europa, în toate epocile, deși eforturile sale au fost mult timp nefructuoase în lupta pentru recunoașterea drepturilor acestei națiuni, care e atît de vitează și atît de rău recompensată"*.

Deși autorii caută să scoată în evidență, în primul rînd, importanța economică și comercială a României, vitalitatea economiei și a societății românești în ansamblu, din cele peste 200 de pagini ale cărții ei consacră un capitol aparte armatei române, referindu-se și în alte capitole la capacitatea de apărare a României (transporturi, finanțe, navigație, învățămînt).

„Prin originea și obiceiurile sale, așa cum am avut ocazia să vedem, arată autorii, *națiunea română a fost întotdeauna esențialmente militantă. Originea sa ne-o arată compusă, în principal, din daci și traci latinizați prin contopirea lor cu colonii lui Traian și Aurelian și însărcinați să apere posturile avansate ale civilizației romane contra barbarilor"*.

O dată cu intensificarea valurilor migratoare și cu retragerea administrației și armatei romane, autorii arată că *„ei au fost lăsați pe seama propriilor forțe, în timp ce Imperiul roman, apoi Imperiul roman de răsărit (Imperiul bizantin) au căzut în iremediabila decadență. Invazia otomană, ca o replică a cruciadelor, i-a izolat și mai complet. Începînd din 1393, data primului tratat între români și otomani, românii și-au păstrat întotdeauna dreptul de pace și de război, independența de fapt, fiind obligați doar să recunoască suzeranitatea Porții printr-un tribut"*.

Autorii argumentează existența acestor drepturi cu articole din vechile tratate cunoscute în istoria diplomației sub denumirea de „Capitulațiuni" și arată că românii *„le-au exercitat contra tuturor vecinilor care au atentat la autonomia lor: otomani, tătari, unguri, poloni"*. Tot pe baza dovezilor istorice, se arată că *„una din primele armate permanente din Europa a fost cea românească"*, organizată încă de pe vremea lui Mircea cel Mare.

După ce sînt prezentate organizarea, sistemele de recrutare și de instruire, efectivele în timp de pace și de război ale armatelor românești din evul mediu, în lucrare se afirmă: *„E ușor de explicat cum poporul român, cu o asemenea organizare militară, și-a putut păstra independența în mijlocul popoarelor de neam slav sau turanic ce îl înconjurau din toate părțile. Îndelungata dominație a fanarioților, care a întrerupt aceste obiceiuri combatante, nu a putut face să dispară virtuțile militare ale unui popor născut din soldați și rămas atît de mult timp soldatul civilizației în Orient. Armata română tocmai a făcut dovada acestor virtuți. Este momentul să arătăm care este organizarea sa actuală și să vedem ce pagini a adăugat istoriei glorioase a neamului"*.

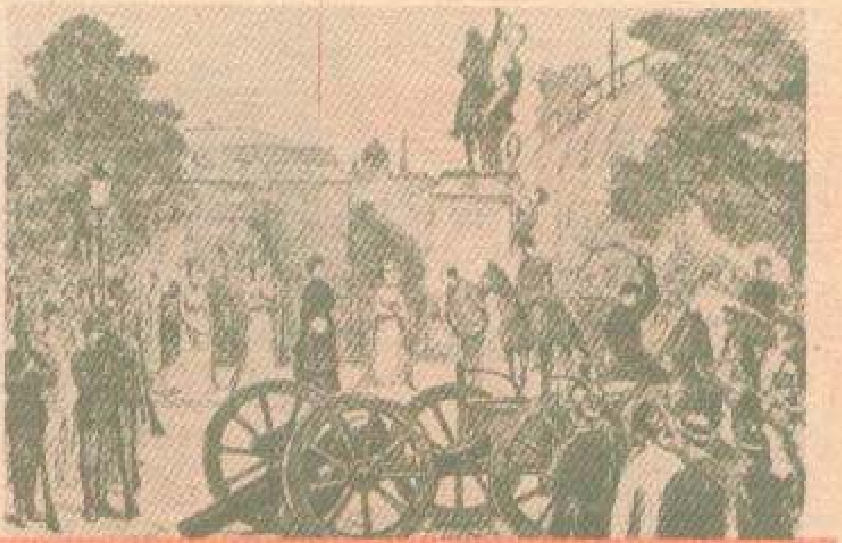

La monumentul lui Mihai Viteazul din București. Amplasarea tunurilor capturate în războiul nostru pentru independență

Deoarece în timp de război informațiile privind armata erau secrete, autorii fac aprecieri neoficiale privind organizarea, efectivele și înzestrarea armatei permanente, a armatei teritoriale, a gărzii civile și a miliției. Remarcînd *„importanța rolului jucat în războiul actual de armata teritorială a României"*, îndeosebi de regimentele de dorobanți, autorii afirmă că *„ofițerii francezi care au fost în misiune în România au putut aprecia valoarea armatei teritoriale românești"*, iar *„trupele românești, mergînd pentru prima dată la luptă contra trupelor călite ale lui Osman Pașa, au dovedit o remarcabilă tărie și au adus o contribuție glorioasă la triumful obținut de armatele aliate asupra acestor viteji apărători ai Imperiului otoman, ajuns la ultimele eforturi"*.

În capitolul privind obiceiurile sînt prezentate ocupațiile de bază ale românilor, clasele sociale majoritare, portul, starea de igienă și de sănătate și, bineînțeles, limba.

Autorii admiră calitățile umane ale românilor, echilibrul și calmul lor, arătînd că *„românul nu e fanatic decît atunci cînd e vorba de autonomia și independența sa"*.

Trăsăturile antropometrice ale oamenilor din popor îi fac pe autori să afirme: *„cît despre bărbați, dacă i-am îmbrăca pe majoritatea dintre ei cu armura de războinic roman, le-am regăsi portretul impresionant în basoreliefurile columnei lui Traian"*.

În încheierea lucrării, autorii țin să amintească publicului francez că, *„uimită de succesele neprevăzute ale otomanilor la Plevna, Rusia a cerut concursul armatei române. Din ziua în care armata română a trecut Dunărea, fața lucrurilor s-a schimbat deodată. Nu vrem să exagerăm aici efectul concursului dat de micul popor colosului oprit de o rezis-*

ență la care nu se aștepta. Este sigur că drapelul românesc nu a suferit înfrîngeri și asalturile reduteior de la Plevna au arătat că soldații armatei teritoriale erau urmașii demni ai luptătorilor lui Mircea, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul". Solidari cu idealurile politice și cu obiectivele juste ale participării armatei române la război, autorii arată că: *„Oricît de mare ar fi numărul românilor de peste Dunăre, se pare că România nu-și exprimă vreo dorință privind expansiunea teritorială. Nu e vorba pînă în prezent decît de independența sa, care de astă dată va fi proclamată ca fiind deplină și completă, fără tribut, fără suzeranitate, fără protectorat".*

În perspectiva celor 110 ani de la apariția cărții, putem aprecia, folosind cuvintele autorilor, exprimate atunci ca o convingere, că au reușit *„să prezinte România așa cum era, viteazǎ fără a fi războinică, urmărind constituirea definitivă a națiunii, muncind pentru desăvîrșirea prosperității sale, rezistînd la toate tentativele îndreptate contra spiritului său de autonomie și independență".*

MIHAI POPESCU

ERASMUS:

„TRISTA SOARTĂ A OAMENILOR CARE FUG DE PACE"

Între personalitățile care au impulsionat viața culturală și spirituală a Renașterii se numără și olandezul Gerhard Gerhards, cunoscut sub pseudonimul de Erasm din Rotterdam (Erasmus Desiderius Rotterdamus).

Prin scrierile sale, el a contribuit îndeosebi la răspîndirea culturii clasice a antichității, la dezvoltarea umanismului renascentist. În același timp, de sub pana sa au răsărit scrieri prin care a contribuit la zdruncinarea orînduielilor feudale și clericale.

Umanistul care și-a dedicat aproape întreaga viață lecturii și scrisului (1466—1536) a fost totuși și un om al timpului său, cunoscînd problemele vieții sociale și politice, implicîndu-se în rezolvarea lor, atît prin scrierile de nuanță teoretică (din care cităm, în primul rînd, celebra sa lucrare *„Elogiul nebuniei"*), cît și prin bogata corespondență cu reprezentanți atît ai conducerii politice (Henric al VIII-lea al Angliei, Francisc I al Franței, împăratul Carol Quintul), cît și cu aproape toți umaniștii timpului (între care figurează și umanistul transilvan Nicolaus Olahus).

Diversele ediții ale operei sale complete, cuprinzînd între 9 și 11 tomuri de format mare, adună în paginile lor scrieri morale, polemice, teologice, filologice, pedagogice, ilustrînd vocația enciclopedică a autorului lor.

Dotat cu o cultură vastă și solidă, cu o minte pătrunzătoare și cu un real talent literar (de polemist în special), Erasmus apare, în lumina timpului, ca un om de știință multilateral, cu elemente laice în gîndire, adevărat precursor al gîndirii enciclopediștilor și iluminiștilor secolului al XVIII-lea.

Bun cunoscător al gîndirii filozofilor antichității, al scriitorilor greci și latini, Erasmus s-a aplecat îndeosebi asupra problemelor morale și a pus la loc de frunte în operele sale omul — centru al universului, dezvoltînd cu noi elemente umanismul antic, contribuind prin scrierile sale la dezvoltarea umanismului renascentist, căutînd să-și păstreze libera gîndire și să găsească o cale proprie a progresului uman, conceput în strînsă legătură cu ideea instaurării păcii.

Martor al multor războaie ce măcinau viața societății secolelor al XV-lea și al XVI-lea, al atrocităților și urmărilor zguduitoare ale acestor războaie, Erasmus a abordat aproape în toate scrierile sale problema păcii și a războiului, fie că este vorba de fragmente din

„*Elogiul nebuniei*", de sfaturi date principilor pentru temperarea avîntului lor belicos (*Institutio principis christiani* — Educația principelui creștin, în cuprinsul căreia găsim două capitole intitulate: *Artes pacis* — Artele păcii și *De bello suscipiendi* — Despre angajarea războiului), de analize polemologice „*Antipolemus*" (împotriva războiului), „*Dulce bellum inexpertis*" (Pentru cei ce nu l-au încercat, războiul este plăcut) sau „*De bello nunquam bello, quod semper illud gratissimum etiam ac felicissimum agmen malorum secum portat*" (Despre războiul niciodată frumos, care poartă întotdeauna cu sine șirul prea plăcut și prea fericit al nenorocirilor).

Adversar convins al războiului, Erasmus știe, prin puterea argumentelor, prin logica gîndirii și plasticitatea imaginii, să transforme în rechizitoriu și o lucrare comandată de papa Iulius al II-lea ca un elogiu al războiului sau să strecoare și într-o „*Consultatio de bello Turcis inferendo*" (Consultație despre pornirea unui război împotriva turcilor) reticențe împotriva războiului.

Aceste scrieri, împreună cu o serie de scrisori au apărut în diverse ediții ale operelor lui Erasmus dedicate în mod special problemelor păcii și războiului. La loc principal în cadrul acestor scrieri se află deja amintita „*Dulce bellum inexpertis*", care constituie poate cea mai concentrată expunere a concepțiilor lui Erasmus despre război și pace, reeditată de numeroase ori în urma aprecierii de care s-a bucurat în contemporaneitate ca și în posteritate datorită atît ideilor enunțate, cît și stilului său plăcut. Pornind de la adevărul etern valabil că printre lucrurile omenești sînt unele pe care, oricîtă primejdie și nenorociri ar aduce, nu le înțelegi cum trebuie dacă nu le-ai încercat pe propria piele, Erasmus prezintă de la început războiul cu oroare: „*Dacă printre lucrurile omenești există vreunul de care trebuie să ne apropiem cu șovăială, mai mult, de care trebuie să fugim cu orice chip, blestemîndu-l și respingîndu-l cu oroare, acela este, fără îndoială, războiul, față de care nu există nimic mai nelegiuit, mai dezastruos și mai plin de primejdii și cu urmări mai durabile, mai monstruos și mai total nedemn de om*".

Umanistul face o analiză a caracteristicilor umane — în comparație cu cele ale celorlalte viețuitoare — și ajunge la concluzia că omul este singura viețuitoare dotată pentru prietenie, pentru voioșie, pentru milă și întrajutorare și că războiul este opus însăși naturii intime a omului, prezentîndu-ne, în imagini ce își găsesc un corespondent plastic apropiat în gravurile lui Dürer, violențele, măcelurile, soarta crudă a învinșilor, grămezile de cadavre, cîmpurile de luptă scăldate în sînge și infierînd dezlănțuirea nebuniei colective. Vorbind despre izbucnirea și desfășurarea războaielor, umanistul trage concluzia că „*din război se naște război, dintr-unul simulat ia naștere unul adevărat, dintr-unul neînsemnat unul foarte mare*", iar mai apoi definește sugestiv războiul ca pe o „*omucidere colectivă*".

Deosebit de impresionante sînt paginile în care, plin de harul literar, Erasmus face antiteza între război și pace: „*Pacea este mama și doica lucrurilor bune, războiul, dimpotrivă, pe neașteptate și deodată, năruie, distruge, nimicește tot ce este plin de viață, tot ce este frumos și revarsă asupra tuturor viețiilor oamenilor toate nenorocirile*".

Alte capitole sînt intitulate: *Foloasele păcii și dezastrele războiului; Viața în timp de război; Războiul este împotriva firii; Războaiele dintre creștini, mai crude decît războaiele dintre păgîni; Biserica catolică și războiul; Cine cîștigă și cine pierde în război*.

Concluzia autorului este clară: „*este posibilă pacea cu concesii reciproce*". Pentru obținerea păcii și evitarea războaielor, Erasmus propune mijloace de prevenire, din care unele par astăzi depășite, dar care în epocă erau de actualitate: ca acela al interzicerii căsătoriei suveranilor în afara granițelor. Reținem însă actualitatea în timp a ideii arbitrajului în scopul asigurării păcii, idee care revine adesea în scrierile umanistului olandez. El se exprimă astfel: „*Pentru ce este nevoie să se recurgă numaidecît la arme? Există doar legi, există oameni învățați,... există cinstiți preoți, există venerabili episcopi prin sfatul sănătos al cărora s-ar putea aplana conflictul. Pentru ce nu-i fac mai degrabă arbitri pe aceștia? Pentru că, oricît de nedrepți s-ar nimeri, tot s-ar alege cu un rău mai mic, decît dacă s-ar recurge la arme*".

Interesant de remarcat este că Erasmus are și viziunea unui tribunal internațional, compus din membri aleși dintre demnitari, în fața căruia să fie aduse toate litigiile.

Cea mai deosebită și, în același timp, mai completă, lucrare a lui Erasmus, dedicată păcii, reprodusă în nenumărate ediții și apreciată de toți exegeții operei sale, este „*Querela pacis*" (Jeluirea păcii alungată și lovită din toate părțile). Ea a fost scrisă în anul 1516, la cererea lui Jean Le Sauvage, în vederea susținerii, la

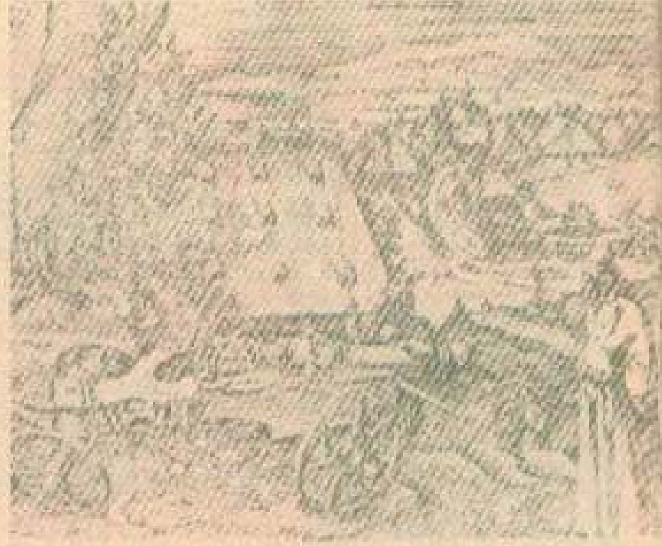

„Marele tun", gravură de epocă de A. Dürer

conferința de la Cambrai (1517), a unei politici de pace.

Nu este vorba de un tratat, ci mai curînd de o improvizație strălucită, fără a avea un plan riguros de desfășurare, dar care prin formula aleasă (ideile despre pace ale autorului sînt puse în gura unui personaj care nu este altul decît Pacea, care nu-și găsește un adăpost stabil) încîntă cititorul din toate vremurile. Iată începutul acestei scrieri originale și pline de farmec: „*Tristă soartă a oamenilor care fug de pace. Dacă oamenii ar fugi de mine, m-ar ajunge și m-ar lovi, fie și pe nedrept, dar spre folosul lor, m-aș plînge numai de jignirea ce mi se aduce și de purtarea lor nedreaptă, dar pentru că, alungîndu-mă pe mine, ei se lipsesc de izvorul întregii fericiri omenești și atrag asupra lor șuvoiul tuturor nenorocirilor, trebuie să deplîng mai degrabă nefericirea lor decît jignirea mea și, deși aș fi preferat să mă supăr pe ei, sînt silită să sufăr împreună cu ei și să-mi fie milă de ei*".

În pledoaria păcii apar ideile dragi lui Erasmus: armonia din natură, foloasele bunei înțelegeri și ale cooperării în opoziție cu discordia dintre oameni și ravagiile războiului, modul sălbatic de a duce războaiele.

Influențat de optica timpului său, Erasmus pledează pentru umanismul creștin, pentru rolul bisericii în instaurarea păcii, dar în același timp subliniază rolul conducătorilor politici și datoriile lor față de popoarele pe care le conduc: *„Principii să fie înțelepți, dar să fie înțelepți în interesul poporului, nu în interesul lor personal. Să fie apoi cu adevărat înțelepți, măsurînd măreția lor, fericirea lor, bogăția și strălucirea lor cu ceea ce-i face cu adevărat mari și puternici. Să aibă, cu alte cuvinte, față de stat, aceleași sentimente pe care le are un tată față de familia sa”*... *„Dacă el socotește că averea sa constă în ceea ce posedă concetățenii săi, să evite cu orice preț războiul, care, oricît de favorabil s-ar termina, nimicește bunurile tuturor”*

Gravură de Dürer înfățișînd un corp de oaste pregătind un asediu

Lucrarea se încheie cu un emoționant *„apel pentru unirea tuturor pentru apărarea păcii”*, apel la rațiune, la înțelegere pentru fericirea oamenilor.

Transpare din lucrare ideea că soarta păcii și a războiului se află, în fond, în mîna maselor, dacă ele sînt conștiente de forța lor și dacă ele își simt această forță: *„Cea mai mare parte a poporului detestă războiul și dorește pacea. Numai cîțiva, a căror nelegiuită fericire atîrnă de nefericirea publică, doresc războiul. Judecați și voi acum dacă este drept sau nu ca răutatea lor să valoreze mai mult decît voința tuturor celor buni”*.

Opera lui Erasmus a trezit un mare interes la vremea sa și acest interes a continuat și în epocile următoare. Și astăzi, multe din ideile sale rămîn valabile și, laolaltă cu farmecul datorat talentului literar al autorului, trezesc interesul lectorului contemporan, făcîndu-l să mediteze încă o dată asupra importanței păcii pentru omenire.

CORNELIA NICOLAESCU

PORUNCA

Multă așteptare a curs
spre tîmpla acelor arcași,
oameni mîndri, deprinși
cu pravile înțelepte.
Multă așteptare a curs
despică-n cuptoarele cerului,
de-aceea, acolo-n Cetate
plăieșii trunchiuri de putere,
de mîndrie și de credință,
neavînd despre înfrîngere
absolut nici o știință.
Multă așteptare a curs
spre tîmpla acelor oșteni despre care
s-a spus că numai Țara Moldovei
le-a dat dezlegare
să deschidă poarta Cetății
să intre Ștefan cel Mare!

ÎNTREBARE

Ștefan cel Mare surîde ușor
măsurînd lungii săi ani de domnie:
— Iubiți oșteni, se prea poate să mai
căutați în hrisoave, spuneți-mi și mie
ce treburi neîmplinite-au rămas,
despre care Domnul Țării urma să știe?
Oștenii, dealuri înfipte în dealuri,
lăsînd loc atît cît să crească
soarele din pămîntul frumos
fără să-l tragă umbra în jos,
dădură glas, nu murmur,
înălțîndu-se cît Țara, împrejur.

RĂSPUNS

— Măria ta, ninge cu cetini,
mînji se-adapă-n rășini,
zimbrii își caută prieteni
cerbii vor să li te-nchini.

Frunzele bat monedă rară
cu chipul tău rourat,
la Obcina, pe subsuoară
izvoarele au transpirat.

Măria ta, ninge cu stele
și se viscolește hotarul,
la toastul cupelor grele
ridica-vom, simplu, paharul...

NICOLAE BOGHIAN

„RĂZBOIUL VA DEVENI ANACRONIC"

Napoleon despre război şi... pace

Bătălia de la Arcole

Bicornul lui Napoleon capturat în urma bătăliei de la Waterloo

Comandant şi teoretician militar, remarcabil conducător politic, Napoleon Bonaparte a strălucit printre contemporanii săi atît pentru faptele, cît şi prin reflecţiile sale privind, în primul rînd, arta şi ştiinţa militară, dar şi cele mai diverse aspecte ale vieţii sociale, politice, economice şi culturale din Franţa şi din Europa.

Numeroasele culegeri de maxime şi cugetări alese din memoriile şi comentariile napoleoniene, şi publicate de-a lungul timpului, arată complexitatea preocupărilor sale, iar confruntarea cu timpul le probează justeţea sau utopia.

Acuzat că a trădat revoluţia franceză şi că a tulburat liniştea Europei cu războaiele numite de adversari „napoleoniene", el aduce în memoriile sale argumente calme, cugetări care exprimă şi limpezesc experienţa trăită în tumultul bătăliilor. „Consimţind să supravieţuiască" după abdicare, pentru „a scrie despre marile fapte săvîrşite împreună cu soldaţii săi", „le petit grand" („micul mare" – aşa cum l-au imortalizat cu mîndrie francezii) a lăsat ample descrieri ale campaniilor sale, scurte expuneri ale proiectelor militare, sociale şi politice, dar şi problemele unei conştiinţe adînc angrenate în frămîntările epocii sale.

Astăzi, cînd asigurarea păcii este una din problemele fundamentale ale omenirii şi mulţi dintre foştii comandanţi militari ai forţelor armate occidentale se alătură cu autoritate şi competenţă mişcărilor pacifiste, am apreciat că merită să căutăm în vasta operă napoleoniană acele cristale de cuget şi expresie care alcătuiesc imaginea încă vagă asupra viitorului şi progresului, precum şi concepţia despre pace a „războinicului" Napoleon Bonaparte.

Vă propunem deci o nouă imagine a lui Napoleon „par lui-même", cu pagini inedite în traducere românească.

Remarcînd rolul crescînd al inteligenţei în istorie şi, bineînţeles, în arta militară, el scria:

„Inteligenţa are drepturile sale înaintea celor ale forţei; forţa însăşi nu înseamnă nimic fără inteligenţă. În timpurile eroice, generalul era omul cel mai puternic; în timpurile civilizate, generalul este cel mai inteligent dintre bravi".

În 1806, după marea victorie de la Austerlitz şi înaintea bătăliei de la Jena, Napoleon declara apropiaţilor săi:

„Acest război trebuie să fie ultimul".

Cu altă ocazie, *el afirma:* „Pacea este prima dintre necesităţi, precum şi prima dintre glorii".

Informat de diplomaţii francezi că adversarii îl numesc duşmanul păcii, în 1813, el răspundea: „Pacea trebuie să fie rezultatul unui sistem bine gîndit, bazat pe adevăratele interese ale diferitelor ţări, onorabil tuturor, şi nu poate fi nici o capitulare, nici rezultatul unei ameninţări".

În timpul exilului, lungile plimbări pe insula Sfînta Elena, privirile pierdute în imensitatea oceanului liniştit sau dezlănţuit i-au creat fostului împărat o atmosferă favorabilă reflecţiilor îndrăzneţe, vizionare, în care luciditatea lasă totuşi să se întrevadă nostalgia gloriei trecute şi orgoliul de a se declara „reprezentantul Revoluţiei franceze" şi „instrumentul principiilor sale":

„Războiul va deveni anacronic. Faptul că noi am dat bătălii pe tot continentul s-a datorat existenţei simultane a două societăţi, cea creată la 1789 şi cea a vechiului regim; ele nu puteau să supravieţuiască împreună; cea mai tînără a devorat-o pe cealaltă. Ştiu foarte bine că, în ultima instanţă, războiul m-a răsturnat pe mine, reprezentantul Revoluţiei franceze şi instrumentul principiilor sale, dar ce contează! E o bătălie pierdută pentru civilizaţie. Civilizaţia, credeţi-mă, îşi va lua revanşa. Prezentul nu este decît o perioadă de tranziţie penibilă. Cine trebuie să triumfe? Viitorul, nu-i aşa? Ei bine, viitorul înseamnă inteligenţă, industrie şi pace; trecutul era forţa brutală, privilegiile şi ignoranţa. Fiecare din victoriile noastre a fost un triumf al ideilor revoluţiei. Victoriile se vor realiza într-o zi fără tunuri şi fără baionete".

MARIAN POPESCU

UN OFIȚER SUEDEZ ÎN ARMATA ROMÂNĂ

Locotenentul suedez Victor Landegren

Armata română modernă, reorganizată de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, și care mai tîrziu avea să se acopere de glorie pe cîmpurile de luptă ale războiului nostru pentru independență, se bucura de aprecieri deosebite în rîndul armatelor din Europa. Țări cu vechi tradiții militare au început să trimită ofițeri pentru a se perfecționa în cadrul unităților armatei noastre. Unul dintre aceștia a fost și locotenentul suedez Victor Landegren, care, între 1902–1903, și-a efectuat stagiul de pregătire în regimentul al IV-lea Ilfov Nr. 21, din garnizoana București. El a fost repartizat la compania comandată de locotenentul Victor Protopopescu, care, în scurt timp, i-a devenit prieten apropiat. Din amintirile fostului său instructor cît și din corespondența purtată cu foștii săi camarazi, după terminarea stagiului, reiese că ofițerul suedez a învățat destul de bine limba română, pe care o prefera celei franceze sau germane. De cîte ori cineva i se adresa în altă limbă decît limba română, el răspundea cu promptitudine: *O, vorbiți, scriți românește, pentru Dumnezeu*, expresie împrumutată din literatura română, devenită proverbială în regiment, și

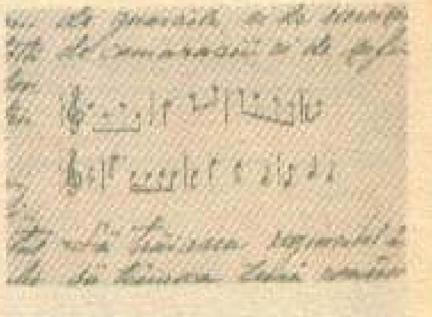

Facsimil dintr-o scrisoare a ofițerului suedez trimisă locotenentului Victor Protopopescu

Ofițeri ai Regimentului 4 Ilfov nr. 21, în care și-a făcut stagiul Landegren (în mijloc)

cu care își începea toate scrisorile. În al doilea an de stagiu, soția sa i-a născut o fetiță pe care ofițerii regimentului, la cererea lui Landegren, au botezat-o Maria-România.

După înapoierea sa în Suedia, foștii camarazi de arme i-au trimis în dar fetiței sale un frumos costum național românesc. În scrisoarea de răspuns, înconjurată de chenar negru (între timp soția sa decedase), acesta scria, în limba română: *„Domnule locotenent Protopopescu. O, vorbiți scriți românește, pentru Dumnezeu!"*. În continuare își cerea scuze că nu a mai avut prilejul să vorbească limba română, și mulțumea pentru *„cadou cari oficeri români ai Regimentului 21 au avut bunăvoința a-mi trimite pentru mica Romania"* (fetița sa, n.n.) Mai amintește de pierderea soției și încheie: *„Din București n-am decît suveniri foarte bun (într-adevăr sciiți bine), de stradelele și de bereirele* (berăriile, n.n.), *de Tabără, și de Cazarmă, de guarzile și de șefii. Să trăiască regimentul 21, să trăiască Țara Românească!"*

Locotenent-colonel (r)
I. MIHĂILEANU

Cine nu se apără, piere.
Pe vrăjmașii țării tale, ai tăi vrăjmași să-i socotești.
După război se vede capul viteazului și urma fricosului.
Cine moare pentru țară, trăiește veșnic.
Pacea, rîvna celor înțelepți, vrajba, a celor nebuni.

(proverbe românești)

Pentru independență și unitate națională

1987 este anul în care, cu dreaptă cinstire, întreaga națiune a sărbătorit șapte decenii de la epopeea luptelor de la Mărăști, Mărășești și Oituz. Bătăliile purtate de viteaza armată română împotriva Puterilor Centrale și victoriile strălucite dobîndite în vara acelui an, 1917, s-au înscris pentru totdeauna în cartea de aur a celor mai înaintate tradiții de luptă ale poporului român.

Participarea României la primul război mondial (1916–1918) a avut un caracter drept, patriotic, profund popular, exprimînd voința unanimă a poporului de a-și apăra patria împotriva oprimării ocupanților străini, de a se reuni în hotarele firești ale vechii Dacii – vatra de dăinuire dintotdeauna a strămoșilor noștri și a neamului românesc. **„Cu toate că primul război mondial a avut un caracter imperialist** – subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu – **poporul român nu a participat la acest război călăuzit de intenții de cotropire și anexiune teritorială". „Armata noastră** – relevă secretarul general al partidului – **a dus un război pentru apărarea independenței țării, a suveranității sale, pentru realizarea unității naționale și formarea statului național unitar".** Mobilizarea la luptă a întregului popor român, adeziunea sa entuziastă și deplină la îndatoririle patriotice ce-i reveneau, pildele nemuritoare de vitejie și eroism dovedite pe fronturile de bătălie au constituit suportul victoriilor noastre împotriva armatelor invadatoare, acum 70 de ani, imboldul ridicării maselor largi populare din ținuturile istorice românești, stăpînite pe nedrept de imperiile anacronice ce atunci se destrămau, la înfăptuirea celui mai scump ideal – prefigurat cu mai bine de trei secole în urmă de marele domnitor și comandant de oști Mihai Viteazul – făurirea statului național unitar român. Acest act de dreptate națională, care avea să fie încununat la Alba Iulia, prin Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918, se impunea ca o necesitate obiectivă, logică pentru dezvoltarea liberă economico-socială a țării, pentru garantarea independenței și suveranității patriei, dobîndite cu enorme sacrificii umane și materiale de poporul român. El a fost înfăptuit prin voința maselor, așa cum se înfăptuiesc marile acte istorice, revoluționare ce determină progresul social.

9 octombrie 1916, orele 14. Satul Musurat, Dobrogea... O casă nu prea arătoasă — sediul de moment al Comandamentului grupului de Est al forțelor inamice de pe acest front. Pe prispa casei stă îngîndurat un bătrîn ofițer superior român. Este rănit, dar demn în suferința sa. Așteaptă să vadă ce-i va hărăzi soarta. În apropiere, o santinelă îi urmărește, pe ascuns, toate mișcările. Lîngă gardul casei se mai zăresc un cărucior și un telefon. Din depărtare se aude bubuitul artileriei. Portul și orașul Constanța sînt deja evacuate. Principala legătură cu restul țării este pierdută...

După cîtva timp se apropie de telefon un ofițer superior german, generalul de divizie von Liebeskind, comandantul Diviziei 217 germane. O convorbire scurtă, după care se aude o comandă repezită. Toți ofițerii inamici se adună precipitat, încingîndu-și săbiile, apoi se îndreaptă, cu pași energici înspre prispa casei. Colonelul român îi privește cu uimire, neînțelegînd ce se întîmplă. Emoția îl năpădește. Dar e gata să înfrunte orice îi vor hărăzi cei în mîinile cărora se află. Ajunși la cîțiva pași de el, se aude o nouă comandă: „Halt!". Și generalul german face cîțiva pași înainte, iar unul dintre ofițerii care-l însoțesc îi întinde o sabie...

Ce se întîmpla? Cine era bătrînul ofițer și cum ajunsese el acolo?

Un veteran al războiului de independență pe frontul reîntregirii naționale

...La 15 august 1916, chemarea pămîntului românesc strînsese într-o supremă încleștare pe toți fiii săi, tineri și vîrstnici, din țară sau aflători în alte colțuri ale lumii. Printre cei trecuți de mult de prima tinerețe, dar care au răspuns cu aceeași inimă vitează și înflăcărată, ca în urmă cu 39 de ani în luptele pentru dobîndirea independenței, s-a aflat și colonelul veteran Ioan Tarnovski. Fiul lui Nicolae și al Irinei din Lărguța, fostul județ Cahul, născut la

19 iunie 1852, reușise să parcurgă aproape toate treptele ierarhiei militare, de la soldat în Regimentul 7 linie (aprilie 1874), pînă la cel de colonel (25 iunie 1906), comandînd, de-a lungul anilor, cu cinste, tact și devotament, mai multe unități militare. Avînd gradul de sergent adjutant în regimentul 7 linie, participase activ la întregul război din 1877—1878, distingîndu-se în toate bătăliile din jurul Plevnei și din zona cetății Belogradcikului, pînă la încheierea armistițiului. Faptele sale de arme fuseseră răsplătite, personal de către domnitorul țării, cu „Virtutea militară" și „Ordinul Steaua României". Pentru aceleași merite ostășești, la 8 aprilie 1878, fusese promovat ofițer în cadrul Regimentului 7 dorobanți Prahova, cu care a făcut restul campaniei, pînă la semnarea păcii.

La 1 aprilie 1910, după 36 de ani slujiți sub Tricolor, fu trecut în rezervă... În vara lui 1916 împlinise 64 de ani. Și iată-l din nou în prima linie de luptă, în fruntea Brigăzii 40 infanterie, din componența Diviziei 9 române — Armata de Dobrogea.

6—9 octombrie 1916. La începutul lunii octombrie, feldmareșalul von Mackensen, comandant suprem al trupelor Puterilor Centrale din sudul Dunării, prelua personal conducerea operațiilor militare din Dobrogea, pregătind o puternică ofensivă în scopul de a sparge frontul româno-rus și a pune stăpînire pe linia Constanța-Cernavoda. Atacul principal urma să fie dat în direcția localității Topraisar. La 6 octombrie, unitatea lui declanșă un foarte puternic bombardament de artilerie. În mai puțin de două ore, infanteria inamică începea și ea ofensiva, obligînd trupele noastre la o dîrză apărare. La orele 3 noaptea, din ordinul Diviziei 9 (general Holban), colonelul Tarnovschi execută o retragere discretă spre fortificațiile de la nord de Muratanul Mic.

7 octombrie 1916. Inamicul continua presiunea violentă pe tot frontul, forțînd ruperea centrului defensivei româno-ruse.

Hotărît să se împotrivească mișcării de învăluire a trupelor adverse, după ce execută o retragere eșalonată pînă la sud de satul Musurat, colonelul Tarnovschi declanșează prin surprindere un contraatac, profitînd de configurația terenului, care spre Techirghiol prezintă o culme de deal de aproape 2 km.

„Profitînd de acest adăpost ce îmi oferea terenul, (aeroplane inamice nu se vedeau), ca și de îngrămădirea oamenilor pe un spațiu relativ mic, rînd pe rînd încep a le vorbi, îmbărbătîndu-i și încurajîndu-i".

Cînd inamicul s-a apropiat, „în unele puncte le puteam distinge pînă și gesturile ce făceau din mîini", colonelul a ordonat deschiderea focului. „Salvele noastre căzînd ca un trăznet, produc un efect chiar neașteptat. Germanii din fața sînt așa de surprinși de efectul focului și de numărul morților și al rîniților lor, că nu mai au nici timpul de a răspunde cu putere". Inamicul se retrage în dezordine. Colonelul Tarnovschi încalecă și ordonă gorniștilor să sune atacul.

„Oamenii noștri văzînd pe inamic fugind uită oboseala, foamea și setea și se reped înainte cu hotărîre, iar salvele lor care se succed fără întrerupere, măresc tot mai mult zăpăceala inamicului".

Colonelul veteran Ioan Tarnovski

Contraatacul, început între orele 15—16, a continuat pînă cînd întunericul nopții s-a lăsat. Românii recîștigaseră prin avîntul lor, tot ceea ce pierduseră în cursul zilei. Lipsa de muniții suficiente și o defecțiune la coloana de muniții a diviziei, vor sili Brigada 40 să se replieze, a doua zi, pe pozițiile dintre cele două movile de la sud de satul Musurat.

8 octombrie 1916. Abia spre prînz, sprijinite de data asta de aviație, trupele inamice pornesc din nou atacul.

Primind în ajutor o companie din regimentul 9 Vînători, aflată sub comanda „unui energic și foarte îndrăzneț plutonier major", adunînd ostașii din alte subunități, rătăciți, colonelul Tarnovschi execută, în această zi, un nou contraatac. Infanteria adversă, deși superioară, se retrage, neprimind lupta.

Pornind din nou la atac, inamicul reușește să rupă frontul.

Brigada colonelului Tarnovschi rezistă încă; și mai mult, contraatacă spectaculos, cu drapelul desfășurat, și a doua oară în aceeași zi, către orele 15.

Curînd însă, sub focul copleșitor al artileriei grele germane, se ordonă retragerea.

Pentru a opri înaintarea adversarilor și a proteja retragerea, colonelul Tarnovschi aleargă peste tot, îmbărbătează, dă ordine, încercînd să închegeze o primă linie de rezistență — la marginea unei porumbiște, apoi o alta pe drumul Constanța-Musurat, pînă spre nord de satul Topraisar.

Rezistența opusă, împreună cu întunericul nopții, au permis retragerea fără pierderi mari, a trupelor noastre din zonă.

9 octombrie 1916. Abia se crăpase de ziuă și coloanele inamice apar pe dealul Topraisar coborînd spre Hasiduluc, unde se repliase colonelul Tarnovschi cu o parte din trupe (Regimentul 38 infanterie) — celelalte urmînd divizia.

Din cauza efectivului în oameni, serios diminuat, „sînt nevoit să rămîn cot la cot cu ei pe linia întîia a tranșeelor, pentru că numai astfel îi mai puteam îmbărbăta și încuraja".

În timp ce se deplasa de la o subunitate la alta, un obuz asfixiant îl doboară pe colonel, care își pierde cunoștința. Cînd și-a revenit, era deja prizonier.

Adus la cartierul generalului von Liebeskind, după ce acesta s-a asigurat de identitatea prizonierului, l-a întrebat:

— După care regulă de tactică, ieri, dumneavoastră ați contraatacat de două ori cu unii și aceiași oameni, cînd nu aveați rezerve și mai ales cînd oamenii dumneavoastră erau istoviți?

— Nu reguli de tactică — îi răspunde colonelul Tarnovschi — m-au silit să procedez astfel, ci nevoia de a împiedica trupele Excelenței Voastre să ne taie retragerea.

Generalul a tăcut apoi s-a îndreptat spre telefon...

Restituirea sabiei

„Din ordinul excelenței Sale generalul feldmareșal Mackensen, comandantul nostru șef, am onoarea a vă remite sabia ca semn de înalta sa considerație militară! V-ați cîștigat-o! Meritați a o păstra!"

Apoi generalul german adăugă: „Dacă ne-au scăpat trupele de la Topraisar, ele vă datoresc în totul salvarea, fiindcă prin contraatacuri ne-ați silit a pierde prea mult timp. N-avem dreptul a vă decora, dar avem dreptul nostru!"

Această solemnitate și onoare acordată pe front unui adversar, act unic în analele armatei române și foarte rar întîlnit în istorie, se datora eroismului comandantului și ostașilor săi, care se impusese în fața unui general așa de experimentat. Dealtfel, Mackensen, însoțit de mai mulți ofițeri din statul său major, urmărise de pe înălțimile de la sud de Muratan ofensiva trupelor sale, fiind martor la contraatacurile viguroase ale românilor, care l-au și obligat să se retragă de pe poziții.

Datorită acestei onoare militare, colonelul Tarnovschi s-a bucurat pe tot timpul captivității sale de 19 luni în Germania, de un tratament și o atenție specială.

Întors în țară, bătrînul ostaș era decorat cu ordinul național „Mihai Viteazul", clasa III-a, „pentru vitejia și avîntul personal cu care și-a condus brigada".

Curînd, eroul închidea ochii, cu conștiința că-și făcuse datoria de oștean și de român.

DUMITRU PREDA

DATORIA, MAI PRESUS DE ORICE

Amintirea multor fapte de eroism săvîrșite în războiul din 1916—1918 de ostașii uniformelor albe s-a păstrat datorită documentelor de arhivă. Prezentăm cîteva dintre ele.

La 19 august 1916, ostașii Regimentului 1 vînători s-au bătut cu întreaga lor înverșunare pentru cucerirea Culmii Ozoina. Mulți răniți și morți au rămas pe căile acestei ascensiuni. S-au întipărit atunci în cronica regimentului, deopotrivă, și numele comandantului acestuia, *locotenent-colonelul Bucur Bădescu*, dar și al *locotenentului dr. Romulus Popescu*, care „în ploaia de gloanțe... a pansat peste 200 de răniți". La 17 septembrie, același medic militar participă la asaltul dealului Oborca și din nou se remarcă prin modul „cum își face datoria, cît și prin bravura sa ostășească, care a depășit orice așteptări".

În luptele din toamna anului 1916 de pe Valea Oltului (Dealul Coții), ostașii români au opus o dîrză rezistență împotriva cotropitorilor, s-a vărsat atîta sînge și s-au dăruit atîtea vieți încît reliefu însuși a rămas ca un monument. Undeva, pe frontispiciul lui se profilează chipul celui care a fost *sublocotenentul dr. Traian Rămurescu*. Sub ploaia de gloanțe, obuze și schije și-a făcut cu abnegație și mult curaj datoria de medic, pansînd zeci și zeci de răniți, riscîndu-și viața. Grav rănit, a fost evacuat și internat în spital. Nu se vindecase complet și, în spital fiind, va îngriji bolnavii de tifos pînă în ultima clipă a vieții, căci și el va fi contaminat de boala care îi va fi fatală.

Locotenentul dr. Emanoil Boteanu își începuse biografia de campanie în cadrul Regimentului 2 artilerie, îngrijind răniții în luptele din Transilvania, apoi la Nănești și pe Valea Prahovei. La sfîrșitul lui octombrie 1916 îl găsim luptînd în zona Rîmnicului Sărat, la Cocorești-Mislea, unde „pune mîna pe armă și, cu vreo 30 de soldați, pe care îi adună, respinge o avangardă inamică ce amenința trenul regimentar".

Prin priceperea și abnegația corpului sanitar român au fost salvate viețile a mii de viteji răniți în lupte (În foto: primul ajutor pe frontul de la Mozdrăzeni, august 1917)

Pe muntele Moldoviș, unde la 29 octombrie 1916 s-a desfășurat una din cele mai aspre încleștări, *căpitanul dr. Alexandru Bădescu*, de la ambulanța Diviziei a II-a, „văzînd că ofițerii unităților au căzut în luptă, a luat o armă și luptînd cu vitejie a salvat drapelul regimentului, care era amenințat cu capturarea de către trupele inamice".

Pentru fapta sa de arme, tînărul medic a fost decorat prin Înaltul Decret nr. 2046 din 9.08.1918 cu ordinul *„Steaua României cu spade"* în gradul de cavaler și panglică de *„Virtute militară"*.

Fierbinte a fost și ziua de 30 octombrie 1916. Ostașii Regimentului 65 infanterie au atacat pozițiile inamice de pe vîrful Cernica (Valea Oituzului). Focul intens al artileriei dușmane din pozițiile fortificate a produs pierderi în rîndul infanteriștilor români. Sanitarii unității au scos din liniile de foc zeci și zeci de răniți. În fruntea lor — *sublocotenentul dr. Constantin Popovici*, care „a dat îngrijiri răniților în linia întîi, salvînd mulți ostași de la moarte".

În iarna anului 1917, Iașul, ca și celelalte orașe din Moldova, era înțesat de spitale. Personal medical puțin. În acele momente, cînd locul fiecăruia era bine chibzuit, cînd „moartea albă" făcea ravagii în rîndul ostașilor și populației civile, o fi-

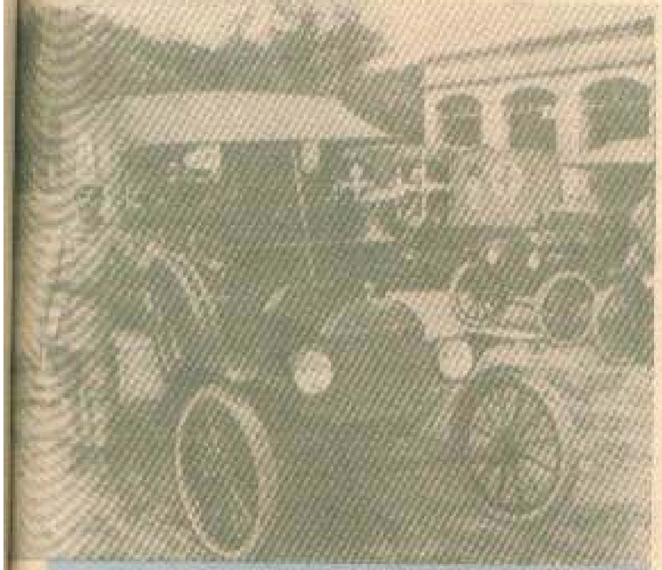

Ambulanțele auto gata pentru a îndeplini o nouă misiune

ință doctoriță, *sublocotenentul (r) Alice Stamati*, din dragoste nețărmurită pentru cei ce sufereau, a îngrijit cu dăruire, zi și noapte, bolnavii. Pentru competența profesională și pentru munca neobosită depusă în slujba celor suferinzi, prin Înaltul Decret nr. 2188 din 6 iunie 1919 a fost decorată cu ordinul *„Coroana României cu spade"* în gradul de cavaler.

În perioada marilor bătălii din vara fierbinte a anului 1917, membrii corpului medical al armatei române au depus o activitate eroică, pe cei mai mulți din ei îi găsim în linia întîi, luptînd, cînd a fost nevoie, cu arma sau îngrijind răniții sub ploaia de gloanțe și schije, în aerul otrăvitor al gazelor asfixiante. Unul din acești ostași în halat alb a fost *locotenentul (r) dr. Constantin Sufleri* din Regimentul 2 infanterie care „a pansat răniții în linia întîi." Pentru activitatea sa neobosită, viteazul medic a fost decorat prin Î.D. nr. 1897 din 24 iulie 1918 cu ordinul *„Coroana României cu spade"* în gradul de cavaler și panglică de *„Virtute militară"*. Același înalt ordin l-a primit și *locotenentul (r) dr. Gheorghian Popescu* din Regimentul 37 infanterie (Î.D. nr. 1846 din 24 iulie 1918).

La Mărășești, eroii sanitari au dat dovadă de un mare curaj și eroism excepțional. În după-amiaza zilei de 27 iulie 1917, artileria germană și-a concentrat focul asupra pozițiilor ocupate de diviziile a 5-a și a 9-a de infanterie. La ora 18, inamicul își intensifică tragerea. Tunuri de calibre de la 110 la 300 mm vărsară un uragan de proiectile. Tot cîmpul de bătălie era acoperit de fumul obuzelor, iar norii groși, galben-roșcați ai gazelor înecăcioase se tîrau pe pămînt, învăluind tranșeele cu pîcla lor otrăvitoare. Cu măștile pe față, *soldații sanitari Nicolae Caraghiulea, Ștefan Mirceanu, Ionță Beșleagă și Constantin Gheorghe* au scos răniții din tranșeele prăbușite, dîndu-le primele îngrijiri. Pentru curajul lor, acești bravi sanitari au fost decorați prin I.D. nr. 1986 din 24 iulie 1918 cu medalia *„Virtutea militară de război"* clasa a II-a.

Pentru independență și unitate națională

Alături de ei, *sublocotenenții medici Ioan Ariton și Dumitru Ghimuș* din Regimentul 10 infanterie, care „au îngrijit răniții la postul de prim ajutor chiar pe linia frontului, sub ploaia de gloanțe". Prin Î.D. nr. 1648 din 26 aprilie 1919, cei doi medici au fost decorați cu ordinul *„Coroana României cu spade"* în grad de cavaler și panglica de *„Virtute militară"*.

Sub focul violent al artileriei au stat și *plutonierii sanitari Nicolae Diaconescu, Vasile Theodor, Nicolae Oncescu, sergentul brancardier Mario Negoțescu*, din cadrul ambulanței Diviziei a XIII-a, „îngrijind răniții la postul de prim ajutor sub exploziile obuzelor cu gaze asfixiante". Prin Î.D. nr. 1419 din iulie 1918, acești eroi sanitari au fost decorați cu medalia *„Bărbăție și credință cu spade"* clasa a II-a.

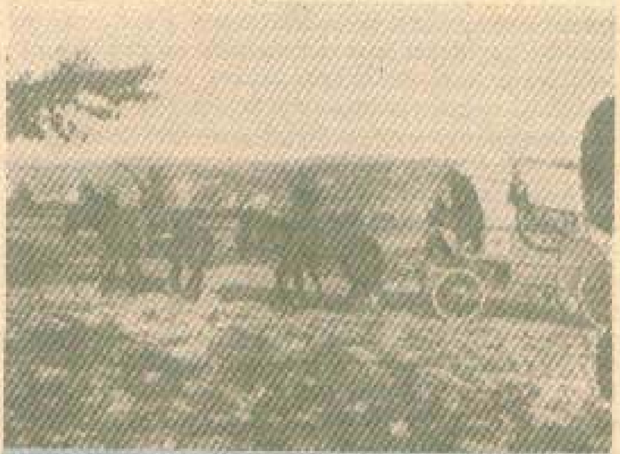

Ambulanțe sanitare pe cîmpul de luptă de la Cașin — mai 1917

Medici chirurgi ca *locotenent-colonelul Aurelian Metzulescu* și *căpitanul Nicolae T. Hortolomei* „au introdus operații de mare chirurgie", salvînd zeci și zeci de vieți.

Aceeași abnegație au depus-o și medicii militari care au îngrijit bolnavii de tifos exantematic și holeră în spitalele din Iași, *căpitanii Radu Olinescu* de la Spitalul de contagioși nr. 1 și *Iosif Nicolae* de la Spitalul de contagioși nr. 4. Patria i-a răsplătit decorîndu-i cu ordinul *„Steaua României cu spade"* în grad de cavaler și panglică de *„Virtute militară"* (I.D. nr. 1143 din iunie 1918).

În timpul campaniei dintre anii 1916—1918, întregul corp medical al oștirii române a demonstrat un înalt spirit de abnegație pe cîmpurile de luptă. Mulți dintre ostașii în alb au căzut la datorie pe cîmpul de onoare. Peste 250 de medici, adică a opta parte din corpul medical, și mai mult de 1 000 de sanitari și infirmieri. Patria le-a cinstit memoria ridicîndu-le un monument într-o zonă centrală a capitalei.

Căpitan dr. ALEXANDRINA AVRAM

„Cîntă, Sava, că-i prăpăd!"

Căpitanul Radu Sava

Este binecunoscut faptul că muzica a fost, este și, probabil, va rămîne una dintre artele cu cea mai impresionantă forță de înrîurire asupra omului (chiar și asupra plantelor și animalelor), determinîndu-i, în cele mai diverse momente, atitudini de-a dreptul miraculoase, gesturi uneori eroice, fapte deosebite cînd se află în pragul prăbușirii psihice și fizice. Lucru atestat de nenumărate exemple – chiar și cotidiene – dar mai cu seamă de momentele dramatice, de grea încercare, de luptă, în care cîntecul și-a dovedit din plin forța sa vitalizantă, mobilizatoare. Multe asemenea cîntece, marșuri și imnuri au existat și la români de-a lungul veacurilor, ele transmițîndu-se din generație în generație ca o flacără vie pînă la noi, ca o expresie a bogăției și forței sufletești specifice neamului nostru, renumit din antichitate pentru înclinația lui spre frumos, spre cîntec și poezie. Să ne-amintim în acest sens de tulburătoarele și înălțătoarele „Hai frați, hai frați", tocmai din vremea lui Ștefan cel Mare, de „Marșul lui Tudor" și „al lui Iancu", de „Deșteaptă-te române", „Hora Unirii", „Tricolorul", „Drum bun", „Pui de lei", „Voința neamului", „Treceți batalioane române Carpații", „Porniți înainte, tovarăși" și multe, multe altele, cîntece cu care au pornit la luptă și au murit cu ele pe buze, militînd pentru dreptate socială și neatîrnare, atîtea șiruri de slăviți eroi.

Dintre cele mai frumoase episoade dramatice în care cîntecul a jucat un rol determinant în destinul unor lupte sau bătălii vom relata unul mai puțin cunoscut. Este vorba de un impresionant episod din războiul din 1916–1918, în timpul luptelor din Dobrogea, al cărui destin a fost determinat de inițiativa, curajul și spiritul de sacrificiu al unei muzici militare conduse de inimosul și viteazul său șef, căpitanul Sava Radu.

Iată relatarea faptelor făcută de însuși eroul acestui episod, extrasă din propriile „Amintiri":

„8 septembrie 1916.

Lupte crîncene în Dobrogea.

Inamicul atacă cu înverșunare poziția de la Amzacea și Bunic Enghez. Românii luptă ca leii, dar atacul dușman este covîrșitor prin numărul oamenilor și al gurilor de foc.

Sub acest năprasnic atac, regimentele 49 Călugăreni și 9 vînători, cari au dat dovezi în toate luptele de mare curaj, își simt rîndurile slăbite.

Inamicul înaintînd în număr covîrșitor, trupele noastre încep a șovăi și se produce o mișcare de retragere. În acest moment, prevăzînd dezastrul care ne aștepta și profitînd de faptul că era pe'nserate, am ordonat strîngerea muzicanților, cari se găseau în poziție de trăgători, și executarea marșului „Deșteaptă-te române".

Accentele marșului îmbărbătează subit pe luptătorii cari, scuturați parcă de un fior puternic, se alipiră de fanfară cu drapel cu tot și, fără să mai țină seama de iadul de foc, care cutremura văzduhul, se repeziră ca viforul către cei ce se încumetau să ne calce pămîntul.

Urmăriți de aproape de către fanfară, care pare împinsă de o forță supraomenească, trupele noastre țin piept inamicului, îl opresc, îl dau înapoi, îl iau la goană și, de unde se retrăgeau spre Topraisar, se regăsesc acum pe vechea poziție, îl fugăresc și intră în bateriile inamicului.

În timpul înaintării către inamic, muzicanții, istoviți de cîntarea fără întrerupere făcută în pas grăbit, încearcă să-și odihnească plămînii, cît de cît, dar în acele clipe d-l maior Rasoviceanu, comandantul Regimentului 9 vînători, erou în atîtea lupte, văzînd că o dată cu încetarea muzicii elanul trupei se micșorase a strigat: «Cîntă Sava, că-i prăpăd!».

Reîncepînd cu «Deșteaptă-te române» și cîntînd neîncetat am înaintat în linia I de luptă, astfel că o parte din trupa inamică a fost făcută prizonieră, iar altă parte s-a retras, în debandadă, lăsînd să i se captureze tunuri, mitraliere, animale etc."

Pentru fapta sa eroică, căpitanul Sava Radu a fost decorat cu „Crucea de război cu Palme", „Steaua României cu spade în gradul de cavaler", „Panglica de Virtute militară" și „Crucea comemorativă a războiu-

Diplomă acordată de Ministerul de Război al Franței ofițerului român pentru fapta sa deosebită

lui 1916-1918 cu baretele Dobrogea, București, Mărășești". Pînă la sfîrșitul războiului, muzica Regimentului 40 Călugăreni a fost necontenit pe front, participînd la luptele de pe Neajlov, Videle, Stîlpul-Epurești, precum și la bătălia de la Mărășești, din 25 iulie–10 august 1917.

Prin acest fapt de neasemuit curaj, căpitanul Sava Radu și trupa sa de muzicanți militari s-au înscris în istoria vitejilor neamului, rămînînd ca o pildă vie de eroism și devotament, ca un model de abnegație pînă la sacrificiu, prin folosirea ingenioasă și deosebit de eficientă, într-un moment cheie, a înflăcăratului și nemuritorului „Deșteaptă-te române".

Locotenent-colonel ION PELEARCĂ

OCTAVIAN GOGA

O FLACĂRĂ VIE ÎN ZILELE MĂRĂȘEȘTILOR

„Octavian Goga e tînăr, bălan, cu ochii vii și cu privirea pătrunzătoare. E poet, dramaturg, publicist și orator. Poet mare, dramaturg cuceritor, publicist neîntrecut și orator de frunte. Cuvîntul lui scris se înfige ca o pecete domnească în mintea celor care-l pricep. Cuvîntul lui vorbit te dogorește ca fîșiile unei flăcări clătinată de vînt. Verbul lui înaripat răpește și convinge. Temperament eroic, este un strălucit reprezentant al românilor."

Am reprodus, drept introducere la tema propusă, portretul antologic făcut *„poetului pătimirii noastre"* de acel *„monstru sacru"* al elocinței românești, B. Șt. Delavrancea, în 1915, după ce-l cunoscuse îndeajuns pe marele tribun al Ardealului în lupta sa pentru înfăptuirea idealului tuturor românilor — Marea Unire.

Publicistica lui Octavian Goga, *„operă de pedagogie a mulțimii"*, mai puțin cunoscută azi, risipită în gazetele și revistele timpului, este departe de a fi neglijabilă. Ca și în poezie, și în publicistică, Goga s-a cheltuit frenetic, a ars ca o torță. A fost chiar un mare ziarist, *„printre cei mai de seamă ziariști doctrinari, din linia mare a lui Eminescu"* — după cum apreciază Șerban Cioculescu.

În anii neutralității și apoi ai războiului nostru de eliberare și reîntregire a neamului, proza jurnalistică a lui Goga este un adevărat vulcan dezlănțuit. Goga este, în toată puterea cuvîntului, un viteaz ostaș cu condeiul în luptă.

Aflat la Paris în momentul declanșării conflagrației mondiale și înțelegînd că imperativul *„acum ori niciodată"* era mai viu ca oricînd și că a sosit *„ceasul cel mare"* pentru românii transilvăneni, O. Goga pleacă în România neutrală și se angajează împreună cu Nicolae Filipescu, Vasile Lucaciu, Barbu Șt. Delavrancea ș.a. cu toată hotărîrea, prin scris și prin viu grai, la lupta pentru intrarea României în război alături de Antanta și eliberarea teritoriilor românești aflate sub stăpînirea străină austro-ungară. Tribunul transilvănean este omniprezent în presa cotidiană, la întrunirile publice ale *„Asociațiunii Naționale"* și *„Federației Unioniste"*, la activitatea *„Ligii pentru unitatea politică a tuturor românilor"*, în *„Cercul bucovinenilor și transilvănenilor din București"*, ca și în organul său de presă *„Ardealul"*. În ziarul *„Epoca"* deschide rubrica *„Ardealul vorbește"*. Zilnic scrie articole care însuflețesc și înalță conștiința românilor pentru Unire, rostește cuvîntări care înflăcărează simțirea patriotică a auditoriului, pregătind inimile pentru momentul acțiunii de dezrobire națională a fraților de peste munți.

În fond, poetul continuă „aceeași luptă" din anii anteriori și aceeași vocație de luptător, probată strălucit pe meleagurile natale în condiții vitrege. Profesiunea sa de credință îi dicta că *„scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile*

Pentru independență și unitate națională

poporului prin sufletul lui și se transformă într-o trîmbiță de alarmă... un răscolitor de mase, un revoltat... un sămănător de credințe și de biruință".

Și iată cîteva frînturi fulminante din cuvîntările lui Goga, cu care cucerea asistența: *„Eu sînt un slab ecou al unei țări care nu poate să vorbească. Ardealul nostru e mut astăzi. Ardealul, care pînă deunăzi era o închisoare, azi e prefăcut într-un țintirim"; „Durerile noastre n-au fost niciodată auzite la Viena. Împăratul e o legendă, e un basm, cel mai scump plătit basm din toată literatura populară a neamului românesc"; „N-o să fie atîta încăpere în sufletul dv. cîtă durere vă aduc eu din Ardeal"; „N-am venit să ne răzbunați trecutul, ci să ne scăpați viitorul"; „Soarta românismului din Ardeal e în ranița soldaților români"; „Ori intră România în acțiune să ne mîntuiască pe noi și să se întărească pe sine, ori rațiunea de a fi a românismului din Ardeal este cu desăvîrșire știrbită"; „România e sufletește în război din ziua în care și-a dat seama că tendința firească de a uni granițele etnice cu cele politice își va smulge triumful definitiv pe urma acestei încăierări".*

Patosul îndemnului poetului la intrarea României în război capătă accente hotărîtoare, ca în versurile: *„Azi duhul meu fără popas să cheamă,/ Vă cere-a lumii nouă epopee./ Din mii de guri cu chiot de aramă/ Latinitatea strigă din tranșee/ .../ Acolo-n hora vijeliei crunte/ E clocotul visării noastre sfinte!/ Veniți români! Porniți-vă spre munte!/ V-arătă drumul morții din morminte./ Să nu uitați a veacurilor carte./ Veniți, veniți!... Căci adevăr zic vouă:/ Ori vă mutați hotarul mai departe,/ Ori veți muri cu trupul frînt în două!".*

La intrarea României în război, Goga, frenetic și radios pentru că se declanșase epopeea Marii Uniri, se înrolează ca simplu soldat voluntar în Regimentul 80 infanterie alături de fratele său Eugen. Voise să plece pe frontul din Transilvania, dar ministrul de război, Vintilă Brătianu a interpretat subiectiv cererea sa, ba chiar l-a jignit. Frații Goga au participat la luptele de la Turtucaia. Eugen Goga a luptat efectiv și cu bărbăție, a fost grav rănit și a rămas de atunci infirm de un braț. Octavian Goga nu a intrat în luptă, dar a fost martor ocular al dramei de la Turtucaia. Vintilă Brătianu greșise categoric față de Goga; poate din acest incident a izvorît dușmănia lui împotriva Brătienilor, pe care i-a caracterizat mai tîrziu drept *„mici negustori sectari"*, girînd *„cu numele lor falimentul public"*, iar generația tînără se arată incapabilă *„să-i mături cîndva cu toată șleahta de bandiți și găinari care mișună din umbră"*.

Greșala Brătienilor este înfierată și de N. Filipescu, mare prieten al tribunului Unirii: *„Înțeleg ca patriotismul lui să-l împingă pe front. Dar ce nu înțeleg este că domnii de la Marele Cartier, care oploșesc atîtea lichele prin birouri, să-l lase pe Goga într-un punct expus.*

Goga e o podoabă a neamului: în nici o inimă de poet n-a vibrat cu mai multă intensitate românismul de pretutindeni... și nici un alt vers nu se apropie mai mult de inima românismului... Cînd se va scrie istoria frămîntărilor noastre naționale, poezia lui Goga va personifica ideea națională, în forma ei cea mai sublimă... Ce resursă admirabilă pentru Marele Cartier de a întrebuința pe Goga ca un susținător al moralului soldatului în clipele de restriște... ce reconfortant moral dacă i s-ar trimite cîteva versuri ocazionale, de ale lui Goga, care să ție sus inimile... în loc de cine știe ce frazeologie searbădă a vreunui Farfuride de la Comandament".

Imediat după Turtucaia primește însărcinarea din partea lui I.G. Duca să se ocupe de scoaterea unei gazete pentru ostași. Astfel s-a născut *„Gazeta ostașilor"*, condusă de Goga, care-i precizează și rostul în primul număr: *„Soldații noștri de pe front să-și găsească* (în gazetă — n.n.) *hrana lor sufletească, să le aducă vești și răvașe de pe la casele lor, să le dea lămuriri și sfaturi de-ale vieții ostășești și să le însemne vitejiile — spre știrea tuturor"*. Condeie românești din cele mai mari își vor da întîlnire alături de Goga în paginile gazetei: N. Iorga, M. Sadoveanu, O. Ghibu, I. Agârbiceanu, I. Minulescu etc.

După acea *„toamnă a pătimirii noastre"*, zguduit de tragedia românilor, consemnată fugitiv în jurnalul său *„Frînturi dintr-o prăbușire"*, Goga pare din nou hotărît să plece pe front. Intervenția promptă și chibzuită a generalului C. Prezan, șeful Marelui Cartier General român, care voia să-l mobilizeze la Biroul de propagandă pentru armată, a fost hotărîtoare: *„Am făcut o socoteală simplă — îi spunea generalul — transformat în efect militar, efectul moral al cîtorva pagini scrise de dumneata echivalează cel puțin cu două divizii. Nu sînt dispus să distrug două*

**Poetul patriot
Octavian Goga**

divizii ca să-ți fiu dumitale pe plac. Deci vei rămîne la dispoziția noastră. Dacă nu de voie va fi de nevoie. Căci am să dau ordin ca soldatul Goga să fie adus la Cartier". S-a născut, astfel, cotidianul *„România"*, organ al Apărării Naționale, din inițiativa lui Prezan. Ziarul avea în comitetul de redacție pe Delavrancea, Minulescu, Corneliu Moldovan, Goga, G. Ranetti, Sadoveanu ș.a., director fiind Sadoveanu. Primul număr apare la 2 februarie 1917 și apariția continuă pînă la 23 martie 1918, în timpul guvernării Marghilomane.

Articolul-program *„Spre biruinţă"* este semnat de Goga. *„Sfîrşitul nefavorabil al campaniei militare a anului 1916 poartă firile hipersensibilizate spre mrejele unui vis din care se desprind chipuri fugare şi întunecate din vechi cronici ale românilor cînd soarta ne-a fost la fel de potrivnică. Mai mult de jumătate din ţară geme sub cizma cotropitorilor străini. Caravana pribegiilor zugrăveşte scene de infinită tristeţe."* Dar peste toate, rosteşte tribunul Goga, *„Nu sîntem înfrînţi. Ne-am cheltuit, dar nu ne-am istovit. Puterea n-a secat încă şi credinţa rămîne în picioare... Înfiptă în ţara Moldovei, ca într-o cetate de piatră, oastea noastră, avînd apa Siretului în faţă şi crestele Carpaţilor în spate, reînvie astăzi... Este o suflare nouă de viaţă care renaşte, rîndurile se primenesc, sprijinul tovarăşilor creşte, speranţa fîlfîie, proaspătă şi întinerită, peste steagurile ciuruite de gloanţe".*

Marea majoritate a articolelor lui Goga din *„România"* vizau oastea ţării şi erau scrise pentru soldatul român. El aduce un vibrant elogiu *„Către ţăranii soldaţi"*: *„Voi sînteţi cei mulţi, voi aţi dat cu adevărat şi sîngele şi puterea... Ţărani ai noştri din Muntenia şi din Moldova, români plugari ai pămîntului de pe Jiu şi de pe Siret, voi care umpleţi golul tranşeelor şi nu mai încăpeţi în plinul spitalelor, soldaţi ai neamului, la voi e toată nădejdea de mîine... o nouă aşezare trainică a neamului va răsări din lupta voastră. Înţelegeţi că, stăpînind din nou pămîntul vechi al României şi lărgindu-i hotarele cu Ardealul şi Bucovina, soarta tuturor va fi mai bună".*

Situaţia schimbată din primăvara anului 1917, rezultat miraculos al acţiunii ample de refacere a ţării şi a armatei după nefericita campanie a anului precedent, este şi obiectul unor splendide articole. Optimismul general devine o convingere pozitivă şi se bizuie pe noua înfăţişare a armatei. *„Regimentele de astăzi* — scrie Goga — *ridicate sub bătăile obuzelor nemţeşti şi smulse din ghiara tifosului exantematic, cetele acestea de tineri bine armaţi, îndrăzneţi şi elastici, care şi-au făcut educaţia morţii, sînt adevărata noastră armată, chemată să înfăţişeze lumii aspectul real al vitejiei româneşti... abia acum începe războiul nostru menit să ducă la izbîndă o societate care-l ştie înţelege şi-o armată care-l poate purta".*

Puternica ofensivă a Armatei a 2-a la Mărăşti, strălucit succes tactic-operativ, şi-a găsit reflectarea în articolul *„Zile mari"* şi în poemele *„Hora morţii"* şi *„Poveste veche"*. *„Ceea ce ştim şi trebuie s-o spunem este vitejia de epopee a soldaţilor noştri. Din ofensiva de deunăzi oprită în Munţii Vrancei şi din aceste lupte grozave în care zeci de mii de nemţi au fost făcuţi una cu pămîntul, se desprinde mai luminos ca oricînd sufletul neînfrînt al ostaşului... lămureşte în definitiv străinătatea asupra poporului nostru... care la o jumătate de an după ce-a îndurat o teribilă catastrofă, poate totuşi să lovească c-o vigoare reîntinerită şi să smulgă admiraţia lumii prin jertfa lui... avem un popor sănătos, o lume ţărănească ale cărei însuşiri superioare, fiind împărtăşite de-o conducere luminată şi cinstită, pot rodi valuri cotropitoare de energie. Argumentul cel mai palpabil este această armată de fier renăscută din cenuşa unui dezastru, care la Mărăşeşti şi la Oituz înscrie unele din cele mai strălucite pagini ale războiului european".*

Eroismul legendar al românilor pe frontul din Moldova, precum şi preţioasele învăţăminte reieşite din marea epopee naţională sînt surprinse de gazetarul patriot, în chip fără pereche, în *„Ne învaţă Mărăşeştii"*, *„Talpa Ţării"* şi poezia *„Pămînt şi cer"*. *„Bătălia de la Mărăşeşti* — remarcă Goga —, *prin durată, prin proporţiile ei, rămîne una din cele mai formidabile şi mai sîngeroase vărsări de sînge ale marelui război...*

Ei bine, judecind sub acest raport splendida rezistenţă a frontului nostru într-o vreme de supremă încordare, trebuie s-o spunem liniştiţi că examenul l-am trecut cu cinste. Orice s-ar întîmpla, obrazul românesc rămîne curat în faţa Europei. Soldatul care s-a bătut la Mărăşeşti a arătat lumii de ce este capabil acest neam de la Dunăre. S-a dovedit că valoarea morală a ţăranilor de aici din Orient e cel puţin egală cu conştiinţa naţională care împinge la asalt masele germane. Legenda superiorităţii sufleteşti a culturii de la Berlin s-a evaporat în faţa sătenilor de la Tîrgovişte, care au pornit la atac în cămăşi şi cu capetele goale, crezînd în jurul lor o atmosferă de vitejie clasică, smulsă parcă din cele mai strălucite pagini ale antichităţii greco-romane. Trebuie reţinut acest adevăr.

Ne învaţă Mărăşeştii, putem trage concluzia...

Zilele de glorie ale acestui sat din Moldova trebuie să fie zilele de înaltă pedagogie naţională care va îndruma viitorul".

Într-un articol, tot ca ecou al Mărăşeştilor, marele gazetar exclama: *„Binecuvîntaţi să fie încă o dată vitejii de la Mărăşeşti care prin gloria lor au putut scoate la iveală tipul menit să înlăture din concepţia străinătăţii odată pentru totdeauna clişeul şters al „boierilor valahi", cu care ne-am întîlnit din nenorocire destul de des pînă astăzi în romanele franţuzeşti".*

Un ultim aspect pe care-l mai relevăm din vasta publicistică a lui Goga din anii războiului este reflectarea obolului de jertfă oferită pe altarul Marii Uniri de către voluntarii transilvăneni şi bucovineni. Poetul *„pătimirii noastre"* are un merit unanim recunoscut în acţiunea de organizare şi venire în Moldova a acestor voluntari, cît şi în apariţia la Kiev a gazetei voluntarilor, semnificativ şi programatic intitulată *„România Mare"*. Articolul de fond al primului ei număr, *„Către soldaţii României Mari"*, este scris de O. Goga: *„Voi sînteţi soldaţii României Mari şi credinţa trebuie să vă mîne în tabăra unde armata română va porni la voi acasă... oricît de multe braţe ar avea România pe frontul ei, acolo se cer toate braţele în ale căror vine bate acelaşi sînge, fiindcă sîngele apă nu se face".*

Şi analiza atît de instructivă a luptei dusă pînă la eroism a marelui tribun ardelean al luptei pentru Unirea tuturor românilor în vatra Daciei străbune poate continua. Concluzia se impune: Octavian Goga a fost, realmente, o flacără vie în zilele Mărăşeştilor!

Căpitan IOAN VLAD

Pentru independenţă şi unitate naţională

UN BOMBARDAMENT AERIAN NEOBIȘNUIT

Sublocotenentul Traian Burduloiu

În perioada de pregătire a operațiunilor militare din vara anului 1917, aviația română a executat numeroase misiuni de luptă, dintre care o pondere mare a avut studierea pozițiilor și dispozitivelor inamice prin misiuni de observație, recunoaștere și fotografiere. Datorită activității de cercetare în aer și a supravegherii zi și noapte a cîmpului de luptă, nici o acțiune a inamicului n-a scăpat neobservată de aviatorii noștri.

Un rol însemnat l-a avut în această perioadă escadrila de observație și bombardament „Farman 4", în cadrul căreia sublocotenentul observator Traian Burduloiu și-a adus o contribuție deosebită în misiunile încredințate de comandantul Grupului 2 Aeronautic.

Ofițer de artilerie, Traian Burduloiu a îndrăgit de timpuriu aviația. Urmează cursurile școlii de observatori aerieni de la Cotroceni și, la 1 august 1916, obține brevetul de observator aerian. În iarna anului 1917 urmează cursuri de specialitate la școala de observatori aerieni de la Botoșani. La 19 mai 1917 debutează pe front, îndeplinind o misiune de recunoaștere.

Apreciind calitățile tînărului ofițer, comandantul escadrilei „Farman 4", căpitanul aviator Haralambie Giossanu, i-a încredințat sublocotenentului Burduloiu misiuni de volumul, intensitatea și însemnătatea operativă care, în mod obișnuit, se încredințau numai aviatorilor cu experiență.

În zilele fierbinți ale anului 1917, îl găsim antrenat într-o largă activitate, luînd parte la pregătirea ofensivei de la Mărășești, executînd reglaje de artilerie, misiuni de observare și bombardament. Printre acestea, un loc aparte îl constituie bombardamentul din 4 iulie 1917, executat la Doaga, cu bune rezultate.

Prezentăm cititorilor această misiune de luptă relatată chiar de sublocotenentul Burduloiu în carnetul său de însemnări. Documentul, inedit, se află în arhiva Muzeului Militar Central:

„Printre misiunile executate în acea epocă, una a fost cu totul neobișnuită, unică în felul său din cauza împrejurărilor care au generat-o și a condițiilor de lucru.

În primele zile ale lunii iulie (4) 1917, cu puțin înainte de declanșarea ofensivei germane de la Mărășești, am primit misiunea să recunosc zona Muncelu-Străoane-Jariștea, aflată în afara sectorului Armatei I-a (române) cu scopul de a da informații asupra situației existente Corpului 8 Armată rus, de la dreapta armatei și care pierduse legătura cu trupele române. Misiunea am executat-o cu un avion Farman 40, avînd ca pilot pe plutonierul Theodor Iliescu. La înapoiere, am făcut un ocol deasupra sectorului armatei și cu această ocazie am observat că într-o pădurice de la vest de satul Doaga au apărut trupe inamice. La aterizare am raportat situația și am cerut aprobarea să atac cu bombe acele trupe.

După ce am alimentat avionul, am plecat din nou în misiune, avînd în lansatoare 8 bombe de cîte 10 kg și, pentru că voiam ca bombardamentul să fie cît mai eficace, am luat în carlingă, în plus, o bombă de 15 kg, care nu putea fi prinsă în lansator pentru că era prea mare.

Cu precauțiune, țineam bomba de 15 kg în brațe, deoarece, din cauza hontisajelor la decolare, ar fi putut să explodeze în avion.

Ne-am apropiat de zona suspectă la 1000 m înălțime și, într-un luminiș, descopăr un batalion de infanterie (inamic) în formație de apropiere.

La apariția avionului formațiile inamice au rămas nemișcate, fără să ne atace, crezînd probabil că în felul acesta ar putea rămîne nedescoperite.

Am arătat pilotului ținta, l-am pus pe direcție și am început operațiile pentru trecerea la verticala țintei și vizare. Momentul și locul declanșării bombelor le-am făcut din vedere, prin simpla apreciere a elementelor balistice. Cînd am apreciat că eram în poziție favorabilă, am început să declanșez bombele din lansatoare, la intervale rare, una după alta, ca să realizez o dîră încadrată.

Cred că aprecierile au fost bine făcute căci, privind înapoi, am văzut printre copaci ultimele explozii și fum chiar pe locul ocupat de trupele inamice.

După ce ne-am depărtat suficient, am spus pilotului să vireze de 180°. L-am pus din nou pe direcție și am început pregătirile ca să arunc peste bord bomba de 15 kg. Cu multă precauțiune m-am ridicat și m-am aplecat înainte ca să înving rezistența aerului, care tindea să mă răstoarne, ceea ce era periculos, căci pe vremea aceea nu aveam parașute. Am rezemat bomba de marginea carlingii, ținînd-o cu mîna dreaptă, iar cu stînga am apucat siguranța focosului. Am așteptat să trec la verticala punctului unde apreciasem că trebuie să o arunc.

Ajuns aici, am smuls siguranța și am împins bomba peste bord. După ce a oscilat de cîteva ori în jurul ampenajului, bomba s-a înscris pe traiectorie cu vîrful în jos, apropiindu-se vertiginos de pămînt, la atingerea căruia a explodat. Probabil că inamicul era încă în panică de la prima trecere, deoarece nici de data aceasta nu a reacționat, socotind că este mai bine să rămînă adăpostit.

Bombardamentul de la pădurea Doaga – primul executat de unitatea noastră, a fost considerat ca foarte eficace și, în consecință, cîteva zile de-a rîndul s-a continuat cu alte echipaje atacul asupra trupelor semnalate în zonă.

Pentru mine, bombardamentul de la Doaga a marcat începutul unei cariere a cărei ierarhie am străbătut-o de-a lungul a peste un sfert de secol."

Sublocotenentul Traian Burduloiu a urcat treptele ierarhiei militare pînă la gradul de general, în perioada războiului antihitlerist îndeplinind funcția de comandant al Corpului Aerian Român.

VALERIU AVRAM

ECOUL INTERNAȚIONAL
AL BIRUINȚELOR ROMÂNEȘTI DIN VARA ANULUI 1917

Victoriile obținute de armata română asupra armatelor Puterilor Centrale la Mărăști, Mărășești și Oituz au marcat un moment hotărîtor în lupta pentru apărarea ființei naționale și statale a poporului român, în afirmarea voinței pentru unirea tuturor provinciilor românești într-un singur stat național unitar.

După cum este cunoscut, participarea României la marea conflagrație printr-un război declarat numai Austro-Ungariei a avut drept scop realizarea năzuinței de veacuri a poporului nostru: unirea tuturor românilor între aceleași frontiere naționale, eliberarea fraților subjugați de monarhia dualistă. Faptul este subliniat ca atare în declarația de război din august 1916 și se revine cu tărie asupra lui în proclamația către țară a suveranului român din 14 august 1917, unde se cerea tuturor românilor ca: *„Strînși uniți împrejurul steagului acoperit de glorie prin vitejia ostașilor, să nu iasă din piepturile noastre decît un singur strigăt: Înainte, pentru România Mare!"*

Aceleași idealuri înalte și drepte, care animau armata română în acțiunea ei eliberatoare, sînt menționate de Onisifor Ghibu în *„Gazeta Ostașilor"*, numărul din 11 septembrie 1916: *„Ce vrem noi oare? Noi nu vrem să cucerim pămîntul altora, noi voim să luăm îndărăt pămîntul nostru, care ni s-a luat cu nedreptate și în care patru milioane de români au fost asupriți sute și mii de ani. Noi vrem să scăpăm din robie pe frații noștri din Transilvania și Bucovina; vrem să redobîndim pămîntul în care dorm somnul de veci arhanghelii neamului nostru: Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare. Noi vrem pămîntul străvechi al părinților noștri, al fraților noștri"*.

Țara întreagă, din crestele Carpaților pînă în unda bătrînului Danubiu și valul Mării Negre, retrăia vremurile tumultuoase ale luptei pentru unirea din 1859 și cucerirea independenței la 1877. Un puternic elan patriotic anima masele și nimic nu mai putea abate poporul din calea acțiunii de înfăptuire a aspirațiilor sale seculare: unirea între toți cei de un neam și o limbă. Apelurile românilor din provinciile ocupate erau concretizate de Octavian Goga în versuri care echivalau cu adevărate ordine de chemare.

Carte poștală ilustrată, editată în anul 1918, în Italia, de către Comitetul ofițerilor și aspiranților români căzuți prizonieri, aflați la Cittaducale, unde s-a inițiat înrolarea de voluntari care să lupte pentru înfăptuirea idealului național — unirea Transilvaniei cu România

Cu imaginea răscolitoare a pildelor de vitejie săvîrșite de înaintași la Posada, Rovine, Vaslui, Călugăreni, Șelimbăr, Grivița și Vidin, păstrată vie în sufletele lor, ostașii noștri treceau Carpații pentru înfăptuirea idealului național. Pretutindeni, armata noastră a fost primită cu un entuziasm de nedescris, eliberînd în scurtă vreme o parte însemnată a Transilvaniei, ajungînd pînă la Toplița Mureșului, Brașov, Făgăraș și Porțile de Fier.

O serie de factori externi și interni — faptul că Antanta nu a pornit la timp ofensiva în Balcani și pe frontul de răsărit pentru a susține înaintarea noastră; aducerea a peste 40 de divizii bine înzestrate ale Puterilor Centrale pe cei 1 200 km ai frontului românesc, slaba dotare cu armament modern și unele greșeli ale comandamentului — au permis trupelor inamice să treacă la o contraofensivă puternică pe tot frontul nostru, silind armata română să se retragă treptat nu numai pe crestele Carpaților, dar și să cedeze Oltenia, Muntenia și Dobrogea, frontul stabilizîndu-se, la sfîrșitul anului 1916, pe linia Galați, Focșani, Mărășești, Oituz.

Armata, guvernul și o parte a populației civile s-au retras în Moldova. În aceste condiții deosebit de vitrege, armata română a dat exemple deosebite de vitejie, disciplină și patriotism. Într-un raport înaintat către Departamentul de Război din Washington, colonelul american Parker, observator militar pe lîngă armata română, remarca, printre altele, că: *„Țăranul român este un tip răbdător, robust, care s-a dovedit în timpul războiului un soldat credincios, disciplinat, luptînd cu vitejie. Soldatul român se întreține cu rații alimentare care ar cauza răscoală într-o armată obișnuită, vest-europeană sau americană, și a menținut fidelitatea față de conducătorii săi prezenți, politici și militari, sub circumstanțe care fac din astfel de acțiune un real tribut la loialitatea sa"*.

În ciuda greutăților întîmpinate, poporul român a știut să găsească resursele necesare pentru organizarea rezistenței hotărîte împotriva inamicului. Efortul maselor populare împotriva dușmanului invadator s-a generalizat și a amplificat caracterul popular și național al războiului purtat de români. În acest context se înscrie glorioasa epopee a luptelor purtate în urmă cu 70 de ani la Mărăști, Mărășești și Oituz.

Pe cîmpia dintre Munții Vrancei și Siret, deschisă ca o poartă a istoriei, s-a concentrat în vara anului 1917 tot ceea ce avea mai bun națiunea română — vitejia ostașilor veniți aici din toate colțurile țării, priceperea și destoinicia unor comandanți străluciți, dăruirea întregului popor, care a susținut din răsputeri bătălia, socotind-o hotărîtoare pentru existența noastră ca țară suverană.

Erau momente cînd se hotăra soarta frontului și, deci, soarta patriei. Sau atacul dușman era oprit, sau inamicul va invada și ultima porțiune liberă din țară — Moldova. Deviza *„Pe-aici nu se trece!"* a constituit cuvîntul de ordine pentru întreaga armată română.

Comandamentul inamic proiectase, în vara anului 1917, o ofensivă de mari proporții: două armate operînd în Bucovina pe direcția sud de-a lungul văii Prutului și cu Armata a IX-a germană, care trebuia să rupă frontul românesc în sectorul Nămoloasa și să înainteze spre nord între Prut și Siret, urmărin

Pentru independență și unitate națională

du-se prin aceasta scoaterea definitivă a României din război și asigurarea unei baze alimentare bogate (Moldova și sudul Ucrainei), care să umple golurile ce le aveau în acest domeniu Puterile Centrale.

Lovitura puternică aplicată la Mărăști forțelor arhiducelui Iosif prin contraofensiva Armatei 2 române, comandată de generalul Averescu, a obligat inamicul să-și modifice planul de acțiune. Pierderile mari suferite de trupele austro-ungare și germane în acest sector, unde românii au executat o ruptură de front pe 30 km lungime și 20 km adîncime, a obligat pe inamic să aducă unități din alte părți ale frontului pentru a le înlocui pe cele nimicite în sectorul de ruptură.

Evidențiind admirabilele însușiri militare ale ostașilor noștri, generalul Averescu menționa într-un ordin de zi că: „... *nu mă pot opri de a vă arăta încă o dată cît de mîndru și fericit sînt că mă găsesc în capul unor trupe care au știut să se distingă atît de strălucit. V-ați măsurat cu un dușman care se credea a fi cel mai tare din lume și că nu cunoaște ce înseamnă a da înapoi. Cu avîntul vostru uimitor, de la prima victorie, l-ați pus în toată puterea cuvîntului pe fugă*".

Noul plan al ofensivei conduse de feldmareșalul von Mackensen, supranumit „spărgătorul de fronturi", prevedea mutarea loviturii principale din sectorul Nămoloasa la vest de Siret, în sectorul Mărășești, mai apropiat de grupul de armate al arhiducelui Iosif. La rîndul lui, acest grup trebuia să execute o mișcare ofensivă în sectorul Oituz, venind în întîmpinarea Armatei a IX-a germane, care urma să execute lovitura principală la Mărășești. S-a ajuns astfel la două bătălii desfășurate simultan la Mărășești și Oituz, care aveau drept scop nimicirea armatei române și a forțelor ruse din zonă și realizarea obiectivului general al ofensivei: ocuparea integrală a României și a sudului Ucrainei.

Bătălia de la Mărășești, cea mai mare bătălie de pe frontul românesc din primul război mondial, a durat 14 zile (între 24 iulie și 6 august 1917), din care 6 zile au fost caracterizate prin lupte foarte dure. Inamicul credea că va zdrobi forțele române și va ocupa Moldova în scurtă vreme. Cuvintele pline de emfază adresate de feldmareșalul von Mackensen celor care l-au condus la gară atunci cînd a părăsit Bucureștiul ca să conducă operațiile din sudul Moldovei sînt mai mult decît grăitoare în această privință: *„La revedere, peste două săptămîni la Iași."*

Datorită profundei dragoste față de patrie, eroismului și dăruirii de sine cu care au luptat ostașii noștri, von Mackensen n-a putut sparge frontul ocupat de trupele române, n-a reușit nici măcar să atingă rîul Siret, primind o lecție usturătoare la Mărășești.

Mihail Sadoveanu, martor ocular al acestor lupte, scria în ziarul *„România"* din 26 august 1917: *„După două săptămîni, inamicul s-a oprit. Și-a lăsat brațele în jos și bărbia în piept cu descurajare. Gîfîind, s-a retras ca o fiară în cotlon să-și lingă rănile"*.

Armata 1 română s-a acoperit de o glorie nepieritoare. Cei 610 ofițeri și 26 800 de soldați morți, răniți sau dispăruți în timpul marii bătălii au pecetluit cu sîngele lor victoria obținută. Soldatul român, înzestrat cu armament modern și însuflețit de credința că luptă pentru apărarea pămîntului strămoșesc s-a dovedit superior soldatului inamic. Victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz, rod al dragostei nețărmurite față de glie și al vitejiei ostașilor noștri, s-au bucurat de un larg ecou în opinia publică mondială, devenind în epocă subiect prioritar de analiză pentru oficialitățile și statele majore ale tuturor țărilor din coalițiile Antantei, Puterilor Centrale și din multe țări neutre. Erau comentate datele despre raporturile de forțe, deciziile Marelui Cartier General român, faptele de eroism, nume de comandanți, ofițeri, subofițeri, soldați. Localități pînă mai ieri necunoscute publicului larg de pe bătrînul continent și de dincolo de Atlantic intrau rapid în conștiința contemporanilor, aureolate de nimbul strălucitelor victorii. *„Românii* — se releva într-un document al vremii — *au înscris în istoria lumii Siretul alături de Marna, Iser și Isonzo"*.

Comportarea armatei române a impresionat adînc pe adversari. Îndeosebi comandanții și trupele germane din Carpați și sudul Moldovei s-au arătat marcați de loviturile primite din partea trupelor române conduse de generalii Averescu, Cristescu și Grigorescu.

Amintirea înfrîngerii suferite va fi atît de vie încît feldmareșalul von Mackensen nu va ezita să atragă atenția, la începutul anului 1918, asupra riscurilor pe care le presupunea lansarea unei noi ofensive dincolo de Siret: *„Armata română era stabilită în munți pe poziții puternic fortificate, cu o numeroasă artilerie... Mărășești, ultima bătălie, echivala pentru români cu o victorie foarte clară. Dacă ei ar fi reluat armele, ne puteam aștepta la lupte foarte dure, al căror rezultat putea fi pus la îndoială..."*.

Mitralieri români gata de a deschide focul

De veghe în tranșee

Hindenburg, în lucrarea „Aus meinem Leben", Berlin 1920, referindu-se la bătălia de la Oituz, scria că „N-am reușit însă a forța blocul stîncos, oricît de vitejește s-au luptat trupele noastre", iar despre Mărășești: „O încercare făcută de noi, mai tîrziu, de a sfărîma Armata română din Moldova printr-un atac la Focșani nu a reușit".

Comandantul Corpului 1 german, generalul Kurt von Morgen, în „Meiner Truppen Heldenkämpfe", Berlin 1920, participant pe frontul de la Mărășești, arăta că „Rezistența dușmanului, în special a românilor, a fost neobișnuit de dîrză și s-a manifestat prin 61 de contraatacuri (pe frontul Corpului 1 german — n.n.) în decursul celor 14 zile. Ele au condus mai ales la lupta la baionetă. Acestea ne-au pricinuit pierderi considerabile. Luptele din august ne-au adus, e drept, un succes local, dar nu unul hotărîtor; ele au dovedit că românii deveniseră un adversar demn de respectat".

În istoricul Regimentului 182 infanterie din Divizia 216 germană, la pagina 113 întîlnim următoarea consemnare: „Divizia 216 infanterie a smuls rușilor capul de pod Prisaca... Românii s-au bătut cu multă îndărătnicie ca să salveze Moldova."

În periodicul „Nord-Deutsch Allgemeine Zeitung" se arăta: „Trupele române reorganizate par a răspunde tuturor așteptărilor", iar în „Freunden Blatt" putem citi: „... dușmanul se bate bine". Carossa Hans în lucrarea „Rumänisches Tagebuch" Leipzig, 1924, recunoaște că: „Ai noștri vorbesc cu admirație de disprețul de moarte cu care luptă românii. Ori de cîte ori pregătesc un atac, izbucnește melodia unui marș în sunetele căruia soldații se reped ca nebunii..."

Sintetizînd aprecieri de genul celor menționate mai sus, Max Schwartz, în cartea sa „Der Grosse Krieg", conchidea: „Comandamentul român putea să privească cu mulțumire la cele din urmă rezultate ale trupelor sale, care purtaseră greutatea principală a luptelor. Printr-o rezistență îndîrjită opusă unei ofensive bine pregătite și prin numeroase contraatacuri energice, pînă la lupta corp la corp, fără nici o considerație față de pierderile suferite, diviziile române au știut să apere patria lor de o completă cucerire. Luptele de la Focșani și Oituz, sau bătălia de la Mărășești, cum îi zic românii, au devenit mîndria armatei române în războiul mondial".

O profundă impresie au creat victoriile românești din vara anului 1917 în Franța, principala putere continentală din cadrul Antantei. Cotidianul „Le Temps" din 29 iunie 1917, își informa cititorii: „...poporul român a rezistat de-a lungul secolelor la toate măsurile de distrugere care se pot abate asupra unei familii umane. Energic și inteligent, legat de pămîntul lui și crescînd neîncetat ca număr, el a văzut plecînd rînd pe rînd pe năvălitorii cei mai semeți... Armata română, care s-a organizat în grabă, cu greutăți incalculabile, a relevat resurse de rezistență și de inițiativă pe care poporul român le dovedește în clipele cele mai grele".

Dintre acțiunile oficiale consacrate victoriilor românești consemnăm întrunirea publică din amfiteatrul Sorbonei la care au participat președintele Franței, Poincaré, și președintele Camerei Deputaților, Paul Deschanel. „Mi se pare că în această oră hotărîtoare din istoria noastră și a voastră — evidenția Paul Deschanel — întreaga glorie a trecutului vostru, ca și toate încercările prin care ați trecut de 18 secole, se înalță, toți eroii voștri care au căzut nu numai pentru libertatea lor, dar și a noastră, se ridică și aclamă în armata română refăcută patria voastră acoperită de glorie". Iar ministrul de război al Franței, Paul Painlevé, a adresat omologului său de la Iași următoarea telegramă: „Armata franceză a primit cu bucurie vestea strălucitoarelor succese ale armatei române, reconstituită și nerăbdătoare să elibereze pămîntul patriei sale, cotropit ca și al nostru de dușmanii dreptății și civilizației".

Reprezentantul diplomatic al Franței pe lîngă guvernul român, contele de Saint-Aulaire, definea bătălia de pe frontul din Moldova astfel: „O înfruntare înverșunată de 50 de zile, cu două episoade mai importante, Mărăști și Mărășești, două victorii românești, în care germanii au fost bătuți, în pofida superiorității lor în efective și material".

Directorul ziarului „Le Figaro", Robert le Fleurs, scriind despre semnificația victoriilor românești, le asemuia cu cele de la Verdun: „Poporul românesc a urcat acest calvar rînd pe rînd și pe vîrful lui — pînă acolo stropit cu sînge — a cules laurii cei mai frumoși. Efortul armatelor lui Mackensen zdrobit de către armata română în legătură cu cea rusă – aceasta este una din marile fapte de arme care va rămîne din acest război. Mărășeștii sînt Verdunul românesc. Există o lege a istoriei ineluctabilă: lucrurile frumoase duc la lucrurile bune. România este pe cale de a deveni o națiune de planul întîi; niciodată nu a fost atît de mare decît de cînd e atît de mică. Ultimele două luni au făcut-o victorioasă, căci a fi zădărnicit planul lui Mackensen aruncînd peste cap, de-a valma, numeroasele divizii, aproape toate germane, trimise pe acest front de către imperiile centrale, este o victorie."

Problemele românești au polarizat atenția opiniei publice și în Marea Britanie. Chiar șeful statului, regele George al V-lea, menționa într-o telegramă trimisă suveranului român: „Sînt

Subunitate de vînători de munte români urcînd înălțimea Coșna

convins că hotărîrea și curajul de care ați dat dovadă într-un mod atît de strălucit vă vor da posibilitatea să țineți piept încercărilor dușmanului comun". Asociindu-se aprecierilor formulate de rege, primul ministru englez, Lloyd George, arăta: „Reclădirea armatei române și rezistența eroică de neclintit pe care o opune acum dușmanului, în condiții excepțional de grele, constituie un magnific exemplu despre forța pe care o inspiră libertatea unui popor liber".

Deosebit de activă în relevarea însemnătății faptelor de arme românești și popularizarea lor s-a arătat presa engleză. În acest sens ziarul „The Times" a inserat numeroase relatări culese de corespondenții săi trimiși pe frontul din Moldova. În articolul intitulat „Ofensiva română din iulie", publicat în acest cotidian la 11 august 1917, se nota: „Armata română a cîștigat prima sa victorie contra germanilor și a dovedit că, dacă sînt bine aprovizionați cu artilerie și material de război, oamenii sînt minunați. Entuziasmul și elanul cu care au luptat stîrnesc admirația tuturor celor care i-au văzut". Iar la 8 august 1917, sub titlul „Cea mai frumoasă faptă de vitejie a românilor", se relata în cuvinte pline de admirație: „Ultimele 15 zile vor rămîne scrise cu litere de aur în istoria acestei țări. Apărarea pe frontul de la Mărășești, spre nord de Focșani, a fost fapta cea mai glorioasă pe care a săvîrșit-o vreodată armata română. Eroica luptă purtată de acești soldați-țărani, ce trebuie să înfrunte forțe germane mult superioare, care aveau de partea lor avantajul surprizei, nu e depășită prin nimic de faptele belgienilor sau ale sîrbilor. Românii s-au bătut cu un eroism care este mai presus de orice laudă. Soldații germani au fost așa de violent atacați încît aruncau armele pentru a fugi mai iute sau pentru a nu fi făcuți prizonieri. Această înfrîngere este lovitura cea mai importantă ce au primit germanii în Orientul european. Românii au luptat cu o tenacitate extraordinară".

Pentru independență și unitate națională

Același cotidian, la 30 august 1917, aprecia deosebit de elogios faptele de bravură ale soldatului român: *„Marea bătălie care durează de trei săptămîni pe fronturile de sud și sud-est ale Moldovei este una din cele mai sîngeroase ale acestui război... Trupele Armatei 1 și Armatei 2 române au dovedit o capacitate combativă care a stîrnit admirația tuturor ofițerilor străini. Comunicatele germane vorbesc de 14 contra-atacuri române în același punct, într-o singură zi... Moralul trupelor este mai presus de orice laudă. Răniții n-au decît o singură dorință: să se vindece mai repede pentru a se reîntoarce pe front... Printre militari și printre civili, spiritul de sacrificiu și devotamentul pentru cauza națională sînt tot mai puternice. Este remarcabil bunul simț al acestor soldați-țărani, care explică în fraze simple și frumoase necesitatea de a lupta pînă la ultimul om pentru eliberarea fraților lor subjugați"*.

Numeroase alte ziare britanice se alătură aprecierilor menționate mai sus. În „The Telegraph" putem citi: *„Eroismul României și armatei sale au stîrnit admirația guvernului și poporului englez"*, în timp ce „The Teachers Nord" remarca: *„Nu s-a recunoscut îndestul ce succes, într-adevăr uimitor, a avut România, respingînd pe Mackensen, care voia să pătrundă pînă la Odesa și Marea Neagră... Pînă acum mica Românie a reușit literalmente să apere Rusia și ea a avut succesul cel mai remarcabil în vara aceasta"*.

Interzicerea de către armata română a înaintării forțelor austro-germane în Moldova și apoi spre est, spre sudul Ucrainei, a contribuit, într-o proporție notabilă, la prelungirea acțiunilor de luptă ale armatei ruse pe frontul de vest pînă către sfîrșitul anului 1917. *„Sînt plin de admirație pentru eroismul armatelor române* — nota generalul Scerbacev, în august 1917 — *și felicit Comandamentul, pe ofițeri și soldații tuturor unităților pentru felul strălucit în care au respins ofensiva vrăjmașă."* În timp ce Iablonovski, înalt comisar al Guvernului provizoriu, declara: *„Istoria va pune pe picior de egalitate pe învingătorii nemuritori de la Marna și de la Verdun și pe ostașii-țărani de la Mărășești"*.

Publicistul R. Untovski scria în ziarul „Jujnîi Krai" din 07.09.1917: *„Armata română a renăscut ca și Phoenixul din cenușa sa. Această armată este cu desăvîrșire capabilă să ducă războiul. Artileria este la înălțime; infanteria întreagă merită orice laudă. Românii sînt bravi și luptă ca leii. Azi, cînd Germania amenință să ocupe și treimea de teritoriu ce a mai rămas românilor, ei mor la datorie, dar țin în loc pe dușman. Mor, dar nu se predau. Se luptă pentru orice bucățică din pămîntul lor, la fel de necruțător ca și lupoaica cînd i se răpește ultimul pui... Românii sînt hotărîți, orice ar fi, să-și apere bucata de pămînt ce le-a mai rămas. Armata, ca un singur om, a răspuns: Ne vom lăsa aici oasele, dar nemții nu vor putea înainta"*.

O impresie profundă au creat biruințele românești în Italia. Răsunetul lor a fost cu atît mai mare cu cît, în vara anului 1917, armatele italiene și române operaseră aproape concomitent împotriva dușmanului comun. Șeful Marelui Cartier General italian, generalul Luigi Cadorna, profund mișcat de bravura armatei române, ruga să se transmită: *„Via mea admirație comandantului suprem român pentru proba măreață dată de către trupele române în luptele din regiunile Mărăști, Mărășești și Oituz. Spuneți că armata italiană urmărește cu frățească simpatie strălucitele acțiuni ale soldaților români, care se arată demni coborîtori ai victorioșilor cuceritori ai Plevnei"*.

Colonelul Luciano Ferigo, atașatul militar al Italiei la Iași, aprecia: *„Soldatul român a făcut întotdeauna miracole de bravură în condițiile cele mai dificile și necesită întregul nostru respect. Niciodată armata nu a fost animată de un moral mai ridicat decît azi"*.

Influentul jurnal „Corriere della Sera" afirma la rîndul său: *„Din punct de vedere moral, armata română stă astăzi alături de puternicele armate din Occident"*.

Date interesante despre România au fost furnizate opiniei publice internaționale și de reprezentanții diplomatici ai țărilor neutre acreditați pe lîngă guvernul român. Multe din ele au provenit din surse elvețiene, beneficiind de șirul unor reputate organe de presă. La 30 iulie 1917, legația Elveției din Iași anunța: *„Ofensiva pe frontul ruso-român... s-a desfășurat într-adevăr, cel puțin la început, după programul anunțat, confirmînd după strălucitele rezultate obținute în două zile (înaintarea cu 15 km și capturarea a 3000 de prizonieri, ca și a unui material important), speranța care se pusese în această nouă armată reconstituită"*.

Opinii asemănătoare împărtășea și influentul „Journal de Genève" în numărul său din 26 august 1917 cînd aprecia: *„Faptele de curaj și eroism săvîrșite de trupele române, care, în diferitele lupte din ultimile zile, depășesc orice imaginație. Ele au suportat, fără ezitare, cele mai teribile bombardamente de artilerie... Atacurile în masă efectuate cu o violență extremă de soldații bavarezi au fost zdrobite de rezistența și bravura ostașilor români, care, deși inferiori numericește, au luptat într-un mod fără egal"*.

Ecoul înfrîngerilor de amploare suferite de forțele militare ale Puterilor Centrale pe frontul din România a răsunat pînă peste ocean. Opinia publică, largi cercuri ale intelectualității, oficialități civile și militare din S.U.A., Canada, Mexic, țările Americii Latine au luat cunoștință de rezistența dîrză a trupelor noastre și au fost impresionate de eroismul întregii națiuni, supusă unor dure privațiuni, dar neclintită în voința sa de a-și apăra libertatea.

Președintele S.U.A., Woodrow Wilson, asigura pe șeful statului român: *„Poporul Statelor Unite a urmărit cu sentimente de caldă simpatie și admirație curajoasa luptă a Maiestății Voastre și a poporului român pentru apărarea integrității teritoriale și a libertății României împotriva militarismului german. Guvernul Statelor Unite este hotărît a ajuta România în această luptă. În același timp doresc să asigur pe Maiestatea Voastră că Statele Unite vor sprijini din toate puterile România după război și în toate negocierile de pace"*. Aprecieri asemănătoare întîlnim în telegrama generalului Pershing, comandantul Corpului expediționar american din Europa, care admira *„...splendidul eroism al armatei române, care a apărat cu îndîrjire pămîntul patriei"*, sau în scrisoarea însărcinatului american cu afaceri la Iași, care releva faptul că *„La Mărășești șapte divizii române au luptat împotriva a nouă divizii ale Puterilor Centrale în cea mai mare bătălie care a avut loc în România"*.

Presa americană s-a alăturat acestor aprecieri. Astfel, în timp ce „New York Times" sublinia că *„Nici o țară nu a suferit atît de mult ca România"*, cunoscutul jurnal „Washington Post" își informa numeroșii săi cititori, la 19 august 1917: *„Bătălia cea mai sîngeroasă pe care a dat-o armata română vreodată nu s-a sfîrșit încă. Pe un front de peste o sută de mile, de la Valea Slănic pînă la Galați, luptele continuă cu inevitabile înaintări și retrageri, dar în ansamblu avînd un curs favorabil pentru aliații noștri. Situația a fost practic restabilită la Oituz, unde trupele române, după strălucite contraatacuri, au reușit să respingă pe inamic, cauzîndu-i pierderi teribile"*.

Relevată sub multiple fațete, fixată solid în conștiința poporului nostru, importanța deosebită în evoluția generală a ostilităților, precum și pentru evoluția României, a nepieritoarelor victorii de la Mărăști, Mărășești și Oituz este realmente covîrșitoare. Faptul a fost sesizat ca atare, încă din acele zile de epopee, de marele nostru istoric Nicolae Iorga: *„Am ținut piept celor mai cumplite atacuri, care jertfesc fără milă oameni cu miile, ale celor mai bune trupe germane, culese de pe fronturile apusene și dintre care unele au luat parte și la asalturile de la Verdun și la mucenicia în rezistență de pe Somme. Frumoasa luncă a Siretului la Mărășești e plină cu trupurile în movilă ale dușmanului pe care le-a grămădit baioneta și patul puștilor românilor care-și apără țara. Sub conducerea unor ofițeri cu sufletul de foc... ai noștri nu și-au cruțat viața pentru a păstra României locul românesc unde și mai departe să-i fîlfîie liber steagul"*.

NECULAI MOGHIOR

Căpitan de rangul II JIPA ROTARU

CONTRIBUŢIA

ASOCIAŢIEI DE TINERET „CERCETAŞII ROMÂNIEI" ÎN LUPTA DE APĂRARE A PATRIEI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Istoria zbuciumată şi eroică a poporului român, momentele fundamentale ce i-au marcat evoluţia, încorporează organic ampla şi entuziasta contribuţie a tinerei generaţii. Nobilele şi generoasele elanuri care au animat tineretul, nestăvilita sa dorinţă de afirmare, puterea de muncă, generozitatea şi dăruirea au fost întotdeauna subordonate idealurilor de libertate, independenţă şi propăşire a patriei. *„În toate evenimentele şi momentele importante din istoria poporului nostru, din lupta sa pentru formarea naţiunii române* — apreciază tovarăşul Nicolae Ceauşescu — *tineretul s-a găsit în primele rînduri ale forţelor revoluţionare, progresiste, şi-a adus contribuţia activă — inclusiv jertfa supremă — pentru realizarea idealurilor de libertate naţională şi socială ale întregului popor"*.

Participarea României la primul război mondial, subordonată în exclusivitate realizării idealului multisecular de unire a tuturor românilor, a probat elocvent vibrantul patriotism şi ataşamentul plenar al tinerei generaţii faţă de cauza apărării patriei. Tinerii de toate categoriile s-au încadrat cu entuziasmul caracteristic vîrstei în avîntul patriotic general al întregului popor, participînd în mod activ la respingerea cotropitorilor şi eliberarea vetrei strămoşeşti. În acest context se remarcă contribuţia de mare valoare adusă de Asociaţia *„Cercetaşii României"*. Primele organizaţii cercetăşeşti au luat fiinţă în anul 1913 iar, la 6 aprilie 1915, activitatea ia o formă organizată, prin adoptarea Legii pentru crearea Asociaţiei *„Cercetaşii României"* şi a statutelor acesteia. Scopul asociaţiei era acela *„de a dezvolta la tinerii de orice clasă socială însuşiri sociale şi umanitare ca: solidaritate, patriotism şi altruism. În chipul acesta* — precizau statutele — *se vor forma viitoarele generaţii de oameni de caracter şi cetăţeni conştienţi de îndatoririle lor şi folositori patriei"*. Tinerii intrau în organizaţie începînd de la 11 ani şi pînă la încorporare în armată sau la majorat. Organizaţia avea ca structură Marea legiune, la nivelul întregii ţări, legiunea la judeţ şi cohorta la oraş. Cohortele se subdivizau în patrule, grupe şi centurii. Fiecare legiune şi cohortă purta o denumire de localitate istorică sau de personalitate ilustră din istoria noastră naţională. Iată cîteva exemple: *„Decebal"*, *„Traian"*, *„Mircea cel Bătrîn"*, *„Vasile Lupu"*, *„Matei Basarab"*, *„Dimitrie Cantemir"*, *„Domnul Tudor"* etc. Deşi organizată pe principii ostăşeşti, Asociaţia *„Cercetaşii României"* nu era o organizaţie militară. Activitatea ei însă servea nemijlocit unui scop nobil — pregătirea tinerilor, ca în caz de nevoie, să-şi poată apăra patria. *„Dacă cercetăşia* — se consemna într-o lucrare de epocă — *nu este o organizaţie a armatei, fireşte că ea va aduce mari servicii armatei, îi va pregăti elementele cele mai destoinice şi din punct de vedere fizic şi din punct de vedere sufletesc"*. În lumina acestor comandamente, pînă în august 1916 formaţiunile de cercetaşi au desfăşurat o intensă activitate de educare patriotică şi de instruire practică a tinerilor. Şezătorile, drumeţiile şi excursiile, taberele, au constituit modalităţi intens folosite în acest scop. De mare importanţă au fost şi măsurile luate pentru formarea cercetaşilor-specialişti care puteau să îndeplinească misiuni specifice legate de apărarea ţării. Astfel, pînă în vara anului 1916, în întreaga ţară au fost pregătiţi 3 376 cercetaşi în diverse specialităţi, sanitari, telegrafişti, agenţi de legătură, fotografi, călăuze, pompieri, semnalizatori etc.

Insignă a cercetaşilor

Demn de remarcat este şi faptul că asemenea preocupări au găsit ecou şi în rîndul tineretului din

Pentru independență și unitate națională

provinciile românești aflate sub dominație străină. Iată, de exemplu, la Liceul Andrei Șaguna din Brașov, cu toate restricțiile impuse de autoritățile austro-ungare, a fost organizată o cohortă de cercetași sub îndrumarea profesorului Sterie Stinghie.

Luptele grele duse de poporul român și armata sa pentru apărarea gliei strămoșești în anii 1916—1918 au dovedit eroismul și spiritul de sacrificiu al cercetașilor, ei îndeplinind misiuni cum sînt: telefoniști în localitățile unde titularii erau mobilizați, factori poștali pentru sortarea, cenzurarea, expedierea și distribuția corespondenței; serviciul de curier între diferite unități, subunități comandamente; călăuze pentru trupele române în zona de front; procurarea de informații despre inamic; sanitari în spitalele militare, civile, Crucea Roșie și trenuri militare sanitare; paza instituțiilor publice; personal de deservire la depozitele de alimente, medicamente și furnituri militare; furieri la instituțiile de stat și militare etc. În îndeplinirea sarcinilor încredințate, cercetașii, învingînd toate greutățile, au dovedit multă conștinciozitate, dăruire, contribuind, cu posibilitățile vîrstei lor, la bătăliile împotriva invadatorilor.

Șirul faptelor de arme, a actelor de eroism, credință și devotament săvîrșite de tinerii cercetași, relevat de documentele timpului este impresionant. Iată cîteva exemple: Cercetașul Niculescu A. Vasile, în vîrstă de 16 ani, a reușit să salveze bunurile depozitului de alimente al Diviziei 9 incendiat de dușman. Din primul moment, fără nici o ezitare, tînărul *„pune mîna pe tîrnăcop și (...) se repede primul la ușa depozitului pe care o sparge. La exemplul dat de tînărul elev și admirat de toți cei de față, trupele au fost îmbărbătate, urmînd exemplul bravului elev"*. Cercetașul Bivolaru Gheorghe, voluntar, luptă cu Regimentul 77 Botoșani, fiind rănit de două ori. Într-una din misiuni reușește să intre în tabăra dușmană, de unde capturează de la un ofițer german harta regiunii, revolverul și binoclul. Cercetașul Cristescu P. este luat prizonier de germani și trimis împreună cu alții la Reims, la lucrări de tranșee, unde este eliberat de francezi. Dornic a-și servi țara și neamul, se reangajează în Regimentul 135 din Legiunea străină și luptă la Verdun, unde este rănit și decorat pentru faptele de vitejie de oficialitățile franceze. Remarcabile fapte de eroism au săvîrșit cercetașii cohortei *„Pandurii lui Tudor"* din Tg. Jiu, în luptele desfășurate în zilele de 13 și 14 octombrie 1916 pentru apărarea orașului. Aici s-au distins prin curaj, dîrzenie și bărbăție, cercetașii Ecaterina Teodoroiu, Elinescu Dumitru, Rimniceanu Sebastian, Pîrvulescu Constantin, Ghibu Dumitru, Lascu Gheorghe, Aurel Mihăilescu și alții, toți tineri între 16—18 ani, decorați apoi cu medalia *„Bărbăție și credință"*, clasa a II-a. Exemplele de acest fel sînt mult mai numeroase, mărturie stînd faptul că zeci și zeci dintre ei s-au jertfit pe cîmpul de luptă, iar mii și mii de cercetași, ca urmare a dăruirii și abnegației cu care au acționat, au

Cercetașul sanitar V. Marinescu, devenit ulterior locotenent, tovarăș de luptă al cercetașei Ecaterina Teodoroiu

fost decorați cu ordinele *„Crucea Regina Maria"* și *„Crucea Meritul sanitar"*, medaliile *„Bărbăție și credință"*, *„Crucea comemorativă"*, *„Victoria"* precum și cu *„Insigna de război a cercetașilor"*.

Spiritul de sacrificiu în luptă, patriotismul și eroismul cercetașilor, aportul lor la cauza victoriei au reținut atenția contemporanilor, fiind relevate de personalități de prestigiu. Mareșalul Constantin Prezan, șeful Marelui cartier general al armatei române din timpul războiului, spunea, adresîndu-se cercetașilor: *„Păstrez pentru voi, tinerele vlăstare ale neamului, o amintire neștearsă de curajul și serviciile aduse în marele nostru război și am credință că prin strîngerea rîndurilor noastre veți face să se perpetueze această frumoasă tradiție"*. Nicolae Iorga a scris, la rîndul său, rînduri emoționante: *„De cîte ori n-ați văzut trecînd în ploaia de bombe băiețelul cu brîu roșu care duce o corespondență oficială, un ajutor sau o mîngîiere pentru răniți! Și nu ni s-au umezit ochii constatînd ce eroic poate fi și copilul sau copilandrul... Unii dintre băieți și-au pierdut viața ajutînd patria. Numele lor vor fi înscrise alături de ale celor ce au căzut luptînd"*. Tributul de sînge și comportare eroică a tineretului cercetășesc în lupta pentru libertatea țării și împlinirea visului multisecular de unire, în anii primului război mondial, reprezintă o pildă de sacrificiu și entuziast patriotism, prin care tineretul a continuat tradiția strămoșească de a fi alături de cei vîrstnici, la vremuri de grea încercare pentru țară.

Căpitan PETRE OTU

Pe cine nu lași să moară, nu te lasă să trăiești.
În vremea războiului e mai scump fierul decît aurul.
Sabia de aur nu taie mai bine decît cea de fier.
Neunire în țară, o face să piară.
Minte de bătrîn, putere de tînăr și curaj de nebun se cere la război.
Sabia vrăjmașului e lungă.
Domnul fără prieteni, ca ostașul fără arme.
Cine nu-i bun de căciulă, nici acasă nu-i de seamă.
Cine oaste are, dușmani cică n-are.
Pace-n țară, pace la hotară.

(proverbe românești)

VIAȚA

CA UN DRUM SPRE ALBA IULIA

Cum vă fi fost acel 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, în chiar inima fierbinte a Transilvaniei? Un oraș despre care un mare îndrăgostit de istorie îmi spunea că, dacă nu ar fi existat, ar fi trebuit construit într-o zi, într-o zi a istoriei, pentru ca el să fie efigia-matcă în care să se consfințească Unirea. Documentele ne oferă sute de mărturii în legătură cu atmosfera în care s-a reîmplinit, în timp, unul dintre cele mai dragi cuvinte ale românilor: Unirea. Marea Unire consfințită – în fața a peste 100 000 de români veniți acolo din toate ținuturile Transilvaniei și Banatului – printr-o rezoluție ce a întrunit unanimitatea, citită de Vasile Goldiș, însărcinat pentru acest moment istoric de „Consiliul Național Român Central". Ea începea astfel: „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia, în ziua de 18 nov/dec. 1, 1918, decretează UNIREA acestor români și a teritoriilor locuite de dînșii cu România".

Pămînturile se reîntorceau acasă. Românii fuseseră însă cu gîndurile și sufletele întotdeauna acasă.

Era frig, scriu documentele. Chiar ger. În zilele precedente plouase și ninsese. Și totuși în acea clipă înălțătoare, visată, împlinită atunci, prin voința istorică a unui neam puternic în credințele lui, călit în fața multor suferințe, spun martorii, toți participanții au uitat de frig, se căutau unii pe alții pentru a se bucura, a sărbători această mult așteptată clipă.

Cum a fost atunci, la Alba Iulia? Iată o întrebare care fascinează pe orice reporter! Am avut șansa, rară, fericită, de a întîlni la Bistrița, într-o casă veche, ascunsă de castani înfloriți, pe unul dintre puținii martori care mai trăiesc azi ai acelui moment. Viața colonelului în rezervă Liviu Rusu a fost mult mai bogată în evenimente. Deci...

ÎNTÎLNIREA

Ploua. Așa, ca o părere. O ploaie de vară în munți. În orașele dintre munți. Eram ud pînă la piele, dar nu-mi păsa de acest lucru. Îl găsisem. Îmi dorisem să-l întîlnesc într-o zi bună și m-am bucurat de vederea noastră. Auzisem că o ducea cam rău cu sănătatea de vreo jumătate de an. Zăcuse înțepenit în pat. Nici acum nu-și putea explica ce i se înfipsese în trupul împuținat, în acea zi de septembrie, cînd s-a spălat cu apă rece pînă la brîu, afară, în pragul curții, ca în vremurile tinereții. E drept că vremurile astea s-au cam scurs de mult, pentru că bătrînul cu ochi încă ageri și cu șapca trasă vînătorește pe tîmplă se apropia de 90 de ani.

Ploua. Și în camerele casei lui Liviu Rusu, de pe strada Armata Roșie nr. 29, Bistrița, fotografiile începeau să prindă viață și dădeau parcă să coboare din rame sau să răzbească din sertarele scrinurilor vechi. Singură, pendula își făcea treaba, anunțînd orele. Și atunci, după ce și-a adunat gîndurile, i-am propus să-mi dicteze cîteva scrisori din istoria pe care a trăit-o. I-a plăcut ideea. Nu pentru că ar fi fost deosebită, ci, mai mult, pentru că era încă slăbit după boală și vorbea greu, la răstimpuri mari de vreme. Așa s-au născut aceste rînduri.

CRENGILE ARDEALULUI

Cine spune că viața seamănă cu o bătălie cu flori, ori nu știe ce înseamnă o luptă, ori a trăit ca o pă-

Colonelul (r) Liviu Rusu în timpul unei întîlniri cu elevii unei școli generale din Bistrița

rere, ca o umbră. E drept că florile apar în ziua victoriei, dar izbînda aparţine deseori celor care nu sînt de faţă să se fotografieze. Dar să n-o mai luăm pe ocolite. Prima mare felie a vieţii mele a început să se consume după 1916, după luptele de la Mărăşeşti, cînd începea să fiarbă, să dea în clocot sentimentul Unirii. Eram elev. Mă aflam pe atunci la Arad, loc unde, după cum am simţit, oameni aprigi şi îndrăzneţi au pus temeiurile spirituale ale unirii ce urma să vie. Sentimentul unirii era vechi. El pătrunsese în tăcere în sufletul nostru de liceeni. Dascălii de bună credinţă ne îndrumau şi educau pentru visul acesta. În capela şcolii păstram Tricolorul. Şi am fost crescuţi cu această dorinţă, ca toţi românii să fim, din nou, uniţi. Îmi amintesc că pe acea vreme citeam pe ascuns poeziile, interzise, ale lui Coşbuc şi Eminescu. Nu era puţin lucru. În 1918 am început să umblăm prin sate. Eu m-am dus în locurile natale, pe Valea Zegrei şi Poeni, unde am înfiinţat corpuri de gardă naţională cu care am căutat să păstrăm ordinea şi disciplina. Unii oameni mai aveau poliţe vechi, neplătite, dar pînă la urmă spiritele s-au liniştit. Atunci au început să se desfăşoare pregătirile pentru drumul spre Alba Iulia. Primul număr al publicaţiei „GLASUL VREMII", tipărit la Bistriţa de Gh. Mateiu, anunţa plecarea într-acolo a delegaţiei noastre. Cum am simţit Unirea? Era un entuziasm nemaiîntîlnit. Se sărutau între ei necunoscuţii şi de-abia după aceea se întrebau care le e numele şi de unde vin. Au coborît atunci din Apuseni, din alţi munţi, din toate încrengăturile Ardealului, cu merinde sufletească, cu merinde trupească, cu mălai, slănină, toţi oamenii de bună credinţă. Ca la sărbătoare. În straie româneşti. Era o zi mohorîtă, cu lapoviţă, la 30 noiembrie. Noi porniserăm cu trenul. Însă aproape de Teiuş, soldaţii cu pene de cocoş la chipiu au deschis focul. Ei primiseră ordine să zădărnicească, prin orice mijloc, afluirea oamenilor la Alba Iulia. Atunci mi-a murit un prieten din Gardă. Se născuse la Tîrlişua. Şi am hotărît ca toţi care au încetat din viaţă în acele incidente să fie înmormîntaţi în oraşul Unirii. Curgeau, unele după altele, trenuri, căruţe. Din zonele mai apropiate veneau, pe jos, sute, mii de poporeni. S-au strîns vreo sută de mii. În cetatea Albei n-au încăput decît o parte, ceilalţi grupîndu-se, în spate, la monumentul lui Horia. Nimeni nu mai avea stare.

La 1 Decembrie m-am potrivit lîngă tribună, m-am vîrît acolo, în apropierea lui Goldiş. Citea rezoluţia. După cuvîntările ţinute, am putut vedea cum plîngea şi aplauda lumea. De bucurie că se înfăptuia un vis vechi: România în graniţele ei fireşti. Unirea psihică s-a făcut la Alba Iulia, dar pentru cea fizică am dus luptele grele pînă la Tisa. Cu acest vis împlinit, care încorona chipul ţării, aş fi putut închide ochii mulţumit. Dar am avut o ambiţie. Să trăiesc mult. Asta nu pentru ca să număr iarba altora de vîrsta mea, ci pentru ca să văd ce preţ pun tinerii pe istoria pe care am întocmit-o noi. Şi, mai scrie, că dintre toţi, cei mai aprigi au fost grănicerii de pe dealuri, care erau în stare să facă moarte de om dacă-i vorbeai de rău pe români. După cîte ştiu, în 1968, dintre cei peste 1 200 de delegaţi care au votat Unirea mai trăiau 26. În părţile Dejului, Clujului şi Aradului. Ale Bistriţei. Mulţi s-au mai petrecut din viaţă. Şi mai scrie că... Alba Iulia a fost, este, izvorul naţional, mama noastră, a tuturor românilor.

UN SOLDAT SĂRUTĂ PĂMÎNTUL

Nu aveţi cum să ştiţi ce am simţit atunci. Şi cît de bine aş potrivi cuvintele, chiar dacă aş reuşi să le aşez în matca amintirilor, tot nu ar răsuna ca durerea aceea care parcă ne jupuia creierii. În 1940 eram comandantul batalionului 1 grăniceresc. Aveam grad de maior. La 1 septembrie, dacă îmi aduc bine aminte, un soldat venit din permisie mi-a spus că a auzit cum că ar trebui să evacuăm necondiţionat Ardealul. L-am ameninţat că, dacă mai face o asemenea glumă, îl pun la zid. Dar n-a fost o glumă. În aceeaşi zi am primit ordin de evacuare. Dacă mi-ar fi dat cineva cu un par în cap şi tot n-ar fi fost durerea mai mare. La Viena, dictatul hotărîse. Cuvinte. Falsificarea istoriei. Şi a vieţii. Şi nouă tot nu ne venea să credem că judeţul acesta, de azi, Bistriţa-Năsăud, trebuia să-l dăm. Şi nu puteam înţelege cum ar fi putut fi al altora. Cînd aici erau românii cu sufletul cel mai mare. În şase zile am încărcat trenuri cu familiile pornite în refugiu. Eu am urcat în ultima garnitură, în vagoanele de vite. Cînd am plecat, am zărit un soldat sărutînd pămîntul. De la Dej pînă la Apahida s-a tras împotriva noastră. Au murit mulţi oameni nevinovaţi. De acolo ne-am îndreptat spre Simeria.

1 Decembrie 1918: Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia

După înfăptuirea, prin voinţa întregului popor, a Unirii Transilvaniei cu patria mamă, trupele române sînt primite cu entuziasm în oraşul Alba Iulia

Iar după alte șase zile am ajuns la Sibiu, unde am debarcat. În vechiul oraș începuseră să-și facă apariția legionarii, care amenințau ofițerii și familiile lor. La puțin timp am fost numit comandantul Batalionului nr. 2 din Regimentul 1 vînători, Pitești. Apoi am ajuns la București, la Băneasa, la locul unde era Casa verde. Am plecat cu batalionul meu de 1 000 de oameni și 300 de cai. Dar despre suferințele acelor vremuri mai bine, hai, să nu scriem. Parcă, povestite aici, într-o casă din Transilvania, ele dor și mai mult. Tot scociorînd prin focuri stinse, tare mi-e să nu se reaprindă vreo amintire.

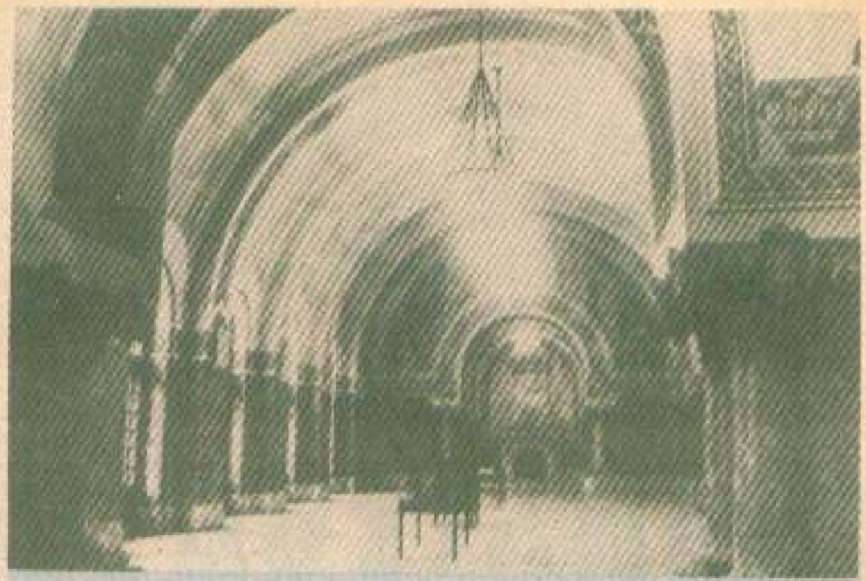

Interior din Muzeul Unirii de la Alba Iulia

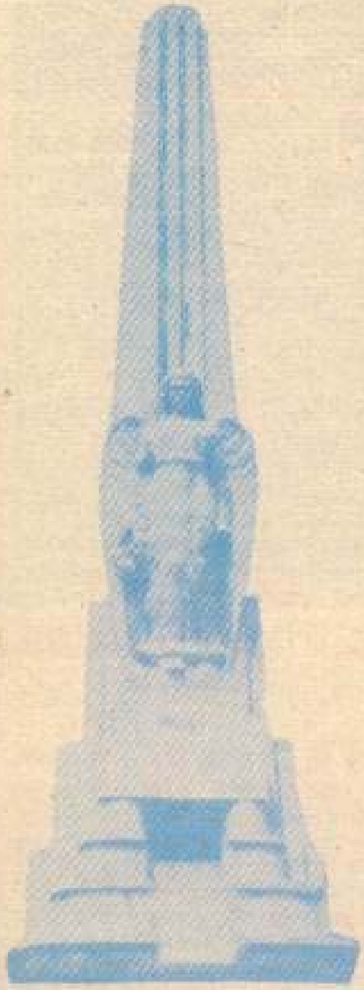

Monumentul închinat jertfei lui Horea străjuiește solemn, de pe Dealul Romanilor, orașul Unirii.

UN ZÎMBET PE TIMP DE PACE

Așa a fost să fie. În 1943, la Pitești, am primit ordin de refacere. Aveam grad de maior. În 1944, la sfîrșitul lunii august, am pornit din nou la luptă pentru redobîndirea Ardealului. Am plecat la bătălie cu Corpul 6 teritorial operativ. Am eliberat Alba Iulia. Cu multă jertfă de sînge, dar și de lacrimi. La Aiud ne-am întîlnit cu forțele sovietice, cu care am colaborat. Am fost rănit de două ori. Am participat la eliberarea multor orașe și am fost nespus de mîndru cînd, la Budapesta, bravii noștri soldați au fluturat Tricolorul românesc. Am fost avansat, locotenent-colonel și apoi colonel. Vă mai pot spune că, oriunde m-am aflat, gîndurile îmi zburau către casă.

Viața pe timp de pace a lui Liviu Rusu, proaspăt agricultor în 1946, a fost tot o luptă. S-a înscris în colectivă. S-a angajat la I.F.E.T. Bistrița, după care a ieșit la pensie. Copiii săi, Liviu — tehnician minier la Oradea, Mircea — doctor în științe medicale la Craiova, Marcel — director al unui liceu de construcții din Suceava, și-au împlinit destinele. Dar, spre durerea bătrînului, viața i-a chemat prin alte locuri.

Coloane infinite

Dacă pămîntu-acesta cu nume de poem
Iluminat de holde sub pașii noștri cîntă,
Eroilor de veacuri ce-n suflete-i purtăm
Le închinăm iubirea și veghea noastră sfîntă.

Și dacă sînt Carpații cu noi contemporani,
E că ne știm în țară stăpîni de-o veșnicie;
Perenității noastre de mii și mii de ani
I-am pus cu Burebista întîia temelie.

Și dacă urcă dorul statornic în cuvinte
Și cîntecele noastre sînt primăveri eterne,
E că ne știm strămoșii coloane infinite,
Coloane peste care uitarea nu s-așterne.

Căpitan I. BÂTCĂ

De cînd a ieşit la pensie, timpul parcă s-a mai îmblînzit. În jurul vieţii lui Liviu Rusu au crescut luminile amintirilor. N-a cerut nimănui nimic. Nu s-a bătut cu pumnul în piept *Măi, ştiţi cine sînt eu, ce am făcut eu?* Nici amintirile nu şi le-a scos la mezat. Poate că în tinereţe, cînd era mai breaz, ar fi fost altfel, dar azi, cînd este bătrîn, sau, cum îi place să spună, *rămurit*, se încălzeşte la focul marii desăvîrşiri ce arde pe altarul cetăţii de la Alba Iulia. Cauza lui a fost aceasta. A văzut-o împlinită şi apoi apărată.

Deseori, bătrînul Liviu Rusu este invitat la muzee sau la şcoli pentru a vorbi copiilor, tinerilor. Şi atît de mult l-a încîntat o întrebare pusă de un elev, cu prilejul unei asemenea întîlniri, încît a ţinut să o notez. *„Într-o zi, după ce mi-a legat o cravată de pionieri la gît, un flăcăiaş, din ăştia isteţi, îmi zice: Dacă nu vă supăraţi, pionierii ce făceau pe vremea Unirii? Eu am zîmbit. M-am uitat la profesori. Zîmbeau şi ei. Apoi a trebuit să brodesc o poveste de care să fie mîndri"...*

MARIAN CONSTANTINESCU

SFÎRŞITUL UNUI VAS CORSAR

În a doua parte a nopţii fără lună dintre 27 şi 28 octombrie 1914, de rada oraşului portuar Penang — aflat pe insula cu acelaşi nume la intrarea nordică a strîmtorii Malacca, lîngă coasta vestică a Malayei — se apropia, cu viteză minimă, silueta unui vas de război cu patru coşuri înalte şi profilul asemănător aceluia al crucişătorului britanic *Yarmouth*, ce patrula pe atunci în apele golfului Bengal. Absenţa pavilionului navei, precum şi a oricărei lumini la bord — chiar şi a acelora de poziţie — nu a trezit, totuşi, curiozitatea unor pescari plecaţi cu ambarcaţiile lor spre larg, înaintea zorilor.

Fără fum la coşuri sau zgomot de motoare — turaţia lor fiind cea mai redusă — şi fără foc vizibil de la sala cazanelor, cu toate hublourile închise, vasul a trecut, ca la un loc cunoscut, prin intrarea nordică a portului, nesemnalat de vreun post de veghe. A alunecat apoi, fantomatic, spre largul radei, dar, la semnalul observatorilor de cart, s-a îndreptat spre dana, unde, între alte nave şi vase de comerţ, se afla, la ancoră, puţin luminat din vecinătate, crucişătorul rusesc *Şemciuc*. Ajuns cam la 200 de metri de acesta, vasul misterios — care nu era altul decît crucişătorul german *Emden* — i-a trimis o torpilă din tubul de la prova, explozia ei, în pupa lui *Şemciuc*, alarmînd, o dată cu echipajul acestuia, şi întreg portul.

În cartea sa scrisă în grabă, cu vădită tendinţă propagandistică, şi dată tiparului la mai puţin de un an după episod, sub titlul *„Două pilde de credinţă şi bărbăţie – Emden şi Ayeşa"*, H. von Mücke — secundul *Emdenului* — afirmă că, după şocul exploziei, din echipajul ţarist au sărit în apă o parte dintre ofiţeri, urmaţi şi de ordonanţele lor, gradele inferioare deschizînd repede focul pe direcţia posibilă a inamicului din întunecimea radei. Cu viteza mărită şi trăgînd, precis, dintr-un bord — cu tunuri de 105 mm, — crucişătorul german s-a distanţat puţin, virînd apoi, scurt, pentru lansarea unei a doua torpile. Lumina zorilor apărută brusc — ca oriunde la tropice — a făcut vizibil siajul acesteia, precum şi explozia din dreptul punţii de comandă a lui *Şemcioc*, care, aproape rupt în două, s-a scufundat după cîteva minute sub o coloană de abur şi praf de cărbune. Era ora 5,30'. În plină viteză şi fără a fi lovit de focul deschis de torpiloarele de escadră franceze *d'Iberville* şi *Fronde*, aflate în port, *Emdenul* a reuşit să iasă înspre larg, postul lui de observaţie semnalînd fum la orizont.

Căpitanul Karl von Müller, comandantul său, avea de ce să fie mulţumit. Deşi nu găsise la ancoră nici unul din curasatele franceze *Montcalm* şi *Dupleix*, aflate în rada Penangului — după spusele căpitanului unui vas norvegian, întîlnit cu cîteva zile înainte — scufundase însă prin surprindere un crucişător inamic de aproape 3 200 tone, cu opt tunuri de 120 mm şi două lans-torpile, părăsind apoi portul cu nava intactă. În larg *Emdenul* întîlni la scurt timp două vase britanice. Primul, fiind al administraţiei coloniale şi fără încărcătură, nu interesa, al doilea, comercial, urma să fie abordat şi scufundat — ca de obicei — după preluarea încărcăturii şi a echipajului, dacă vreun torpilor francez nu îşi făcea apariţia între timp din port.

Dar torpilorul destinat să lupte cu *Emdenul* venea dinspre larg, din patrulare. Se numea *Mousquet* şi completa formaţia celor trei torpiloare de escadră franceze destinate flotei din Extremul Orient. Fumul său coborîse sub orizont şi apropierea

de corsar devenea certitudine. Pe timpul atacului, *Mousquet* se afla la peste 15 mile marine* departare de Penang, distanță la care zgomotul exploziilor nu putea fi auzit. Locotenentul de vas L.W. Théroinne, aflat la comanda sa, era încredințat, o dată cu vederea celor patru coșuri ale crucișătorului, spre care se îndrepta în plină viteză, că-l are în față pe *Yarmouth*, aflat — după cîte știa — prin apropiere. Îl intriga însă lipsa pavilionului acestuia. Imprudent, Théroinne ordonă postului său T.S.F. semnalul de recunoaștere abia cînd cel mult 5 000 de metri despărțeau cele două nave. Atunci, o dată cu ridicarea drapelului german de luptă, de la bordul corsarului porni prima salvă de cinci proiectile a 105 mm fiecare, depășind de puțin catargul lui *Mousquet*. După 20 secunde, cînd pe torpilorul care vira se pregăteau posturile de luptă, a doua salvă se dovedi prea scurtă. A treia, însă, trimise pe țintă toate proiectilele ei și, în același moment, cinci explozii clătinară nava franceză, măturînd postul T.S.F. cu servanții lui, piesa de 47 mm din prova și spărgînd căldările sălii de la pupa, din care țîșni un jet puternic de aburi cu particule de cărbune. Era ora 7. Prin perdeaua de fum, totuși, piesa de 47 mm de la pupă deschise focul rapid, mînuită de tunarul Perrot, și din tubul de lansare din apropierea ei porni imediat o torpilă, fără șanse de a ajunge la țintă, datorită mari depărtări de aceasta. O a patra salvă din babordul *Emdenului* anunță sfîrșitul luptei. „Cazanele sălii din față a lui *Mousquet* explodară sub presiune și o a doua coloană de abur cu praf cărbunos învălui nava, care începu să ia apă repede, lovită și la linia de plutire, sub postul echipajului, ai cărui oameni rămași în viață începură să plonjeze în mare. Cu picioarele zdrobite sub genunchi și lovit la cap de schije, comandantul Théroinne rămase la bordul navei sale dragi, refuzînd astfel o viață de viitor invalid, frămîntat de remușcări pentru jumătatea de echipaj sacrificată din imprudența sa.

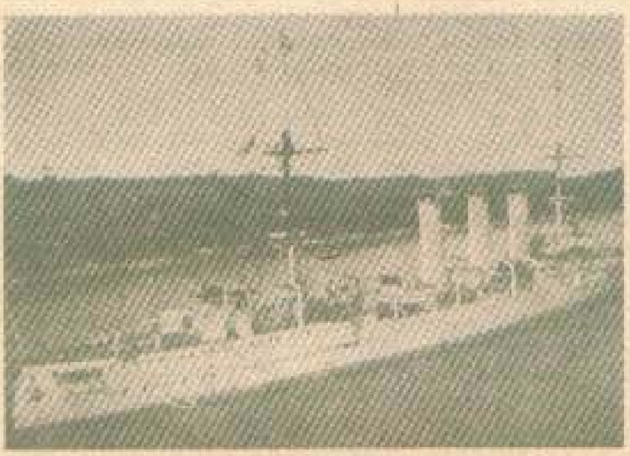

Crucișătorul corsar „Emden"

Acoperit de apă între prova și puntea de comandă, bietul *Mousquet* mai primi cîteva proiectile, explozia unuia din ele făcîndu-l să dispară pe bravul Perrot, care, aproape fără vizibilitate, trăsese continuu pe direcția corsarului cu tunulețul său de patruzeci și șapte. După cîteva minute, valurile acoperiră pupa ridicată la scufundare a torpilorului francez. Atunci, de pe *Emden*, care se apropiase la 3 000 de metri, porniră primele bărci pentru a culege cei 36 de supraviețuitori din echipajul de 80 de oameni al lui *Mousquet*.

Dat la apă în 1902, la Nantes, torpilorul francez, cu deplasamentul de 300 t și lungimea de 57 m, realiza o viteză maximă de 28 noduri. Pe lîngă două lans-torpile, era armat cu un tun de 65 mm și șase piese de 47 mm, dintre care numai două funcționau cînd l-a întîlnit pe *Emden*. Acesta, la rîndu-i, lansat în 1908 la Danzig (Gdańsk), împreună cu geamănul său *Dresden*, depășea, cu cei 117 metri ai săi, de două ori lungimea lui *Mousquet* și de peste zece ori tonajul francezului, avînd 3 650 tone. Cinci tunuri de 105 mm, în turele, la fiecare bord, confirmau clasa superioară a *Emdenului* comparativ cu adversarul care, căzut în cursă, preferase angajamentul într-o luptă inegală, în loc de o retragere posibilă, bazată pe cele patru noduri în plus, cît avea la viteza maximă față de *Emden*.

Vasul german, după aducerea la bord a tuturor celor aflați la suprafață din bravul echipaj al lui *Mousquet*, s-a îndreptat apoi grăbit spre vest. Cîteva ore, pînă la pierderea lui în ceață, îl urmări torpilorul *Fronde*, ieșit, în fine, în largul Penangului, al cărui post de radio transmitea continuu prezența corsarului pentru eventualele vase de război din apropiere.

La 30 octombrie, aproape de coasta nordică a Sumatrei, francezii, dintre care trei răniți muriseră, fiind încredințați mării cu solemnitatea cuvenită, au fost preluați de cargoul britanic *Newburn* — „iertat" datorită împrejurării — și debarcați, după o zi, la Sabang. Aici, cu toate îngrijirile medicilor olandezi, muri și bravul secund Carissan, care, grav rănit la începutul luptei, executase ordinele comandantului său pînă cînd *Mousquet* se scufundase. El a fost regretat și de toți cei care-l cunoscuseră pe *Emden*, impresionați, îndeosebi, de faptul că refuzase orice îngrijire înaintea subordonaților săi.

Cum apăruse *Emdenul* ca vas corsar, cu activitatea „de bază" în Golful Bengal, scufundînd vasele țărilor din Antantă, după trecerea la bordul său a echipajelor acestora, precum și a încărcăturii de cărbuni sau alimente dacă ele interesau?

Cum reușise el să înșele cele șaisprezece vase de război — engleze, franceze, rusești și japoneze — ce-l urmăreau, de două luni, în nordul Oceanului Indian?

Ideea folosirii crucișătoarelor ușoare pentru războiul de cursă aparținea amiralului conte von Spee, comandantul escadrei germane din Extremul Orient, cu baza în Tsin Tao, în Marea Galbenă, și în vecinătatea unei Japonii îngrijorate de expansiunea Reichului în Asia și Oceanul Pacific.

La 2 august 1916, data declanșării primului război mondial, *Emdenul*, aflat în marea Chinei de Est, captură în dimineața următoare cargoul rusesc *Riesan* și-l aduse la baza sus-amintită. Escala la Tsin Tao dură însă puțin întrucît spre acest loc se îndreptau vase de război engleze; așa că *Emdenul* porni spre Insulele Mariane, unde, la 12 august, întîlni escadra germană. A doua zi, comandantul său primi de la amiralul von Spee ordinul deplasării în Golful Bengal, urmînd să poarte război de cursă îndeosebi împotriva Angliei. Însoțit de cargoul *Markomania*, ce-i transporta rezerva de cărbuni, crucișătorul ajunse în trei săptămîni pe ruta maritimă a Calcuttei. La ideea lui von Mücke, un al patrulea coș — piesă decor perfect realizată — montat la teugă în fața primului coș adevărat, făcea ca *Emdenul* se semene bine cu *Yarmouth*, crucișător în escadra engleză orientală.

La 10 septembrie, corsarul opri cargoul grecesc *Pontoporros*, care transporta cărbuni pentru englezi și căpitanul acestuia, bine plătit, acceptă să urmeze *Emdenul* cu vasul său, devenit „strîngător de pasageri". Într-adevăr era nevoie de cel puțin un asemenea vas, oamenii *Emdenului* sabordînd încă din prima săptămînă peste zece vase, echipajele și pasagerii acestora fiind duși pe coasta Indiei de cargoul britanic *Cabinga*, cruțat astfel. Comandantul von Müller s-a gîndit la o altă „distracție" pe seama englezilor și în noaptea de 18 septembrie se apropie de Madras, unde nimeni nu bănuia o asemenea „vizită". Din larg, de la 3 000 m, rezervoarele de carburant ale lui Standard Oil se vedeau puțin luminate, așa că reflectorul *Emdenului* le făcu țintă bună pentru cîteva proiectile, care incendiară două din ele. Asupra *Emdenului* ce se îndepărta se trase nețintit și cu întîrziere. Acesta apăru la 26 septembrie, seara, în fața portului Colombo și sabordă în apropierea radei un vas încărcat cu zahăr.

Merită să fie amintită și escala — nu lipsită de o notă humoristică — pe care *Emdenul* a avut-o pe insula Diego Garcia, aflată la sud vest de insulele Maldive, aparținînd Angliei. Apropiindu-se de portul insulei cu tunurile pregătite, echipajul german fu surprins de apariția unei șalupe ce-l aducea în vizită protocolară pe directorul adjunct al companiei locale de uleiuri vegetale. Cum pe insulă poșta se primea o dată la șase luni, din insula Mauritius, toate se explicară — englezii

nu aflaseră nimic despre război...

Emdenul petrecu aici o primă parte a lui octombrie, după care, curățat, revopsit și cu motoarele revizuite, plecă ducînd la bord alimente proaspete. Oamenii echipajului povestiseră englezilor, creduli, că fac o manevră circumterestră împreună cu vase franceze și engleze. Plăcuta amintire a popasului se pierdu însă repede și germanii mai scufundară cîteva vase lîngă coasta de vest a Indiei. Urmă apoi Penangul, o culme a îndrăznelii celor de pe *Emden*.

La 1 noiembrie, crucișătorul porni spre sud, la meridianul capului vestic al Sumatrei, către grupul insulelor atolice Cocos-Keeling aflate la 12° latitudine sudică și administrate de la Singapore. Informat că circulația vaselor de comerț era întreruptă de tot în Golful Bengal, cît și prin strîmtoarea Sunda, între insulele Java și Sumatra, von Müller se hotărî să dea o lovitură comunicațiilor TSF și prin cablu dintre Anglia și Australia, distrugînd postul acestora aflat pe insula Direction din South Keeling. În apropierea acesteia el făcu însă o imprudență. Comunică TSF cu una din noile sale „nave bază" — fostul vas englez *Buresk* — rechiziționat pentru a-l alimenta cu cărbuni. Dar postul de pe insulă recepționă transmisia înainte de a fi distrus de un detașament de cincizeci de germani sub comanda secundului Mücke, debarcați la scurt timp din șalupe armate cu mitraliere. Și mesajul *„Vas străin la Keeling"* fu recepționat de crucișătorul australian *Sidney* aflat la escorta unui transport de trupe spre Asia. Construit în Anglia în 1909, el avea 5700 t și viteza de 26 noduri, respectabilul armament de opt tunuri a 152 mm, patru de 47 mm și două lans-torpile de 530 mm, inclusiv o bună cuirasă. Aproape de ora 9,00, cînd fu semnalat inamicul, *Emdenul* porni rapid spre nord, părăsind detașamentul debarcat. La ora 9,40 deschise primul focul, apropiat de *Sidney* sub 11 000 de yarzi — limita tunurilor sale de 105 mm, — lovindu-i postul TSF, cît și acela de comandă a tirului. Dar riposta de pe *Sidney* nu întîrzie. De pe *Emden* dispărură catargul prova cu gabierul și telecomanda, precum și coșul din față și o parte din transmisia motoarelor cu abur de la pupa. Cu asieta de tragere dereglată adesea, datorită valurilor provocate de obuzele *Sidney*-ului, corsarul pierdu precizia tirului în bună parte și încercă fără succes un atac cu torpila. Venise timpul să plătească pentru *Mousquet* și *Șemciuc*. La ora 11,40, *Emdenul*, care încercase mai tot timpul luptei să se apropie de inamic, eșuă, fără direcție, pe un brîu coralier la North Keeling. Mai avea un singur coș, catargul din spate, și două turele nelovite, puntea — o grămadă de fier torsionat. Încercînd să amîne cît mai mult predarea, comandantul von Müller trecu numai a doua zi dimineața, cu un echipaj înjumătățit, la bordul lui *Sidney* — bine primit de comandantul John Glossop și oamenii acestuia.

Secundul Mücke și detașamentul său părăsiră Direction cu goeleta *Ayeșa*, pe care la debarcare se gîndea să o distrugă. Energic și ambițios, el reuși să-și conducă subordonații în ambarcația cu vele și destul de veche pentru un asemenea drum, pînă la intrarea în Marea Roșie, de unde detașamentul cu armamentul de la Keeling străbătu pe jos o Arabie aliată cu Anglia, ajungînd, în martie, în Siria de sub dominația otomanilor aliați ai Germaniei, și de unde drumul întoarcerii nu mai punea probleme.

Aventura *Emdenului* și performanța *Ayeșei* au generat multe scrieri. Nu lipsite de valoare literară. Primul vas corsar din istoria războaielor vaselor cu aburi, *„Olandezul zburător"* sau *„Vasul fantomă"*, cum adesea era numit *Emdenul*, a dat însă, prin sfîrșitul său, un avertisment altor vase de război germane, care, acționînd asemănător, au avut un același sfîrșit.

Corsarul „Emden" scufundă un cargou britanic (pictură)

CONSTANTIN EFRIMESCU

Independența României

(urmare din pag. 40)

Recunoștința caldă pentru aceste sacrificii a fost transmisă de autoritățile de la București în multe scrisori și mesaje de mulțumire. *„Mulțumirea fraților noștri transcarpatini* — spunea un astfel de mesaj — *pentru generoasele lor oferte, prin care arată că inima lor caldă palpită de dorințele identice cu ale inimilor noastre. Puținul lor are valoare înzecită pentru noi, știind împrejurările în care se află și dificultățile ce întîmpină în manifestarea sentimentelor lor către noi"*.

Pentru importanta activitate patriotică desfășurată prin aceste colecte, un număr mare de femei din Transilvania, Banat și Bucovina au fost decorate cu înalte distincții civile și militare românești.

Solidaritatea românească s-a manifestat și în alte forme: înființarea revistei *„Albina Daciei"*, acceptată doar cu titlul, mai puțin „periculos", *„Albina Carpaților"*; manifestații entuziaste prilejuite de marile victorii ale românilor la sud de Dunăre; manifestații ale studenților români în marile orașe ale Europei; manifestațiile *„Astrei"*, acțiuni de presă ale unor patrioți români curajoși, publicarea de ilustrații cu figuri de eroi, publicarea de poezii inspirate de vitejia ostașilor români și originala modă feminină cu *„pălăria dorobanțului"* purtată de doamnele din Sibiu în iarna războiului sau căciulița *„à la Mihai Viteazul"*, cu cocardă tricoloră și o pană scurtă de curcan.

Solidaritatea națională cuprinde masele populare, care dau glas năzuințelor lor, afirmînd deschis că *„După Plevna balcanică va urma o Plevnă transilvană"*. În același spirit, Aron Densușianu îndemna pe dorobanțul român ca ascultînd *„plînsul din Ardeal"*, să treacă peste Carpați la eliberarea fraților de aici: *„Dorobanț cu pasul mare/ Și cu brînca ferecată/ Cinge-ți iute spada lată/ Și-mi ia pușca pe spinare/ Și te aruncă peste deal/ Să-ți scapi frații din Ardeal"*.

Amploarea acțiunilor de sprijinire, atît ca întindere, cît și ca însemnătate, atestă pe drept cuvînt faptul participării plenare a provinciilor românești aflate sub dominația străină la cucerirea independenței de stat a României. Victoriile pe cîmpul de luptă întăreau credința tuturor românilor oprimați și despărțiți de granițe politice nedrepte și vremelnice în zorii mult visați ai *„marii sărbători a unității sale"*, a cărei apropiere a fost grăbită de eroicele evenimente.

DUMITRU PANAITESCU-PERPESSICIUS

— poet şi critic literar —

EROU LA MURATAN

La izbucnirea primului război mondial mulţi tineri scriitori au fost chemaţi la arme, odată cu intrarea României în război. Ei au îmbrăcat haina militară, fie ca simpli soldaţi, fie ca ofiţeri, mulţi dintre ei au căzut eroic pe cîmpurile de luptă, alţii s-au întors acasă răniţi, cu traume fizice şi sufleteşti ce s-au materializat în creaţia lor de mai tîrziu. În rîndul celor din urmă se numără şi Dumitru Panaitescu-Perpessicius, care a fost înrolat la Şcoala de ofiţeri de rezervă din Dealul Spirei. După obţinerea gradului de sublocotenent, a fost repartizat la Regimentul 38 infanterie, din Brăila. Concomitent cu mînuirea armelor, Perpessicius mînuia în continuare condeiul. Din Brăila este trimis împreună cu regimentul pe frontul din sud, în Dobrogea, participînd efectiv la lupte. La 13 octombrie 1916 este însă rănit grav, la mîna dreaptă, pe dealul Muratan. Transportat din spital în spital, ajunge la Botoşani, unde medicul francez Dufrèche îi salvează mîna de la amputare, prin rezecţia cotului. Şi astfel, după acest sacrificiu făcut patriei, Perpessicius va continua să lucreze şi să dea istoriei literaturii române opere ce vor intra în patrimoniul naţional, toate scrise numai cu mîna stîngă. Vom enumera doar cîteva din volumele publicate de-a lungul timpului: *Scut şi targă*, lirică de război, o adevărată confesiune intimă, expresie a vieţii şi trăirilor interioare, proiectate pe fundalul unor realităţi tragice, o lirică de atmosferă, de notaţie, exprimînd cu simplitate şi autenticitate emoţiile, senzaţiile trăite, rememorările. Toată critica literară a remarcat că poeziile sînt străbătute de melancolii reţinute, cu rezonanţe grave, disimulate de poet cu discreţie şi fineţe, printr-o ironie sentimentală ce exclude egocentrismul, suferinţa proprie. Plecarea pe front, din portul Brăila, este asemuită trecerii peste rîul Styx în lumea neființei, plătind vamă lui Caron, luntraşul celor morţi:

Izbind în şlep, talazuri, se străduiesc să sape
O groapă-n unde, neagră, în timp ce visul care
Soseşte pe miresme de flori de la plecare
Ne mînă pe cărarea cu veşnice grădine,
Spre ţărmul de-a pururi al tristei Proserpine.

Inspiraţia poetică a lui Perpessicius e modernă, pentru că izbucneşte şi se manifestă spontan, proaspăt, pornind de la o emoţie individuală; de aceea criticul Eugen Lovinescu îl clasează, în *Istoria literaturii române contemporane*, printre poeţii "fantezişti.

Tragismul războiului nu este înfăţişat în mod patetic, ci cu discreţie şi melancolie profundă. Reacţia sa în faţa dezastrului uman fiind sugerată cu ajutorul simbolurilor. Versurile de spital sînt edificatoare în acest sens. Spre exemplu, poezia *Spital II* se remarcă prin folosirea ironiei, ca antidot sau element de autocenzură a unor senzaţii şi stări sufleteşti personale, avînd şi funcţie socială:

Florilor multicolore de hîrtie
Aşezate la fereastra de spital,
Soarele de iarnă le prescrie
Un surîs perpetuu — funeral.
Inşilor cu ochii-n bagdadie
Şi cu sufletul pe buze de cloral,
Soarele le împrumută-n veselie
Falsă, de priveghi extrem — banal.

Al doilea volum de poezii, diferit ca substanţă şi semnificaţie, este *Itinerar sentimental*, unde poetul se dezvăluie a fi tot un senzitiv şi un imaginativ, volum, de fapt, de poezie erotică. Brăilean prin naştere, legat de Dunăre prin toate fibrele sale, Perpessicius continuă şi în proză (manuscris netipărit în volum, ci doar în revista *Manuscriptum* a Muzeului Literaturii Române), în romanul *Fatma sau focul de paie şi Amor academic*, descrierea dorinţelor, senzaţiilor sale din prima tinereţe. Într-o *Confesiune la 75 de ani*, scriitorul preciza că romanul *„se încheie cu acea pagină lirică de curriculum vitae, pe care o intitulam* Veninul, *ce trimiteam din Vasluiul pribegiei întîiului război mondial colegului meu de Academie, poetul Demostene Botez, care o publica în gazeta de atitudine* Arena, *ce o conducea împreună cu Ion Vinea, N. Porsenna şi Alfred Hefter — Hidalgo"*. Fragmentul respectiv era semnat: Perpessicius, licenţiat în litere, sub (locotenent) invalid de război şi a apărut în *Arena*, an I, nr. 81, 30 mai 1918, p. 2. Scris sub impresia directă a experienţei războiului, fragmentul *Veninul* e un pamflet virulent izvorît din conştiinţa şi sensibilitatea unui tînăr intelectual cu elanurile sfîşiate şi trupul mutilat, cu care Perpessicius se confundă. Generaţiei tinerilor care au luptat în primul război mondial Perpessicius îi închină nenumărate pagini în *Memorialul de ziaristică*, autentice capitole de istorie contemporană. Ast-

fel, in articolul *Promenada mutilaților*, din 27 octombrie 1928, criticul comenta știrea că și la noi, ca și în Franța, urma să se organizeze o defilare a mutilaților de război. Rîndurile scrise sînt pline de amărăciune și de revoltă: *„O promenadă a invalizilor? Dar n-am avut-o de atîtea ori, în congrese sau în ceremonii naționale, cortegii sfîșietoare ale unei glorii, redusă la rangul de decor eroic cînd n-am îmbrăcat-o în zdrențele cerșitului? Dar nu s-au plimbat ei de ajuns, de la Ana la Caiafa, acești autentici reprezentanți ai României Mari, fie pentru încasarea dijmuită a unei caraghioase pensii... O promenadă?"*

Paginile publicisticii lui Perpessicius sînt pagini și cu valoare de document și cu valoare estetică, care le asigură perenitatea.

Opera de critic literar numără o impresionantă suită de *Mențiuni critice* și *Mențiuni de istoriografie literară și folclor*, adevărate diagnosticuri ale poeziei, prozei, dramaturgiei românești din perioada 1920—1965. Manifestîndu-și gustul estetic personal cu finețea, delicatețea și noblețea ce-i erau caracteristice, instituind stilul artistic în critica literară, Perpessicius, este numit de Al. Philippide *„o conștiință vie a literaturii române în devenirile ei succesive"*, precizînd că mențiunile critice pot fi luate drept *„filmul spiritual al dezvoltării literaturii noastre de la 1923 și pînă astăzi"* sau ca *„un letopiseț al unei jumătăți de secol de fapte literare românești"* de o valoare considerabilă.

Închinîndu-și apoi mai bine de treizeci de ani de viață și activitate editării manuscriselor lui Eminescu, Perpessicius și-a clădit singur monumentul de editor, sacrificîndu-și ochii și sănătatea, dar lăsînd națiunii noastre monumentala ediție *Eminescu*, în 6 volume, pe care astăzi Muzeul Literaturii Române o continuă după criteriile sale filologice și căruia îi rămînem astfel recunoscători. Cele 15 000 de manuscrise rămase de la poetul național au fost cercetate și dispuse să apară într-o unică ediție, de o excepțională însemnătate, care pe lîngă antume, adaugă și variantele și postumele, deshumînd din molozul atîtor pagini diamantele eminesciene.

I. ENE

EROISM și LITERATURĂ

PRELIMINARII

Termenului de *erou* (în limba greacă *heros*) îi este conferită o polisemie determinată de contextul social-istoric, cultural, ideologic în care apare. El desemnează o realitate care variază de la ființe umane cu ascendență divină, în mitologia greacă și, în general, în toate mitologiile, la personalități politice, de la întruchipările simbolice ale basmelor și legendelor la personaje literare circumscrise istoric sau ficționare. Tocmai această largă cuprindere a termenului creează oarecari dificultăți în definirea conținutului său; există, însă, posibilitatea extragerii unor constante, invariante care alcătuiesc, împreună, diferența specifică necesară oricărei definiri.

O primă determinare a eroicului ar consta în extra-ordinar. Eroul este întotdeauna izolat dintr-o serie umană comună prin însușiri care sfidează măsura obișnuită. Lumea eroică ne propune o serie de convenții care sînt și emblemele sale: *acțiunea*, *supradimensionarea*, în ordine cantitativă, *supralicitarea*, în ordine calitativă. Spiritul eroic primordial se plasează în acest spațiu de ruptură cu realul comun. Extraordinară dotare a eroilor privește mai ales calitățile fizice legate de acțiune: statura eroului e neobișnuit de mare, forța fizică, rezistența, iuțeala în reacții și mișcări, abilitatea în mînuirea armelor sînt superlative. Lumea în care trăiește eroul are întotdeauna atributele primordialității și acțiunea sa este menită să instituie ordine, să o restabilească sau să o re-creeze. Calitatea sa morală obligatorie — simțul dreptății, al ordinii. Vaga sinonimie a celor doi termeni: dreptate/ordine fundamentează aserțiunea dinainte. Interioritatea eroului va fi modelată dintr-un aluat în care vor intra, pe de o parte: cutezanță, sete de glorie, gustul pentru întrecere; pe de altă parte, aspirația către iubire, fidelitate, credință mărturisită, în doze și după formule ce diferă de la o epocă la alta. Se poate observa cu ușurință, în cele două serii ale enumerării, prezența apăsată a trăsăturilor ce alcătuiesc o imagine pentru a fi contemplată *din afară*. Eroul este tipul uman de maximă extravertire. O generalizare, dar și o nuanțare a acestei afirmații găsim în următoarele propoziții din *Memorialele* lui V. Pârvan: *„Omul ține să fie văzut: e, dealtfel, un instinct derivat din însăși dorința noastră de nemurire, a fi observat e o nemurire în miniatură; cu cît cineva simte că e mai mult observat, cu atîta se observă și el mai mult pe sine, accentuează manifestările pentru cari i se pare că lumea îl vede într-o lumină favorabilă, suprimă – cît poate – aspectele sale defavorabile: individul se «stilizează»..."*. O afirmație a lui Baltasar Gracián sugerează posibilitatea interpretării unei bune părți a literaturii eroice din perspectiva barocului: *„Exteriorul bun e cea mai bună*

recomandare a desăvîrșirii lăuntrice".

Singularizarea eroului în raport cu colectivitatea nu este de natură conflictuală, pentru că, în majoritatea cazurilor, el poartă învestitura unor idealuri colective, fie ele abstracte, de natură conceptuală, fie concrete, în relație imediată cu existența de toate zilele. Ghilgameș, regele legendar al Urukului, produce suferințe supușilor în pornirile sale războinice *fără sens*. El va fi însă adulat atunci cînd actele sale vor îndepărta primejdiile ce amenință cetatea. Maniheismul structural al mentalității populare — lupta dintre bine și rău se urmează necurmat în viața lumii — conferă eroului caracter *tipic*, vitalitatea sa modelatoare emanînd tocmai din „eliberarea imaginarului colectiv". Acest principiu poate fi ușor demonstrat cu un exemplu pe care ni-l oferă cultura română: sacrificînd „adevărul istoric", cărțile populare românești îl prezintă pe Alexandru Macedon drept un erou al luptei împotriva *„păgînilor"*. O asemenea inexactitate

COMPETIȚIE ȘI DIVERTISMENT

Ideea de *competiție* este strîns legată de mentalitatea eroică. Întrecerea *(agon)* se înscria în vechea civilizație greacă într-un sistem de norme și valori care conduceau către dobîndirea virtuții *(arete)*, înțeleasă ca sumă a calităților fizice și a celor care țin de cultivarea simțului moral și a spiritului. Faimoasele discursuri care preced mai întotdeauna încrucișarea armelor în *Iliada* erau menite să glorifice memoria înaintașilor iluștri, dar ele sînt, nu mai puțin, un gen de probă pe care protagoniștii trebuie să o treacă: *înainte de iscusința armelor, darul vorbirii iscusite*.

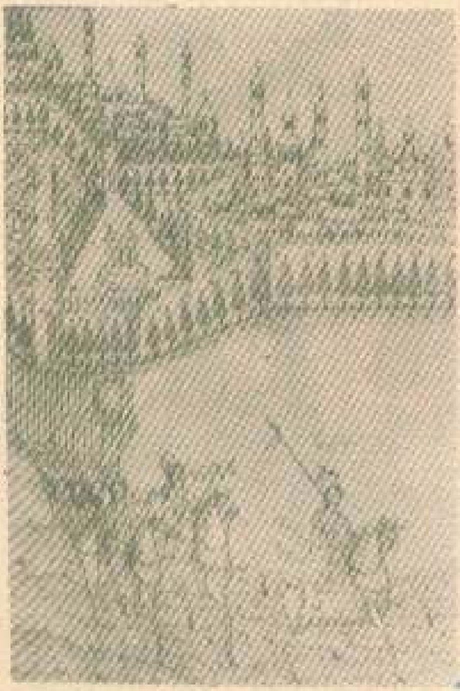

1—2. Ilustrații la Alexandria (miniaturi de Năstase Negrule, sfîrșitul sec. XVIII)

este perfect motivată de aspirațiile colective transferate asupra unui erou literar: Alexandru-împărat *„cînd era cursul lumii cinci mii doao sute și cincizeci de ani"*.

Calitățile eroului primesc deci o redimensionare axiologică, determinată de complexul relațiilor ce definesc comunitatea/ lumea pe care o reprezintă. Dincolo de extraordinarele calități de războinic cuceritor, Alexandru cel Mare este prețuit pentru opera civilizatorie înfăptuită în teritoriile cucerite (la fel, Traian, bunăoară), pentru sinteza a două culturi — greacă și orientală — provocată de acțiunea sa. Făcînd un pas mai departe, putem spune că valorizarea eroismului se produce nu numai în legătură cu sistemul determinat de valori al societății/ lumii căreia-i aparține, dar și cu acelea pe care omenirea le așază sub specia eternității, ca aspirație către *cunoaștere*, *perfecțiune morală* și *acțiune socială*.

Despre importanța întrecerii în lumea Greciei antice depune mărturie un amănunt semnificativ: faptul că unii din istoricii antichității își iau drept repere cronologice în relatarea evenimentelor cutare sau cutare olimpiadă. Folosirea unor asemenea repere presupune un prestigiu unanim al acestora și voința de perpetuare. Despre întreceri și despre olimpiade este vorba în următorul citat din Diodor din Sicilia: *„Îndeplinind și această misiune* (este vorba de aducerea din Creta a taurului de care se îndrăgostise Pasifae, soția regelui Minos — n.n.), *Heracles statornici Jocurile Olimpice și alese pentru o adunare atît de însemnată și măreață locul cel mai frumos [...] Ca răsplată a biruitorilor hotărî Heracles o coroană; și aceasta pentru că nici el – în binefacerile sale față de neamul omenesc – nu primise nici o plată. [...] Totuși aceste jocuri cer de la cei care se iau la întrecere însușiri ce se bat cap în cap. [...] Și, pe bună dreptate, Jocurile Olimpice trebuiau prețuite*

mai mult decît toate întrecerile, întemeietorul lor fiind un om dăruit cu atîtea însușiri." (*Biblioteca istorică*, Editura Sport-Turism, București, 1981, p. 272).

„Însușiri ce se bat cap în cap" le spune istoricul și, din relatarea sa, ca și din alte texte, aflăm destule amănunte despre complexitatea probelor și, în consecință, a pregătirii protagoniștilor. În replică, iată și un punct de vedere „scandalos" asupra cultivării exercițiului fizic ca pură gratuitate, ca „orgoliu fizic": *„Grecii antici sînt propriu-zis creatorii educației fizice. A fi rău conformat pare să fi fost o rușine pentru elin. Fost-au ei bravi în lupte? Istoriile lor pretind aceasta, dar grecii erau cam mincinoși. Cu toată gimnastica lor, cînd romanii au dat năvală peste ei, Grecia nu s-a apărat. Fiindcă gimnastica era un cult exagerat al frumuseții fizice, care a trebuit să ducă neapărat la efeminare și de la efeminare la un viciu pe care l-au moștenit de la clasici și turcii."* (*Aspectele sportului*, în volumul *Gîlceava înțeleptului cu lumea*, 1, Editura Minerva, București, 1973, p. 541—542). Verva malițioasă din aceste rînduri ale lui Călinescu era îndreptată împotriva unor aspecte „barbare" ale sportului modern. Aserțiunile enorm simplificatoare — unul din procedeele pamfletului — ne dau o idee de posibilitatea abordării și altfel a obiectului discuției. O asemenea interpretare, relativizantă, va fi furnizată de unele creații ale antichității. Homer însuși, se presupune, ar fi compus o parodie a stilului homeric. Literatura eroică a evului mediu (în latura ei cavalerească) va proceda la o formalizare excesivă a unor principii; faptele cavalerilor în căutare de aventuri se vor adeveri nefuncționale, gratuite în impactul cu realitatea. Plăcerea aventurii gratuite, abundența detaliilor exterioare, absența unei motivații psihologice evidente provoacă decăderea romanelor cavalerești în categoria *„literaturii de divertisment"*. Termenul aparține lui Georg Lukács. În *Teoria romanului* (Editura Univers, București, 1977), el explică sintetic această realitate prin *„lipsa oricărei necesități care să comande corespondența dintre cea mai autentică și mai eroică evidență subiectivă și realitatea efectivă"*. Acest aspect a fost intuit și exploatat cu succes de autorii parodiilor cavalerești, care vor discredita definitiv modelele. Sinteza superioară a acestei literaturi o vom afla în romanul *Don Quijote* al lui Cervantes. *Don Quijote* este o critică la adresa literaturii cavalerești, dar, în același timp, punctul de maximă valorizare a acesteia. Ca orice capodoperă, romanul lui Cervantes multiplică semnificațiile și le dă adîncime, depășind cadrul limitativ al genului căruia îi aparține.

LUMEA „PRELEGICĂ"

Eroii se afirmă ca individualități puternice, ca personalități bine conturate. *Deplina manifestare a propriei voințe* este altă trăsătură caracteristică a spiritului eroic. Reflexul moral al acestei realități constă în asumarea întregii responsabilități pentru actele săvîrșite. Caracterul individual al acțiunii eroului a fost pus în legătură cu o umanitate aflată pe primele trepte ale evoluției. În conformitate cu caracterul ciclic al perioadelor istorice pe care-l propune, G. Vico (*Știința nouă*) plasează vîrsta eroică în copilăria umanității, considerînd preeminența grandorii un atribut al timpurilor mitice (*„barbaria se acordă cu grandiosul"*).

Hegel, plecînd de la conceptul de *virtute* în înțelesul antichității grecești (*arete*) și romane (*virtus*), pune ideea de eroism în relație cu statul și cu un sistem de norme morale și juridice instituționalizate. Pentru Hegel lumea elenă *„prelegică"* este spațiul manifestării depline a spiritului eroic, eroii putînd deveni ei înșiși întemeietori de state. Dimpotrivă, el consideră eroismul ca nespecific lumii romane, în cadrul căreia *„personalitatea trebuia să renunțe la sine în fața statului ca scop general"*. Se va observa, însă, în producțiile evului de mijloc, frecvența referirilor la lumea romană. Aceasta este văzută, ce-i drept, ca un tipar mai mult al formelor nobile de împlinire umană decît al eroismului. Definiția pe care Hegel o dă spiritului eroic eliberează drept element specific hipostazierea individualității: *„... eroii sînt indivizi care, sprijiniți pe independența caracterului și a liberului lor arbitru, iau asupra lor totalitatea unei acțiuni și o duc la îndeplinire, iar faptul de a înfăptui ceea ce e drept și normal apare deci ca o dispoziție sufletească individuală a lor."* (*Prelegeri de estetică*, volumul 1, traducere de D.D. Roșca, Editura Academiei, București, 1966, p. 192).

Referința lui Hegel la lumea elină are în vedere *realitatea mitică* și, deci, eroii mitici. Dar ea este extinsă și asupra relațiilor feudale și a cavalerismului, care sînt *„terenul eroismului liber și al individualității independente"* — cîtă vreme pornirile eroilor nu sînt puse în afara ordinii de evoluția formelor *„prozaice"* ale legii. Așa, de exemplu, Carol cel Mare este înconjurat de o *„ambianță lipsită de coeziune"*, căci acesta nu poate hotărî și mai ales nu poate acționa fără sfatul și sprijinul vasalilor săi, care-și păstrează într-o măsură apreciabilă independența. Aserțiunea marcată de ghilimele este numai aparent în contradicție cu realitatea socială a evului mediu cînd, se știe, societatea funcționa pe un sistem de dependențe riguroase. Fiecare nobil în parte avea o dublă raportare — la cei de rang inferior și la cei de rang superior —, dar beneficia și de oarecare independență, avîndu-și domenii și armată proprii. Ei datorau ascultare suveranului, dar acesta nu era el însuși decît un nobil cu resurse limitate, care nu dispunea întotdeauna de instrumente de autoritate asupra celorlalți. În acest punct, religia și normele morale contribuie într-o măsură importantă la întărirea sistemului de relații. Pe de altă parte, sistemul de valori al societății me-

dievale oferă justificarea nesocotirii suveranului, atunci cînd aceasta se face în numele vreunui ideal îndeobște recunoscut — iubirea, onoarea etc.

EROISMUL LA ROMÂNI

Mentalitatea eroică românească are note deosebitoare. Dintre care fundamentale par a fi lipsa gustului pentru aventură, absența laturii gratuite — pura hipostaziere a eroului. Inexistența unei epopei naționale trebuie desigur pusă în legătură cu existența poporului nostru dintotdeauna în teritoriul său. Epopeile de întemeiere vorbesc de *cucerirea* unui teritoriu prin luptă — *Eneida*. Cită vreme la români întemeierea — nu cea primordială, pentru că aceea este imemorială, ci întemeierea „statală", databilă aceasta — se efectuează prin *descălecat* și prin *vînătoarea magică*, semnificînd aceasta, poate, și lupta cu stihiile, găsindu-i un corespondent în acțiunea oarecum asemănătoare a lui Ghilgameș. Sîntem „bătrîni", spune G. Călinescu în capitolul final — *Specificul național* — al *Istoriei* sale: *„Istoricește sîntem prin substratul nostru traco-getic, care e esențial, dintre vechile popoare ale Europei. Sîntem niște adevărați autohtoni de o impresionantă vechime"*.

Nepăstrînd memoria primordială a vreunei „ieșiri" sau cuceriri, mentalitatea eroică românească nu-și adjudecă note ofensive sau aventuriere. Eroismul românesc este, cu sintagma unui contemporan, „eroism defensiv" — formulare care ar trebui nuanțată și eliberată de o serie de conotații: pasiv etc.

O formulare explicită în acest sens, de o surprinzătoare claritate, dovedind, parcă, o îndelungată elaborare, găsim într-un text din prima jumătate a secolului al XVI-lea. Este vorba de *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Iată ce se spune în capitolul VIII, „...*pentru solii și pentru războaie*": *„Iar de vor fi păgînii aceia cu oști mai multe și cu putere mai mare decît voi, iar voi întîi să vă plecați lor cu cuvinte bune și blînde"*. Și mai departe: *„Iar deaca veți vedea că nu vor să să întoarcă, voi nu vă temeți de dînșii, nici de oștile lor cele multe..."*

Așadar, abia după încercarea de a potoli vrăjmașul cu vorba bună, urmează înfruntarea cu armele. Este, să ne amintim, întocmai scenariul din *Scrisoarea a III-a* a lui Eminescu. Și din acest moment se desfășoară lupta vitejească, măcar că acela sînt mai numeroși. Acum se petrece „intrarea" eroilor și faptele lor războinice sînt uimitoare, arătînd că rezerva manifestată inițial este o filozofie, nu o retragere din fața primejdiei. Acesta estě unicul model productiv în latura eroică a literaturii române — în ciuda circulației lor, așa-numitele „cărți populare" traduse, cele mai multe din grecește, vor rămîne fără ecou notabil în creațiile românești. Eroii baladelor populare ilustrează acest model, iar marile romane istorice ale lui Sadoveanu — *Nicoară Potcoavă*, *Neamul Șoimăreștilor* și, mai ales, *Frații Jderi* — vor crea modelului o complexitate epică.

Căpitan PETRE RĂILEANU

OSPITALITATEA ROMÂNEASCĂ ÎN VREMURI DE RESTRIȘTE

REFUGIAȚI MILITARI POLONEZI ÎN ROMÂNIA

1 septembrie 1939. Fără declarație de război, Germania nazistă atacă prin surprindere statul polonez. Flagelul războiului, pe care oamenii nu avuseseră timp să-l uite, irumpe iarăși cu deosebită forță. Mișelescul atac nazist marchează începutul celei de-a doua conflagrații mondiale – conflictul armat cel mai sîngeros pe care l-a cunoscut omenirea. Poporul român a condamnat agresiunea nazistă și, în spiritul bogatelor sale tradiții de solidaritate și omenie, a acordat poporului polonez, de care-l legau vechi și strînse legături de prietenie și colaborare, un ajutor generos și multilateral.

Printre cei care au beneficiat din plin de omenia și ospitalitatea românească au fost și zeci de mii de militari polonezi, ce și-au găsit salvarea pe teritoriul românesc în toamna anului 1939. Nicolae Iorga scria, pe linia tradiționalei omenii a poporului nostru: *„Rămășițele unei armate se află azi la noi și, la granița mîntuitoare, se adaugă alții, mereu alții, membrii răzleți ai unei trupe viteze (...) Tot ce putem să le dăm cu mîini largi acestor reprezentanți ai unei națiuni de care ne leagă veacuri de luptă le vom da. O vom face, și de un lucru mă tem, că n-avem destul pentru a le sta în ajutor"*.

Afluirea lor, ca și a populației civile, către frontiera românească a început la mijlocul lunii septembrie și a continuat cu intensitate în săptămînile următoare, pînă către sfîrșitul lunii octombrie, cînd exodul s-a diminuat și, ulterior, a încetat. Numărul militarilor polonezi care au venit în țara noastră nu se poate preciza cu exactitate, deoarece unii au rămas puțin timp pe teritoriul nostru național. Pe baza

coroborării surselor de arhivă și a mărturiilor documentare se apreciază că în România au primit adăpost, pentru o perioadă mai lungă sau mai scurtă, circa 60 000 militari polonezi de toate gradele și specialitățile.

Statutul lor a fost fixat prin instrucțiunile emise de Ministerul Apărării Naționale (Nr. 1 – 28 septembrie 1939, Nr. 2 – 1 decembrie 1939). În conformitate cu normele umanitare, cu prevederile convenției de la Haga și în potida presiunilor insistente ale naziștilor, ei au fost considerați refugiați militari și nu prizonieri de război. *„Militarii (ofițeri și trupe) care au făcut parte din armata poloneză* – precizau instrucțiunile – *fie ca ofițeri activi și trupă sub arme, fie ca ofițeri de rezervă și trupă mobilizată, nu sînt considerați prizonieri de război, ci refugiați militari pe teritoriul nostru ai unei armate beligerante".*

Instrucțiunile arătau că *„militarii poloni vor fi tratați cu toată omenia, căutîndu-se de către toți să li se ușureze cît mai mult posibil starea materială, cît și starea morală în care se află."* *„Întreg personalul românesc* – precizau alte documente oficiale – *va avea față de ofițerii polonezi o atitudine plină de curtoazie și atențiune. În toate împrejurările se va proceda cu tact".* Potrivit acestor principii, autoritățile civile și militare românești de toate treptele, ofițerii și soldații români, dînd glas sentimentelor de omenie și solidaritate, s-au preocupat cu deosebită grijă de asigurarea unor condiții de viață corespunzătoare soldaților și ofițerilor polonezi.

Pe timpul cît au rămas în țară, militarii polonezi, prin grija Ministerului Apărării Naționale, au fost cazați, hrăniți, echipați, asigurîndu-li-se toate înlesnirile cu putință. Inițial, pentru cartiruirea lor a fost destinată zona din nordul Dobrogei (Babadag-Tulcea). Numărul mare de refugiați și necesitatea asigurării unor condiții mai bune de trai au impus cazarea lor în cazărmi, hoteluri, sanatorii etc. din diverse localități din sudul țării: Rîmnicu Vîlcea, Călimănești, Drăgășani, Caracal, Slatina, Craiova, Govora etc. Generalii, împreună cu familiile lor, au fost cazați inițial la Băile Herculane, iar apoi la Călimănești. Mareșalul Smigly Ridz, cu suita sa, a locuit pînă la mijlocul lunii octombrie 1939 la Craiova, în palatul Jean Mihail, iar ulterior, pînă la plecarea sa (octombrie 1940), în comuna Dragoslavele (județul Muscel).

Pornind de la fapte reale, cineaștii români și polonezi au realizat filmul artistic de lung metraj „Trenul de aur"

Începînd cu 18 septembrie 1939, militarii polonezi de toate gradele, inclusiv funcționarii civili, au primit alocații lunare de hrană și întreținere corespunzătoare. Pe categorii de personal, acestea erau: 9 000 lei (300 lei zilnic) – pentru generali; 8 100 (270 lei zilnic) – pentru ofițerii superiori; 6 000 lei (200 lei zilnic) – pentru ofițerii inferiori; 2 400 lei pentru subofițeri. Soldații aveau aceleași drepturi de hrană și echipament ca militarii români. În taberele și cantonamentele destinate s-au asigurat refugiaților tot ce era necesar pentru a trăi omenește și civilizat. Ele posedau infirmerii și aparatură medicală necesară, erau înzestrate cu biblioteci, săli de spectacole, aparate de proiecție și de radio, se asigura presa română și străină etc.

Cu nemijlocitul concurs al organelor militare românești, al ofițerilor români, s-au desfășurat numeroase și variate activități culturale, artistice, sportive.

De asemenea, autoritățile românești au dat tot sprijinul pentru ca fiii cadrelor militare poloneze să continue studiile, organizîndu-se în acest scop școli primare și secundare în principalele localități unde erau cazați refugiații. Cheltuielile erau suportate de statul român. O asemenea școală, de exemplu, a funcționat la Tîrgu Jiu, cursurile ținîndu-se în localul Liceului „Tudor Vladimirescu". La încheierea anului școlar, în august 1940, părinții, cadrele didactice și elevii au

exprimat oficialităţilor militare româneşti sentimentele lor de profundă gratitudine pentru largul sprijin de care s-au bucurat. *„Printre cele mai bune amintiri pe care le-am făcut în România* – se specifica în scrisoarea adresată de cadrele militare poloneze găzduite în oraş comandantului taberei – *una din cele mai agreabile va fi, fără îndoială, aceea a marii şi generoasei asistenţe a dumneavoastră într-o problemă atît de importantă ca a învăţămîntului pe care am avut plăcerea a-l organiza"*. ...*„Tineretul însuşi este plin de recunoştinţă şi mulţumeşte cu un mare respect autorităţilor româneşti care le-au dat posibilitatea de a continua şcoala întreruptă de război."* Aprecieri similare au fost făcute şi în celelalte localităţi unde au funcţionat şcoli.

Refugiaţilor militari le-au fost acordate şi alte facilităţi: participarea la unele reuniuni ştiinţifice naţionale; asigurarea condiţiilor pentru ca unii specialişti să-şi poată continua cercetările ştiinţifice; organizarea de cursuri pentru cunoaşterea limbilor română, franceză, engleză etc.

Prezenţa unui mare număr de militari polonezi în ţară, multiplele nevoi ce trebuiau satisfăcute au impus guvernului român, Ministerului Apărării Naţionale, mari eforturi materiale, financiare, o vastă activitate organizatorică. Statul român a cheltuit pentru întreţinerea tuturor refugiaţilor polonezi suma de 2 115 614 622 lei, din care 405 889 186 lei pentru întreţinerea refugiaţilor militari.

Ospitalitatea poporului român, a militarilor, grija şi eforturile întreprinse pentru găzduirea în condiţii cît mai bune a refugiaţilor militari poloni, solicitudinea manifestată faţă de nevoile lor au fost recunoscute de militarii polonezi de toate gradele, de personalităţi militare şi civile poloneze şi străine, de organizaţii de asistenţă socială, de ziarişti etc. Din numeroasele exemple de acest gen vom cita cîteva: ofiţerii şi soldaţii polonezi aflaţi la Tîrgovişte şi Comişani, împreună cu comandanţii lor şi alte cadre de conducere ale armatei polone, în scrisorile trimise Ministerului Apărării Naţionale, Ministerului de Externe şi Preşedinţiei Consiliului de Miniştri îşi exprimau *„sentimentele de recunoştinţă faţă de efortul evident făcut atît de guvern şi armată pentru a le crea cît mai bune condiţiuni de a trăi din punct de vedere moral şi fizic"*. Mai mulţi ofiţeri polonezi, într-un document adresat autorităţilor româneşti, în primăvara anului 1940, scriau: *„Sîntem recunoscători faţă de ospitalitatea frăţească cu care am fost trataţi în România, căreia îi vom purta cele mai frumoase sentimente de adîncă recunoştinţă"*. Generalul de infanterie Leon Berhekki, purtătorul de cuvînt al generalilor şi ofiţerilor superiori polonezi în România, a adresat Ministerului Apărării Naţionale o telegramă prin care *„se aduc vii şi călduroase mulţumiri pentru ospitalitatea care a fost oferită la Tîrgovişte ofiţerilor generali poloni şi familiilor lor cu ocazia mutării de la Băile Herculane"*.

Mareşalul Smigly Ridz a mulţumit şi el pentru felul în care a fost primit şi tratat *„în timpul acelor zile de mare tragedie"*.

Generoasa ospitalitate acordată zecilor de mii de militari polonezi refugiaţi pe teritoriul românesc, multipla varietate a formelor de ajutor probează elocvent că pe pămîntul românesc, în învolburata perioadă a anilor 1939–1940, s-a scris o veritabilă antologie a solidarităţii şi omeniei. Cu această ocazie, s-au evidenţiat încă o dată sentimentele antifasciste, antihitleriste, patriotice ale armatei române, ale întregului nostru popor.

PETRE OTU

SONETUL UNIRII

Ce datorează frunza foşnitoare
Crengii menite trează-n vînt s-o ţină?
Ce datorează ramul nins de soare
Trunchiului zvelt, ce-l naltă în lumină?

Ce datorează trunchiul rămuros
Adîncii rădăcini, arzînd de dor,
Şi rădăcina, sevelor-prinos
Pulsînd prin ea din solul roditor?

Ce datorăm acelora ce-au fost
Noi, cei de azi — destin de rod şi floare —,
Care ne tragem din străbuni tăria?

Aşa sîntem: copac cu falnic rost,
Popor unit în muncă şi visare
Pe-un brav tărîm de cîntec — România...

ION SEGĂRCEANU

POVESTEA UNOR VORBE

(1)

Răsfoind dicţionarele lingvistice constatăm, nu de puţine ori, în spatele sensurilor actuale ale unor cuvinte, o mică odisee semantică, semnificativă, relevînd surprinzătoare faţete ale gîndirii, într-o ontologie ad-hoc. Iată cîteva amănunte legate de unele cuvinte tematice, fără pretenţia de a epuiza contextul:

● **Almanah.** Cuvîntul provine din arabul *manah* (locul unde se pun cămilele în genunchi; *naha* — a îngenunchea) cu articolul *al* (v. Al. Graur — *Dicţionar de cuvinte călătoare*). Semnificaţia a devenit aceea de popas (al caravanei), respectiv suma poveştilor pe care beduinii şi le spuneau, seara, în jurul focului, acolo. Deci un mozaic de întîmplări povestite, la care s-au adăugat ulterior cîntece, poezii, basme etc. În unele dicţionare mai este menţionat şi sensul *al-manah* — prezicere;

● **alarmă.** În latineşte, apoi în italiană, *arma* — armă, apoi *all'arme!* — la arme! Sensul poate fi pus în legătură şi cu cel al cuvîntului larmă;

● **amiral.** Tot din arabă, *Amir (emir)* înseamnă comandant, prinţ, ce, compus cu *ar-rahl* (transport), a devenit comandant al unui convoi (de nave), al unei flote (militare);

REȚEAUA MORȚII

În ajunul declanșării celui de-al doilea război mondial, Germania nazistă a desfășurat o intensă propagandă în străinătate, folosind cele mai odioase metode și mijloace pentru obținerea informațiilor și intimidarea viitorilor adversari. Neezitînd deseori să săvîrșească sîngeroase crime, coloanele propagandei hitleriste *„săpau și întorceau pămîntul în străinătate"*, în acest scop cel de-al treilea Reich punîndu-le la dispoziție milioane și milioane de mărci.

Organizațiile însărcinate cu propaganda în străinătate erau în număr de patru: Ministerul de Externe și reprezentanții săi diplomatici din afară, Reichswehr-ul, Gestapo-ul și Ministerul Propagandei.

În cele ce urmează prezentăm cîteva date referitoare la structura organizatorică a Gestapoului (abreviere de la *„Geheime Staats Polizei"* — Poliția Secretă a Statului).

Fondat de Goering la puțin timp după sosirea la putere a național-socialiștilor, Gestapoul își exercita acțiunea, inițial, numai în Prusia. Dar, curînd și celelalte provincii germane au organizat, la rîndul lor, servicii similare care, după execuțiile din 30 iunie 1934, au fost reunite într-un singur organism a cărui conducere a fost încredințată lui Himmler, șeful S.S.-ului. Himmler a delegat puterile sale locotenentului Reinhard Heydrich — fost aspirant de vas — îndepărtat din marină în 1931 pentru propagandă fățișă în favoarea național-socialismului; el avea numai 31 de ani cînd urma să devină directorul Gestapoului.

Efectivele acestei organizații erau, în toată Germania, de aproximativ 48 000 de oameni, iar numărul agenților plătiți în străinătate, de aproximativ 2 450, aceștia dispunînd la rîndul lor, de peste 20 000 de observatori.

Începînd cu jumătatea anului 1934, acești agenți lucrau de comun acord cu serviciul de informații al Reichswehrului, reorganizat de faimosul colonel Nicolai — fost șef al spionajului german.

Reintegrat în această funcție în 1934, Nicolai s-a ocupat imediat de înființarea școlilor de spionaj desti-

VIETĂȚILE ÎN LUPTĂ

Încă din cele mai vechi timpuri, omul a îmblînzit animalele pentru a le folosi la diferite munci. Dar, în bună măsură, unele dintre ele au fost întrebuințate și în luptă.

Caii. Cele mai multe celebrități, în acest sens, le-au furnizat caii. Istoria menționează că asirienii sînt cei care și-au organizat, pentru prima dată, adevărate armate de călăreți. Xerxes dispunea în armata sa de 80 000 de cai, iar Cirus avea circa 40 000 de călăreți. Folosirea cailor este des întîlnită și la noi. Pe timpul lui Mircea cel Mare, călărimea era bine organizată și deosebit de puternică.

Elefanții au fost, la rîndu-le, utilizați masiv în luptă. Primele oști care dispuneau de elefanți au fost cele ale lui Pirus și Hanibal. Elefanții de luptă împrăștiau oamenii și caii prin mirosul lor specific, prin țipetele ca de trompetă. Aruncați în față, doborînd tot ce întîlneau în cale, ei au jucat, în luptă, rolul unor adevărate tancuri.

Cîinii, prețuiți pentru curajul și forța lor, erau folosiți în mod curent în bătălii, mai ales în antichitate. Cronicile timpului menționează că soldații lui Marius, învingători ai cimbrilor (108 î.e.n.) au fost nevoiți să poarte un veritabil război împotriva „trupelor" de cîini atașate taberei inamice. Mai tîrziu, ei sînt întrebuințați de către spanioli în masacrarea băștinașilor din Lumea Nouă, de către francezi în vînarea negrilor din Haiti, de către armatele sudiste în războiul de secesiune.

Marsuinii. Studii întreprinse cu ani în urmă de experți navali au dovedit că și marsuinii (mamifere marine din ordinul cetaceelor, asemănătoare delfinilor) pot efectua misiuni de luptă. Calitățile

nate formării de noi elemente experimentate.

Faimoasa spioană Schragmuller, fostă studentă şi doctor în ştiinţe economice, este una din principalele sale colaboratoare.

Nicolai a primit, de asemenea, misiunea să formeze agenţi speciali pentru străinătate, care urmau să se instruiască în cadrul celor 10 şcoli înfiinţate în acest scop în Germania.

Candidaţii, selecţionaţi în cea mai mare parte dintre stat-majoriştii S.S., nu trebuiau să depăşească vîrsta de 30 de ani. Durata cursurilor era, în general, de şase luni, iar numărul elevilor de maximum 5 la fiecare curs.

Supuşi unui antrenament fizic foarte dur, unei discipline severe, elevii aveau ca obiecte de învăţămînt cunoaşterea limbilor străine, legislaţia şi obiceiurile ţării unde urmau să-şi desfăşoare activitatea, ştiinţele poliţieneşti, practica codurilor secrete, bunele maniere în societate etc.

Gestapoul era condus din Berlin printr-un stat-major format din 20 de membri, dintre cei mai buni tehnicieni ai poliţiei în materie de informaţii, spionaj şi contraspionaj.

Organizaţia dispunea de un imens repertoar, unde erau înscrise numele agenţilor săi, agenţii puterilor străine, cît şi emigranţii politici şi adversarii străini ai regimului hitlerist.

Un birou avea ca sarcină să citească ziarele din lumea întreagă şi să colecţioneze decupajele din presă.

Ca în toate serviciile secrete, agenţii externi ai Gestapoului nu erau desemnaţi prin numele lor, ci printr-o cifră agrementată de o culoare care indica ţara unde ei îşi desfăşurau activitatea; ei erau, de regulă, plătiţi cu 500 de mărci, adică 3 000 de franci pe lună. Un agent de elită însă, care lucra în Anglia, primea pînă la 5 000 de mărci pe lună.

Agenţii erau supuşi, chiar şi ei, la o contrasupraveghere din partea inspectorilor din Gestapou. Munca principală a agenţilor consta în a fila personalităţile care le erau desemnate, de a le supraveghea corespondenţa şi, dacă era necesar, chiar de a o fura. O atenţie deosebită se acorda emigranţilor politici, dar nu numai aceştia erau supravegheaţi, ci şi unii cetăţeni străini care luau parte în mod deschis la acţiuni împotriva regimului hitlerist, cum au fost lordul Marley, doamna Moro-Giafferi, senatorul Branting, scriitorul francez André Malraux etc.

Pentru a-şi atinge scopurile, agenţii Gestapoului nu manifestau nici un fel de scrupule, dedîndu-se la cele mai mîrşave acţiuni, la cele mai antiumane acte. Astfel, de la un azil instalat în împrejurimile Parisului, unde au fost aduşi copiii adversarilor regimului hitlerist, ai celor asasinaţi sau prizonieri în Germania, s-a furat lista copiilor pentru a se procura numele părinţilor. Din prudenţă însă, copiii erau înscrişi numai cu prenumele lor.

În martie 1934, la Genova, s-a pătruns prin efracţie într-o clădire unde era adunat un mare număr de documente antihitleriste. Faptul a fost recunoscut în cursul unei şedinţe a Marelui Consiliu Genovez, cu participarea a însuşi preşedintelui Consiliului.

Gestapoul avea informatori la Londra, pînă în Camera Comunelor. În raportul unui agent secret este prezentată conversaţia pe care a avut-o un deputat englez în Cameră cu alţi prieteni din grupul său; în cursul acestei conversaţii, deputatul raporta colegilor săi faptul că un emigrant german i-a adus la cunoştinţă date referitoare la situaţia internă din Germania. Gestapoul avea cunoştinţe chiar şi despre conţinutul scrisorilor diplomatice expediate din Franţa şi Elveţia şi care, în consecinţă, nu treceau pe teritoriul german.

Un emigrant politic povesteşte că fiind arestat la München, i s-a citit copia exactă a scrisorilor pe care le primise la Bâle şi la Zurich, de la un alt emigrant, aflat la Paris.

Dincolo de aceste acţiuni, Gestapoul, această organizaţie sumbră, de tristă amintire, rămîne sinonimă cu crima, cu groaza, semănînd în rîndul populaţiilor frica şi panica, făcînd să curgă sîngele pentru atingerea unor scopuri niciodată realizabile; susţinători ai unei propagande al cărei fundament ideologic era antisemitismul şi antiumanismul ridicat la rang de lege, membrii ei au rămas în conştiinţa omenirii caricaturi umane — fiinţele cele mai abjecte, monumente ale grosolăniei şi brutalităţii, compunînd o adevărată reţea a morţii.

Astăzi, numai la auzul acestui cuvînt — *Gestapo* — fiecare om, de pe planeta Pămînt, fiecare om dornic de pace şi libertate, atribute atît de scumpe fiinţei umane, simte un val de ură.

Maior EUGEN PELIN

VIEŢĂŢILE ÎN LUPTĂ

lor psiho-fizice deosebite, precum şi faptul că pot fi dresaţi prin eforturi minime au fost considerentele ce au stat la baza experienţelor. Marsuinii sînt instruiţi pentru misiuni de detectare a submarinelor, a minelor şi instalaţiilor de rachete subacvatice. Sînt eficienţi şi în detectarea oamenilor-broască inamici sau în dirijarea scufundătorilor către navele de suprafaţă în cazul în care s-au rătăcit. Un marsuin instruit ştie să lege un cablu magnetic de o torpilă sau o rachetă căzute pe fundul oceanului — facilitînd recuperarea armelor respective —, să ducă acvanauţilor uneltele de care au nevoie pentru munca sub apă şi chiar să distingă metalele.

Porumbeii, consideraţi simbolul păcii, au fost întrebuinţaţi adesea şi ca mesageri în timp de război. Se pare că sultanul din Alep, Melic, a fost primul care, la începutul secolului al XII-lea, a utilizat porumbeii pentru a trimite mesaje unor comandanţi de oşti.

Şerpii. În istoria militară se cunosc cazuri în care şi şerpii au fost folosiţi ca armă de luptă. Astfel, ostaşii lui Hannibal aruncau asupra inamicului vase de pămînt cu şerpi veninoşi.

Albinele. Istoricul grec Herodot vorbeşte de fantastica bogăţie în albine a locuitorilor din ţinuturile Daciei: băştinaşii aveau obiceiul de a folosi roiurile de albine ca mijloc de apărare împotriva duşmanilor care rîvneau la... mierea ţării. Ei îi întîmpinau slobozind nori compacţi de albine, „armă" ignorată de cei mai mulţi strategi ai acelui timp.

D. ROMAN

Pentru independență și unitate națională

Măreața epopee începută la 23 August 1944, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, organizată și condusă de partidul comunist, a fost o încununare a luptei întregului nostru popor, a unirii într-un front larg a tuturor forțelor antifasciste, democratice, patriotice. Caracterul inedit al acestui act de demnitate națională — considerat fără precedent în istoria militară universală — constă în faptul că nu a fost înregistrată nici o defecțiune organizatorică sau de execuție, armata română în întregime îndeplinind fără șovăire ordinul de a se alătura armatelor aliate. Revoluția română s-a declanșat fără o înțelegere prealabilă cu țările din coaliția Națiunilor Unite asupra datei sau modului în care avea să se desfășoare, luînd prin surprindere ambele tabere angajate în război, ceea ce a influențat pozitiv acțiunile armatelor române.

Intrarea României în război de partea coaliției Națiunilor Unite nu a fost făcută din vreun calcul conjunctural, într-un moment de agonie al fascismului, ci atunci cînd interesele națiunii române o cereau imperios, *„în clipa cînd încă nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei”*. Începînd din seara zilei de 23 August s-au angajat în luptă cei peste 1 100 000 militari, susținuți de muncitori, țărani, intelectuali, de întregul nostru popor, eliberînd pînă la 31 august teritoriul național aflat sub jurisdicția guvernului român și menținînd la nord și vest de Carpați un cap de pod de o mare importanță strategică, ce însuma 50 000 kmp. Aceasta a permis concentrarea și dirijarea rapidă spre Balcani și Europa Centrală a trupelor sovietice, care au beneficiat astfel de *„cel mai larg flanc deschis cunoscut vreodată în războiul modern”*. Avînd sprijinul întregului popor, care a răspuns fără preget chemării partidului comunist: **„Totul pentru front, totul pentru victorie!”**, armata română, în cooperare cu armata sovietică, a eliberat partea de nord-vest a României, răpită de horthyști în august 1940, și apoi Ungaria, Cehoslovacia, Austria. Pînă la 12 mai 1945, timp de 283 de zile, ostașii români au înaintat prin lupte peste 1 700 km, de la Marea Neagră pînă în Podișul Boemiei, au traversat 20 de masive muntoase, au forțat 12 cursuri mari de apă, au eliberat 8 717 localități, provocînd inamicului mari pierderi în oameni (136 529 morți și prizonieri, fără a include răniții și morții ridicați de inamic de pe teren), armament și alte mijloace tehnice de luptă. Armata română a plătit un tribut greu de sînge: 169 822 morți, răniți și dispăruți, avînd chiar și în ultima zi de război importante forțe militare mobilizate, însumînd 454 972 de militari. Pentru eroismul dovedit pe cîmpul de luptă, peste 300 000 de ostași români au fost decorați cu ordine și medalii de război sovietice, cehoslovace, ungare și românești. Economia românească, în întregime, a fost pusă în slujba frontului, contribuția economică a României în războiul antihitlerist cifrîndu-se la peste 1 200 000 000 dolari, valuta anului 1938, ceea ce echivalează cu cel puțin de patru ori veniturile bugetului României din exercițiul bugetar 1937/1938. Și aceasta în condițiile în care țara noastră îndeplinea exemplar și clauzele, deloc ușoare, ale Convenției de armistițiu.

Prin efectivele angajate în luptă, eficiența operațiilor militare și efortul economic făcut — ceea ce a condus la scurtarea războiului cu peste 200 de zile — România s-a situat pe locul al patrulea în rîndurile coaliției antihitleriste, după U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie.

Așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, **„Participarea României, cu întreaga forță, la războiul împotriva Germaniei naziste, luptele grele purtate de ostașii români, sacrificiile uriașe făcute de întregul popor pentru obținerea victoriei finale asupra fascismului au demonstrat cu putere hotărîrea poporului român de a lupta pentru zdrobirea fascismului și lichidarea politicii imperialiste de dominație și asuprire, pentru democrație, pentru cauza independenței și libertății popoarelor, a înțelegerii și colaborării în întreaga lume”.**

INEDIT

NICHITA STĂNESCU

La Podul Băneasa

Lui Laurențiu Fulga

Apune dimineața peste nesomnul meu.
Zeul brotacilor și-al șobolanilor se culcă
Podul Băneasa și lacul Herăstrău
se logodesc în imnele de curcă

Și sufletele morților soldați —
ceață-n spirale și la datorie,
de duhul vîntului, împinse spre Carpați,
se însufleț, se fac o mie

Dar amintirea luptelor ce-au fost
nu se urnește din pămînt, din pietre.
Degeaba de trei ori, cocoșul prost
vrea să-l despăducheze de păcat pe Petre

La locul unde cei mai tineri și mai puri
dintre soldații țării au pierit,
dințoase și flămînde și plutinde guri
rup hălci din soarele nerăsărit.

„Ați înțeles cu toată convingerea chemarea țării"

Ordinul **„Pajura"** — prin care comandamentul militar al Capitalei alarmase trupele din București la 23 august 1944, ora 18 — nu constituia un element inedit pentru comandanții unităților subordonate. Presupuneau că este vorba de un nou exercițiu. Dar aceste numeroase alarmări avuseseră darul nu numai de a asigura o optimă pregătire de luptă militarilor români, ci și cel de „adormire" a vigilenței comandamentului militar hitlerist, care credea că asistă din nou la un exercițiu de rutină. Secretul arestării (la ora 17) — în conformitate cu planul stabilit de partidul comunist, inițiatorul, organizatorul și conducătorul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, de comun acord cu celelalte forțe antihitleriste — a liderilor Ion și Mihai Antonescu fusese păstrat cu strictețe.

Generalul Iosif Teodorescu, comandantul militar al Capitalei, s-a adresat cu gravitate subordonaților, adunați în cabinetul său: *„Domnilor, trebuie să vă aduc la cunoștință o veste istorică..."* Ora 18,30. Trupele din București au primit parola **„Stejar — extremă urgență"** și au intrat în dispozitiv de luptă, trecînd, încă în cursul nopții de 23 spre 24 august 1944, împreună cu formațiunile de luptă patriotice, la blocarea și lichidarea obiectivelor germane, într-o succesiune de acțiuni dinainte stabilită. Lupta ostașilor români a fost sprijinită de populația civilă — muncitori, studenți, elevi, gospodine — care a participat activ la acțiuni militare sau la transportul muniției, aprovizionarea luptătorilor, evacuarea și îngrijirea răniților.

...Unul dintre episoadele dramatice ale luptelor a fost cel de la porțile de miazănoapte ale Capitalei. În dimineața zilei de 24 august, între orele 6,30—7,30, militarii români, sprijiniți de muncitori de la Atelierele centrale S.T.B. au interzis la podul Băneasa trecerea unei coloane germane spre București. Podul fusese baricadat cu bărcile găsite pe lac și protejat cu tunuri antitanc, camuflate în tufișuri. Focul bine țintit al artileriștilor români a lovit în plin un tun antiaerian ce își îndrepta țeava spre liniile noastre pentru a executa o tragere directă, iar apoi un camion cu muniții intrat pe pod. Comandantul coloanei germane, generalul A. Gerstenberg, avea toate motivele să regrete cuvintele ușuratice rostite înainte de 23 august: „O baterie de artilerie antiaeriană germană va fi suficientă pentru a lichida orice lovitură de stat la București"! Pozițiile noastre erau bombardate în valuri de avioanele cu zvastică avîndu-și baza la Otopeni, dar toate asalturile inamice au fost respinse.

În noaptea ce a urmat, generalul A. Gerstenberg a cerut să i se trimită la aeroportul Otopeni „armament greu și trupe experimentate apte de luptă". Și întăririle vor sosi, pe calea aerului, de pe frontul din Moldova și din Iugoslavia. Dar și rîndurile bravilor apărători, din escadronul 2 al Regimentului de Gardă Călare, au fost întărite cu un batalion din Regimentul 6 Mihai Viteazul și trei care de luptă. Ostașii noștri au preluat ofensiva, dar inamicul se apăra cu disperare. Vor ataca din nou, spre satul Băneasa, în zorii zilei de 26 august. Cu sprijinul unui detașament de parașutiști, care s-a aflat mereu în primele linii, stîrnind panică în mijlocul hitleriștilor, satul a fost curățat de inamici. Ostașii noștri au înaintat prin luptă, la 27 august, pînă în zona centrală a aeroportului Băneasa. În pericol de a fi încercuită, coloana germană, dispunînd încă de circa 200 autovehicule, s-a retras, încercînd să ajungă la trecătorile Carpaților, dar a fost silită să se predea unităților Armatei 4 române, lîngă satul Gherghița (28 august).

Faptele de vitejie, profundul patriotism și jertfele de sînge ale ostașilor noștri, care au îndeplinit fără preget ordinul de a distruge sau captura trupele hitleriste, au binemeritat cuvintele de mulțumire ale ministrului apărării naționale, înscrise într-un Ordin de zi din 28 august 1944: *„...de la soldat pînă la general, formînd un tot indisolubil, ați înțeles cu toată convingerea chemarea țării și ați dovedit adevărate virtuți ostășești. Pentru sentimentele de înalt patriotism și spiritul de adîncă înțelegere, aduc armatei de uscat, aer și marină, de pe front și din interior, cele mai călduroase mulțumiri".*

S. MIRCEA

ODISEEA REMORCHERULUI DRAGOR „AMURGUL"

septembrie-octombrie 1944

Calea internațională de comunicații a Dunării a fost puternic minată în partea a doua a celui de-al doilea război mondial. Minele folosite — mai toate magnetice sau magnetoacustice, parașutate noaptea din avion și ajungînd pe fundul fluviului — explodau sub influența cîmpului magnetic al navelor ce treceau deasupra lor. Flotila românească de dragaj fluvial (comandant căpitan Constantin Uceanu), cu baza pe canalul Arapu (Brăila), a acționat inițial numai pe Dunărea maritimă, apoi, începînd din primăvara anului 1944, și în amonte, pe tot cursul fluviului, pînă la Baziaș.

Minările repetate executate în vara lui 1944 de forțele aeriene anglo-americane au determinat însă Statul Major al Marinei să-și subordoneze direct remorcherele dragoare „Basarab" și „Amurgul" la Giurgiu, care, însoțite de șalupele nr. 31 și 33, trebuiau să acționeze permanent între Călărași (km 368) și Calafat (km 795). Dragajele se executau fie la ordinul St. M.M., fie direct, la anunțarea de către pichetele de grăniceri a parașutărilor de mine, dintre care unele explodau prematur la contactul cu apa. Draga magnetică — de tip german — consta dintr-un cablu remorcat ce pornea de la un agregat generator de curent instalat la bordul navelor, susținut de flotoare în semicerc, cu diametrul de circa 10 metri, și se întorcea la agregat, de la care primea curentul electric. Cîmpul magnetic creat provoca astfel închiderea contactelor de aprindere ale minei, atunci cînd cablul ajungea deasupra ei. Raza de acțiune nu depășea 30 m, navele erau demagnetizate periodic la stația germană aflată în portul Ruse. Cele două remorchere fuseseră rechiziționate pentru dragaj de la S.R.D., comandanții militari de la bord avînd la dispoziție, pe lîngă cei 10 membri ai echipajului civil, și 10-12 marinari militari formați ca minieri.

„*Amurgul*", construit în 1909 la Taranto (Italia), reconstruit la Galați în 1937, avea o lungime de 39,53 m, o lățime de 8,05 m, pescaj 1,3 m, corpul și puntea de fier, două elici acționate de o mașină *Compound* de 450 CP, care-i asigurau o viteză de 20,6 km/h în apă moartă, și folosea drept combustibil păcura. Armamentul de război instalat la bord cuprindea un tun de 20 mm a/a *Oerlikon* și două mitraliere jumelate *Hotchkiss* de 13,2 mm. „*Basarab*" avea o putere de tracțiune asemănătoare, dar un pescaj mai mic.

Ținînd seama de frecvența bombardamentelor aeriene din zona portului Giurgiu, „*Amurgul*" și șalupa militară nr. 33 (comandant militar: aspirant Vasile Marinescu) stăteau de obicei camuflate în sălcii la coada ostrovului Mocanu (km 483), dar, în diverse ieșiri, înainte de 23 August 1944, remorcherul a izbutit să explodeze trei mine, două la ostroavele Cama Dinu și Ericum, a treia în apropiere de Islaz.

După 23 August, echipajul său a participat, alături de companiile locale de grăniceri și din Regimentul 5 Vlașca, la acțiuni de uscat împotriva trupelor germane ce se scurgeau prin Giurgiu; astfel, la 30 august, aspirantul Marinescu a putut raporta, în numele garnizoanei, colonelului Dămăceanu, trimis de M.St. M.: „*Domnule colonel, pentru Giurgiu și împrejurimi nu mai e nevoie să se tragă nici un glonț, nu mai există nici o unitate germană!*" În acea zi de 30 august, la Giurgiu nu a mai rămas însă decît „*Amurgul*", „*Basarab*" fiind pus la dispoziția grupului de monitoare românești (locotenent-comandor Eustațiu Nicolau), care urmăreau pe Dunăre convoaiele germane ce se retrăgeau. În amonte, „*Amurgul*", împreună cu șalupa 33, au executat, din proprie inițiativă, dragaje intermitente în zona Giurgiu, pe canalul Plantelor și pe canalele insulelor Ciobanu, Mocanu și Lungu, existînd posibilitatea ca germanii, în retragere, să fi minat aceste canale.

La 20 septembrie, se constituie la Ruse Gruparea de dragaj sub comanda căpitanului de rangul 1 Anatoli Mironov, care a cuprins 3 remorchere românești, 2 remorchere bulgărești — toate cinci prevăzute cu drăgi magnetice — și 5 șalupe de dragaj sovietice care remorcau corpuri plutitoare cilindrice magnetizate („lotci" sau „bărci"). Navele românești care făceau parte din grupare erau „*Amurgul*", „*Basarab*" și „*Gherdap*", iar aspirantul Vasile Marinescu era singur răspunzător de întreaga activitate de dragaj și disciplina celor trei echipaje românești. Misiunea grupării era deminarea canalului navigabil al Dunării, de la Giurgiu în sus, în vederea asigurării transporturilor militare din cadrul operațiunilor ce aveau să se numească „*Belgrad*" și „*Budapesta*" și căpătase un caracter foarte urgent. Demagnetizarea navelor s-a făcut pînă în ziua

de 21 septembrie, cînd toate zece au pornit la dragaj. La cererea comandamentului sovietic, aspirantul Marinescu a întocmit un tabel cu „trecerile" mai grele, unde canalul navigabil se găsea îngustat de factori naturali, competenţa ofiţerului făcînd să fie apoi deseori consultat în chestiunile de navigaţie fluvială şi de întrebuinţare a drăgilor magnetice.

•

„*Dragam magneto-acustic*, relatează căpitanul de rangul 1 (rez.) Vasile Marinescu, *lucram în formaţiuni perechi, un dragor românesc sau bulgar, împreună cu un dragor sovietic... şalupele de patrulare balizau întîi pasele şi apoi executau împreună cu dragoarele cîte 12, 24 sau chiar 36 de treceri pe o singură pasă. Pentru a nu primejdui siguranţa în navigaţie a şalupelor – în zone presupuse a fi minate – se puneau multe repere orientative la maluri. În multe situaţii eram lipsiţi de aportul dragoarelor sovietice, care primeau şi alte misiuni, de patrulare, transporturi urgente, aprovizionare ş.a. Am avut de cîteva ori de furcă cu avioane germane, care zburau jos şi mitraliau tot ce întîlneau în marş sau staţionare. Noi am acţionat cu puţinul armament pe care îl aveam la bord. Pe întreaga Dunăre era un necontenit du-te vino. Navigau tot felul de nave, la maluri se puteau vedea şlepuri, şalande, tancuri ş.a., părăsite sau în staţionare*".

„*Amurgul*" provoacă explozia primei mine în trecerea grea de la Pietroşani (Găujani — km 520—530), apoi a alteia în apropierea insulei Vardin (km 545). La prima trecere, dragoarele sovietice explodează două mine, iar la Vardin alta, dar tot acolo sare în aer una din şalupele de patrulare. Se fac atunci 24 de treceri în zona respectivă, dar nu se mai găseşte nimic. Dragajele aveau, de altfel, să fie îndesite în toate zonele în care se vedeau sau erau semnalate nave scufundate anterior de mine. Prin trecerea grea de la Cioara (km 582—585) e rîndul remorcherului bulgar „*Lom*" să distrugă o mină, pentru ca ulterior să mai explodeze una în zona Turnu Măgurele (km 597); tot printr-o trecere grea, la Pietrişul (km 744,5), dragoarele sovietice distrug două mine.

Ofiţeri români din Flotila de dragaj fluvial, pe braţul Arapu-Brăila, în timpul unui instructaj. De la stînga la dreapta: aspirantul Al. Constantinescu, căpitanul I. Uceanu, aspirantul Alexandru Vasilescu, aspirantul Drăgănescu

La Calafat (km 795), agregatul drăgii „*Amurgului*" avînd nevoie de o uşoară reparaţie, comandantul remorcherului raportează telefonic comandantului forţei fluviale situaţia sa şi a personalului românesc; i s-a recomandat să lucreze în continuare cu toată dăruirea şi să aibă grijă de echipaj.

„*În aval cu 2 km de portul Calafat*, relatează în continuare căpitanul de rangul 1 (rez.) Marinescu, *am fost anunţat că pe întinderea de nisip dinspre malul bulgăresc se află un corp de formă cilindrică, pe jumătate îngropat în nisip. Se părea a fi o mină magnetică aruncată din avion în afara canalului navigabil. Împreună cu doi marinari dragori – unul era caporalul Nicolau Valter, electrician de meserie şi foarte priceput motorist, ne-am dus cu o barcă şi am demontat cele trei părţi ce alcătuiau corpul minei, fără a umbla la sistemul său de aprindere.*

Echipajul civil şi militar de pe „Amurgul" îmi era foarte apropiat. M-am zbătut şi am izbutit să obţin de la sovietici o hrană bună pentru el. Aprovizionarea cu carburanţi şi alimente ne-o asigurau tot ei. Cîteodată, la Calafat şi Orşova am luat şi de la depozitele garnizoanelor de uscat româneşti".

În zona Prahovo (km 860—864), la capătul Ostrovului Mare, „*Amurgul*" a creat apoi o deschidere prin masa epavelor ultimei grupări germane ce încercase să se retragă pe Dunăre. „*Neavînd cum să se salveze, nemţii au luat măsura de a aşeza navă lîngă navă de-a latul Dunării, într-o zonă mai grea pentru navigaţie, şi de a le sacrifica apoi, încercînd astfel să obstrueze fluviul şi să împiedice deplasarea sovieticilor în amonte. Am lucrat acolo o zi şi o noapte la scoaterea prin tracţiune sau prin şlosuri a unui şlep şi a două şalupe de patrulare germane. Apele fluviului fiind destul de scăzute, navele cu suprastructura mai înaltă se puteau vedea îngrămădite una peste alta. Era un spectacol trist, un adevărat cimitir de fiare vechi*". Tot în zona Prahovo s-au distrus şi opt mine: dragoarele sovietice şi remorcherul bulgar „*Isker*" cîte 2, celelalte remorchere, adică „*Lom*", „*Gherdap*", „*Amurgul*" şi „*Basarab*" cîte una.

Răzbind printre epavele de la Prahovo, gruparea a suit mai departe fluviul: la trecerea de la Ţigănaşu (km 878), alte două mine au fost distruse de „*Gherdap*" şi de navele sovietice, iar în zona pontonului sîrbesc de la Berza Palanca (km 883—884), „*Amurgul*", „*Gherdap*" şi „*Is-*

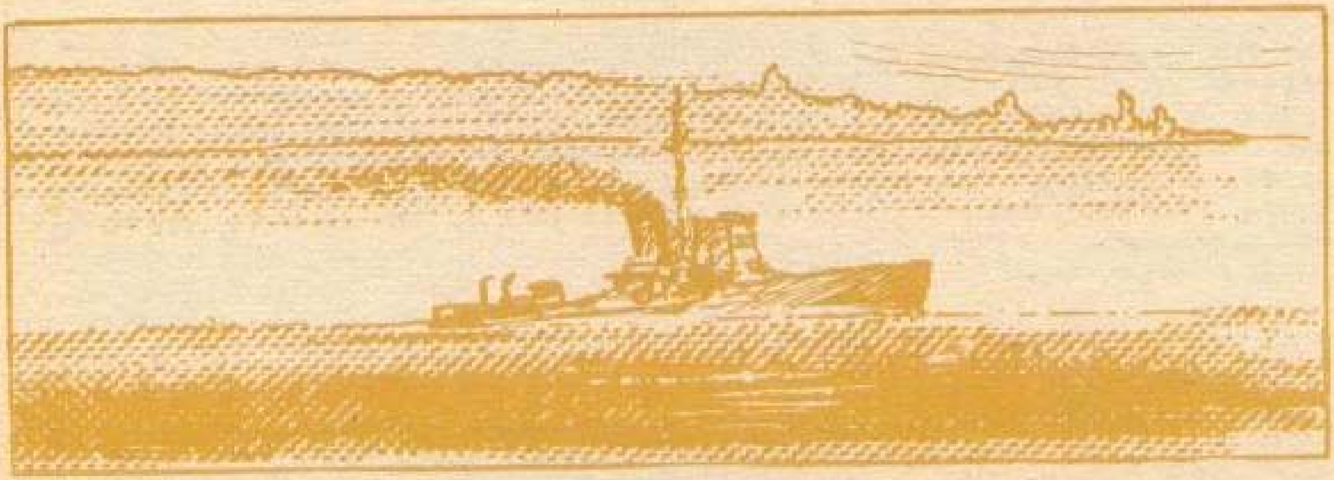

ker" au explodat fiecare cîte o mină. Flotila s-a apropiat astfel de Turnu Severin.

Bilanțul minelor distruse pînă la Orșova (km 955) s-a ridicat la 23 mine: nouă distruse de remorcherele românești (cinci „Amurgul", trei „Gherdap", unul „Basarab"), opt de dragoarele sovietice, șase de remorcherele bulgărești.

De la Orșova în sus s-a dragat numai canalul navigabil: o singură pasă, cu 12 treceri. Dar starea de demagnetizare a navelor scăzuse simțitor. Acostările la șlepuri și pontoane pentru aprovizionări, contactul cu epavele, acostările de șalupe pentru legătura cu uscatul, toate au dus la remagnetizarea treptată a navelor. Aspirantul Marinescu a semnalat situația conducerii grupării, dar în acea perioadă a desfășurării luptelor predomina o singură dispoziție: aceea de a se ajunge în timp cît mai scurt la frontierele Germaniei hitleriste, indiferent de pierderi. Și zona Porților de Fier și a Cazanelor fusese printre cele mai intens minate în vara lui 1944!

„Lucram în linie de șir, la distanță 500 m navă dragoare de navă dragoare, 16–20 ore din 24. Repeziciunea cu care înainta frontul în zona respectivă impunea și dragoarelor o activitate intensă, continuă.

Întîia jertfă a grupului român de dragaj a fost „Gherdap", care a sărit în aer și s-a scufundat în cîteva minute în zona km 963 cu puțin mai sus de portul Orșova. Căpitanul de rangul I Mironov mi-a spus personal că regretă scufundarea dragorului „Gherdap" și că explozia a fost foarte puternică. Au scăpat cu viață numai șase membri ai echipajului; comandantul civil al remorcherului, Iovaneli Niculae, ar fi murit nu datorită exploziei, ci faptului că ar fi întîrziat să-și ia încă ceva din navă. A scăpat sergentul Buda Ion, dragor specialist, care era foarte apreciat. S-au mai înecat cu „Gherdap" și doi marinari sovietici, trei marinari militari români și un fochist civil. Îndată după Orșova, mai aproape de malul românesc, am distrus 2 mine deodată, care ne-au avariat cablurile și două flotoare. Ne aflam la 7 octombrie 1944 și am muncit 24 de ore la malul românesc, întinzînd și reparînd cablul. Puțin mai sus de locul unde s-a scufundat „Gherdap" s-a scufundat după două zile și o navă dragoare sovietică.

Timpul începuse să se înrăutățească. Aveam, zilnic, ore întregi de ceață, burniță, ploi, furtună, ceea ce ne îngreuia foarte mult activitatea de dragaj. După Baziaș, în afara hotarelor țării noastre, ni s-a comunicat că avem ca punct capăt al acelei etape localitatea iugoslavă Smeredevo km 1115 (Semendria). „Amurgul" lucra împreună cu 2 dragoare sovietice numai la dragaj. Celelalte 2 dragoare sovietice, remorcherele bulgare „Lom" și „Isker", precum și „Basarab" făceau dragaj, dar executau mai mult transport de trupe și tehnică de luptă pe fluviu, în sus sau de la un mal la altul" (...)

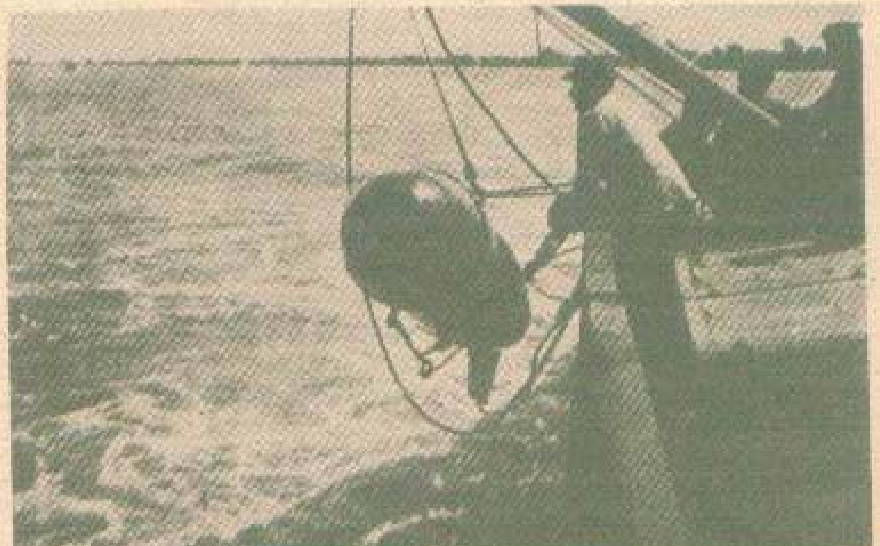

În timpul unei misiuni de dragaj pe Dunăre

„În ziua de 19 octombrie, orele 9.30, la km 1094,5, continuă textul memorial al căpitanului de rangul 1 (rez.) Vasile Marinescu, o mină face explozie în coada aparaturii noastre de dragaj. Ne rupe cablul şi două flotoare. Mă aflam la pupa „Amurgului", unde stăteam de obicei cu dragorii, supraveghind cum se înscria draga în pasele de dragaj. A fost o explozie puternică, s-a ridicat o mare jerbă de apă şi mult mîl din fundul Dunării.

Am cerut prin portavoce ofiţerului sovietic de legătură care se ambarcase în acea dimineaţă la bordul „Amurgului" să transmită comandantului civil Caplea Gh. să facă rondoul pentru a putea pescui flotoarele. Ne aflam în zona satului Kostolatz, pe canalul navigabil, la circa 180–200 m de mal. După executarea rondoului am plecat în aval, stringînd totodată la bord cablul şi celelalte flotoare. Lucram cot la cot cu marinarii mei. Am pescuit apoi flotoarele desprinse şi am făcut semn celor aflaţi în cabina de comandă să facă rondoul în amonte spre a ne apropia de malul drept cu intenţia de a găsi un loc unde să acostăm şi să reparăm cablul. Era destul de frig, ceaţa nu dispăruse complet, fiind vreme înnorată, gata de ploaie.

Nu am parcurs mai mult de 50–60 m de la rondou cînd, sub „Amurgul", înspre prova, s-a produs o dublă explozie. Cu toate că exploziile au fost aproape simultane, totuşi am apreciat că au fost două răbufnituri de apă cu mîl din fundul Dunării. Am văzut remorcherul ridicîndu-se mult de prova, foarte violent, cu trepidaţii ale întregii nave. În aceeaşi clipă, toţi cei ce ne aflam la pupa sau de la jumătatea navei spre pupa am fost azvîrliţi cu putere în apă. Unii au fost loviţi de coarba remorcii, de palancuri şi au ajuns astfel în apă, răniţi sau traumatizaţi de şocul exploziei. „Amurgul", ridicat de prova, a căzut apoi greoi pe o coastă în tribord şi s-a scufundat în 3-4 minute. Curînd nu s-a mai văzut nimic din falnicul remorcher. Mai tîrziu am zărit pe apă, în josul fluviului, un butoraş parcă, cîteva centuri de salvare, resturi de scînduri..."

La bordul remorcherului dragor „Amurgul", lîngă tunul a.a. de 20 mm, aspiranţii V. Marinescu şi A. Ştefan

Aşa cum avea să se dovedească după război, zona Kostolatz fusese intens minată şi a pricinuit multe scufundări de nave. Tîrît de curent, aspirantul Marinescu, sportiv şi bun înotător, a ajuns totuşi la malul sîrbesc, abia la vreo 2 km în aval de locul naufragiului, ajutat pe ultimii zeci de metri de un pescar cu barcă, Zoran Pantelici, desprins de la mal la auzul exploziei. Apucase să mai zărească în apă cîţiva marinari ce se zbăteau să ajungă la mal, printre care şi şeful dragor, sergentul major Mocanu Ionel, rănit. S-au înecat cu totul 12 oameni: 5 marinari militari români — sergentul major Mocanu Ionel, caporalul Vasile Ion, soldaţii Marin Ion, Bran Constantin, Băgea Petre — şi 7 marinari civili — căpitanul fluvial Caplea Gh., şeful mecanic Constantinescu Vasile, şeful de echipaj Paraschiv Petre, piloţii Grădinaru Gheorghe şi Zaharia Ion, fochistul Lupu Gheorghe şi mecanicul 2 Florea Gheorghe. Au mai scăpat cu viaţă ofiţerul de legătură sovietic şi ajutorul său, un subofiţer, un marinar civil, Manafu Traian, şi opt marinari militari: motoristul caporal Nicolae Valter, caporalii dragori Ionel şi Leberghiu Florian, soldaţii Ghiţulescu Emil, Precupeţu Petre, Soare Marius, Frîncu Florea şi Ioniţă Tudor. Toţi aceştia au fost salvaţi de o barcă plecată de la mal cu locotenentul sovietic M. Anadenkov, dintr-o unitate de uscat, cu sergentul Leonid Elkim şi cu un pescar. Adăpostiţi iniţial la o casă din satul Mina, supravieţuitorii aveau să ajungă apoi în ţară, prezentîndu-se, la 22 octombrie, la căpitănia portului Orşova. Comandantul remorcherului a fost însă reţinut două zile de partizanii sîrbi, pînă ce aceştia au verificat că se salvase de pe remorcherul scufundat. Acelaşi pescar care-l trăsese din apă cu barca l-a dus la pichetul românesc de la Baziaş (km 1075), de unde ofiţerul s-a prezentat pe rînd la comandamentele sovietice din Orşova şi Calafat, înainte de a se înapoia la Giurgiu.

Gruparea de dragaj pierdea astfel a treia navă (din 10), dar şi-a continuat misiunea în amonte. Remorcherul „Basarab" avea să ajungă mai tîrziu pînă în apele cehoslovace ale Dunării. Esenţialul acţiunii, crearea unui canal navigabil sigur pe firul apei de la Giurgiu în sus, fusese însă înfăptuit în timp util. Marinarii români de pe „Gherdap", „Amurgul" şi „Basarab", din gruparea de dragaj fluvial, s-au străduit cu abnegaţie să îndeplinească ordinul de deminare a Dunării şi şi-au dat tributul de jertfă pentru victorie.

NICOLAE KOSLINSKI

FILE DE LUPTĂ

FAPTE DE VITEJIE

După aproape trei luni de lupte înverșunate desfășurate pentru eliberarea Ungariei, Corpul 7 armată român (diviziile 2, 19 infanterie și 9 cavalerie) ajunsese, către sfîrșitul lui decembrie 1944, la marginea de est a Budapestei. Fusese într-adevăr greu, foarte greu, dar ceea ce urma avea să capete aspectul unor lupte infernale, pline de surprize zguduitoare, într-un mare oraș organizat din timp de comandamentul fascist pentru o defensivă disperată, care punea în fața noastră și a trupelor sovietice, alături de care luptam, probleme extrem de complexe. Fiecare cartier, fiecare casă, fuseseră puternic fortificate, înțesate cu armament de toate felurile și cu trupe fanatizate ce primiseră ordin „să reziste fără gînd de retragere".

Eram, în acea perioadă, șeful biroului de operații al Diviziei 19 infanterie, care constituia vîrf de atac în dispozitivul Corpului 7 armată român, avînd misiunea să acționeze ofensiv spre centrul capitalei ungare, în direcția Hipodrom – Gara de Est, și, ulterior, de-alungul Bulevardului central Rakoczi.

...După amiaza zilei de 14 ianuarie. Fețele ne erau șfichiuite de țepi de gheață și fulgi cătrăniți de fumul exploziilor proiectilelor de artilerie, bombelor, minelor, completate cu lătratul sec al armelor automate. La un moment dat, atenția ne-a fost atrasă de o coloană de civili înarmați, care contraatacau dinspre piața Baroszi; de pe bulevardul Rakoczi, înspre Gara de Est. Era vorba de un grup înarmat în pripă cu puști, arme automate, pistoale, grenade, care se apropia, tălăzuind, înspăimîntat, trăgînd fără adresă cu armele, aruncînd grenade. Țipau și făceau un zgomot infernal, ca niște oameni de-abia ieșiți dintr-un ospiciu. Am observat că această grupare era împinsă de la spate, sub amenințarea pistoalelor automate, de către soldați hitleriști și szalaziști. Cu cît se apropiau de Gara de Est, unde ostași ai Regimentului 95 Infanterie luaseră poziție de luptă, vedeam bine actele de răzvrătire disperată ale acelor oameni: bătrîni, femei și copii, mînați cu forța de la spate, ca vitele la abator.

Într-un gînd de profund umanism, generalul Mihail Lăcătușu dă ordin colonelului Ștefan Mihăilescu să intervină cu rezerva sa, o companie comandată de căpitanul Vasile Iordache, sprijinită de o baterie de artilerie comandată de căpitanul Gheorghe Ursoiu. Și, în același timp, primesc ordinul generalului să coordonez acest mic detașament, pentru a scoate din pericol pe civili. Orice pas înapoi al acestora se plătea cu moartea: țevile automatelor ostașilor hitleristo-szalaziști erau îndreptate spre tîmplele lor.

Ostașii noștri, dînd o nouă dovadă de omenie, n-au tras un foc în gruparea dezorientată, care înainta sub amenințarea armelor și baionetelor celor din spatele lor. Această acțiune trebuia executată cu tact, în ritmul alert al cerințelor situației în care ne găseam, și fără a jertfi vieți omenești. Am executat cu compania din rezerva Regimentului 95 Infanterie o manevră de-a lungul străzii Rotenblier, pentru a cădea în spatele acestei grupări. În același timp, căpitanul Gheorghe Ursoiu avea să ia în primire cele două autotunuri și tancul care sprijineau acest „detașament al disperării".

Acțiunea executată reuși pe deplin, fără pierderi de vieți. Ostașii hitleristo-szalaziști, care amenințau cu moartea pe acești oameni ajunși în pragul disperării, s-au văzut deodată amenințați ei înșiși cu moartea. N-aveau de ales. După o scurtă încleștare, aceștia au fost dezarmați și făcuți inofensivi, în timp ce tancul și autotunurile cu zvastică, luate sub focul tunurilor noastre, au fost transformate în fiare vechi, înroșite.

În sufletele acestor oameni, împinși la moarte sigură, s-a înfiripat acel miracol al salvării, al speranței de viață. Au aruncat armele cît colo, au îmbrățișat, într-un gest de supremă gratitudine, într-o explozie de bucurie, pe salvatorii lor, ostașii români. Lacrimi de bucurie, de caldă și vibrantă recunoștință pentru cei ce, prin spiritul lor de jertfă, de înalt umanism, au cruțat de la moarte sigură sute de vieți omenești

Colonel (r)
AURICĂ SITARU

În acțiune pe străzile Budapestei